

**LUSEI LEH A VELA KNA
DANGTE CHANCHIN**

By Vanchhung

Mizoram State Library
17925

LUSEI LEH A VELA HNAM DANGTE CHANCHIN

By Vanchunga

**Department of Art & Culture
Imphal, Manipal**

NOTE

'Lusei leh a vèla hnamdangte chanchin,'
Vanchhûnga ziak hi Bazârah leh mi mal inah pawh
hmuh tur a awm ta lo va Leikhabu tê tak tê
mah nise Mizo chanchin, a bikin Culture lam zir
nan a tangkai hle a, chuvângin thangthar zêlte
tân chhut nawn a ni ta a ni

Darchhawna

Director, Art & Culture
Mizoram

The 15th Feb 1994

LUSEI LEH A VELA HNAM DANGTE CHANCHIN

Ziaaktu VANCHHUNGA

(Evangelist hmasa ber, 3 zinga tel, Pastor hmasa b r 5
zinga tel—Chhakchhak, hnam)

Pianna—THENZAWL January thia 1875

Thia de chho lam sepai ki tja

Mizoram State Library
17925

1st Edition — 1955

Copies — 2 000

Reprinted — 1994

Copies — 1 000

State Library, Mizoram, Aizawl

Accession Number 29537

Date of Receipt 18/8/94

Printed at the Bethesda Printing Press, Chaitany, Aizawl

Price Rs 9.50

(ii)

*** CHHUNGA THU THLIARNA**

	Phêk
BUNG I Rûn lui kân thlak hma	1—14
„ II Rûn leh Tiau lui kâr	15—41
„ III Chhakchhuakho, Hualngo leh Hualhâng	42—80
„ IV Thuang hrang paruka Lushai Hills kal pèlôte	81—121
„ V Sailo leh a thuihruai, Lusei tawng hmangho Tiau lui kanna	122—154
„ VI Lalpuihana fapa— Lalsavunga	155—192
„ VII Lalpûra fapa Rolôra	193—270
„ VIII British sawrkâr lo thlen, kum 1887	271—326

MIZORAM STATE LIBRARY
Acc No _____
Acc by _____
Class by _____
Cata by _____
Sub Heading by _____
Transcribed by _____
Accession No _____

THUHMAHRUAI

Lusei tawng hmangho chanchin hlui — Thingam zawh kum 1881-ah khan upa kum 90 leh 80 leh 70 mi tûrhote hian mihring chanchin hlui hun kal ta leh chhak lam ram atanga thlang lam an pan dân leh tawng khat hmanga sakhaw khat beho leh tawng hrang ho tin an inhlawm hran dân leh Sailoho mi tin zinga ropui taka lal an nih tak bik thutê hi an sawi fo thin a Upa te thu chu lehkha nei lovin' bengin kum 1891—1895 kêr hi ka ngaithla a

Tin, upaho chuan, Keini Mizo' tinn an tawng thin He ram chhûngah hian tawng chi hrang heng hi an hmang hlawm — 1 Răltê 2 Fêngo, 3 Păhtê 4 Păwihê, heng hi an hmang hie a, mahse 'Zo tawng mi tinn an tih chu Lu sei tawng hia mi Luseiho chuan an hnam hming hi "Mizo" an inti si' lo, an tawng hi mi tinn "Mizo tawng," an tih chu a mi si Tate tawng pawh hi, "Mizo tawng" an u si lo

Kum 1898-ah chuan lehkha ziaq chu kan lo thiam ta hlawm a Kum 1901 khawchhiar hmasa berte hi Mizo tlangvâlê sawrkar khaw chhuarui tanpu thei an awm a Lushai Hills chhûngah mipui singriat zep zawp chu kan ting a mi tin a hi Chu mi chinah chuan mi khua amangah zep sawr zêl tûr hian thutuh ka, nei ta zen a A chang changin mi upa zual leh thil

chanchin hre umam awma ka rin ka hmuh hian
 chanchin hlui hi ka zâwt fo thm a, kum 1906-
 ah chuan chanchin hlui hi ka tan thu beng lût
 tak, ngathlak ka mu loh lam thu a ni fo va
 Upaho hi thu hlui sawi tûr chuan tawng an chhak
 em em theuh va, hia chite hi a tha apiang hriat
 a ni a, sawi an hreh lo theuh

Ka hriat chhak hmasak chu Luseiho hi
 khaw atanga lo kal nge an niha, Lusei tawng hi
 engtika an hman tan nge ni, tih hi ka hriat chhak
 avangin Lusei upaho hi biak bul hmasakah ka
 hmang a.

Tin, ka han chhui zêl chuan an tawng chu
 Sailovin aa tawmpui hmasa ber a, Seipui khua-
 ah Tin, Fânai mi pakhat Chhamruanga, Roreh-
 lova pa, Fânai thlaktu chuan Lushai Hills chhûng-
 ah Selesih atangin aa tawmpui ta bawt tih ka
 chhui chhuak a, an che zaho ta tih ka hria
 Khaw hmun khatak an chângho va, Seipui hmun
 ah chuan. Tin, ka han chhui zêl a, Sailo chu an
 lai atan a awm ta a, anni Lusei hnam hrang pa
 sarinte chu Sailo thumruai an ni ta tin ka chhui
 theng a, ka han chhui zêl a, Lusei bulpui ber
 Chhakchhuak-ho chu Sailo lakah fatlum bawih
 an them lon, chhuah them lonvan kan lo tang
 ta tin chu ka hre ta a. Chhuah ka chhak ta bie
 a, ka hre reng fo va, ka chhuah tak den chu
 nakian in la hria ang

Tin, ka hán chhui zéi a, hnam tin inhlawn
 hrangte chingeh chuan mangathlak leh buai
 thak tak hi a thiong thion zéi tih ka chhui
 chhuak zéi a. Tin, ka biak phakah hnam lang-
 sar chu Ralte, Siakang leh Kawlin leh Fénngo hi
 an ni a. Siakang upa Khuangtawia te, Rozanga
 te leh Kawlin upa U Thanga, Ralsi Damsavunga
 pa te, Thangkhala Kristina hmasa, thu hui hre
 nite chu chik takin ka bia a, chung mte chuan
 an chanchin chu cha takin mi hrith duh angin
 an lang a; thu hui chhut duh mi ka nih an bia
 a. Fénngo upa Samchapa phoi chuan kum 1904-
 ah Hrangokhuana khawper Mausam kawtah sam-
 kin takin mi hrith Sanga Champhai Leslet lai
 leh Dokhara Tahreuh khuaa Hrangvunga khaw-
 upa chuan 1908 ah ching tak ni awm mi hrith

Tin, hun chu a han her dang leh a kum
 1926-ah Thahdo lai te, Vaiphei te, Rāngtē te
 Vaitē Pahtē te leh Darlawngla lho Sakhan tlang
 thung mi ka be zel a, kum 1927 June thlaah
 Mandaly Buzma rama Chinese 30 lai tur hi Mizo
 chanchin zawtin ka bia a. Homline khua
 Burma ah June 1927-ah Burma lehka thiam
 ho tam tak Lusei chanchin zawtin ka bia a chu
 mi hun bawkah Sakte lai leh Thautē lai ka zawt
 a. Kum 1925 ah Halkha lai leh Thlantlang lai
 leh Zahau lai leh Hualngo lai Patpui lai chhak
 mi ka bia a, chung mi hote chuan Lusei ho
 chanchin thawnthu an sawi chu dik awm takin
 an sawi a. Burma ho chuan Lusei ho hi engkim

nei sa, ehruan bôl leh silh leh fên, hriamhreî chi
tin, darbu, darkhuang, darmang, thi cha thekhat
dara sam hmeichhe kawngchilh chumcha te nei
saa thlang lam pauphi en sawi. Mi dang zawng
zawng pawh hian engkim nen awm ve theuh
nun an insawi. Bungebêl leh silh leh fên nei lo-
va lung hriam leh thi kî kawma lo tho mai maia
awm hun an sawi phak lo theuh. Thu dik chu
Burma lam atanga Lushai Hills pana kan chhuk
hi khawrak theihna leh kamrah ei tûr lak theihna
hmanvua nen kan kal a ni e Genesis 4 22-ah
Lameka leh Zilau fapa Tubal Kama, thur leh dâr
hriamhreî ohhertu tih kan chhiar a, keini Lushai
Hills ohhûng atanga kan han chhiar kiro A D
1800 ala rei (thûk) zawk kan hre lo Genesis
ziak hun nen kan chhang khat ta delh delh e
Nova thlahte kan nih ve si chuan hriamhreî kan
neihna hi a rei hle tawh tur a ni Chuvangin
thu dik ber chu ziak tûrin ka hmachhawn lui
hrâm hrâm a, harsa sela, awisam sela, dik lova
ziak te awm sela, ka hriat loh vanga ka thsual
a ni ang ka tum chu zeldin te tel lovin thu
dik ziak chi a ni e Mi an dah ber tûr chu
thu dik a ni ang. Chuvangin sut emaw, zep
emaw awm lovin a awm ang leh a nih ang tak
chu ziak ka tum dan chu a ni.

Tia, Sado hoam hi pekhat chauh Sifangh
chauh a nih atanga hriat kum 195 thlang man
chhui sal a ni. Chu mi thi lang fiah avang chuan
hoam tin tan pawh chuan engzang kan nih

chin a lang ve ang, mi thlahtute hming hre zêl
lo mah ıla Tın, tûnah hei hi thliar fel tiêm tê—

Bung 1 Chinese leh Burmese titi, Chhing
lung lai khua Aupataung — Awksatlâng chu

Bung 2 Rûn lui leh Tiau lui kar chanchin

Bung 3 Khaw sîam hmasa Seipui leh mi
tin chanchin chu

Bung 4 Sailo lalna ram Lushai Hills kal
pêttute Tum— Thuang ruk chu

Bung 5 Sailoho leh an 'huihruai Lusei
tawng hmangho Tiau lui kân thla tûra an kal

Bung 6 Lalsavunga Lalpuiliana fapa chin

Bung 7 Lalchêra fapa Rolûra chin chu

Bung 8 British sawrkâr Vai lian lo thlen
chin chu

He lehkhabu hi chhut hmasakna ber a nih
avangin a thu thliar dân te, thu inzawm rem
dân thuah te leh a zîak dik thuah te a tha tâwk
lo êm êm tih ka hria a Chûng ang kawnga a
that tawk loh thuah chuan kei he lehkhabu
buatsaihtu hi lehkha thiam lo ka nih hre rengin
a chhiartu apiangin min hriat thiam ka duh a
Chhut nawn leh hun te a awm chuan a fel lo lai
apiang tihfela tihdik zel a ni ang.

Bung I

Rûn lui kạn tlâk thlâk hma thu hi Lusei tawng hmangho Mizote hian an hre thei tlêm êm êm mai Chutichuan han ințan chhuahna hmunte pheĩ chu hriat phak a ni haui lo mai Mizo hoten thu an sawi thei hla ber chu hei hi a ni —

Changêl pûm leh Tûrsing mau pûmın Tuikhang hian an inkar kai a " tih hi a ni a Tuikhang hian an tih hi fiah takin hriat a ni lo va Luipui pahniĩ Irody leh Chindwin hi a eng zâwk hriat a ni lo va Tuikhang hian kân thu hi vawĩ khat an sawi a, Tuikhang hian hi Chindwin lui hi a ni âwm ber e

Kan han ințan chhuahna hi hriat châk thu hlaah kum 1927 June ah khân Mandalay khuaah Chinese mi 30 lai awm khâwm hi ka hmu a An hnênah In hnênah hian thil hlui thenkhat zawh che u ka duh a nangni chu mi hlui ber anga ngaih in ni a lehkha ziahte chu hmân laja lo ching in ni a Keini Lusei hi chu tûnah hian kan hming kạn ziake thei chauh a ni si a, thu hlui ban hre phâk rual kan ni lo va Lusei hi hmân laun in hre ngai em ?" ka ti a

Chhâna 'Hmân lai thila Lusei hriatna kan nei lo, Lusei kạn hriatna chu tûn hnaiah hian a ni a In chanchin tel theihna âwm chu chatuan thawnthu kạn hrih thei che Hun rei fêt thil a ni ta Chinese lai pakhat chu an fapa thu

a buai a, lai fapa chu a hming Chhinglung a ni a. A pa hnên ațangin a kal chhuak a, an khuate mipui tam tak hruam an kal a, Burmese rama tlang lian pui a hming Aupataung-ah chuan khua lian pui a siam a Chu tlangah chuan lai Chhinglung chu a thi a, a khuate chu an darh leh vek a, chu khuaah chuan in thlahtute chu an tel ve'a ni thei ang, chu khuaa mi chu Chinese ram-ah an lo kir leh tih thu kan hre lo ve,' tun an sawi a "He thi hi hun rei em em pawh a la ni lo ve," an ti a

Tin, Burmese ram Homaline-ah chuan kum 1927 June thlaah bawh chuan Burmese ho chu lehkha chhiar miho intite chu ka kâwm fo thin a Chu khuaah chuan Vai mi, Burmese hmeichhia nupua nei fa ngah pui pui hi an tam a Gurkha hote an tam bawh a Vai tel lo chuan Burmese chu chianguangin ka be thei lo va, Vaite nen ka kâwm fo va, Burmese ho hnênah chuan, "In hnênah thu thenkhat zawh duh che u ka nei a, ka tawng in ngaithla duh ang em ?' ka ti a "A thua thu a ni ang chu," an ti a "Lusei hi tun hma lam rei takahte khân hriatna in nei ngai em ? Nangni chu kumkhuaa lehkha nei in ni a, in leh khahte chuan Lusei in ziaakna a awm em ?" ka ti a

Chhanna "Tun hma khan kan lehkha-huah Lusei kan hre ngai lo va, Lusi hi kan hria a, chu mite nen chuan tuti thum thawnthu angin chanchin tam tak kan kâra thu an ziaak an sawi

a, mahse thul khawrei tak thu a nı, thawnthu chuan hmun khata chênggho inthen darh ta nın an sawı. Lusi chhinchhihna chu hetiang hian an tı— Mıpa leh hmeichhiain bengbeh an nei ve ve a, an tukkhumah sam an zial ve ve tih hi hriat fo a nı a, tınah hian Kalemyo a lıtho khu Lusi an nı e,” an tı a

Tın Chinese ho thawnthu mı hriih ka zıak tāk thu kha Burmese ho hian Chhinglung lal chan chin kha dang hretin an sawı ve a

Hetiāng hian an sawı— “Burmese lal pa thum lal inñawmın an awm a, lalna thua h an buai ta chiam a lal pakhat Chhinglung chuan chu khuaa mıpuı tam tak hnam sām hruain Aupataung tlang hian puiah hian khua a sım a Chu khuaah chuan lal Chhinglung chu a thi a a khuaa mıpuı tam tak chu an darh ta a, Chin Hills leh Lushai Hills leh Imphal bıal mı zawng zawng, Chittagong tlang mı zawng zawng Halflong tlanga mı zawng zawng, Tripura mı zawng zawng chu an nı vek a nı Hênggho zawng zawng hi Chhinglung lal khua Aupataung atanga mahni duhna lam apianga kal darh ta chu an nı,” an tı a Aupataung hi hmun hlui hriat theih a la nı nghe nghe a, Mizoho sawı dânin Awksatlang khi a nı Kan han inñan chhuahna bul chu Chinese leh Burmese-ho hnên ata chu kan nı ngeı tur a nı. Mahse Rın lui thlang kan thlen hma chan chin hi thul kan hre tlem em em a nı Upa hoten

engmah sawi phāk an nei lo va, thu thang engmah
a awm lo va, hla lah chu pakhat mah a awm
hek lo Upa thu upa ber sawitute chuan Tui-
khang lan Changāl pūm leh Tūrsing mau pūma
kai thu hi a ni a Chu tui chu Chindwin River
hi a nih a rinawm a, mahse hriat fiah phāk a ni
lo ve

Tin, Aupataung hmun atanga darh taho
zinga tel ve chu kan nih a rinawm a, mahse
Aupataung atanga an chhuak hi an chanchin
hriat theih a ni ta hauh lo va Lēntlāng hi khawī
atāngin nge an luh pawh hriat theihna tur upa ho-
ten tuman thu mī hrilh lo. Chhuaglung khua
Aupataung atanga Lēntlāng hi an pan nī sela,
Chhim lam Kānpolel lam atāngin hmār hawm an
lo kai nge mī, chhak lama Thangtlāng atāngin
thlang lam an han pan em nī, hriatna a tlēm êm
êm a mī, sawi fiahtu kan hmuh phāk loh avāngin
Tin, Rūa lui hi a awm dân tlem han hriat hi a
tūl a, nunau nēna kân theihna tur lai hi a awm
lo ve

1 Tamu khana, Thangtlāng ralna tâwpa
kân theih a nī

2. Muahhēm kai pangngai Liandova nupui
Chhishahayngi Rân lui Lanin a lāk bona kai hi
a nī lah.

3 Chindwin River a fū hmait a awm
leh a. Hēmi hūm hi nūna nēna kai theih a
nī a. Chu lo chu a kām tâwpa khām vek a nī.

Mi mai saruaka kai theih hrâm hrâmna tiêm tê a awm, lui mak tāk a ni. Mizo inchnhâho hi an lo kalna Lëntlâng an lo luhna hi hriat tumin mi tam ka zâwt ta a, mi hrihtu ka la tâwk lo a ni

Lëntlâng hi chiang takin an luah tih hi tute pawhin an hre vek a, khawî atanga lo kala han luah nge an nih a hria an awm si lo

Pawî hla hlui zet pakhat chuan heti huan a ti a —

Ana kau hek huk Run ti dunga
Thangtlang leh Hmar pa lu a ti a

Lehlin —

A beng zau pui pui chu Run luid
Thangtlanga tukkhum sam zial lu kan lak
 tih ang a ni

Tin, Pawî jawng dânin, “Thangtlânga Hmarh pa ziangha,” tih an thiam lo, “Enga, zanga, an ti re ro,” an ti a

Lehlin — “Thangtlâng tukkhum lam sam zial pa “ziangha” an ti thei lo va, “Enga, zanga, an ti zâwk zuk nia,” tih ang a ni. Upa then-khatin, “Enga” hi jawng thar a ni a, “Zanga” hi jawng upa, a ni e an ti deuh va, upa zâwk leh paupang zâwk an lang lo ve Tin, Pawî hla lêng-lâng leh an jawngkam khat hi kan ngakituah chaw chaw lam atanga, Lëntlâng hi lo lût an ang deuh.

Tin, Burmese-ho thawnthu hi thu dik a nih chuan chhak lam atanga Lênglâng hi lo lût an ang leh bawk. Hei hi an thawnthu titi chuan, "Lusi ho nêna kan inthen dawn chuan Khampat hmupah Bûng kan phun a, thutiamin 'tawng khum' a ni e, Lusi ho nêna kan infawk khâwm leh dawn hunah lo rah sela, a zâr hian lei lo phiat rawh se," kan ti e, an ti a (Khampat chu Thangtlâng put Chindwin lui kama Tamu leh Kalemyo kâra awm a ni a)

Tin, Thahdo lalho thu ka ngaihthlâkah chuan Aupataung khua atanga teh chu kan ni theuh âwmin a ngaihruat theih leh a Hei hi an titi chu a ni a, Thahdo lai chi ropui ber Aisen hnam chu a inhringtu hming la sawi thei ziah ziah zeln chhuan sawmli lai an lam zawm thei a Chu mite titi chuan heti hian chhim atangin hmâr hawin kan kal 1 Thahdo, 2 Simte, 3 Tang-khul, 4 Vaiphei, 5 Rângte, 6 Zono, 7 Naga, 8 Meitei, 9 Khawthlang

Rûn lui hnâr leh Tiau lui hnâr kan zawh chho va, kan kal zêl a, Imphal phûl kan thleng a, keini Thahdo chi chuan phaipui phûl chhaka tûn thlenga Aisen ram leh an awm hmun la hriat rongah hian khua kan siam a, tlang mi tlang raba lai hmase ber hi kan ni Kan kaipui kan hriat hian mi zui zêl a, Meiteiho hi chu phait phait Hindu phait ramhuan chênggho hian an hriat a. Hindu sakha an be ve ta

a nı Hindu Fakır chu an zinga lalah an siam a, an lalte hı Meıter an nı ve lo ve, a khua leh tute chauh hı Meıter an nı “Keını chu kan mthlah zêl chu kan hria, chhuan sâwm leh chhuan ngana tak, Aısen lal ber a nupui fa neı theı lo hian Thahdo mi an rawngbâwltu Lakırı a rai a, fapa a hring a, Sisangh chu Chu chu Sailo leh Tıddım ram lal Kâmhau thlahtu hı an nı Keı mahnı thingtlâng lal hmasa berte thlah an nı,’ an tı tlat a nı Chu mite thu sawı dân chu han en chian chuan Chinese leh Burmese thu sawı thil pahnhı langsârte hı thu dık anga ngaih theih a nı Lal Chhingluog hı an sawı ve ve a, Aupataung tlânga khua hı an sawı ve ve bawk a, tlâng mi ho kan darh tanna hı Aupataung hmun ațang hian a nı ngeı mai, chumi ațanga chanchin hriatna kalpui zel chu Thahdo chiho hı an nı ve ngeı mai Hmâr an pan dân an sawıte hı Aupataunga chhuak tan an nı ngeım a lang

Tıo, keınıho pawh hı chumi hmun ațanga han ințan chhuak chu kan nı a, mahse tıu te, hla te a awm sı lo va, Lêntlâng an lo kal luh kawng hı upaho hian an chhui theı ta lo va, tâwp ta angin a lang a nı Tlâng mi chi tam tak hı chu Rûn lui kân thlân Lêntlâng hı kan tlawh hlawm hle a nı Amaherawhchu, Thahdo thenkhat hı chu an tıuıruante nêı Rûn lui hı kân thla lovin Thangtlângah hian Hmâr hovın an kal pheı a, Ta mu khanah phaipui ram hı an lût pheı nun an fahria; mahse, a then chu Rûn lui kân thlân Tıau

an lût thla a nih hi thil rinawm a ni Amaherawh-
chu, upaho thu hlui sawituten an sawi zawm
chiahna chu ka ngaitbla hauh lo Lêntlâng an
thlen hma hian hla pakhat mah kan hriatpui lo
va, upaho kê ațangin thu kamkhat chauh lo chu
hriat a awm hek lo Chutichuan, Bung khat
chhông thu hi kan ziaak theih sâng ber chu

Chhinglung lai khua Aupataung tlâng
ațanga Lêntlâng luah tûra an lo kal dân hi a
kawng kan hre lo va Chumi kawng chu kan hriat
chian loh avângin a pawî êm êm lovah kan ngai tûr
a ni, hei vâng hian— chu kawng chu thu dik
pahnhin a laitât tlat avângin Aupataung tlâng
Chhinglung khaw hmun chu hriat theih a la ni a,
Lêntlâng an kala an luah reng hi hriat theih a ni
bawk a, a kêr kawng Thangtlâng ațangin Lên-
tlâng an lo lût nge ni, Halkha lam ațangin Lên-
tlâng an lo lût tih hi a ni Lêntlâng hi Mizo-hoten
an luahin an chêng reng tih hi mi tin hriat a ni
bawk a, thu kan hloh hi uawm tham êm êm pawh
a ni lo vang, amaherawhohu, kum za khat dam
emaw, kum za thum dam hial mi emaw pawhin
ziaak sela, a kim lêm lo vang

Tin, tlâng miho zawng zawng tichi-a a, ti-
mangangtu, a bul chhui theihna awm si lo, thu
dik pawh ni hauh lo, ngaih sual emaw, vuah sual
emaw, hriat dân fîng lovin a hriat sual ni ngei
“Chhinglung ațanga mihring hi lo chhuak an ni a,
an bengchheng ta mur mur a, an tam tawh tawh

ang tĩa Chhinglung chu an chhu ta a ni, tĩa kan
 ny leh pa thv m; brrh kha tũnah huan fĩng leh
 hre thiam fũra nguathuah a hun a—ka hriet dân
 leh ka ngan dân ka kan yak a ni Chinese-ho
 thawnthu hian chhang takin lai pakhat a hming
 Chhinglung huan Aupataung tĩngah khua hian
 pui siam ngan leh fa nei lovia a thv a, a khuate
 chu an darh tam a chhu theih a

Burmes-ho hian chu thawnthu baw chu
 thawnthu ni, dang deuh hriet an sawi ve a Au-
 pataung tĩngah Chhinglung lai hnam sãwm hrusa
 khua siam chy a thv a, a khuate chu an darh a
 a khuate chu tĩng m; Chin Hills, Lushai Hills,
 phapui bial tĩng m; te, Haslong bial tĩng m; te,
 Arakan tĩng m; te, Chittagong leh Tripura mite
 hi an ni yak a. tũn thawnthu an nei

Aupataung hmun Chhinglung khua tẽh ta
 hmun tĩa darhhoẽ chu an inhmu leh chĩngin
 an tĩa a, "Chhinglung khaw chhuak kan ni e,"
 an tĩa thau hmun hi an mbiak dân hi khaw
 tĩa emaw vuch dik ta lotu, hre sualtu, ngai
 sualtute chuan, "Chhinglung khaw chhuak kan ni"
 an tĩa chu, "Chhinglung chhuak kan ni" an ti ta
 thau chi a ni ngai a; a vuch sualtu leh a hre
 sualtute chuan chi hre chĩnhi mai man tũr
 an hre hre to ve mĩnhi lei kua hian pui m-
 hi to chĩnhi mĩnhi mĩnhi a hre tũr a ni lo ve,
 Chhinglung khaw chhuak hian an sawi chauh

a ni zawk ang Europe ramah leh America ramah te, Russia ramah te "Chhinlung" chhuah thu hi an sawi ngit lo vang e

Augataung hmun (tân lai sawi danh Awk-satlâng) an tihah Chhinlung Chinese lai khuaa chhuakho chauh huan "Chhinlung" thu hi an sawi a ni ang e. Tin, Chhinlung chhuah nih hi hnam thenkhatin an ngaihi hie a ni ang (Phaipui biala Lungtau tawng hmangho (Fênggoh) chuan 1923 vèlah sawrkar hnènah an hnam hming atân 'Chhinlung chhuak' nih an di a, sawrkârin a pe lêm lo). Chutichuan "Chhinlung" thawnthau kan nu leh paten mun hrith ipin kha buaipui fo tûrah kei chuan ka ngai lo ve thil vuah suai hi a awm thei hie a ni Aijal — Silchar kawnga hmun pakhat a hming "Rêngtê" an tih ipin, tân lai hian hming dang lâr zawk a lo pu ta a, "Kolabê" tui an hmang ta zawk a Hmanah khân Rêngtê hmun thalaiê tak a ni a Bangia awm mah se, mêlvêng tlem leh awmpui tlem an awm a, mêlvêng hotu chu Râlte mi Kola a ni a Sâpa chu hmun hlahhawm chu mi an tlem avânga hlahhawm a nih an hria a Bawhsâpin Kola hnènah, "Heta awm ve tûr hian mi sâwm ta, mêlvêng leh awmpui tûr ni lêm lovin, i hmuh nê sprangah saohmah leh fethang i la ve ang," e tle. In ruk a hmu a, an chung a lai (chief) a ni a. "Kola Chief" tih Vaiton an fam thiam lo va. "Kolabê" an ti a, chu chu a ding hien mak ta a ni. A dang loh chu sawi leh ila —

“Chhinlung” leh “Chhinglung” hi hriat fel a tûl a ni Chuaungo lai Vanpuia Sihfa pheia lai kha a khuate chu Khêltê, Râktê leh Hrangchal Fênngo mi Dârngâwnho an ni Sailo lo thang lian khan khua a la neih ve zêl tûr phalna tlawnna sum chu Sailoten an la duh ta lo va, hlauhawm a khaw chung a thlen a hlauhawm ta a ni Kha mi hunah khân Thahdo lai Lalmânga, Phuaibuangah a awm a, Sailo ho ten an rawk a hlauhawm ta hle a, t̄eh an tum ta a. Dârngâwn tawngin Vanpuian hla a phuah a —

*‘Chhima Ngur zawn beh thl in lai lem nawn ni
Ka piah Lalmang pai chem ang kawp tang ka ti,*

a ti Sailo hlauh avângin Khêltêho leh Fênngohoten Khêl an siam a, mipui bum tûrin khua chu T̄iau in rawk lovin awm an duh a Bum thun “Râl, râl” t̄un an au va, a zâna zânin an t̄lan ta chiam a, zân t̄lanna phihrit thar phung chu “Khêkte zân t̄lanna ang a ni, a phihrit hun mai,” an tih th̄un hi a ni Tûna Tualbung hi a hming hmasa chu Tualbum hm̄un a ni, t̄unah “Tualbung” a ni ta.

Chutichuan, Chhinlung m̄hring han m̄tan chhuakho a ni ta kan nute thawnthu mi hrih kha a awmzia tûr i hre theuh vang u Aupataung khua atanga mipui kal chhuakho khan Lushai Hills hi thuang rukin an kal p̄el a Thuang saribna Sailoho han an laah ta a ni. Chung chu

a chuang the thei ang berin hnam tin cha tin tân
 la han chhu zek a ni Siam Mizo pa kâ atanga
 Rûn lui chhak thu kan hriat chuak chu Tûrsing
 mau pûn leh Chhagel pama Tuikhang lian kân
 hi a ni Tuikhang lian hi Irody emaw Chhagel
 lui emaw hi a ni Chu thu lo chu Rûn lui chhak
 thu hi kan hre tiêm a ni e

Râlte chi hian an sakhaw hla chham tur
 bul berah chuan, "Siam atanga lo chhuak ka ni"
 tin a tan a chûngho upate pawh chuan Rûn lui
 chhak thu hi engmah sawi tur an hre lo Rûn
 lui leh Tiau lui kâr thu chauh hi an hriat chu a
 ni ve bawh

'Siam' hi Malaya kanga "Siam" hmun
 hming a ni thei ang em? Chu chu ni thei sela,
 Siam atang hian Aupataung, Chhinglung khua chu
 an lo lût ve a ni ang Lênglâng leh Siam kâr
 thu hi engmah sawi thei an nei lo a ni ang
 Râlte upa mi dam reiho ka biakten mi hrih lo
 'Siam' thu hi sakhaw thuah chauh lo chuan eng-
 mah an sawi bel lo a ni ang, ka hre lo

Chutichuan tâng mi hmêl puteho zawng
 zawng hi kan nausen piang mawng dumho hi
 Chinese hnen atangin kan lo intan chhuak a, Lêng-
 tâng kan thlang chu Lênglângah chuan kum za
 engzât emaw kan chêng tih hi thu lang fiah ber
 a ni e.

Chinese ram leh Léntiáng kâr thu sawi fiah
 thoitu an thêi zawh hnuah ngaihtuah a ni a, kan
 hre chiang thei lo a m Amaherawhchu, ngaih-
 tuah thiamh: tân chuan Chhungleung lai khua
 Aupataung thu hpan a tichuang hle a ni

Bung II

Rûn lui leh Tiau lui kârah hian chanchin tam tak an nei a, mahse kan hre thiam vek lo ve Liandova, mi hmingthang tak te nên pawh hian Lusei tawng hmangho hi khaw khat awm khâwmna chu an nei ngei a, an awmhona hmun chu kan hre lo, Lêntlâng put nge Thangtlâng put kan hre lo Hlain an awmho tih a sawi —

"Ni a chhuak ka hmu hmasa ber

Liandova te inchara

Sava te Chawngzawng te chawm ziau ziau

a ti a Tin, Liandova hi Rûn lui chhaka Thangtlânga chêng nge a nih Rûn lui thlanga Lêntlâng ah? Hlain a sawi dân chuan Rûn lui kânin a zín tawn ngei tih a sawi a ni —

Ka chiah lama pal siau siau ing e,

Ka kih lama Run lui a lian

Ka thar Chawngi pam ta lua rawh se "

a ti a A nupui Chhiahchawngi leh a hmein a kai a, a nupui a kaihna lam kut a tâng zo ta lo va, tui lianin a len bo sak ta a ni tui titi thuin a sawi a, hlain a sawi bawk Chutiehuan khâng hunah khân Rûn lui kam tawnah khua a awm a ni ang, hlain min hrilh —

"Tlangah ka zuk thir a an run hñiam chir cher

Phai zawi tu rial rial e thar khua sat ing e

a ti a, chanchin a hril chuang tha hle a ni Rûn lui kam tuaka khuate chu an inzín tawn fo thin

a ni tih hi thu ~~ch~~ a ni ang, hlaim min hrilh
Lungngailpuma hlaim an phuah —

*"Kuhngai sur bahn bahn vanaia a ko ve,
Ka nawai kai nait e Han tai a lian a,*

a ti a Khang hun kha hun tai tak mifinghote
hi an lo ling hie tawh a ni e Darbu te, Dar-
khuang te, Darmang te chu an sum ropui a ni,
an thih ni lah an ropui min an tuti nasa em em
thih Limsih tiantu Tumpang sial fela khawhin
an bei thih a, sa chi dangte nen an kapi fo va,
sa lu lam hlate an phuah a —

*"Zuksiha nang dung rawn zui,
A ki Lin thungah nawi e,"*

a ti, Lim thih hi Lantlangah chauh a awm a
ni ang, hmun dangah ka hmu phak lo Tin,
Tumpang sialin Lalhminghana a sik hlum khan
Darbu, Darkhuang, Darmang nasa takin an tum
chiam a, hla tak ataga lo hretuten an lo phuah
a —

*"A khi nang sang nait Tien dar a ri e,
Tumpang sialin a rawn e Lalhminghana,"*

a ti, Hlaim "Tiang sang pu" a ti hi Lantlang
chauh. Thawngah anaw a ni ang, mahac, a ni
zawh chu ka hre chiah to, Chutichuan Lusei
tawng hmangho hien hla an ching hie a ni, an
tawng hi an hi hmasak nait a ma em kher lah
tak a, Chutichuan an chet vema hmun hi an hla
chawh, hien hait a hait tak a hait tak to hi a
chawh hait a ni

He bungah hi chuan thil hriat phâk a lo lang tan ta a ni Hla te, titi rawm tak takte kan hre phâk ta a ni, miteho khawsak dân kawaga thu hriat tur thu lang Chiang tak hla phoahtu leh phuah chhan lang Chiang, phuah chhan mihring hmिंगte pawh hla thuah Chiang takra kan hriat a awm ta a ni Chutichuan Bûng khat chhûng a chuan Bûng hnh chhûngah hian kan ppute thu kan hre felin kan hre tam zâwk dawn a ni

Chutichuan Chhinglung lai khua Aupata ung tâng an han pêl a, Rûn lui an kân achinah khân tunn min hrih dân chuan leido neih loh lai awm lo hialin a sawi a, amaherawhchu, a kim a chang chuan ziaak kher lo mah ila, a then azâr chu ziaak a tûl a ni Pawiho, nên hi chuan an inhmu chu an indo nghal mai nun a lang Mizoho huan awm hmun khuarna an ben bel hma aţang pawh hian Pawiho hian an that nghalin an sawi Tin, thil fiah taka hriat hmasak chu Luseiho Seipui khura awmho leh Thaute Sihzang an tih bawh hi an indo a ni, chumi hun chu a kum kan dah tham lo va, chhuan 21-23 a ni tih hi chhui theih a ni, Hei hi eng tunna hriat theih nge a nih? Thauteho sawi dân chuan Seipui khur mi, Luseiho nêna, kan indo chu hun sei put a ni, Keini lah kan hui a, Luseiho lah tan hui a, kan indo tumah hian kemahti ma a hmung pawh Thaute tawnga sak chiah "Galna" (Râhrâta) chu tleirâwl tîr hi Seipui

Luseihoten a ramkal chu an la bo ta a, kan indo chhûng a rei êm a, a chanchin kan hre thei lo va, kan inrem hnu chuan kan hria a, nupui fanau nei a lo ni ta a, kan hnênah a lo kir duh ta lo va, hei hi a kâ aṭanga kan thu hriat chu a ni, 'Thangtlānga fuan thar hmuna ka awm laia ka nu'n a mumang thu mi hrilh khân, 'Lusei mi i hmuh hma leh i chanchin tur a chuang hma ang a, i hmuh tlai leh i chanchin tur a tlai ang,' mi ti a, tûnah Lusei hnên ka thleng ta a, in hnênah ka lo kir duh tawh lo ve,' tun thu min hrilh," an ti

Chutichuan, Galna thlah chu tûnah hian chhuan 20, 21, 23-na a ni Tin, Galna Seipuih a awm hma hian Luseiho Seipukhura kum eng chen nge an awm ka hre lo, mi hrilh loh avangin Tin, chu lo chu hei hi a ni leh a—Lusei Chhak chhuakho chu—1 Seipui, 2 Bochung, 3 Khaw-kâwk, 4 Sânzâwl He khaw palah hian an awm tih kan hria

Tin, leido an nei tih an sawi leh a — 1 Chuaungo, 2 Chuauhâng, 3 Hauhnâr, (he mite hi Lusei bawk an ni) Chu mite chu an do a ni An indo chhan thubuai ṭanna pawh Zawhte mei intansak thu a ni, tun mi hrilh Hông hi an chhâna khua mi hrilh lo, mahse an mhnai hle a, mi tih chu zawhte mei an intansak thu hi thu dik a nih chuan kâl dai dan leka inhlal a ni ang Chumi indo ṭamah chuan Chuau-

ngohote chuan Khawkâwk khua, Chhakchhuakho
khua an lâ tih mi hrilh Tin, Chhakchhuakhoten
Hauvawnga, Hauhnârpa Darbu leh Luahtalha thi
mal tha an la ve tih mi hrilh Tin, an indo chu
a tira intualvuak ang an ni a nakinah an inthat
ta a Lalrênga leh Lallûnga an that a ni tih hla-
in mi hrilh, tu zâwk lam nge tih a lang fiah lo,
an hming hi Lusei hming a ni ve ve Lalrênga
hi zai lam hlain an phuah —

*A tu emaw Lalrenga thattu
Lalreng thattu Haungova lo maw
Lalreng kan thah mei fuala kan aik
Kan thui ngulin khua lo em ni e*

tun Lalrênga thattu hi Haungova a ni tun hla-
in a hril Hauhnâr hming a ni mai thei chuti
ni sela, Lalrênga hi Chhakchhuak a ni mai thei.

Lallûnga hi Nilên zain an phuah —

*An awi an awi an awi e Lallunga
Zaralin e an awi e Lallunga*

tun He indo hi an rei leh rei loh thu mi hrilh
lo He indo tumah hian Chhakchhuakho hian
an hneh zâwk a ni tih mi hrilh He indo avâng
hian Lusei dangte rual lovin Chuaungo, Chuau-
hâng, Hauhnâr hi thlang tla turin hma takin Tiau
lui hi an kân thla a Tin, hei hi an thlang tlak-
na kalkawng leh an kal dân chu a ni —

Lêntlâng an kalsan a, Khawkâwk vêt
ajungu ni tlak lam hawnn an kal. Rih dil bulab

Tiêu lui an kên, chutichuan Champai hutun
 an hien. Hrangchalho eng huna thlang
 upaten nu hinh lo Champai
 phan velaar Hrangchal an khat vek tih nu hinh
 Chu hui chuan Hrangchalho hutun hming "Lawi"
 emaw, "Fenggo" emaw, "Himar" emaw hi a la
 awm lo va, "Hrangchal" hi a awm a, an hmun
 hlui Tiau chi bula Hrangchal hmun atanga chhuk
 thla khi an ni, an hmun hlui khi Thangtrelana
 Zahau lai ram chhinga khi a ni. Chutichuan
 Chuaungohote kha Champai vela awm hmun
 khuar lovm an kal thla daih a, Silfa leh Saimar
 phiaih hian tan hutun an khuar ta a ni. Nakin-
 ah kan sawi samkim ang

Tin, Rün lui leh Tiau kara chanchin ropui
 lo lang leh chu Kâwlin hotu pasalha Dârbunga
 leh Siakêng hotu pasalha Chawnglula hi an ni,
 Siakêng hotu hming nu hinh lo Kâwlin
 khatput pahoi hming an hinh, Suapui leh
 Langmuat a an ti. Tin, Siakêng leh Kâwlin
 hinh hinh hinh hinh an an, Huahang leh Huahango
 ang thuan. Tin, Chawnglula leh Dârbunga chu an
 hinh va an hinh chu runthlak an tih
 zâwng takin Dârbunga chingah Chawnglula a
 jawng a, Kâwlin chi pum pui chuan Chawnglula
 chingah hinh an an ngat a, Siakêng chi pum
 pah pah Kâwlin chingah an thuar ta a, an ni
 hei ta phut mai a ni, an ti.

Tin Dârbunga chu feinn an khawh thlu ta dêr a an hotu ber an thaḥ tâk avâng chuan an tum chu an ti thei dâwn ta lovin an inhria a, mite chuan ṭawng an nei tain an sawi An tum chu Siakêng hotu Chawnglula chu man an tum a ni Chu chu an ti thei dâwn tɔ lovin an hria a

*Kawlɩ ka phat lai chun vanah
Ka dak lau lau Kawlɩ ka chau tah
Chawnglul man thei tau*

tih hi an tawng chhuak chêk a ni ang e, kum khuain chanchin hlui thu sawi hmunah hian leḥ chhuah a ni ve fo thin a ni

Tin, he mite chi hnih hi an sakhua pawh a thuhmun a kha hunah khân an sakhua a hrang hret a Hnuaipui vawkpui in hnuaia a lu phûm chi an ni ve ve a Kâwlɩ chu tûn thleng hian hnuaipui a la nei a, Siakêng chuan hnuaipui chu a nei duh lova, a bân ta a mahse hnuaipui lu phûmna chung kawmchâra chung zawh takah chuan sa serh pawimawh ber chu an e a ni

Tin, Chawnglula te chu Kawlɩho chung a an th nur chu a reh duh lo va Suaipui leh Lang mual khaw hausa chu an sumte la vek turin Siakênghoten Pawi an sâwm a an remti a, Pâwih ho chuan Kâwl an sâwm a an remti a, Chawnglula teho leh Pâwihho leh Kâwlhote nen chu khua chu an rûn ta a ni Chu khua aṇ rûn chu an hneh a, an ûm darh a, ramhnuaiah te an tlan

a Hlain mi hrilh —

*' Pawh no cha cha hawng thawk e
 Kawlni runin ka Suaipui leh ka Langmual a nuam lo ve
 Ka Suaipui leh ka Langmual a nuam lo ve
 Hnathung hnuaiah satruang palinung ang kan tun
 Hnathung hnuaiah sakruang palinung ang kan tun
 An thlun lu leh Kawr silai tui ang kan lak*

tun Tin he hla thu hi kan ngaituatin an lo
 that ve tih a lang Tin, silai thu an sawi a, mei
 pêk silai emaw, zehlung nei emaw a ni ang Tin
 he Suaipui leh Langmual khua tichhetu hi an
 chite an nih avângin an inthen deuh va, mahse
 nikhua a lo rei a mi dang beih a lo tûl a an
 tangrual leh thin a ni

Sawitute — Kâwlbuaia pa Khuangtawin,
 Siakêng upa, U Thanga, Kâwlni upa, Rahsi hma
 sa Damsavunga pa Thangkhaia, Kâwlni upa
 Kristian hmasa Sailâm lai Sairûra hnawh chhuah
 Lunglei biala pêm lûta kha Chutichuan indona
 chu a awm fo va, a hriat dan tur remchâng chi
 in ziaak ila

Lêntlâng dung Halkhaho zingah khân hnam
 chak lo zâwk an tlânchhia a— 1 Takam,
 2 Bâwng, 3 Bâwmzo, 4 Tuikuk, 5 Langrâwng,
 6 Hrangkhai, 7 Kumi, 8 Mâwk, hnam dang nêu

Chûngho tlânchhia chu Tiau lui leh Chhim
 tuilianpui (Koladine) infinaah huan lui an kân
 a, Sailo ram lo ni ta Lushai Hills emaw, Mizo
 emaw hi an kal tlang a, tûna Chittagong vêla
 tlang miho khu an ni a, chi thenkhat pheik khu

chuan Halkha hja chi 'Kaih lek aw pui an tih chi
 chu an chhawm thla a, an la sa fo a ni Takam
 lai Pamanga leh Chhanruanga fapa Rorehlova
 chuan Halkha lalna an chhawm a an lai ve ve
 Halkha lallo sawi 1925-ah Halkha khuaah lal-
 ho sawi

Tin, Hrângchalho chungchâng thua khân
 kan ziaak hnu Thahdo tawngkâ kha han ngaih
 tuah zawm leh ıla — Thahdoten hmâr hawm chi
 hrang 16 lai kan kal an tih kha thu dik a ni ang
 Tiau lui huâr pheiah khian an inthlah pheizel
 a ni tûr a ni Chuaungoho thlang tlâk laia
 Champhai phuar vâla Hrângchalho lo khat an
 hnam hming si per chu an chenna tiang hming
 a chang ta h ngaihtuahin chianguang takin
 chhui kim thei lo mah ıla —

1 Lawimun, 2 Chawnchhim, 3 Chhûngtê
 4 Zotê, 5 Ngûrtê, 6 Fango, 7 Lungtan
 8 Dârngawn Hêngho leh a dang nên ngaih-
 tuahin kan hmaah hmâr panin kan kal tia thu
 sawite thu hi thu dik a ni ang. Kumkhaw chên
 kuai nân ruat theih loh chhan an nei a, an kal
 pèi nei a ni.

Tin, tlânchhia mi dang te — Hêng chiho
 hi an ni tawng inhrê theiho an ni. 1 Chawhtê
 2 Puntê, 3 Rawtê, 4 Ngêntê 5 Partê, 6 Pautu
 7. Chente, 8 Mawpawl. He mite hi Champhai

chhak Lênglâng, Lêngchâm leh Darkhai phe hmun
Tiau lui chhak zau fêl Bapun tâng thlengin an
luah a m an ti

Tin, Pêlpaw! Rûn lua kama chêng zultu
Paw! leh Ngawn Paw! Khiangte hnam hmung
atâna chhâlho nên an indo baw a Chu mite
indo chu an inbeih dân chu kal kawngah an in
lam bun thim a, an inthat thim a ni An inbei
fona hmun langsâr ber chu Darkhai kianga
kâwn thûk a hmung "Dârchawn kâwn" an tih khi
a ni Dârchawn kâwnah khuan Ngênteho râl bun
chuan, an hai palh a ni ang e Hualhâng pa
Thangchhûnga an that a Mî an râl palh avângin
Hualhângho hnênah chuan thupha an chaw a
Hualhângho chuan tih palh na na na chu tin an
unau hna! ber Hualngoho pawh rawn lovin an
ngaidam a Chu chuan unau inthenna a siam
ta a Hualngo Hualhâng hi Siakêng leh Kâwlin
anga inhnai zual bik an ni ve a Thangchhûnga
chungchhâng thu avâng hian an inthen hmasak berna
a ni a Mahse mî dang beih hi a tûl thim a
chuvâng chuan an inthen hlen thei thim lo a ni
Tin, chu mite indo chu rei tak chhûng an inbei
a, a tâwpah chuan Ngênteho khân an tuar thei
dawn ta lo va, tân an tum ta a, an zingah chuan
hmerchua pakhat hla phuah mî a awm, a hmung
"Pî Hmuaki" a ni an ti Tûnah pawh an hmun
hlui Ngêntê tualpu! la hnat khi an tinsan dawnin
hla a phuah—

*"Kán Ngámte khua khaw nún nuama kha
Tháa ló fám luman hí ngihk rua lo ve*

tun Tin, títí thu chuan thil mihring chin ngu
loh hí a sawi a, thudik ní áwm takin hlain an
delh kiltir nghe nghe a Pí Hmuakí chu a tar
em a, a kal thei lo va, tlan chhiat an tum sí a,
a nung chungin an phúm a, hlain a phuah a

*Nauvate u nau halate u
Tha te te lhan mí hai chhih rawh
a ti e an ti*

Tin kha mí chí 8 láí tlan ta khañ Tuivui
lui hí kán lovin an kal a, Vamur tlangah,
Saikol tlangah, Chalfih tlangah, Durtlangah,
Tuahzawlah "Vawmlam" he tlang hming hí an
vuah a ní an tí Saithahah awmhmun an khuar
a, nakina Zadeng hotu Pu Buara thlang tia hmasa
khan a ho khawm a ní Pu Buara chu chhim
hawlin a pheí a, Thorang tlang tlak lama Sairil
zoah hian a thi ta a ní tun titun a sawi a

Tin, Thangura thlah hotu nihna chang
hmasa hote hí an chanchin chhui fel thei upaho
awm láí kán lehkha ziak Mizo hoteñ an la thian
lo va, upahote ván vawm khaw zawn zawn hnua
hán chhui hí thil awlai a ní lo 've Mizoho
Saido thumruai lo ní taho hian hía phuah an
chhui em a, chu chuan an chanchin thenkhat chu
a tlang chauh a ní.

Tin, Dārławng-hoten eng vāngin nge nī he ram Lu-hai Hills hī an kal pelh ohhan? Hei hī thū lang fiah tak a nī Lalvunga te Lianchia te Lianpuia te hī mīhringho zinga chanchin nei mī an nī theuh va, an chanchin pawh hī hman lai atang khān hriat zāwm zēi leh sawi zāwm zēi a nī a Hla hī an hming chungā phuah a tam hle baw k a, hriat fiah theih mīho an nī

1 Lalvunga hī Hualngo a nī an tī

2 Lianpuia hī Palian, Thangura thlah hming pu ve a nī an tī

3 Lianchia hī mī fīng hmasa Chhanpiala Hnamtē mī thlah a nī an tī

Tin, Lianhna Fārhmuna hian an awm theuh a nī an tī Tin, Lalvunga leh Lianpuia hī lai inkhingin an lai dūn a, laiā thubuai a chhuak a, Liappuia hian Tiau lui thlangah khaw thar a sāt a, Lianhna atangin Rih dīl thlangah Tiau lui chu a kām a, Khuanglêng tlang sānga tūn lai mī-tan Lianpui hmun an la tih hī a khaw thar sah chu a nī an tī

Tin, Lianpuia unaute chu khua siamin Vaphalah leh Fārkwānah hian an awm ve tawh an tī. Tin, Lianpuia chu Lalvunga chungā a thinnur a reh thei ta lo va, chu khua pathum chuan Lalvunga tihlum an phiar ta a nī an tī An

thu rawt dân chu, "Remna thu sawi tha turin Fârkâwn khuaah lo zin rawh," tìn an ko a nì an tì Tìn, Lalvunga chu Fârkâwn khua a zùk thlen chuan a farnu chu a pasal nen Palianho hrâng chu zuun Fârkawnah a lo awm a, a nuṭa chu a hmuh veleh tlan ru thui turin a hrilh a "Ka u, tlan ru thui rawh, tual an nì lo ve, râl an nì e, thah che an phiar a nì," a tì a an tì Tìn, Lalvunga chuan "Thu tha remna thu sawin lo kal rawh mī tì a, tual nūn an insawī sī a, tual râlāh chuan Lalvunga ka tlan êm dân em nì' ? a tì a an tì Tìn, zū an zu khâwn a, zū chu khâwn hī a nī a a khâwn apiang chu an tlāk thui nân tìn an hnungkhîr a an tlāk veleh an phel a, mī dangin an khâwn leh a, chutī bawkin an tì zel a Lalvungan a khâwn ve a an hnungkhîrha thah turin an hnūk chhuak ta a Fârkâwna hmun pakhat Bâwltê an tih hmun hnuai chhuah lampanga Luite dunga lungpui hian pui pui tūnah pawh la awm reng chu chumī kârah chuan an vit hlum a, a ruang hian Lian-hna khua a thleng lo ve an tì a Chutichuan a a farnu chuan lungchhiam tah hla a chham a —

*Ka u tlan rawh râl a nì e ka tì a
Tual ralah em chuan Lalvunga ka tlan lo vang*

1 tì a " Chu chu Chai hlaah an sa a, diriam nân Palian khuaa miten an sa Hla —

*Tlan rawh tlan rawh
Lalvung tlan rawh râl an tì
'Tual khel ralah Lalvung ka tlan ngai lo ve,' tìn*

Tin, Tian lui, chhek Lianhoa Fāhmunah a
nu chu khamhar takin a tap a, dīram nan thah
ho taka a ruang, pawh in lawi lo a ni a Hla
an, an, a —

*'Lalvunga nu tap tap lo la i chauh vang
Rife Lalvung sahlamahr mi zo la p,' nīn*

Tin, Mizocho rất thah buetsah dân hi kan
suk chu a ni leh meuh va (1) Sahlam (2) Hrang-
hual (3) Taurul (4) Arkezem (5) Kawkvahai
to, (6) Malchaw (7) Chhawn (8) Lanchhawn
(9) Nganchu chhawn (10) Ral lu lama mtal lam
dan ral ngul, phunte hi hmu ngai lo tan hmat a
harsa hle dân a ni ang. Mizo hoten an thil
nat ber fo chu a ni si a

Chutubuan Lianpuia ho huan Lalvunga
khua an hai deh a ni ang, titi sawituten Lianpuia
thlang tla hla taka a tian hi Lalvunga leh Lian-
phia an thah chu an kut hmu an hieu a ni, an
ti thin. Hmun dangah Darlawngho tawng ka
sak chu a hmu ang

Tin, tiana rama cheng huan tap leh chi
tinto a, kan thihute theuh kan pu pue theuh
an kan intan chmah dân hi ka haa chhu a, i
to an ve huan a awm takin anet thiam hram
tom a tha ang, mi hritute mi hrit ang chu ka
sak tur chu a ni a. Ka tihk kullang hi i
thahute mathonon ane hla a ni a, mahso

lêkha nei lo hnam kan nĩ a, pĩ putêho chu chhui
kĩm rual a ni hek lò

Chutichuan Chhìnglung lai khua Aupa-
taung — Āwksatāng atāga kan tian darh chu
tawng mhre thei ho, chi khatho apiang chu kan
mblāwm hrang ta a, mahm kawng turte chu kan
zawh ta theuh a ni ngel mĩ! Nupui pasal m-
neih pawlh hek lovin, chi tam deuh chu an lang-
sār deuh va, chi tlem deuh chu an langsār lo a ni

Lēntāng atāga kal hrang ta Thahdo leh
a thian te, Pāngkhawho Chittagong biala chēng
ta te, Dārlawng ho Tripura biala chēng ta te
Ngēteho kal ta chiam te Chuaungoho kal taa
Lushai Hills-a chēng ta te, Sailoho leh an thui
hrui! Sailo rama an luh rualpui hote zingah hiah
i thlahtute an tel ngel tur a ni

Chutia chi tĩn mhlāwm hrangho chu hmun
tinh an darh nuai nuai mai a, intihduhdah leh
intihchhat hi an ching thui a, hnam tlemhote
chuan, mi chite an zāwm hma a, chi rĩp deuh
chu mahm chi an awm rei a ni

Lushai Hills pēl hmasate chu —

- 1 Thahdo leh thuihrui nēn
- 2 Ngēte pāwl-ho kha
- 3 Pāngkhaw-ho kha
- 4 Dārlawng ho Pahan hnam kha

5. Chuau ngo, Chuau hâng, Hauhnâr kha.

6 Champhai zâwî kîn chhîm lama lâwm lung dawhtu mipui thurual-ho kai taa Tualchêng lungphunlian phuntu-ho hnam khat thurual Fên-ngo-ho kha an mî a, an thiahte pawlin Haflong atangin tûn hnawh khân 1912 vâla Champhai mite hnêna Chêngkawî kâwî hnip thû zâwta leh-kha thawntute thiahtute chu an nî chiang

Chuau ngo, Chuau hâng, Hauhnâr he tum ngana kai hmasa hnua tel lo zawng hi Lênglâng-ah khian an châng ve ta rêng a, châng hnua mî tia hlaup khawpa hmangthang hmasa chu Chuau ngo, hnam — Dârkâwlichhuna tui hleuh thiam hmangthang hi a mî Châng hunah chuan hotu kan tumah an la awm lo Dârkâwlichhuna chu mî tia hlaup khawp a mî tih engtunge kan hriat theih ? Hrangchalho Tiauchisih kianga mî Hrangchal hmun atanga thlang tia kha Champhai vâlah an khat a, a dang thlang tiaho Tiau lui shhaka Sûrbung pheis châng Hrangchalho leh Champhai vâla chângte kha tang rualin Champhai chhîm lam mî 5-ah Tui chhîm (Fahmun an ti baw) khua tî tîk tîk Mângthâwnga pawh a awm a, a fapa Mângkhala pawh Rûitung tha pui mî awm chu an tum a, Champhai leh Sûrbung vâla Hrangchalhoten an vawng ngam lo va, Lu-ai hmun, zawngte khua tum Dârkâwlichhuna hnêna an pe a mî. Chu chû nam chiang takin a sawi —

*"Dara sawngka lerah ka chuan a
 Kan Champhat khua Thlohvang thir ing e," a ti*

*'Ka pa n dar thir bu riqt a nei a
 Mi ilan duh lo ka pa Manghawnga,
 Mi ilan duh lo ka pa Manghawnga
 Kan neik cher thir zawng ilang thang na e*

tun He "Zawngtläng" hi Zawngtê chu a ni, a
 ni Chiang — Mängkhaja tâna hmun Kâwlichhuna
 in a ni Chiang Zawngtê khua hi 7000 a ni, a
 tirah chuan mi hlauhawm hmasa mi huaisen
 buatsaih a ni.

Kâwlaî khawpui Suaipui leh Langmual
 khua chu Kâwlin pasattha Dârbunga chuan a siam
 lian angin, Chuaungo pasattha hlauhawm thama
 hmingthang hmasa Dârkâwlichhuna buatsaih a ni
 Chuvâng chuan Hrangchaho sai man Mängkhaja
 chu hmun dangah an vawng ngam lo va, an pe
 a ni. Tuipuala tâng ni awm takin Mängkhaja
 pa'n hla a phuah a —

*Bualte saklam uai ta hmu kha,
 Mängkhaja kirin ka ring lo va,
 Mängkhaja kirin ka ring lo va,
 Tui leh luang kirin ka ring zawk e."*

Mängkhaja thattu chu Tuipual khua
 Hrangchaho an ni Râi thatin an that a, a lu
 Pâng thingah an kha a, Pâng chu tûnah a la
 kan Mänghawnga chuan Mängkhaja lo kalna
 tur kawng hawn na, a lo kalna tur khua chy
 a pe vek a, Tuipual khaw tê tak tê chu

a thehghuh nge ni, a pawisa mam lo nge ni,
hriat fiah a har, thi mai a pe lo va Chu Tui-
bual khuate chuan an thah vangun hlaim a chaw
ta a ni

Tûnah hian kan pi puteho han inbuatsaih
tan dân hi hriat tel a harsa a, Lail an la awm
lon avangm mi tin hriat khawpa pasaltha hi lai
a ni tin hi awin thei mah sun la, a ni chiah si
Dărkăwlichhuna kha, kha tin huna a ropuna thi
dang hriat chu hei hi a ni leh a— Darbu tha
hmingthang zawng zawng hi Siakêng mi pasaltha
Cawnglula kutah a lût vek a Kăwlei mi ropu
hmasa, khawpa ropu nei hmasaho kha a hneh
avangm, amaharawchu, Siakêng chuan kut hnu
hlahpuna hla takah an vacha thlawh a

Hmun fiah khaw hian pu puin an awm—
Haimual 2 Khuahnuai 3 Khawzim 4 Rûn-
kuam— Lenchau chhuah lam Rûn lui kapa

Tin, Kăwlinihô chu Dărkăwlichhuna te nêh
an cheho ta a ni. Chui chinah Suaipei an tin-
san china an khua upaten mi hrih lo

Tin, Zawngtê khawpu chu Dărkăwlichhuna
a thiin mah Minamho, Zawngtê hmun kienge
Khawrua awntê lai tar zawng Chhakchhuak-
ho kha, Seipui ni va awm Paupa te chhông
Gama thahle an kâpu, tak thahle Sajo ataga
chang tate khan tan hmun suamna bulpuah an

hmang ta a Chu khua chu an chungchâng tur
 an ngaihtuah ngun nan an hmang ta a ni Tin,
 râl chhuah sum lam nia an ngaih lamah chuan
 mi 10 zelin zan nga riakin râl bihtlain Santiri
 an indin thlâk zel a, zan nga chauh ni mah sela
 nula ngaihzhâwng te hmu lova an awm chu rei an
 ti a, ‘Ka nu ka va ngai tawh êm,’ an ti a

*Ka nu ka ngai ka ti
 Ka nu tak ngai lovin
 Sial dum phaw ral vena
 Tincheri ngai ing e*

tun an phuah ‘Tincher’ tih hi “Siali” emaw,
 “Lêngi” emaw tluk a ni A chângin unau anga
 khawsate Santiri ah chuan an va riakho va, Hla
 an phuah a—

*Kan unau thumin
 Kan unau thumin
 Zawngilang liana
 Saihmun ral kan ven*

an ti a Heta “Saihmun” an tih hi hnim pakhat
 Sai hi a tona hmun riakh bûk chu “Saihmun” an
 ti a ni Sai, rannung lian pu’ Elephant’ hi a ni
 lo ve Elephant râl an vêng a ni lo ve, Zawng-
 te khua hi an tẽhsan hnuah a hotu deuhvin hla
 in an phuah zui a ni—

*‘Ka khua sangsarih
 Zawngilang sangsarih
 Teu ang pel ing e, tun*

Tin, Rûn lui leh Tiau kârañ hian an lo in fawk khawm tial tial a, chuta tang chuan Sailo tawng hi a lo zau tan tial tial a Hengho tawng hi a awm ngê awm lo ka hre thei lo — 1 Chawngthu, 2 Hnamtê, 3 Renthlei He mite chi hrang chi thum hi Sailo tawngin an tawng loh huti chu ka hre phak lo Kiangtê hi Rûn lui dunga Ngawn-Pawi Kiangtê hnam hming atâna in chhâlthe nên kbian chi khat an nih chuan Kiangtêho tawng chu kan hria a ni ang a Sailo thuihruaia telho hi chuan Rûn leh Tiau lui kâr atang hian Sailo tawng hi an hmang ta zel chu a ni Chutichuan Khawrua khuaak Hnamtêho Chhampiala thlahte khân Sailo chu "Lal mad" puhin buh an chhûn tâk miau si avângin, an kiang hnaí mite chuan Sailo ho chú hotu leh lal angin an ngai tial tial ta a ni Chu tichuan, an infawk khawm kha an thurual tam tial tial a, an hnêna tel duh loteho khân an hransan tial tial a, chuwâng chuan Sailo thuihruai nên thlang an tlâk ve hmain chi hrang phlâwm hrang hoten Lushai Hills British sawrkârin an vuah Sailo sam hi thuang rukin an kal pêt a ni Chûng mite theuhho chu an chanchinte in chhui hunah in hriat theih nân he rama mite chanchin mi sawi lanpui theih nân mi ka biakte hi han târ lang ıla, an tawngte chu hriat tlâk tak takte a awm nual hlawm nghe nghe a ni

1 Chinese mite ka biakthi Mandalay 21 June, 1927

2 Burmese mi ka biak Homaline June 30, 1927

3, Dārławng mi ka biakna 1926 Dārchaw leh Tlahup khuá

4 Vuitē miho ka biakna 1929 Bungpuiławn leh Phantawng

5 Thahdo Lalho ka biak 1926 Tułsuang leh Senvawn

6 Rāngtē mi ka biakna 1926 Tuihlāng

7 Vaiphēi mi ka biakna 1926 Mantē leh Chawngkhawzo

8 Suktē laho ka biak 1927 Tiddim leh Tawnzang

9 Thaute upa ka biakna 1926 Mualbēm

10 Zahau lai leh upa ka biak 1924—1925 Singai leh Thau

11 Halkha lai leh upa ka biakna 1925 Halkha leh Tihbuál

12 Thlāntāng lai leh upa ka biakna 1925 Rūibu

13 Fēnngo upa ka biak, 1926 Pterzawl leh Pārbung

14 Hualngo lai leh upa ka biak, 1925 Seipui leh Vaphai

15 Saktēng upa ka biakna Sērchhup 1907

16 Khētē upa ka biakna 1910 Zānlawn leh Mualvām

17. Sailo upa Lalsānga ka biak, 1918 Ngūr

18 Hualngo upa Salmânga ka biakna 1914
Khuanglêng buhseng pâwl bûkah

19 Fênngo upa Samchîpa, Sumkhûma pa
leh Sânga Headman, Ruala pa Hmunhmêltha
1923

20 Sailo upa Rûngnâwla biak 1906 Sekhum

21 Lalburha biakna, 1906 Dârlung

22 Kâwlni upa U Thanga, Rabsi Dama pa
Thangkhara Kristian hmasa biak 1906 Sailâm

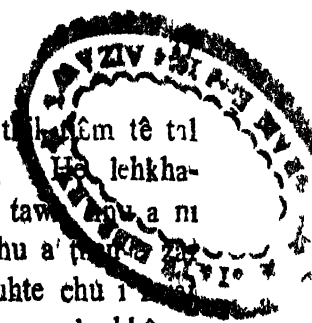
23 Pachuaup upa Taitebawnga biak 1930 Aijal

24 Pachuaup upa Laikûra biak 1953 Kolasib

25 Hrângvunga Rolûra thlah Lungrâng lai
biak 1948, Leikhathawnin

Hênggho thu hi kam hnh kam thum ka
ziak tel nual hlawn a, an thu sawi i hriat huna
thil thenkhatte chiang takin an hrih che a awm
ang Chûng chu i hriat fel theih nân, mi hran
sawmhnh panga aia tam hi ka târ lang a ni e
Kum 1906 hma khân lehkha ziak hi Mizo hian
lo thiam tawh ni ila, Mizo chanchin hi kan hre
tha hle tur a ni a Leikhha kan thiam hi hun
tiai tak a ni a, thu hretu mi hlui an thih
zawh hnueh a kim a changa hretu kan be phâk
ta lo a ni.

He chanchin hlui ziaaktu hi ni khat tai pawh
ziak zirna sikula kal lo ka ni a, thu fng i tâna
ziak a awm lo vang Mahse thil hlui hriat dah

neih cluan chhuar thin la chu, tih khâm tê tui
 chu i hriat phah mial thei ang. He lehkhah-
 tua i thu hriat tur chu thil kal tawh ang a ni
 ang. Thil kal tawh hnu pawh chu a' tawh ang
 chauh a ni ang. Ka thil hriat duhte chu i
 duh mi a nih chuan, i hriat atâna ziaak khâwm
 loh a hriat awlsam ber tura târ lan thlah thlah
 a ni. Tin hnam tin chanchin hi chhui theih a
 ni lo. Lusei zingah hian pute hming hria hi a
 hre vântlâng kan nih mai avângin. Chuan 20
 leh 35 chhûnga inthlah zelte hming tunge mi hrih
 thei ang? Mi ropui Sailoho chauh hi mi tir lo
 chhui thin kha an ni a chhuan 20--23 chauh chu
 ka chhui thei a ni, a dang chu ka ti thei lul lo.
 In thlahtute hming in hriat loh, mi dangin an
 hriat si loh kha ziaak theih a ni lul lo a ni.

Tin vawî khat chu mi pakhat lehkhah thiam
 deuh leh thil tin thiam intî deuh hian min khak
 deuh va, 'I chanchin ziaak hi Sailoho chanchin
 chatî a ni a, i puzawnho an nih phiehz vâng a
 ni e' ti deuhvin ka chhâng a, "A nih leh i nu
 Pa hming, i nu pu hming, i pu nu hming i pu
 pa hming, tutenge ni min hrih thei em?" ka ti
 a, pakhat mah min hrih thei ta lo va a hnârah
 thian a pawl ta mai a, "Pakhat tal hrih tur
 i hre lo maw?" ka ti a. Ani chuan, "I thil
 mi zawh kher" hi ka hre lo a ni," tlin a bei la
 tawng lo hian mi chhâng a, a tawpahr zawng, "Ka
 hre lo a ni," a ti ta a. Kem, "Khatî kha a ni a, hriat
 loh hriak ka qûh chung hian ka ziaak thei lo a ni.

Hnam t'n hì an thlahtu chhui thei ıla ka duh a mahse min brihtu an awm lo a nı Sairo hı chu upa a chhui theitu an awm avānga zıak thei chauh ka nı e," ka tı a

Chuvāngın nangı a chhiartute pawh mahmı invuipui hauh lovin ka zıak hı chhiar ula kan pı pu chena mipui hun kal ta chu ı hria ang Chutichuan thil kal hnu ı hriat chuan ı thlahtute kal zelna kawng chuan nangmah chiah kha a han chhunin, a han zawm ta che tih ı hria ang a, ı kalna tur ı la ngaihtuah a nı ang chu

Tin, he ka lehkhabu hı a chhuanawm lul lo va, kei a zıaktu hı ka lehkha zırna a tlāwm êm a, mau chāng nāla pensil leh thır Thin kual ke zuma zır ka nı a, thu ropui zıak phāk tur ka nı lo va, chu chu hre rengın chhiar ang che u ı zır duha, ı ngaihtuah duh chuan Chemtâtrāwta thawnthu leh Chhūra thawnthuah te pawh hria tur tha takte a inzep ve nual a nı

Ka sām nawn leh a che u a zıaktu mawlzia theihngihl lovin chhiar ang che u Chēng sāng (Rs 1000) man te, chēng za (Rs 100) man te a hlu êm êm a, Mandalay khawlaiah chhūnah vūr tui dere (as 2)-in kan lei a, kan in a, kan hım ve hle a nı, kan chāk a daih ta a Thu nawa tām tē tē hı ı tana hıu ı phawk hlauh thei a nı e. Tin, mi lehkhā tham pakhat chuan, "Kei ka zıak hı a kawngkal dānte a fel ang a,

Vânchhônga lehkha thiam lo ziak chu a kawng kal dânte a mawl ang a, thil hriat nei mah sela, tlâktlaun a ziak thei lo vâng" ti lam hian a sawi a Chuvângin ka lehkha ziak hi ka mawlna hre reng chungin chhiar turin ka sâwm zâwk rêng che u a ni Ka lehkhabuah hian i thlahtu rei taka lo kal zelin nangmah chiaa a rawn thleng chia, a rawn hmuak che uin, in chuktuah ang a, i kal zelna i thlir dân avângin, Sailoho pawh an lo kalna kawng a lang ang a, an kalna tur an thlir ang

Tin, hnam tin hi fel taka chhui theih ka chàk a mahse kan thlahtute hming pakhat pawh hre si lo chuan ka ziak thei lo va Mahse, heti hian ngaituah ila, a chhui theih— Sailoho kan chhuina kal dânah hian kan thlahtute an tel ve hun chu a awmin a rinawm a chutichuan kan lo kal zelin kum 1906 atanga kum 1954 kêr hi kan lo thleng a kan pi leh pu lo kal dân chu kan tâwk ta a, chuta tang chuan kan kal leh dân tur thuah hian mi tin chu thlirna hmun khatah kan dîng tlâng taah ngai ila Kan thlah tuho kan pi leh pu an hming kan hriat zui zêl loh avâng a kan chhui theih loh kha, mi dang chhui theih hi tâwmpuun chhui theih angah i ngai ang u Chutichuan, rilru hahdamin kan pi leh pu lo kal dân chu kan ngathiam ang a, kan intâwk ta a Keni erawh chuan kan kal zel dân tûr chu kan thlir zui dân a, kan kal ta dânah i inngai

‘Chhim chhakah chuan intivei zet hian ‘Mi
buan duh chu lo ding rawh u a ti a An han
buan hlawm a mahse an hneh lo va Kei chuan,
ka hnen i lo thlen hun chuan i chhak lovang tin
ka lo nghak rân mai a, ka han buan a, ka hneh
lo a ti a

A hmâwr atân chauh hian thu dang kha a
saw a ni Chutiangin tawngkam remchâng then
khat hian kan tihlan duh kha a tiho thei a ni
Chuvangin, zial ang zel hian lungaw takin chhiar
tum hrâm hram ang che

Tin kei lehkha thiam lo tân chauh hian
thu fel taka zial thiah hi a harsa a ni bik lo ve,
mi thiam tak takte pawh hian tawng rem inchuk
tuah thiah hi chu harsa an ti ve a ni ang Pulpit a
an thu hrii kan ngaihthlak hian Dr Lalnenga, zêl
din thiam taka thu sawite hi mipui lungrualna
a tling mang lo a tling hrâm chauh a ni e
Tawng dân thiam hi a harsa lul a ni awm e
mahse, min hriih kha kan hriat fel theih chuan
i lâwm ang u Pâwih silai lei tur ena, kheuh
hreuh taka en hi chu thil engmah hian an tin lo
theuh a ni e Isua chauh lo hi chu tling chiah
an vâng hie a ni

BUNG III

Chhakchhuakho Hualhâng leh Hualngo upa, thu hlui chik taka hre mi nia ka hriatte chu kum 1912—1918 ah Hualngo upa Salmânga Champhaia ka chôn thìn lai khau Tiau lui chhak leh thlanga chengte ka zâwt fel thìn a

“Eng tizia nge ni Tiau lui chhak atanga Tiau lui kân thla turin an duh angin an kân thla thei hlawm a, keini Chhakchhuakhoten kan kân thlak theih ve loh le? Luseiho chanchin hriat ngei tuma ka han chhui hian Chhakchhuakho chu Tiau lui ar kân theih nan Sailo huêna luh sum Luahtalha thì mal tha leh Hauvawng dârbu tha chu an pe tih ka hria a,’ ka ti a Hualhâng leh Hualngo upate chuan luhsum chawí hiala Tiau lui thlang ram tha kan um ve hi a chhan kan hre chiah lo ve, kan rin crawh chu hei hi a ni—

Hualhâng leh Hualngovin Chuaungo leh Chuauhâng leh Hauhnâr tangrual, Seipui, Khaw-kâwk, Bochung leh Sânzâwla awmin kan do va, kan hneh zawk deuh va Luahtalha thì mal tha leh Hauvawng dârbu tha hi kan la a anmin Khawkâwk leh Sânzâwl khua mi lâk sak a, mahse an tẽh ta a Champhaia velah hian Hrângchal—Fênngo chu an khat ta vek a, an tum pêt a, Sîhfa phei chu an bawh a, Chuaungo mi pakhat Vanpuia phei chu Râltheho Hrângchal Fênngoho nên Tampui khuaah a nei a, Sial 100 in khuang

a chawı nghê nghê a chu Vânpua chuan Sailo-
ho hnênah mı sawı chhe deuh a nı theı e A
nıh loh leh Chuaungo leh Chuauhâng leh Hıu
hnâr tangrual kan dova kan hnehzia te, Thautê
kan dova kan hnehzia thu thangte avang hian
Sailo lal nıh tum hian mı huphurhin mı hmul
chhâm deuh a nı theı e Chutichuan, thlâng tlâk
ve hı mı phal lo a nı ang tia rin thu chu a awm
an tı a

Tin an hnênah chuan zawhna dang ka
sawı leh a, hei hı — Eng tızia nge nı, Hualhâng
hote fatlum bawıah kan âwk chiama Sailo hnên-
ah ‘Eng vang nge nı eng pawı nge in khawıh ?
ka tı a

Chhânna— ‘Kha thu pha a nı tak asın,
luhsum kan pe a Tıau lui kan kân thla ve kha
kum 20 chhâng chu engmah tâwk hauh lovin
kan awm a, Hualngo mı then tlêm tê pheı chu
khua leh tui an sıam ve a Rıangtleah leh Pı-
lerah leh Luangpâwnah Hualngo hmun an luah
hlen tâk Ajal atanga chhım lam mël 7-ah khuan
khua an sıam a, kum 20 talah chuan Sailohoten
chu Hualngo khua palı chu an rawt a, chu khaw
lı chu an that vek a Hmun danga Hualngo la
awm chu an infâwk khâwm thuai a, Hmar hawı
ın an chhuak a, Phuaıbuanga Thahdo Aısen hnam
lal Lalmânga chu belh an tum a, luh sum atan
thı mal tha, chem tah thı leh darbu tha kalzângbu
chu an pe a, an awm ve ta a

Tin, Sailo lal khuaa mi Chhakchhuak tlan duh lo Hualhângho chu Bâwih tlan theih loh leh pêm vâkvaia an awm pawh an pêmna Sailo lal khua a nih chuan lal hnênah chuan, fatlum bâwih, chem sen bâwih ka ni tih hrilh tura thupêk tlat an delhtir ta a Tin Phuaibuang tlanga Thahdo lal Lalmânga chuan Hualngoho chu kum 2 na tâwpah a rawt leh ta a, an neih zawnz zawnz an la vek a Thah bâng tlan chhuak chu mipa (7) pasarihte chu Tuisen hnar Champhai panna kawng Aijal atanga mel 70 ah an inhmuh khawm a, Falâm Pâwih tiêm tê la ni kha bêl turin an kal ta a Hualngo tlan duh lova biru ta zawkho chu hnam hming dang 'Hmâr Lusei inchlâlin Sailo leh Thahdo ramah an awm ta a, tin Hualhâng upa leh Hualngo upaten mi hrilh a ni A Sawitu Salmânga Hualngo upa Chutichuan Lushai Hills a chêng hnam tin zingah hian Chhak chhuak Lenchungho Muchhip chhuak inchlâlho hian an tuar ber a ni, phur rit ber phurtu an ni Sailo chu anmahni hnêna lo sei lian a ni tih i la hre zel ang phêk dangah

Tin, kum 1926 ah khân Dârchawî khuaah Dârlawng upate chu thu hril hna thawka ka zin chuan an hnên ka tlawh a, an chanchin chu ka zâwt a Tin chanchin Lusei upahoten an sawi thin a, in kâ chu ka la be phâk ngai lo va, tûn-ah hian in khua-leh-tui ka lo thleng ta zên a, in chanchin in hriat ang chu mi hrilh duh ang em? ka ti a, Anni chuan, "Duh tehluh mai, keini

Thangura thlah Palana thlah zel kan ni e kan
 chanchin chu Hualigo Lalvunga nen kan pu
 Lianpuia chu an inbei a kan pute chuan Lil
 vunga chu an that a a khaw tlangval hmel tha
 pawh an inrûraah an that a kan kuthnu chu a
 hlauhawm a thlang lam kan chuh ta zel a Pông
 dil h te pawh hian kan la muang thia ta lo va
 thlang lehzuol kan thlang a ni Thlang kila kan
 awm hi Sailo lai Sailanpuian mi buni a, Kan
 fanu nupuan nei rawh u, tun thu mi hrih a
 sum keig tshuin kan kal a, lam lakah ciuar
 min that vek a kan sum chu an la vek a, mi
 bi m dan chu Zampui tlang chhuah lam hawm kan
 kal lam a, lui te dung kan zawh a mi bei ta
 a kan lai Hrangvunga leh mi pakhat kan chhuak
 hlawl a, an ti a

Chutichuan tân lai hian 'Suamlui an
 vuah a Tukkalh zawh Langkalh lui râl khi a ni
 Chu lui tê chu Dârlawng leh an vêla mite tawng
 in 'Kasit an ti a "Thinurna lui te" Buaina
 lui' emaw a ni, Suamna lui an ti a Chumi
 chinah chuan Lusei lam hi kan hlau lehzuol ta
 che u a thlang kan chuh zêl a ni Keimahn
 hi Thangura thlah dang kan unau anga kan
 ngaihte chu kan tana hlauhawm ber an ni ta si
 a Tûnah Pathian thu avangin Luseite chu mi
 that lovin kan hmuh theih che u chuan thil
 lâwmawm a ni ang an ti a, an khawngaihthlâk
 hte a'ni That chu kan theih ang chuan kan chuh
 ve ta kha a ni ang a, mi phâr en mai pawha

bawlhhlawh leh râpthlâka lạng hi a biangah te hian hian pui pui a uai thluah a varak sa te kan eipui a, that kan tum chung chuan Isua kan rin na chu a fel lo a ni ang kan ten deuh va, kan hlau deuh bawk

Tin, kum 1927 bulah khân Vaiphei leh Rângteho ram chu ka tlawh a an hnênah hetiang hian ka tawng a, "Lushai Hills ah chuan Vaiphei te Rângtê te an awm ve nual a, nangoiho hi Manipur ramah in awm a eng huna inthen darh nge in nih ang aw'" ka ti a Mi chhânna chu hei hi a ni —

'Keiniho hi a then chu Manipur ramah hian kan awm ve fo rêng a a then chu Sailo khua-leh tuah kan awm chiam bawk a, tin, keimahnihova kan awm ve chu Mâwmrâng khâm kârah kan awm a Sailoho mite lung tê phûn ang kan ni a, mi ûm tiau ta a hmar lam khaw hmun nghet nei ang hian kan rilru a awm a Manipur ram hi kan pan ta a, a then chu Sailo khua leh tuah kan chang ve bawk a ni Keimahnihova kan awm theih loh rau rau chuan Sailo khua nih kan duh lo va, Manipur ram kan pan a ni Tin, kan ban pal pawp leh dêk dêk che u a, kan mite sumdâwng vâk kha Lamsuaka te khân an lo that leh ta mai a, Sailo ram mi hring hi kan hlau thei hie che u a ni, kan hmân lai rilru chu chutiang chu a ni," an ti a

Tin, kum 1928-ah khan Burmese ram chu chhuahsanin Parhte tim pui ramah chuan awm leh ri turin kan hotuten mi tir a ka awm leh ta a chung hun chuan Simte mi te, Zo mite leh Khawl mite pawh ka tlawh tel tim a Ka chenna piah hmar lam hretah chuan Hrangchal Fênggo (an hnam hming thar Hmar sam phiarho) chenna a ni a khua pathum lai a awm a chung-ah chuan a hma hma lawkte khan ka cheng a

Ka rilruah chuan Fênggo upa titi thu khaw-chang chanchin hui thua kawm ka chak ta a an hnên lamah chuan ka zin a upa pathum lai thu hui chhui awm mi chu ka han kawm a

Tiau lui chhakah chuan Fênggo sîlnu Tiau chi khur bula Hrangchal hmun tih chauh ka hmu thil dang chu in sîlnu hui emaw hla emw titi thu engmah ka hmu lo va, ka han chhui zel che u a Champhai phuar vèlah hian in cheng tih chu a lang chiang hle a ni Hrangchal hnam hming hli hî hmun hmingah a pu Chawnehim te Chhûngtê te Thiak te, Dârngâwn te Khawbung te Zotê te, Ngûr te, Lungtau—Kêltên te, Fango te, Bwê te tlang leh hmun hmingah a chang zo hlawn a Champhai phuar vèla cheng hî Râlte Khawzim leh Khuahnuai leh Rûnkuam Haimuala chêng-ho nên in indo nasa hle tih Râlte hlaah te pawh a lang a Tin, in chanchin hî ka han chhui zel a, Lailula Sailo lai hian Râlte lak ata a hiah khuh che u tih a lang a hlate pawh a awm zêl a Tin, ka han chhui zel a, Mângkhaia lungdawn

an tih tāk te chu Hrāngchal Fēnggohō mīpui buat
 sakh nūn ka ring a— Mīrāwng lamlian rīta hmar
 hawia fāwn phei nūn ka hria che u, Vapār te
 u luah phei a, Tualchēng rama lungphun lian te
 chu phuntu in nūn ka ring a, Haflong thlēngm
 kal phei che um ka hria, tūnah lehkhā kən thiam
 hūnah Haflong-a Fēnggohōten Champhai mite
 hūnah lehkhā an thawn a “Kān pī puten
 ‘Champhaiāh kān chēng a, chēngkawī kār hnīp
 kān la thīn,’ an tih thu hī hriat zel a nī a, Cham-
 phaiāh chēngkawī kār hnīp a awin em?” an tī
 a Chu thurochhiāh kal zel chu a lang fiah hle
 a, chēngkawī kār hnīp a tam êm sī. Tīn he
 thu hī ka zawt leh a che u, “Vanhnua liana farnu
 Khāngte hnām pasaltha Dīnāwnan a nei a, khua
 an sam a Fēnggohō hīr khuaah an nei a chung-
 ho chu Pachhuak bāwīh an m a, Ralte kutah
 Lalulan a hūm a, nakinah Sālo chu an tiansan
 phut a, a thea an lāk kīr leh chu Pachhuak
 bāwīhah an chantr a nī chuangin chu lalnu
 chuan bāwīh an nihna avangin vāwkpa an talh
 khēf a la zel a, chu chu a duh chhan a, Vān
 hnuañlian a duh loh pui pasal a neih luhtr
 avangin chung chu thlēng mahse, a hnai lo a nī
 tia upāho thu hī a dik em? Lushai Hills Fēn-
 ngo upā pawh tam tak ka zawt a nī,” ka tī a

Chung upāho chuan, “Dik e, tūna kān awm-
 na Mahipur rama kən lūt zel pawh Sāloho bāwīh
 nihna kān nūn vāng a nī,” an tī a Lushai Hills

Fênngo upate, pa vhin, "Tlân an hruai kîr leh-
 ho kha Pachhuak bâwih an nî, tlân duh lô chu
 bâw h kan nî lô," an ti a Fênngo upa Sam-
 chipa Sumkhûma pa leh Dokhâra, Thangluah
 pa ka biakna — 1904 ah chuan, Sialsûk khua
 aţangin Hrângchhuana khua Ngopa te chû Evan-
 gelist hpa thawkin kan han thleng phâk tawh,
 Vânpunga khua Khandah te pawh Vânpunga
 khuaah zirtirtu Hrânga chuan nupui tur biakpui
 turin mî sawm a, Mausam kawt khuaah Sam
 chipa farnu kan bia a, Samchipa chu thu khaw-
 chang hre thiam hi a nî a Kum 1906 ah chuan
 ka hmu leh a, Fênngo chanchin thawnthu ka
 sawipui a, ka ziak a Tin, kum 1924 ah chuan
 kan awm vena ram Champhaiah a lo awm ve a
 Hmunhmeltha hotu Fênngo mî Headman Sanga
 nen chuan thawnthu hlui chu ka zawt dîn a thu
 thuhmun fovin Samchipa chuan a sawi Sanga
 Headman pawhin Samchipa sawi chu dik a tih
 pui 'Fênngo mî pachhuak bâwih a awrho chu
 Hmar hawia tlân mipui an hruai kîr kha an nî"
 an ti ve ve Fênngo upa Samchipa leh Sanga sawi

Tin, Sialsûk khaw bulah chuan Lalhrâng-
 vunga Lalûnghuta fapa khua Lamchhip a awm
 a, chu khua chu Fênngo hlir tih mar tur hian
 a timpui an awm a, Dokhâra chu thu hre thiam
 mî a nî A fanu chu Thangluah Biaka M A
 m hu a m Dokhâra leh Fênngo upaho, upa
 takho chu chung an hnam chanchin chu ka
 zawt a.

"Fênngo hı a then chu keim Chhakchhuak-ho angin bâwih in nı ve a, a then chu bâwih in nı sı lo va, Lamchhip khua hı Fênngo khawpu a mı a, bâwih pakhat mah in awm sı lo va," ka tı a Upaho chuan, "Fênngoho hı Hmar hawia mpui tlân kha an hruai kırte chu Pachhuak bâwih an nı a, tlân ve loho chu Sailovin mın bâwih lo a mı Nangnı Chhakchhuakho pawh Hualngoho vangin a then tam fêt chu fatlum bâwih in nı a, Sailoho khawih phâk loh mı chu bâwih in nı lo ang bawh hı a nı, an tı a Fênngo upa Dokhâra sawı

SUKTE UPA THU LALTE SAWI Lusei ram lal Sailo hı kan thlahte an nı lo, kan unau an nı Ngêkngûka leh Bawklua hı piang dôn dôn an nı, keim fa u thlah kan nı, chuangin kan lalna rama awm ve chu hnam engpawh fa u-in pa ro a luah a mı Bawklua fa nau a nı, a lalna rama awm ve chu hnam engpawh fatlumın pa ro a luah an tı

THAUTE-SIHZÂNG UPA THU Seipui Luseiho nêen kan indo chu kan indo rei hle a nı Keim kan huaisen a, anni pawh an huaisen—chu indo lai chuan kan tlangvâl—tlerâwi pakhat a hming Galna a bo va, Seipui mte hruai a lo nı a, kan indo rei avangin Galna chanchin hı hre lovin hun rei tak kan awm a, kan inrem hmun kan hma a, nupui fawtu hei a lo nı ta a Lusei ram lal Sailo thlahtu hı a mı a, anni hı Thaute-Sihzâng thlah a nı, an tı a

ZAHAU PÂWĪH UPAHO THU Lusei hi an kiang hnai chêng zêl kan nī, anni hi kan hmaa mī an nī a, keini hian an sūlnu kan luah zel a nī. Zawngte hmun phūl zau pawh hi Lusei sūlnu a nī. Tumahin an la luah ngai lo a nī, keini hi a hlawpin kan awm a, Lusei hi a hlawpin an awm a, an ram Lushai Hills pawh hi kan bawh pawhpui a nī lo, mī mal in hnih khat te tel ve tih loh chu Pâwih chu Lusei zingah kan tel ngai lo, an chenna ram Sailo ram chu anmahni bawh pawh a nī. Chanchin erawh chu a inhre tawn phâk ber kan nī fo. A chângin kan indo thei kan inrem leh thin, a chângin pûr te kan inchaw tawn thei, kan inhre phâk kumkhuah a nī. An ram luah bawh pawhnaah hian kan tel lo. Tiau lui chhakah kan chêng a, Lurh tlang atangin Khuanglêng thlengin a ruak a. Nīkuala chuan Falâm thuin ram a lei a chu ramah chuan khua a siam ve a, chu chu a nī mai. A tupa Hualngo mī, Vaihleia pawh Falâm hnênah a lei sak a, a tapai atangin khua siam ve turin a indan a, Khuanglêngah a kastir an ti.

HALKHA THLANTLANG UPA THU Lusei hi an hnu chhuitu kan nī, keini ainn thlang lam an pan hmasa a. Tiau lui chhakah hian an sūlnu kan chhui zel a nī. A inhre phâk leh inhmuh phâk fo kan nī a, indo leh inbeia hlauhawm atana inchâng tawn ber fo kan nī. Anni ngahin Halkha Thlantlang râl chu hlauhawm ber

ve lo Luseiho chanchin tlāngpui chu kan hre phāk fo A chāngin kan indovin kan inthat bawk a, chanchin inhre tawn fo kan ni chauh a ni," an ti.

Ralte — He mī chi hī chi hnh kan ni a, pakhat chu "Kawlī" kan ni Pahnihna chu Siakēng' kan ni, Kāwlī hī a ropui hmasa chu a ni Kāwlī hotu hming Darbunga a ni Siakēng hotu hming Chawnglula a ni

Unau emaw, pafa emaw, chhūng khat emaw hī inhau hī a awm fo rēng a Kāwlī leh Siakēng chu an unauvin an inhau va, Kāwlī leh Siakēng hī an sakhaw thu te thuhmun a ni a, "Siam aṭanga lo chhuak ka nī" tūn an tan a Siam Malaya kiang "Siam" hī em ni ka hre lo Chi dangho Lushai Hills a chēngte hī chu Rūn lui leh Tiau lui kārah hian kan sakhua kan ṭan a ang ber a mī

Tin, Kāwlī leh Siakēng chu an thu a buai thu hle a ni Kāwlī upa Kristian hmasa Thang-khaia, Sailām lai Sarūman a hnawhchhuah Lunglei bial lūt ta hial kha leh, Chaprahsi hmasa lam deuh Damsavunga pa U-Thanga upa thu hui sawi mī a ni a, chūng mī pahnh leh Siakēng upa Khuangtawia Kāwibumia pa Chhūngkeuva, hmēl ṭhat avānga itsiktuten dawithiam tūn an hēk a, Lushai Hills aṭangin an tūn bō va, Tiau lui rāl an hnawh kai, Khawzimia khaw siam Khawzim lai chuan a sawi bawk Chu Chhūngkeuva chuan

a fastu honggah chuan "Kawzim" a sak kha-
 Thu hui tre mi len chhui mi a ni a, Kawim leh
 Siakeng chhui chu an nu len pa chianchintu sawi
 chhuakin an inhu va, an thin a ur ta em a, an
 sakhua an tihrang a Kawim Hnuapui chu a nei
 a, in hnuala inthawina Vawkpui Siakengin kawm-
 chhar hnuapui inthawina Vawkpui lu leiah an
 phumna chung takah chuan sa serh eina himun a
 siam a, an sakhua a hrang ta hret

Tin, Kawim pasaltha Darbuanga chuan,
 Siakeng pasaltha Chawnglula chu a bei a, man a
 tum a, tin, Darbuanga chu an khawh flu ta a
 Kawim ho chuan heti hian, thu an sawi ta a
 "Kawim ka chau tah Chawnglul man thei tau"
 tin chu thu chu kumkhuam briat a ni ta a Tin,
 Siakengpa Chawnglula chuan Kawim hoten an
 phiar nasatzia a hria a, Pawih ho chu Kawim run-
 pui turin an sumte lak vek turin a sawm a, an
 remi a, Pawih chuan Kawim thekhat an sawm
 a, an bei ta a. Suapui khua leh Langmual khua
 an run ta vek a, Kawim ho chu an chui ta hie
 a, ramhnuah to an than a ni ang, hian ma hria.
 Hia an phuah a.

12. "Pawih ho ni chui chuan thekhat a, Kawim run-
 pui khua leh ka Langmual a ni ang lo ve,
 ka Suapui leh ka Langmual a ni ang lo ve,
 Nui thing nuia sakrang poi thing ang kan tun,
 Nui thing nuia sakrang poi thing ang kan tun,
 An thingu leh kawm shai ni ang kan lak an it."

He hla hi kan ~~hla~~ thir hian, Suapin khua hian hmêlma kut an tuar tih hi kan ring a ni Chutichuan "Chhinglung" lai khua "Aupataung" tân lai sawi dân Awksatlâng pelh ~~hna~~ b̄aithlak thil kan chhu phak hmasa ber chu a ni.

Tin, chu lo chu Râlte zing atang hian thil pakhat hriat hmasak kan nêi leh a, Zâwiringa, a nula nên an tân dūn a, sakein a seh a, nula mangang chuan hla a phuah a

*I ti ning : ti ning maw : ti ning maw.
Zaw aw' nang chun ka tawna : ti ning maw
Zawling kamkei in pet te ti poh ning e, a ti a*

Hei hi nula tiangvâl tân dūn chhiat tawh kan hriat hmasak a ni Nula hming hi upam mi hrih lo, a hmun pawh mi hrih lo Tin, tân lai thleng hian nula leh tiangvâl tân dūn tumte hian Sakei bum turin chhīm lamah kal an tum chuan, hmār lam kawichhuahah an kal hmasa a, an kir a, chhīm lam an zawh thm an ti

Tin, thu hui sawitu upaho chuan, "Kâwī-ni hi an unau Siakênggho tih chauh a ni an pasaftha Dârbuanga an chhu thlûk chinah an chau a a Kâwīn hnam ropi bera an ngaih chu "Chalbawk" hi an ni Chutia Dârbuanga thh chinah" chuan Lusei khuaah kan lôt a, kan thil ropi chu Chalbawk darbu hi a m Siakênggho min lôt sak a, darbu zawng zawng hi Siakênggho a awm vek a ni." an ti.

1. Tuichawng Darbu
2. Sathuang Darbu
3. Siellam Darbu
4. Liando Darbu.

Heng hi Siakeng kutah a awm vek a ni,
Liando Darbu hi pathuma siam a ni

- 1-na hi Suktin a vawng.
- 2-na hi Sailovin a vawng
- 3-na hi Thangluahin a vawng.

Thangluah kuta mi chu, Pamanga Takam
lalin kum tin Pathuan biak nan Rs 300/-in a
hawh, kum tin thin fovah. Tin, a tawpah a buai
ta a, chutichuan Bengkhuata mi ngo naupang man,
Merry, Winchester sal tang la kirtu, Mizovin,
Thangliana, Col Lewin an tih khan Darbu thu
buai chu a rem a, Pamanga Takam lalin a
chang ta.

Tin, Darbu Siakeng kuta mi apang kha,
Zadeng kutah a lot vek a, Zadeng kuta mi kha
Sailo kutah a lot leh vek a ni Tin, Zadeng kuta
Siellam Darbu Sailo hnena an khum luh ruata tel
chu bawh, humng an puttur lo vek. Zadengin
Siellam Darbu Sailo hnena a luhpu ruata tel
loho chu bawh an ni. Pachhuak bawh.

Qunt taka bawh an hial khawp an pawl
khawh an hial chu Champhai vela Hingghai
Bengghai an hial pahat kha a ni an. Qun Chu
pawh an hial tam an awng. Lallian Danggheng
pawh an hial an hial an hial an hial an hial
an hial an hial an hial an hial an hial an hial
an hial an hial an hial an hial an hial an hial

Tin khatih hun khat Ralte ho chu,
 (1) Khawzimah (2) Hamuiah (3) Khuahnuah
 (4) Runkuamah an awm Khawzim atanga hla an
 phuah chu heng hi a ni Sechhun hlaah an hmang
 thin

- 1 Zim khawpui ka phat laia i ka ngai o,
 Leido thunglu awn thinga kawingo leng bang
 Lehin

*Zim khawpui kan vanglai hian eng kan ngai lo
 Kan dote lu thing ler kawinga fu khawm ang
 chunin kan khas var tuar.*

- 2 Zim khaw kâm kei phat laia i lah ngai o
 Ka thang lentupui neh a lai song zing nah

Lehin

*Zimpui sakaw! vang lai hian eng kan ngai lo,
 Kan thlang lentupui a in kan seluphan a zing
 zual zawk chuk ' tih ang*

- 3 Ka hang sât ka hang sât a Champhai a lang,
 Ching ang chit leh lai mi thah tui lungui lang

Lehin

*Ka han sai lang zau zela Champhai a lang,
 Lai mi thah leh fin var tual len pui ing e,*

tihi ang a ni.

Tin, khatia Fênggoho an beih a an hneh
 hie kha, Fênggoho zingah hneh Thahdo an tam
 naw, hlawn hrangin Thahdo an awm a ni
 ang. Hlain mi hrilh?

**Thádo arsi zat late,
 Dari pan sakming chhul e,
 Lau lau taka aw e, a ti*

Mangkhaia hi Thahdo man a ni an ti, mahse
 an kawli ngam lo va, Darkáwlchhuna Chuauhang
 hnam hnênah an pe e; Zawngte khua Dára inah
 a táng Hlain —

*Ka pan dar thir bu riat a nei a mi ilan duh lo
 Ka pa Mangthawnga,
 Mun duh lo ka pa Mangthawnga kan neth cher th !
 zawng ilang than, na e a ti*

He hia zinga Zawngtlang hi a tâana khua
 Zawngtê hi a ni A puh leh Mângkhaia pa hlain

**Bualte saklama uat ta hnu kha
 Mangkhai kirin ka ring lo ve
 Tui leh luang kirin ka ring zawk e a ti*

A vâng hriat a tûl a ni—Mângkhaia tâng lo
 chhuah nân a pain khâng vêl khua apiangah khan
 kawng hawna luh sum thimal a pe zel a Tui
 bual hmuna khawsiam Chuaungo hotu, a khuate
 Hringchal vek an ni a, chu khua chu thimal a
 pe lô va, chu tui bual khuate chuan an that a
 Hla pawhin a ti—

**Bualte saklama uat ta hnu kha.
 Mângkhaia kirin ka ring lo, ve,
 Mângkhaia kirin ka ring lo ye,
 Tui leh luang kirin ka ring zawk e*

Măngkhàia hi talthaha an thah a ni lo, râl
thahin an thah a, a lu râlthah lu an buatsah
angin sahlâmah an khai a ni Sahlâm hi engnge
m? Ral lu thinga an khaina kha "Sahlâm" a ni,
lu khai lohna thing kha Sahlâm a m thei lo, m
lu khaina thing chauh kha 'Sahlâm' a ni Măng-
khàia lu khaina "Pâng" a ni, a la dam

Tin, hêng hun hi hriat theihna dân a awm
em? A kum zât ni lovin tute hun nge ni? Tha-
ngura thlah Sailo chu ni lovin, hnam lianho hnam
8 te hun kha a ni Amaherawhchu, ropui bik tak
an awm lo a ni Dârkâwlichhuna kha a ropui
hun chu a tâwp a, Thangura thlah hnam 8 te kha
an hun a lo thleng a, Tiau lui chhakah hian
Lalmânga hi a langsâr a, a nu hlawh rawih ni
hmingthan avâng hian Lalmânga hi Thangura
thlah huam 8 zinga tu ber hi nge hriat a ni lo
(1) Zadêng (2) Rivung (3) Rokhûm (4) Thangluah
(5) Chênkual (6) Palian (7) Lianngawr (8) Pa-
chuau—Sailo nên hnam kua an ni Tiau lui
chhakah hian chanchin ropui nei an awm em em
lo nge ni, hun a rei a, upaten an chhui phâk lo
em ni? Zadêng lai Sibutâ te ropuma chu Lushai
Hills chhûngah hian a ni si Pu Buara te, Pu
Kâwla te ropuma hi Lushai Hills chhûngah vek
a ni. Pu Kâwla Kelsihah, Sibuta Tachipah, Pu
Buara Saithahah, Saithahhmun phûl zau khu Pu
Buara chên phûth a ni.

Chutichuan, Khat thar Kai anga kha Tiau
 Nir kha zake chu Thangura thahete ha an ni,
 Chonghe chu Lushan Hills kai pomin a ni lo va,
 Lushan Hills tuak tantato an ni. Heng hunah
 huan, Saito he kha chu Zangga tang pher velah
 huan an angat thup a, Saito chhar lova, Tha-
 ngura thahete chu Tiau lai an kha thla zel a,
 chu mite zinga Tiau lai kha thla hmasa chu Pahan
 an Liangpura, Lohunga Hualingo hotu nona Lian
 hua Faramana lai inhang kha an ni. Chutichuan
 Saito kha an ropui hma khat Saito anga an
 thawng chu lai thah niah mchhal an ni—Saito-
 vin an tihlawn hma kha chu. Tin, he mite hi—
 (1) Pachuan te, (2) Lianghawr te, (3) Rokhum
 (4) Chankuat te huan kha an suam ngat em em lo
 (1) Zadeng (2) Thangluah (3) Pahan (4) Rivung
 henghe huan Saito ropui hma khat kha an suam
 deuh thim a ni. Mahse upa hui-he thu beng lut
 em an ni lo chak a ni ang chu an chanchin an
 chhu ye lo.

Saito chanchin an hmat anga an hre lo—
 an hmat loh chu an huih loh avangin zek fel
 theh a ni lo va. Heng te an sawa a thup zel a
 ni. Chutichuan an chanchin huan huan siak chuan
 pawh an a thah theh lo a ni an huihute ka
 anga huan siak a.

Tin, thenkhat chuan, "Dachin bangthang
 chu Zadeng hotu kutah a lut vek," an ti Tin,
 thenkhat chuan heti ang huan an ti loh a, Zadeng

kuta mi chu Sailo kutah a lût leh vek' an ti a
 A chanchin chipchiarthe thleng chuan mi chhuipui
 lo a ni ang, ka hre lo upahoten thu hlui ka beng
 Chiang taka an thun luh chu ka theihngihl tam
 lo hlein ka hria a , chanchin chipchiartheho hi chu
 ka hre lo, mi hrihl sela hriain ka iaring

Lusei tawng hmang an awm an hnam hming
 ni lo, an insawina 'Mizo' intiho chanchin Hnam
 dang sawm lai Mizo chanchin sawpui tûr hian
 ka biak phâk theihna kawng a lo inhawng ta zêl
 a, chung hnam dangho tawng chu hriat theih nân
 ka beng chu a vâh hle a, an tawnga ka tawng
 theih nân ka lei chuan a thiam nual zêl ta baw
 a (1) Halkha upa te,) (2) Thlântlâng upa te,
 (3) Sunthla (Zahau upa te,) (4) Sihzang (Thaute
 upa te,) (5) Sukte (Kamhau upa te,) (6) Vuite
 upa te, (7) Rângte upa te, (8) Dârlawng (Mâwk
 upa te,) (9) Vaiphei upa te (10) Thahdo upa te,
 Burma titi thute nân

Hênggho hi ka lo be vel thei ta zên a , chu
 tichuar tûl ka tih apiang ka zâwt a Upaho hian
 hmân lai thu han zawh hi an bengkhawn hlein an
 benglût theuh va, ban sawi vel pawh an breh lo
 theuh hlawn a Amaherawhchu, hêng chi sâwm
 lai hi an tawng hi ka thiam kim thün lo va, thl
 awlsam deuh tûrte harsa deuhva beih te hi a awm
 thün a, tûn, Lushai Hills upaho hi chi tina mi dam
 reiho hi ka be chiam hlawn a. Hêng hnam sâwm
 lai zinga hman lai thu hre tha b'r leh chhui hla

thei ber chu, Thahdo lalho hi an ni Thahdo hian
 hêng Chim Hills te, Manipur tlâng ram te, Lushai
 Hills ah te hian lal hmasa ber nin an inhria, lal
 hmasa nih an inchuh hle a ni Thahdo lal hmasa
 Aisen hnam hming pu hi, Thahdo hnam hotu
 berah an invuah, lal hmasa berah an invuah,
 "Aisen" an inti

Aisen hnam hian khua leh tui anga mipui
 an hruaina china inthlah chbawng zela in hringtu
 hming sawi thei ziah zelin, chhuan 35 kum 1927
 thleng khân an sawi thei a ni chutichuan an titi
 phet zo an awm lo a ni Chutichuan titi hlui chhui
 vel thuah chuan mi duai an ni lo chuvang chuan

bil tumtuah ka ruat a an thu chu ka hmang
 ta ber a an sawi dân chu thu bulah ka dah ta a
 Tin, hriat fel leh hriat fiah ka chak a, ka beih
 chhan chu tân laia "Lusei ram" Lushai Hills tia
 British sawrkârin hming a vuah tak Sailo ram hi
 engtinngae an luah tan dân te, a tlawh hmasatute
 a kal peltute leh, khawî atanga lo kal hoten nge
 luah tih leh kan pipute hi khawî lam ata lo
 chhuak nge an nih, hêngte hi ka hriat duhte chu
 an ni tel nual a

Ka pu thu mi hrilh chu a tawî em em a, ka
 han chhui hian ka ûn phâk thuai a, amah thlah
 tute tlêm tê chauh min hrilh thei a

- 1 Chalchunga chu fapa mal a ni a
- 2 Chawnga a hr ng fapa mal a ni
- 3 Chawngchunga a hring a, fapa mal a
 ni leh a

- 4 Chawngbûka a hring, fapa mal a ni
- 5 Suakthanga a hring a, fapa mal a ni
- 6 Vâṇṭhuama, a hring a
- 7 Vanchhunga a hring che a ni, chumi
hmaa mi thlahtu ka hre lo "A tawp
ta ' a ti thua si a

Tin, ngaihtuah thein an ngaihtuah theuh leh sawi thei kâ ina a sawi theuh Sailo leh an thui-hruaiho an tawng pawh ka hriat ve theih, Lusei tawng hmang hmasaho leh Sailoho mipui hruai khâwmtute chanchinte hî beih ka chak chhan a ni ber a ni Ka hriat sak theih loh tute pawh an hnam kal zêl dan leh an inthlah zel dante han ziaak vetu ka han sâwm ṭhun a, han ziaak ve duh an vang hle

Tin, thei îla, zêldin thu te dâwt thu te, thu uar te, thu Chiang lote ziaak tel suh îla ka ti hle a ni Chuvângin thu dik te, Chiang taka thil hriat theihthe chu ziaak ka châk a, chutianga ziaak chu ka tum tlat bawk a Chutichuan, mihring chanchin hlui hî thawnthu ngaihnawm leh hnawksak lovah ka ngai fo va, thawnthu duhawm tak a ni rêng a ni

Chutichuan, thei lo leh thiam lo chungin ka bei ka bei a, mi tanpui duhte an tamin ka ring mahse intanpui theih meuh pawh a ni lo a ni ang He bua tel tûr ziaak tûra thian ṭha ka sâwm chu han ziaak an vâng hle a ni, a harsa a ni, mahnî pu te pa hming hria hî an vâng hle a, hmân lai

thu ziaak harsa tak a ni tãr a ni Tin, nakina
ni thiamten an beji hun atãn an rahbi thenkhat
ka khuar sak chauh a ni e Nangmah ngei pawhin
! chhuar huna a tha zawk ! tã theih nã

Mi dang chanchin a chuan keimahn chanchin
bul ngei hi hriat kan chãkin kan tãwpna ngei
hi hriat kan chãk tur a ni theuh, chutichuan nang-
mah ngei, mahni rama pi leh pu lo din chhuah
tan dân hi ! hre chãk lo thei bik lo vang, tichuan
ka han zair tan chauh a ni e Nakin hnua thil
lo thleng tãr chu hriat theih a ni lo, thil lo thleng
tawh hi kan hriat atãn a hluin a hriat a nuam
a ni, thil hriat chãkawm tak a ni Ken han intan
chhuah dân hi a tha emaw, a chhia emaw, a bul
a awm ngei tur a ni si a mahse a bul min hrithu
an awm lo va, mi hrith chin chauh ka ziaak thei
a ni, Chũng pawh chu Mizo tawngin, “A lan
chang chãng a chik ang a ni,” an ti a, thil tha
fankin lo sawi nã an hman ang hi a ni nual
hlawm tur a ni Upate hi thu hui chik mi lo
chu thu inkhan leh thu mawm dân hre tham lo
an ni nual a, chũng ang mi chu ka be tel fo
bawk thin a ni

Tin, kan pi pute hi an han mton chhuah
dân hi hriat fiah tham a harsa hie hlawmin a lang
a, thil ziaak sa pakhat mah a awm lo va, thu ziaak
chu an hie chauh hi a ni, an lungphun mton hian.
An lungphun hian thu a sawi nã si, an sãhn

hí chhui thiam rual a ní lo ve, a hre thiamtu upa-
hote thih zawn hnuah lehkha ziaak hí thiam a ní sí a

1 “Tuan leh mang” an tih hí engnge ní ?

2 “Mura kek” hí engnge ní ?

3 Chhinlung chhuah” hí engnge ní ?

Hêng hí an tawng hman hmasa a ní a Tin
an thu hman dân chu sakhaw chungchânga tawng
a ní a “Chhinga neih, Tluanga neih kan pûk a
nang lan sakhua atân ui lovin kan blân a che
an tí a Hêng zawnz zawnge hian thil rei tawh
dah te a kâwk thuap mai a a awmzia hiat a
huphurhawm hle blawm a ní Chhinga leh Tluanga
hí mihring nge an níha, Khuavâng ? Mihring an
nih chuan kemihô tân hotu tha hmasa an ní ang
Fhlarau lam mí khua leh vâng an nih chuan kan
sawí phâk lo vang

‘ Tuan leh mang ’ thil engk’im hriat anna
kha a ní thei ang em ? A nih leh eng hun nge
ní ang?

MURA KEK Mu tak tak a ní ang nge,
engnge ní ang ? Thil tînêngin an kawng tûr theuh
an zawn tan hun kha a ní thei ang em ? Eng hun
kha nge ní ang ?

Chhinlung chhuah, he thil hí engnge ní ang ?
A ní âwm ber chu heti hian hân riruat íla Thah-
do títí atângin, chhuan sâwmthum leh chhuan sarîh
a tí ta Tîn, Chinese thu—Chinese lal fapa a

hming Chhnglung chu, lai inchuhin thubui a
 chhuak a, Chhnglung chuan mipui amah zawn
 duhho chu hruih a mihrang a, mipui tam tak
 nen thng hui pin Aupatsung (Mizo vrah dân tui
 lai hming Auksatlang) chu a panpui a, chu tlangah
 chuan khawin pui á siam a, amah pawh chu tlang
 ah chuan a thi a a thuhruaiho chu duh lam theuh
 panin an darh ta a Tin Thahdo titi sawi dan—

1 Tum khatia “Keln Thahdo mi chu
 hengho nen hian

1 Thahdo	10 Kobui
2 Meitei	11 Rengmo
3 Hakin	12 Sem
4 Zo	13 Lotha
5 Tangkhul	14 Au
6 Vaiphei	15 Anggam
7 Rangte	16 Zem
8 Simte	17 Naga
9 Mirawng	18 Fêngo

Rin lui leh Tiau lui hnâr hawin kan kal zêl a
 Thahdo Aisen chuan khua angin kan insiam
 khawin hmasa ber a Chutichuan, Phaipui ram
 chhngah hian lai hmasa ber kan ni Kan thui-
 hmasa chu heng hian hrang 18-te hi an ni Kan
 lai chua inthlah chhng an hming kan la hriat
 zêl chu chuan sawnthem leh chuan nga a nih-
 na a hi, (year 1927) ah hian an ti.”

“Tin, Meiteiho pawh hi an chanchin he-
 nang, hui a m. Phaipui phat hi an bêt a, he

phùlah huan Hindu Fakir ramhnual aung hrang
 ho nên huan an inbêl ta, Hindu ah an cheng ve ta
 a ni An zinga Hindu Fakir chuan lai a siam ta
 a ni an ti a Kan pi puteho mm hrish dân chu
 a ni an ti "Kan chi khing chu Chawngthuho
 Lushai Hills-ah te chêng ve chu an ni, an ti tiat a

1 2 Tum hnihna : Lushai Hills lo ni ta
 kal pêltu

1 Pang	6. Langrâwng
2 Bâwng.	7 Kumi
3 Chawrawi	8 Kachari
4 Takam	9 Muri
5 Rieng	10 Mârâwng

hêng hi an ni

Hêngbo hi Halkha ram mi an ni Pâwih
 vuak vêt ho Chhim tuilianpu (Koladine) leh Tiau
 lui isinna bulah Tiau lui an kân a, an kal zêl
 a, tona Chuttagong vêla khawsa khu an ni Mi
 thenkhat phei chuan Pâwih hla "Kashlek awpur"
 an ti hla chu an la ching a, an chhawm thlâk
 a ni Halkha mte sawa dân chuan Takam lai
 Pamânga leh Fânai lai Rorehlova chuan Halkha
 lina zâr an zo va, an lai ve a ni an ti

3 Tum thumna	Lianpu thuihruai -
1 Mâwk	3 Langrâwng
2 Chawrawi	4 Hrangkhatl

Dârlawng—Hêng mite hi Thangura thlah Pahan hnam an ni “Dârlawng” hi eng tiziaa engtik hun laia an vuah nge ni ka hre pha lo Lushai Hills-ah hian Dârlawng tlâng a awm a, Dârlawng hmun a awm He ram atanga an put tawh hi a ni si a Baptisma channa hming ziaak khâwmnaah, “Mâwk” an inti, an upahote chuan Pahan chi kan ni an inti tlat Thlang an tlak dahna thu chu Lusei upa thu leh Dârlawng upa thu a inang Pahan mi Lianpuia leh Hualngo mi Lalvunga hi Lianhna farhmunah lai mkhingin an lai dîn a, laia thuah thu a buai ta a Lianpuia chuan Tiau lui a kân thla a, Khuanglêng tlânga Lianpui hmun an vuah tâkah hian khua a siam a, a unauten Vaphaiah leh Fârkâwnah khua an siam a, Lianpuia chu Lalvunga chungah a thour ta zel a Lalvunga chu remna thu tha sawi tûm Fârkâwn khuash inhmuh khâwm tûm a chah a, Fârkâwn khua Pahan khuash chuan Lalvunga farnu chu Pahan lai hnênah thlang a tia ve a, Fârkâwnah chuan a awm a, Lalvunga hi Tiau lui thlangah a zin fo rêng a ni. A u chu a hmuh vech a hnênah, “Ka u, tûnah tian thuai rawh, an that dawn a che, tual an ni tawh lo ve, râl an ni ta,” tui a hrith a Lalvungan, “Remna thu tha sawi tûm mi chah a ni si a, tual an ni eng chu, tual râlch chuan Lalvunga chu ka tian lo vang chu,” a ti a, Zû an zûk a, zu khâwn chhûng chu huongkhirhin an khâwn a, an tlak vech an phelh a, a khâwn tur chu an hring khirh leh zel a Lalvunga chuan a khâwn ve ta a, an huongkhirh

a, an phuar zăwhah an hnôk chhuak a, Farkâwn
 khua Băwlte hmun an tih hnuaı kawr te lui dung
 lungpuı han kârah an vit hlum A ruang hian
 Lianhna khua a thleng lo A farnu ƣah hla leh a
 nu mangang ƣap chu Chai hla atân an sa a “Ka
 u tlan rawh, râl a nı e, ka tı a, Tual ralah chuan
 Lalvunga ka tlan lo vang, ı tı a, ’ tun a farnu a
 ƣap a

Chai hla—

Tlan rawh tlan rawh Lalvung tlan rawh
Tlan rawh râl an tı
Tual hel ralah Lalvung ka tlan ngai lo ve tun

Lalvunga nu ƣap ƣap lo la ı chauh vang
I fa Lalvung sahlamah uai zo ta e tun an sa

Chutichuan, Palian ho khat hı an thuihruai
 Măwk ho leh mı dang nêen an tlan zêl a Tawı
 tlang an liam a, Dărlawng tlang hı an thleng a
 Lalvunga an thah avângin an la muang theı ta lo
 va an kal zêl a, Rêngdıl an thleng a, Zampui
 tlang liamah —Hla an phuah chho va —

Rêngdıl in thangkın bualna
In la han hmu maw an tı a

Lêhlin—

“**Kan inbuanna Rêngdıl hmingthang**
Kha in han hmu thin em ?”

Hun rai ƣăk hnuaı an chênna hmunte chu mı then
 thenın kan hmu nual chauh a nı Lallula pawh
 Păwıh a răwt zo chu Dărlung thlengin a tlan a

ní, Tán tlâng atangin Kuthnu hí a hlauhawm a ní ang, sai chal kawih tak emaw tih pawh hí mĩ a chíl chuan mēl sawmthum emaw sawmli emaw tūr a kal hma chuan a muang ngai lo, tūn sai chanchin hretuten an sawi ka hria Tīn, he mite hí Lalvunga thattu an ní tih hriat chiah a ní Lianpuia hí Lianchia Hnamte tlangval hmel tha ber hí Lalvunga khua Lianhna farhmuna awm a ní ve Lalvunga nên tunge thi hmasa kan hre lo Mĩ inkawm rual, rual khat khaw khata awm an ní Lianchia hí rāl thah a ní an tĩ A nu hla leh nulaho hla kan hria Fārzawl hlain a phuah tel, Lianhna fārhmun khua a ní ngei tur a ní Lianchia thattu hí Palian mĩ Lianpuia ho bawk hí an nih a rīnawm

Lianchia hí Hualngo Lalvunga khuaa awm ve a ní Chiang Lalvunga do chu Lianpuia hí a ní si Lianpuia te tlān nasatzia hí, pawī an khawih hle a ní tih a lang

Tum 4 na — Lushai Hills kal pēltute

1	Puntê	5	Rawitê
2	Partê	6	Chêntê
3	Chawhtê	7	Maipâwl
4	Ngêntê	8	Pautu

Hêngho hí Champhai chhak Tiau lui rāla Ngênte Tualpui an tih hmun zau fêtah khian an chêng a Tawng inhre theiho kha an ní An zingah hian mĩ lâh hmeichhe pahnih kan hria

Hla an thiam avânga kan hriat an nı nghe nghe,
 Pı Hmuakı leh Dârthiangı, Chertuala nupui hı.
 Pı Hmuakı hla —

*Kan Ngente khua khaw nun nuama kha
 Thla kı fam hman kı nghıl rua lo ve*

Dârthiangı hla —

*Zu ruun chham ang ka zal lo ve
 Chera ngaih chham ang zalpui ing e*

A nau hla —

*Chera n'raih chham ang zalpui lo la,
 Chemte bungpui vul leh nang ka tı tun*

*Chemte bangpui vul leh na ıla
 Chera ang lungdı ka tawng lo vang tun*

Chutichuan hêng miteho hian Pêlpâwl khâm
 hnuaı ram thaa cheng Rûn lui kama chêng
 Zûltu Pawıh Ngâwn Pâwıh, Tlângthang Pawıh
 an nı , an hnam hminga Khiangteho an tihte nen
 an indo va, an chelh ta lo va, an tlan dâwn a
 Pı Hmuakı tar kal thei lo chu, titı thu chuan
 nung chungın phûmın a sawı Pı Hmuakı hla
 hian sawı bawkın a lang

*Nauvate u nau hatate u
 Tha te te khan mı hai chhılh rawh u" tun*

He hnamho hian an khua leh an chênna
 ram Ngênte Tualpui te, Dârkhai te, Bapui tlang
 pheı te an tıansan chhan chu, Khiangtê an do chu
 a nı An indo hı feun an ınlam bun thun a nı

Darchai kanga kawn hmingthang tak Darchawn
kawn hi an inlam bun tawna a ni Chu Darchawn
kawnah chuan Hualhang pa Thangchhûnga chuan
chem a chhim a, Ngêntehô chuan an that palh ta
a, Hualhângho hnênah thupha an chaw a, tihpalh
na na na chu an ngaidam a, Hualngohô rawn lovin
an ngaidam a an unau bul Hualngohô an lungni
thei ta lo va, he thil hi Hualhâng leh Hualngo
inthen deuhna tap hmâsa ber a ni, tin Hualhâng
upa leh Hualngo upain an sawi ve ve

Tin, Ngêntehô thlang tla hian Tuivai an
kan lo va, Sathah vèlah an thep rih a, nakinah
Laltuaka hian thlang lehzualah a kalpui ta a ni
Laltuaka thlah Chemzanga te hi chuan Maipâwl
tawng an hmang a ni tin, eng hunah khân nge
n ang Chênte hnam hi an ropui niang ?

Hlam mi hrilh—

'A hi lo lian hnawlin a zui a
Chente lo lian Lazema a zui *tiin*

Lazema hi Mângkhara angin Chêntehô sala
tâng hian Chai hla a chher hle a ni Ama thian-
teho pawhin an phuah a ni, Tin, he hnam hian
hruaitu bik an nei lo a ni ang, a lang lo Nakinah
Laltuaka Sailo chi hi a lang, upahoten mi dang
sawi an nei lo

5. Tum ngana Lênglang Luseiho emaw
Duhlanho indo hi a hun lai tûr ruat fuh theih a
ni lo eng hun kha ni rua maw, tih mai mai hi

a tûl Thautê nêna an indo hma kha a nî ber awm e, upahoten an ring deuh a nî Khawkâwk, Bochung Sânzâwl leh Seipui, he khaw li-a Hualhang leh Hualngo tang chu Chuauhâng leh Chuau ngo leh Hauhnâr tangrual nêna an indo a nî An thu buai tanna chu Zawhte mei intan sak thu a nî, tinn upaten min hrilh An khua hi Zawhte inlên tawn phâkna nî âwmîn a rin theih a, a inhnaî ble awmîn a rin theih A tir chuan intual vuak angin an inbei nakinah thisen an inchhuah ta a, an inthat ta Lallûnga leh Lalrênga an that, tu lam nge an nih ka hre lo ve ve an hming hi Lusei hming ngei ninn a lang ve ve Mî hrilh feltu ber chu hla a nî

Nilên Zano Lallûnga hi an phuah a nî—

*An awi an awi an awi e Lallunga
Zaralm e an awi e Lallunga*

Nilên Zai hi, Lalvunga Lianhna Fârhmunna khaw neitu Hualngo lai hmêl tha leh Chhanpiala thlah zinga mî Chhanpiala Hnamte hnam, mî hmingthang thlah, Lianchia hmêl tha ber a dam lai nite khân mpuun an hmang nasa êm êm a nî Lianchia leh Lalvunga phuahna hi an hmang nasa êm êm a nî Lalvunga leh Lianchia hi hla lunglêng chi hian an phuah nasa bawk a, Lian chhuari zai chi hi an phuah nasa bawk

*Miah Lianchi awm e an sel e Lalvunga
Tualah ngulrua an bun kawkvahal ilar na ngai
ti tem an phuah*

"*Siachia hi chla lungleng, chian an phuah
nash hie a hi*"

*Pha phiah Lela a lo ku ve,
Khamlangah Liangha lo au ve, tin.
Mien thairiet angin an thial a,
Hmel kauh laiva khamlanga Puolva,
A ngaih riak sul ang ka lo tum e,*

tuat. Kháng hie mitô kha tôn lai hun mite angin
an dangtam lo An hla thui hi kan ngaihtuahin
a lang a ni

Chutichuan, he Luseiho indo avang hian
Chaungo, Chuahang leh, Haphnar hi Sairo thling
tlak hmain thlang tla tûrin Tiau lui an kâr a,
Champhai vela Fêngo—Frangchaho an tam pêt
a Sihfa tlâng pheiah hian an inghet a. Vârpua
phet hi chaw Sihfa phetah khua a siam a, sial 100-
in khuang a chaw, tua tûin mun hrih. Tin, kha
mdona avang khân Luseiho hi an tangrualin an
miachin em em lo a ni, tun m, hrih thui a,
nimahsela, chi dang bech tûr a tam ták lo avangin
an tangruah leh thui a ni tih an sawi

Tin Lalrênga pawh a chungchang hlaa an
phuah th mai loh hi chu a chanchin dang a lang
lo Heti hian hla an phuah—

*"A in emaw Lalrênga thain."
Lalrêng thain Hmangova lo maw,
Lalrêng kan thoh mei fuala kan tih,
Kan thui nguin khua lo em na e.*

tun Zai lām hla a ni, mahse, a hmingah “Dawn
hla bawrlawk” tun an vuah. Sak dân kawng hnh
an nei a ni. Lalrênga thattu Haungova, Hauhnâr
hming a ni mai thei, ni sela, Lalrênga hi Chhak-
chhuak a ni ang

He indonash hian Darbu hmingthang ni ta
zêl, Hauvawng Darbu chu an la a ni. Hauvawnga
Hauhnar na hansa Darbu a ni. Darbu hmingah
a nentu hming an hming a ni

Thu hui ber kan hriat chu, Tukhang hian
Changêl pûm leh Tûrsing mau pûmio an kai, tih
hi a ni. Chumi Tukhang hian chu Chindwin lui
emaw, Irrawady lui emaw ni ngei tûr a ni.

Tim, Burma titi chuan Lusei nen Khampat-
ah Hmawng thiag kan phun kan inthen dawnin
tun an sawi “Khampat” Thangtlâng put Tamu lui
leh Chindwin lui infina bul a ni, Chindwin lui
krawthlang lam a ni, Khampat hi.

Chutichuan, Luseiho hian Thapgtlâng hi ni
the tam hawin su tan diam a ni ang. Chutichuan,
thu a sawn si lo va, hla a sawn si lo va, Lêngtlâng
an lo thna kawng hi chhu thei a ni lo ve
Pawih hla lêngtlâng hui em am chuan hetiang
hian a sawi —

“An loy hek huk Run ni awngah
Thangtlâng la Hmar pa lu, in

Lehn —

“A beng zau diar dear Rôn lui dangah,
Thangtlâng lo tak lam cam zial lu kam lak,”

tih ang a ni

Hêng hla hi engtik laia phuah nge a nih?
Thangtlâng, tuna Tiddim ram hi an chên ve lai
a awm a, chumi hunah chuan Pâwihho hian an
phuah a nih nghâl loh chuan puh tûr hun hmuh a
harsa Burma-hovin Khampat nên (Lusei) thu an
sawî zawm leh Pâwih hla thu mai marte hi thu
nghet leh rin tlâka thu chhang fel a ni lo ve

Tin, Lusei jawng hmangtute hian engtika
an hman tan nge ni hriat phâk a ni lo Chinese
hnêna kan awm laun kan hman tawh ngei ang
tih hriat theihna leh rin theihna thu a awm em?
Chinese hnêna chhuak kan nihna awm chu hea
hian a ti lang deuh—China hian Chaw hi Fâng
an ti Than chaw cia an sawm hian, ‘Fâng fa
raw’ an ti. Kemî chaw hi ‘Fâng’ kan ti, Ei hi
‘Fa’ kan ti a, ‘Chaw fâk’ te kan ti a Amah-
crawhkti, hla jawng a ni deuh Jawng hi a
inblawm hret hret a, jawng thenkhat a rai hret
hret a, jawng thenkhat a pung hret hret a nun
a rinawm ta Lushai Hills chhângah hian jawng
dang a rai ta hian a tufiah hle a ni.

Tin, ‘Chhinglung’ khuas ‘Aupataung’ (Awk-
satlâng)-a awmho kha thu inruai leh jawng inhre
deuh chu inblawm hrânin an awm hlawn a nih

chu a rinawm Chutichuan, Lusei tawng hmang-
ho pawh hi chuta tanga inhlîwm hrang chu an ni
ngei ang Chutichuan, Lêntlâng hi chiang takin
hnial rual loh leh rinhleib rual lohvin leh awi loh
rual lohvin an han luah a ni

An han panna kawng hi tuman min hrilh
thei an awm lo Upaho ka biak phâkho zingah
chuan Lêntlâng chu an han luah ngei chu a ni
si Lêntlâng an luah hma hi chu thu chiang leh
hla chiang tumahin engmah an sawi thei lo a ni,
kan beng hriatah chuan Tin Thangtlanga an
chên lai ni âwm tak Pâwih thuah a awm, "Thang
tlangah Hmârpa 'Ziangha tih an thiam lo 'Eng
a, Zanga, an ti rê ro,' tun Lehlîn — Thang-
tlangah tuk lam sam zialpa Ziangha an ti thei
lo va, Eng a Zanga, an ti zâwk zuk nia," tih
tluk a ni Zanga' hi tawng hlui nun an ngai a
'Eng a hi tawng thar ni deuhvin an ngai A
inrual a ni ang

Tin, Lêntlâng hi an luah hnuah chuan thu
chiang leh hla chiang a lang ta Thu leh hla
chiang a lang ta Thu leh hla chanchinte chhui
theih leh hriat theih a lo tam ta a ni Chutichuan
Lêntlâng phuar vêlah hian kum 300 emaw, 400
emaw aia rei an chên a rinawm Eng vângin nge
a rinawmna chhan? An chênna leilung Lêntlâng
hi mêl 80 aia tawî lo hi a bua zual Kumkhuaa
a lo bua leh chên hneh êm êm tih a lang chiang
bik a ni An thu tinrêng te, an hla tinrêng te,

an sathaw tha puth zawng zawng te, Chawn leh
 Ean an tuah dan tirong te, an inhawi dan chi
 threngto leh ongho chenghanga an thurualing
 kozoite leh an chet dan tirong chung'a pawngat
 leh chhamphual dan leh inhawma bla hnan tin-
 reng te, mihring khawsak dan chung'a famkim taka
 ro ah rat dan threngto han thur hnan, kum 300,
 400 chhang man han tik son tur ni hian a lang
 lo Khaikhin ila, Lentlang kalsan huah kum 400
 Lusei ram fuah tawh nim an ring. Chumi
 chhang'a an thil thiam chhuah leh an hriatchhuah
 thil thiam that leh an hla leh an khawsakna tur
 thiam that leh hriat that thil khawsakna chung'a
 an dan leh an remruat dan hi han khaikhin ila
 a chawve pawh kan la ti lovin a ngaih theih hial
 a m

An chen velta hi mitio chuk taka ka han
 en chian chuan, Lentlangah hian kum tam pui an
 cheng ngein ka ring lehzual thiu Amaherawh
 chu ka teh dan leh ka khaikhin dante leh ka chhut
 dan hi mi hriatpui thiam loh chuan hman lai
 chanchin chhu hi thil awl a a ni lo va, nas'a taka
 inawih sak duh loh hi neih loh theih a ni lo vang.

Tin. awlsam taka thil hriat theih chu hei hi
 a m. Pi puno khawsakna hmanrua an hriat
 chhuah thil ngamah kap belchhah loh hnan. Tiau
 lui chhaka an chen chhang leh. Tiau lui thlanga
 chen chhang hua sei pawh len tam pawh teh nan

hman theih a ni dawn lawm ni? Tiau lui thlanga
 hun sei pai kan chen hunah thui thiam thar te, hriat
 thar te, pi puh' thui hriat belichhuan kan thiam
 ngei dawn si a Pi puh' hi Rûn lui leh Tiau lui
 kârah an chêng tih chauh hi kan hmat si chuan, an
 thui thiam leh an hriat zozai hi ngah tuahin Lân-
 tiangah an chêng rei a nui kan ring theuh vang
 Kum 300 emaw, kum 400 emaw chhûnga han tih
 sên rual loh hi nui a ruat theih a ni Thi eng
 kim a famkim êm êm avang hian, Lushai Hills ah
 hian kum 300, emaw 400 emaw awm tawhin an
 inring Chumi chhûng chuan, kan ram ngeiah
 hian hriat thar leh thiam thar a tlem êm êm a ni
 lawm ni Hun a sei hunah chuan kan la thiam
 ngei dawn si a, hun a sei loh chuan engmah a
 hriat theihin a thiam theih dawn si loh,

Chutichuan, Rûn lui leh Tiau kârah hian
 an inthlah pun nasatzia hêng hian a tiang Chiang
 hle a Thlang lam an nawr huah khân, Chhim-
 tuhianpui leh Tiau lui infinnate lulpui an kân a,
 kan ziak zawh tawh kha, Ghattagong vêla chêng
 te khu, Halkha Pâwh chi an ni chiam hlawn;
 Tiau lui leh Tuiwai, mkhana Bapui tiang h'nâr
 lam pangate hi Duhlân haun hlute a awm Chuti
 kâr chu a awm khatim thlang an tla a nui a lang,
 Mêt 200 lai a ni hial ang chu, thlang an tiak lai
 hian an tam a ni tih a lang, chui achhapah Râlte
 lai thlang tiak lai khân an la tel ve lo mah mah.

An khawpui Suaipui leh Langmual leh Sisu
 hmun chu Thlânrawkpan an rûna teh tate kha,
 Hmâr lam hawun bla takah an sava thlawh vak a,
 Rûn lui kamah, — 1 Khuaihnuaiiah, 2 Khaw-
 zimah, 3 Rûnkuamah, 4 Haimualah khaw tam
 pui theubin an awm a, râlâh a muang ta a, chu
 chuan a tihnufual tam upa thenkhat chuan an
 sawi bawk a

Tin, Champhai vel zawng zawng kha Hrang-
 chalho (Fênngo an tih tak hi) an khat vek a, an
 indovin an inbei fo va, chuvâng pawh chuan mi-
 pui tam berin Tiau lui an kân thlâk lai khân an
 tel lo nin an sawi, Ralteho chu

Thlang an tlâk chuan Dungtlâng phuar vel-
 ah hian Sailo lai, Lallula hi a ropui tawh a ni
 Chumi hun chuan Fênngo hi Champhai velah an
 khat vek tawh a, Tiau lui râlâh Râlte chi tim pui
 nen an indo va, rei tak an indo a ni He indona
 hi a chhan tuma'n min hrilh lo Chutichuan, Fên-
 ngoho chuan an cheih ta lui lo va, Dungtlanga
 Lallula hnenah humhim an ngên a, Lallula chuan
 Tiau râl Râlteho chu a bei ta a Dungtlâng
 atângin Lenchau hnuaî Rûnkuam chu mêt 60 laia
 hla a ni a, chutih hun apang chuan Sailoho rilru
 hian Lusei ram (Lushai Hills) hi mahni ta, an ta
 leh an ramah an ngai tawh reng a Mâng-
 ngula hi a mite chung a nunnawng angin an ngai
 a, an bei a ni Tin, Fênngoho chu a humhim ta a

Bung IV

Lushai Hills kal pèltu tum rukna chu Cham-
phai zawl kin chhim lama Lungverh lui bula Lâwm-
lung ropui tak mipui 2000 aia tiêm lo thuruala
dawhtuho hi an ni a Chu mite chu hmâr hawm an
kal dûl dûl a, lamlian ropui fêt an lai pheî a, Tual
chêng lungphun lian sang fêt sîlai hawh laia sâng,
hiam hnih dawn laia hiai bân chen aia chhah, a lei
phûm chin thûkzia hriat theih loh chu an phun a , an
inthlah zêl a, Haflong thlengin a tâwp chu an kal

Tin, engtinngê lo ni ta zêl ? Fênngoho chu
an ngaihtuahna a lo dang leh ta a, hmâr lam ram-
ah an tiânsan leh ta a, Tuivai râi an kai hnuah
a then a zâr chu an kawî kir leh a, Sailo an lung
a ni ta lo va, an tiânsan leh avângin An hruai
kirna hi Saipumual an ti a (Khawî lai nge ni
ka hre lo)

Tin, Lêntiâng an chên reizia chu, (a) Tuivai
lui leh Tiau inkhanna Baputiâng atangin Halkha
ram thlengin an chênna hmun hmîng te a lang zêl
An inthlah punzia (b) An thu leh an hia Lênti-
iâng pheiah hian a chhuak tam hie a ni Khaw-
sakna hmanaw tinrêng an thiam chhuah tamzia
hêng hian a tiâng a ni, an chêng rei tih a tiâng
bawk Vawkpui dang phiar te chen hian Lêntiang
awm chhûnga thiam a ni

Lêntiâng thlen hman chanchin nei tak leh
thiltih ngah taka an chênna awm sêla, titi thang

vêl pakhat tal kan hria ang, kan hre hauh lo kan hriat chu Chhinlung chhuah a ni He thu hi ngaih suaf emaw vuah suaf emaw a ni Chiang a ni "Chhinlung khiaw chhuak kan ni" tih hi Chhinlunga chhuak kan ni ah intì mai a ni ta ve ang

Tin, Rûn lui leh Tiau lui kârah hian Chawngthu huam te, Renthlei hnam te, Chhaopiala thlah Hnamte hnamhote hian Lusei tawng hi an hmang ve tawh a ni ang Hênggho tawng hi kam khat mah kan hriatpui loh theuh avang hian

Tin, hnam dang chu A D 1906 velah hian Lusei tawng hmang theuh mah ıla, an tawng hi kam khat tal kan la hriatpui hlawn a

Tin, Lusei tawng hi hla sak nân leh thu inhrilh nân leh thu sawi nân a that avang hian miten an thiam hma pawh an hre zel Hla pawh an sa thei ngihl zel. Tin, Rûn lui leh Tiau lui kâra Mizo intì tate chênggho hi an chanchin leh ongkim ka han chhui chiah chuan hetiang hian ka tehkin thin

Bawk tê tha fêl luah chung a in pui tûr ngun leh muanghanga kan sa ang hi a nun ka hria a Lushai Hills luah tûr in Tiau lui chhakah an inbuatsaih peih diam angin ngaihtuah theih a ni

Tin, Luseiho huan Tiau lui kân thla hmasa chu hênggho hi an ni, ka ziaak zawh tawh kha

Halkha rama chêng tuna Chittagong tlâng mi ang
zawng zawng khu an ni Tiau luin Chh'mtuilian-
pui a fimaah an kan thla a, an hnunga mi chu
an chelh lo va, an tân zêl a ni

Tin, Darlawng kan tih tâkho hi engtinge
ni ? Tawî tlang zawhah thlang an tla a, Sesawng
tlang tluan hi Darlawng tlâng hming a pu An
hmun langsâr chu Thingsûlthlah chhim lam hi
a ni Tnlang an pan zêlna chhan chu ka ziaak
zawh tawh kha Hualngo lai Lalvunga (hmêltha)
an thlah avâng a ni

Tin, Vaiphei te, Rângtê te, Simtê te, Thah
do thenkhat te, Meitei te Khawî te, Zotê te Ngûrtê
te, Thiak te, Chhûngtê te, Chawnchhim te, Khaw-
bung te—hênggho hi Tuichang lui chhakah hmar
lam hawun an intawh pheî a, Vaiphei thenkhat
pheî chu Mawmrang khâm kârah khâm kulh pua
ringin hun rei tak thlengin an tâp reng a, Sailovin
an ûm tiau a ni Hênggho pawh hi Aupataung
tlâng (Awksatlâng)-a Chhinglung lai khaw chhuak
bawh kha an ni

Tin hma takin Phaipui phûl chhakah tûnah
pawh Thahdo Aisen ram la awm rengah sâwn
Aisenin lalna khua an siam ngheh avângin an
thuhruahko huan hmâr lam hi khaw bulah an neh
a, an pan fo khua a ni Chhakchhuakhovin chhak
lam hi khaw bulah an ngai bawh a ni

Tin, Lushai Hills ni ta, luah nghettu ni ta Sailo kha an thuihruante nên Tiau lui chhakah mngbâk khâwm ang deuhvin an infâwk khâwm tial tial a Chutichuan, an chungchang tûr chu an inruat fel hret hret a, awm khâwm tam hi thil thâ a ni th an hria Râlte khua Suaipui khaw chungga thil lo thlengte chu an tân zirtirhbu ang a ni a Tin, Râlte khua Pâwih rahn a beih hi thil dang tam kan hre lo va, hla an phuah a, chu hla chuan an chungga thil lo thleng chu thu dik a ni e tun min pawmtir a An hla hian silai a lam tel a Heta an silai hi meipêk silai nge, zehlung nei silai a lang lo Tin mite chu an lo fîng hret hret a awm khawm tam a thatzia an lo hre tial tial a, Selâwn tiâng pheia Zawngte hmunah pheia hi chuan sângsarîh (7000) in khua a awm hriat a ni An hmun hi a ram neitu Zahau Pâwihho hian Luseiho tinsan hnua luahtu an la hre ngai lovin an sawi Mêt thum lai chu a phûl hlen reng a, thian chu lung rem deuh hîr a ni a, mîr leh hnâr angin a zing a ni Japan beih lai khân thlawh-na tum hmunah an rit rual a, an hre fel lehzuai a ni He khua pawh hi an tiansan hnua an hla phuah hian a hrihfiab ber zâwk a An hla phuah chu hetiang hian a ni —

*"Ka khua sang sarîh, Zawngilang sang sarîh,
Ten ang pel ing e tum*

Tin, he hmun kriangah hian hmun tẽ tak tẽ phûl ve bawkin 'Khawshring hmun' tia vuah a awm. Chu pawh chu Zahau Pâwih hriat phâkah

chuan tumah luahtu an la hre lo. Tin, heng hun
 laia thil ngaihtuah hi tûn laia mi thuk hiala
 ngaihtuah theih an ni tawh a ni Inhumhim an
 thiam hle a ni beti hian tehkhin thiam ila—Lushai
 Hills chhûngah hian khua tê tak tê a awm thin,
 engnge an tawh thin? Rawk tuar an awm fo thin
 Tiau lui ralah rawk tuar an tam lo ve, khua hian
 pui pui an awm vâng ni tûr a ni Tiau lui
 chhakah hian khaw tama awm a thatzia an hre
 hle ni tur a ni An hruantute rilru put zia chu
 thurual thatzia hre tawh hlea mite hruan an lang
 an awm khâwm nasatzia hian a tilang hle a ni
 Hông hun ah hian Darbu te, Darkhuang te, Dar-
 mang te sum dang nên an nei chiam tawh a ni
 Tin Rûn lui leh Tiau lui kâra an chêng hi a
 tahrik leh a kum zia k tûr ka hre lo

Tin, Sailo thlahtu Galna, Rûn lua chhartu
 emaw, mantu hmung hi chhuan sâwmpasaih
 chhûnga upaten an hriat tawh loh kha tûnah hriat
 theih a ni bawh bek lo Tin Lusei jawnga inhre
 theiho kha an inhlâwm hian tial tial a

Tin, Tiau lui chhaka indote chu heng hi
 an ni —

- (1) Chhakchhuakho leh Thaute (Sihzâng) chu
- (2) Chuanhâng, Chuaungo leh Hahng tangruai-
 in Hualhâng leh Hualngo tang chu an do va
- (3) Ralte leh Ralte an indo va
- (4) Ngawt leh Khiamth an indo va.—Ngawn
 Pawihho

- (5) Hualngo Lalvunga leh Pahan an indo
 (6) Ralte Kâwlnun Fênngo an do, Champhai
 vela mi

Tin, Fênngo hmâr pan tum chuan Cham
 phai zâwl chhim lamah hian thiltih en mai pawha
 briat hi 'Lâwmlung an dawh Kha kha mipui
 tih lang tak chu 'Mângkhaia lungdawh tun hming
 a pu ta a Mângkhaia hi hnam engnge a nih?
 A pa chênna Tuichhin a ni Chu Tuichhin
 chu Champhai atangin mel 5 a ni Tuichhin
 hmuna Mângkhaia tan hmun Dâr-kâwlchhuna
 chu Tiau lui chhaka Zawngtêah a awm thah
 hmun Tuibjal a ni Kawlpui, thing kawl hian
 pui, kalpui rual loh a bun a a lunglêngin hla a
 phuah a A hla hi Lusei tawng hmang thiam
 chiah hrawk atanga phuah chhuah a ni

*Ka nu'n Tuichhin lamzawl a phiat a
 Kein Dara run in ka phiat a
 Ka pa n dar thir bu riat a nei a
 Min ilan duh lo ka pa Mangthawnga
 Min ilan duh lo ka pa Mangthawnga,
 Kan neih cherihil zawng ilang thang na e*

Mângthâwnga hla—

*Bualie sahlama ual ta hnu kha,
 Mângkhaia kirm ka ring lo ve
 Tui leh luang kwin ka ring zawk-e' a ti a*

Mângkhaia hi Dara in a pèl a, chumi
 kang khuate chuan an thut, Dara thah a ni lo tun

an sawi Chutichuan, Mângkhaia hi ama khua
 thleng lovin a thi bo va, fapa nei lovin a thi tam
 a lang a A thlahte an awm theih i ring em?
 Tin, Mângkhaia lung atanga Tuichhin chu mel
 5 chiah a ni, Falâm panna kawng a ni a, sawr-
 kârin mel an phun Tin, chu lungdawh chu han
 belhchian chiah chuan mipui sâng aia tîem lo
 thurual beih a ni tih hi thil rinawm a ni Chu-
 tichuan, Tuichhin mel 5 atangin tunge va dawh
 sak ang? Mi thenkhatin Mângkhaia Râlte a
 ni a, a thlahte kan ni tun an chuh a, râl rama
 thi bovin thlah a nei lo vang tun rin theih a ni
 Tiangval hmelta tak a ni tun leh a kawl bun
 chung pawh chu nula inbe phâkin titun min
 hrih a, chu chu thu rinawm a ni tih a hlain min
 hrih a

*Ka di ka zawl ka ti lem lo ve
 Lanu suhlung a leng tam na e*

a ti a Chutichuan, a pa hla leh ani hla kan han en-
 chian hian Lusei tawng hmang chiah thin hrawka lo
 chhuak a ni Râlte hi chi tîim inhlâwm hrang fo,
 mi dang tawng hmang hrih lo an ni Chutichuan,
 khang hun khang chi tin an inhlâwm hrang a, mah-
 ni tawng an hmang hlawn a ni Tûn Vai hian lo
 thlen tan lai khan Lusei tawng chiang taka thu
 sawi thei hi Râlte leh Hrângchal zingah an la awm
 hauh lo Paitê pheh hi chu an hnufual lehzual a,
 kum 1925 vèlah te hian sikul naupangte tih loh

chu han bĩa ỉa, eng mĩ nge an nĩh kan hre nghal
mai a nĩ. Mãngkhail hĩ a hnam hmgng hĩat loh
a nĩ

A nñ loñ leh; eñu lungdawn chu Hrang-chai ho tñ nñi i rin si chuan, eng tizia ngo ni ang, hun rei tak sta kha 'Mangkhaw lungdawn' tñ an lo sawi ta si a, nñat fiah a va-harsa em? A nih, kha mipui lungual hmâr hawia kal te kha, kha mi hun laia lung beitu an ni a, Vamûr tlंगा an pher kha Tualchêng ramah huan hun engemaw chien chu muangchângin an awm a. Lamian ti mai iia, Kawng tha fette pawh an rit a, 'Mirâwng lamian' th a nñ. Chu chauh chu a nñ lo, Luong-phuhlian mak tak hi an phun leh a, chu lung chu chumi hmuna awm an phun pawh ni sela, mipui tam a ngai reng a, hmun danga mi an lak a nih pheh chuan mipui tam tak a ngai a ni tih mi fing lo pawhin kan hre thei

Tin, chúng mípui insawn ta duak chu chúng
 vĩa mĩ hĩa tĩ là chơng chuan hĩngkhala pa
 hĩa hĩa hĩa a dĩa vĩa mĩ hĩa hĩa chuan
 pah hĩa a hĩa hĩa. Khaw chơng hĩa fĩa chơng
 lĩa rĩa hĩa khaw hĩa nĩa hĩa hĩa hĩa hĩa a
 nĩa vĩa. hĩngkhala lungdawh a hĩa chĩa hĩa
 hĩa chĩa hĩa a mĩa hĩa hĩa a hĩa puter
 hĩa hĩa hĩa. Sĩa hĩa pah hĩa 'Rĩa chĩa'
 hĩa hĩa, lung hĩa hĩa, 'Chĩa Phĩa hĩa hĩa'
 hĩa hĩa, lung hĩa hĩa lung hĩa hĩa hĩa hĩa
 hĩa hĩa hĩa hĩa hĩa hĩa hĩa hĩa hĩa hĩa
 a hĩa 'Mĩngkhala lungdawh' an hĩa hĩa hĩa
 na hĩa hĩa chĩa chĩa hĩa hĩa hĩa hĩa hĩa

Tin, chu mipui kal zêl chu Mângkhaia lung dawhtu leh Lungphunhian phuntu leh Mirâwng lamhian kan tih rittu hi an ni ngeun ka chhui thei Tuivai an kân a mi thenkhat chu Ngaihban tiang an thleng a Haflong ram khi An thlahte hnênah thurochhih an pe a an lo kalna chu Awksatlânga Chhinglung khaw chhuak kha an ni ve a Chan-chin an hrii chu "Champhaia kan awm lain chengkawl kâwr hnip kan la thîn a ' tih an sawi a Chu thu chu Champhaia chênghote an zâwt lehkha kan lo thiam hnu hian thu dik a ni tih an hria a Hêng miho hi lung dawhtu chu an ni Mângkhaia Râlte lai a ni khua hian pui a nei tih hriatna a awm lo, he lung dawh tur hian mipui 100 a ngai a ni, chu lung chu ti tûrin Hêng hunah hian Ralteho hian Tiau lui an la kân lo a nun a lang Hrangchal Champhai vêla an khah lai hi a ni si a

Tin Meitei thenkhat chu hênggho kal dân hian an kai ve a ni chék ang, Liankhama fapa Hrangkima rama hi Meitei tiâng a awm zên mai Mertei chungchâng thuah Thahdoho titi chu a dik chiang ngei a ni tih ka hria

Tin, Thahdo thenkhat hi Lusei ramah hian a hlawp puiin an chêng ve chiam a ni ang e, hlain min hriih avângin Dungtlâng pheia chai hla uar taka an chin lai khan

'Dungitang Tawil nu knehin
 Yangitang Kowangl nu chu
 Zem zun taka aw e, u ti a

"Thahdo arsi zat latl
 Dari pa n stekning chhal e
 Lau lau taka aw e' a ti a

Dari pa hi Thahdo a nih leh a nih loh a
 lang lo, kawng pahnhin ngaihtuahna a awm thei
 (1) Thahdo mipui hlaw lovin Dari pa hian a hming
 a chhâl lauh lauh a ni ang (2) Thahdo mipui
 dang an ngawî thuap a, Dari pa hian huai takin a
 hming a chhâl lauh lauh a ni tih n a ngaih theih
 bawk Hriat fiah a harsa a ni bla hi hriat fiah
 theih loh a tam bawk

Tin, Rûn lui leh Tiau lui kâra an ehên
 chhûng hun rei a nih a rinawmna chhan chu,
 hetiang hian tehkhin theihui ngaih dawntiam ila,
 hla kan han hman dân hi han khaikhin ila Lusei
 ram chhûnga hla hmingthang leh hming nei hote
 chy Rûn lui leh Tiau lui kâra kan chên chhûnga
 chher chhuah hla nên teh ila

(1) Chawngchen hla, zaulâm hla an tih
 chu (2) Chai hla, (3) Sa lam hla, (4) Mitthi
 hla, (5) Lungngaihpuai hla (6) Mitthi chawngchen
 hla, chhe lam leh tha lama hman kawp theih vo
 vo chu, (7) Tlawh hla, (Lungdawn chhuah nia an
 hman chhe lam hla a ni Kût ni vângthlaa mitthi

vānga khawharhoten an hman chu) (8) Tlāngphei
 zai (9) Nīlēn zai (10) Lunglēn zai (11) Hla
 lunglēn (12) Chāwngchihī zai (13) Zawngtē
 khawpui teh zai (14) Fa nei tawhho phuah—
 Tiau chhakah an ching tawh a ni

*Ka nu lo pawm teh aw ka chaw naunawn tap e
 Saisen rual nau lakah thud then len kan naw emaw*

He hla thlūk hi Tiau lui chhaka hman a ni a
 Lianchhiarin Tiau lui thlangah a phuah chiam a
 mi tinin an phuah chiam

Hēng hi hla chi hrang hlāwm hante chu an
 ni Zai lām hla hi Chāwng leh Lām hla a ni
 bik Zai lām hla chi hi chi hrang 7 a awm Chai
 hla hi chi hrang 8 a awm Sā lām Zai hi chi
 hrang 7 a awm Mitthi Zai hi chi hrang 9 a awm

Tin, Lusei rama kan chher chhuahho—

(1) Lianchhiari zai (2) Aikhiangi zai
 (3) Thlūk zai (4) Kawrdu zai (5) Sāikūti zai
 (6) Zialung zai (7) Tlāngnuam zai (8) Thāng-
 zawra, lunglēnga thi tap zai (9) Sāilo zai
 (10) Pūma zai

Hēng hi a hlāwm hian denh hō chu an ni.
 Hun lui zai kha Tlāngnuam zai hian a inzep
 bo chiam a, Sāilo zai hian a inzep bo hle Pūma
 zai hian kum 60 chhūnga zai chu a inzep bo
 vek Bu bik awm lovin kum 38 chhūng chu Vai

len zai ti mai ıla, mi tin thunlungah a chām a
Tin, hun tin leh hmun tina hman theih leh sak
theih hı hla lênglāwng a nı vek

Zai lām hlā—Chawng leh lam leh sechhun
khuangchawı ina sak a nı

Chai hla—Hmun tina sak theih a nı chung-
ıo, Chai muala sak bik a nı

Se lam hla—Saju lam hmuna sak bik a nı

Mitthı hla—Mitthı ina sak bik a nı Pı pu
ngaih dân chuan an mah mitthı zai sa ta chiam
mai sela, an ngai mak hle ang, nang pawhin ı
ngai mak ang Hêng hla chi 4 hı chu hla lêng-
lāwng an ti ngai lo Hla chi dang hı chu nula
leh tlangvāl hla sa dah apiang leh zu hmun tina
sak an serh ngai lo

Tin, hêng a hla chi tin hı an phuah tanna
leh an phuah chhan pakhat tal ka han tar lang
hrām teh pōh vang aw, tūlna a nei a, lo ngai
thiam hrām ula Number ka zıak ang zel hian
ka han dah zêl ang e Amaherawhchu hla zawng
zawng chu zıak rual a nı lo vang Zıak dawn ta
ıla, lehkhapuan ka lei dah zo lo vang a, ka hun
pawhin a dah lo vang Hla hı thıl tam tak a nı,
kei tchlul pawhna ka hriat hı a tam êm êm.

Chawngchen zai thenkhat chu—

- (1) *Chawn a rel e lam a rel sual e*
Chawntinsiaman lam a rel sual e

He hla hi phuah tanna chu Tuibual khua
 a ni tih titun a sawi Chawnsiama Tuibual khua
 ah a awm a a Chawng ta a Tin chumi lai
 chuan a nupui a uirê ta a Chuvang chuan he
 hla hi an phuah ta a ni tun titun a sawi a ni
 Phuah chhiatna a ni

- (2) *Dawna Ngiaupui ka thlak thang lo va*
Luah loh ngaim kan thang a vug e tun

Hei hi Tiau lui ral Vanlaiphai chhaka
 Dawn khi a ni ang Dawn zai phuah tanna chhan
 chu tlangval pakhat nula zen tum nula inah a
 lût a, nula pa chu zing a tho tawh a mei a suah
 eng tawh a, tlangval hnenah chuan 'Ennge i tih
 dawn? tun a zâwt a Tlangval zahzêl chuan,
 Kawtchhuah Ngiaupui thlâk nan hreipui ka la
 dawn a ni" a ti a Thlak ta vek mah sela nula
 zen tum a nih kha a thang ta a Chu chu Dawn
 zai phuah tanna a ni tun titun mi hrilh

A ni tak e, hla phuah tanna hi mihring ril-
 ru tidang phuttu a awm hun hi a ni fo rêng a ni
 Hla hi thu Pâr a ni a, thu aia thu

- (3) Chai hla pakhat chu a hmingah Neih-
 laia zai tin an sawi Neihlaia hi a farnuin a ngai-
 zâwng a Neihlaia nupui neih zanin a thik lutuk
 a, daipâwnah a nak a—

*' Nethlala thal sel zana khawte dala
Zan Siā ang riah muam ing e,*

a ti a Chu chu a chhuahna bul a ni tin titin
ma hrilh

(4) Sa lam zai tanna—

*' Run lula Zuksal an um mi an tam e kel mi
ngai lo ve*

Mi an tam e kel mi ngai lo ve

Mi an tam e kel mi ngai lo ve

Kel ka thawh nin mi ka ngai lo ve ' tin

Zuksalin tlang dungrawn zui

A ki Limthingah nawt e

He hlaa Limthing a tih hi Lēntlangah chauh
lo chuan, hmun dangah a awm ka hre lo He
hla phuatu hi ka hre hek lo An tanna a sei ta
delh delh a nih chu.

(5) Mitthi zai—

Hmanah erawh fam hmasa tu hrai emaw

Thir khim lovin i tin maw run a rem le,

Lakhin unau nei lovin tin

Tu thuin hetu hian min hrilh He hla hi
thingpui tamin mi an thi zo ta a, an lunggaun
an phuah a ni Mi thi zai hmasa pawl a ni He
Ma chi hian, Ruangtea nula hian Ruangtea chung
ah a phuah chiam a, chu hla chi chu Mitthi zai
zinga hla serh ber a ni a, Tang then mah chauh
lo chuan sak an awih lo Mitthi dang-ho mah an

sa lo, a chhan chu ka hre lo Ruangtea a thi a,
a nula bian a sôn nasat vâng a ni ber âwmin a
rin theih

*Zing rum e zing rum e ka thin e zing rum e
Ka nu ti awm lo va ka pa ti awm lo va
Ka thin e zing rum e tîn*

Mi mangang êm êm phuah a nih chu a
lang Chiang hle

(6) Lungngaihpui hla—

*Ruahput sur bum bumîn van rial a ko ve
Ka nauvi kal nan e Run tui a lian e” tun*

He hla hian thil awm dân mi hrilh tha êm
êm mai a, Rûn tui chhak leh thlânga an awm
lai hun kha mi hrilh Chiang hle a ni Lungngaih
puî avâng a phuah a ni tih a lang Chiang tha hle

(7) Mithi Chawngchen zai — Kan pi pu-ho
chuan he hla hi lăwmna hmunah leh thahna
lungngaihna hmunah an hmang ve ve—

*‘ Kan unau thumîn Zawngtlang liamah,
Sakmun ral kan veng ’ tîn*

He hla hi Selăwn tiâng zawma Zawngte
khua 7000 chu vêng tûrin zan nga riakîn an inthlâk
thun a Chuta phuah chu a ni tun tithun min
hrilh a—

*Hring leh fam karah Rap lui maw luang
Lak lei sang kan dawh, iin*

Pi pu ho ngaih danin mitthi leh mi nung kâra
luipui chu, Rap lui a hming an vuah Tin, mi
lusûn khawhar-ho chuan titi sei fêt an nei Rap
lui hi tui hriam chi a mi a, thlarau pawh tiboral
leh theitu a ni a, lei an dawha mitthite an kal kai
a ni an ti—

*Ka nu tap hlah law ka nu tap hlah law
Hringlang mual ham kan kar thiam lo ve*

Hei hi mitthia an phuah angro an phuah
sak a ni

Tlawh hla —He hla hi mi lungngai hla a ni
Kût ni chapchâr kût leh pâwl kût ni bik hian
mitthi chhông lungdawh nei chhông huan lungdawh
chu an chaw deuh va, mitthi chu an ngai tih entir
nân a ni An unau leh an vuavângte an sâwm
a, lungdawhah chuan zu nân an thu khâwm a
hla an sa a Lungngai lâma an lâm thin

Liandova lungngaih tuar hmasa, Rûn luih
a nupui Chhianhawngi a chawh zo lo va, tui hian-
in a lâk bo a phuahna hlate hi, Tlawh hla thlûk-
in an sa a, an hmang—

*“Ka chiah lamah pal siaw siaw vîng e
Ka leh lama Rûn tui a hian e
Ka thah chawngi pam ta lua rawh e”*

Paihte tawng hla chu an sa ngil a

*'A khuah khuon ka zut ta e
Runin kungah ka zut ta e
Ka pheí Run lungin a do
Ka pheí Run lungin a do tlin.*

Hêng hlate hian kan pi pute Rûn lui vêla
an chên laia an chin tawh min hrilh a nı

Tlângpheí zai—He hla chí hí Lalkualı u
hmêlthat vânga phuah tan a nı—

*Tlâng pheí lamoh feh tang e Lalkualı u
Ka lungdı ka tawng lo ve khuah ilai ang e tın*

Lungdı—Mı mngai tawh tâna hmen a nı
na chung hian (Ka rilru kvantu, ka tınlung hıptu)
mı lâwm ve lêm lo chung pawha ka lâwm mı,
'ka lungdı' tıh a mı thin asm.

Nilen zai—He hla mı mı pakhat beıdawng
chıai phuah a mı e an ti—

*'Nilen ka tum lo ve ilaiıtır ka tum lo ve
Nilen ka tum leh e, ilaiıtır ka tum leh e
Thadang anıka ka bla nilen ka tum leh e tın.*

Chumi chu Nilen zai phuah tanna a nı
tın tın mı hrilh Nula w anıa chuan a phal
lo va, a phal 'leh ta a, an' u

Luoglen zai —

*"Kiu vawng vawng tang Lette dungthulin
Hman lai Tualkhawli u ngai ing e*

tun Thereng hrâm angin a tan a, a tih tanna
a ni tun an hril.

Hêng hla hlâwm lian deuhte Tiau lui ralah
an phuah tam em em a ni Ziak khâwm chiam
a tum lo va a awm tih hriat nân ka han târ
lang mai a nia

Buh za aih hla—

*Sawmfang kan thlawh tualvawli a kan aih
Chhungina lenchawm a ring chin e tun*

*'Va ko ula kar thum mual dana
Tuan zuam lo zunan a uai maw
Tuan zuam lo zunan a uai love
Tlai dang tawnah nui tang a ti e tlin*

Hengte hi Tiau lui chhaka phuah vek a ni

Tin, Lushai Hills ram chhûnga chher chhuah
hla hlâwm lian deuh ho: Lianchhiari hi phuah
ching hmasa ber a ni, a hun hi Pukâwla, Tha-
ngura thlahho zinga hmung hrâng, Palian chi emaw,
Rivung chi emaw hi hotu lâr berah a awm
Khowbung leh Zâwiser kâra Selesihah a awm a
Pukâwla hi Sailo chi a ni lo, Sailo chi ni sela, a pa
kan hria ang, a nih loh leh a foto tai kan hria
ang, kan hre haub lo

Mizo upa Sailo chi chhurtute hi, an fet nasa êm êm a ni Tûnah hian kan chhiar pawlh vek a, anni upaho hi chuan, hmei fa leh sâwnte hi an chhiar duh hauh lo, an thlahv vek a ni Selesih hmunah hian Sailo fate an mkhâwm a ang hle, chu chu thil dik ni âwm takin a lang a, hotu lâr ber chu Pukâwla nun a lang

Tin Lianchhiari hi a pa hming ka hre lo, a hnam hming chu Chuauhâng a ni A awmna chu Muallung—Kângfing hi hmân lai hming a ni Pukâwla hian a ko thla a, “Dawî sa kilpui theih i ni a, Chawrhmunah hian vông tiêm tê hi ho ve ang che’ a ti” an ti Selesih bul Chawrhmunah chuan chhâwlbûk in a awm a zû an zu ta mial a miten deu sâwn takin “Tutenge ni Chhâwlbuka zû zu vei chu ni?” tim nêl thilin an in chu an den khum thuai thuai a Lianchhiari hian hla thuin chhâng tam an sawi, heti hian :—

*Amin thuang pem min ti hian lai chung keimahni,
Cher bela ningzu dawn lian chung kan chi hrim e,*

tin A pain sial a chhun a, seluphan thungsia chu a phuah a

*‘Kon tawng a uang em ni, ilangin lo ngairawhu
Zova sahthing ril chu a din chung keimahni*

tin Hei hi a pa seluphan a phuahna a ni Tin, a pa chuan khuang a chawî leh ta a, seluphan chu a tlar ta thut a, chu chu a phuah leh pek a.

"Thangah wak thir ila sawngka vai paathi zem
Sathihing lehthang awih hnu sumual a ilar ding e"

tin

"Ka nu e Cherethundhung kalpu e Thangzachawn,
Kah kung hndah min zawi sai rual e kan si lo"

tun Heng hi an chhang chungchahng a phuahna
a ni A nulât chungchahng tam pui a phuah

Anchhang zai :— He hmeichhia hi Thangura
thlah Rivung lai Sibuta thihna ramah hian hotu
huang lai lo hovin an chhang a He hmeichhia hi
a swima lai si chuan a langsar a Tin, amah hi
mi lungtong thoi mi a ni ang e, "Sibuta lungah
ka duntah ka nui," a tih zia hmangah hian a lang
a ni Anah hi mi ngahawm a kanga awm nuam
sak a ni ang a, a chhang mten hlea an chhuan-
na chungah hian mi ngahawm bik a ni ngei mai
tih a lang a ni A hmang hi mi sual ngaih bik
pawh nei lovin an sawi thang a, mahse mi ngaih-
awm bik teh duhawm bik a ni tih a dach rualpui
miten thah an phuah tha hie a ni Mi sual chung
deusayna angin hla an phuah lo Mi duhawm
teh mi ngahawm bik angin a chungah hla an
chhuang a ni Hetiangte hian chai hia an phuah—

'Mithong, nang manah
Pha chahmah
Zar leh na ila

an ti "I man tuakh chi chu sum tuak nan ka
tong ang," thina a ni Heng hian zia sum tuak-
na chu chi ten te hi a ni mai, sum tuakna dang

a awm lo a ni Tin, a kianga ep an dubzia an
phuah bawk—

*' Mau raw dung dawh haulai an rumah
Zuk zâl ila Aidângi hmatiangali '*

tin A pa hi mi ropui a ni tih bla hian a sawi,
Haulai tin an ko Haulai hi Mizo dânin
sechhun khuangchawi kohna a ni Tin miten an
ei nasatzia an phuah leh bawk, heti hian—

*Kel te bengbeh kan beh zawn thlai e,
Kan maw emaw Aidâng, min en teh*

an ti a Miten a mithmuhah maw an châk êm
êm a ni tih a tilang bawk Hlain a chhang ve
a heti hian—

*Maw leh maw lo ka thlu lem lo ve
In tha zawn thlai, chuai lem in awm lo ' a ti a*

Tin, ama rilru tak meuh a inphuahna hi
en leh ila, mi dang ang a ni ngei mai, ngaih
zâwng bik te a nei a, mi sawi chhiatna hi itsik
thu maj a ni tih kan hria ang Heti hian—

*Lâwmte zai lemin han der ila
Suihlung rukah Hmimkâwnga kan ngaih*

a ti Hmimkâwnga hi Aikhiangi hlain a sawi lâp
ta a Thangkawiha a ni e, tin upaten an sawi
Tin,

*Kan mi duh tualah an leng lo ve
Dawnruam kuama zan stal ang a riok*

Zialung zai — Biate kawtchhuaha lung
ziakah khian an phuah tan a ni Kum 1886 vel
ah khân an ching tan a, Thingtâm lai tak khan

Kalkhama pa Khawhlailunga Lalngauva khuaah
 khian a zin a, Thingtam avanga ui leh kêlte ât
 zia an sawi a chumi laia Zialung zai phuah
 chingtu chu Bawkchuma a ni Khawthlang ram
 a hnâwmzia hril nân ui leh kel ât chu an hmang a

*'Cho ui leng kel lung a mawl e in lo ti
 In lenna thlang khua a hnawm nin leh*

*Thlanga Rengpui zinga zin chhal tiang khuaah
 Lallianchhum pa lal lai in han dil em ni'*

tih a phuah bawk Lalngauva fapa hi Lallian-
 chhûma a ni Bawkchuma hla phuah dân hian
 Lalkalkhama pa a tilungni lo a ni A khuaa zin
 a ko Chûngte chu a phuah zêl

*Thlangah ngurpui zinz a zin chhaktiang daiah
 Lallianchhum pa lal lai in han dil em ni'*

*Biata phunlung a -ia van hnuaîn an hril
 Hei tak ni maw hmana Hrangkhupa sial ki
 A rauvi thla si ar thangvanah kai e*

tun Tin, Zialung zai hi an hmang rei hle a ni

Lêngzêl zai — Nasa tak a ni He hla hi
 a thu hre thiam tân thu hlu tak hli an inthil
 khawm a, hla tawng lepchiah mi pawh a inzep
 lo hle a ni Mi lunglêng tân a tawng hi hman
 âwm tak a tam hle a ni Thu khûn tak hi a in-
 rem khâwm nun ka hria

*Angur siam tawh khua nuam lo lem a awm lo
 Hraichawi latual an lenna khua zel a nuam
 Zialung e ka khua ngai ing*

tun Chutichuan, Zialung zaia thu an hman hi

thu lepchiah leh mâwl zahpuawm a tel tîem hle
a ni

Thlêk zai — He hla chi hi Lalkhûma sa
kâp thei Lalbuta pa ho khân an chher a, Lal
khûma ramvachal thu atang hian an phuah tan
ang a ni

*Amin zaleng an chhai lamlïanah
Laltuchhing pa i chhai dang ve rawh
Tulum leng phuarvawm rawl lian pui tün
Hniarvung pa awmlai vei chhungah chuan
Zuksal duhin leng e phai luamah
Zo lam chhum tlang sul a hawi thul e tün*

He hla hi inpâk fakna hla a ni deuh va,
nula tlangval lawm êm em mi a ni lo, zu ruih
nêna sak mi deuh a ni ang, a hla thu hi Zialung
zai hlâte angin a hla thute a tha ve lo bawh

Kawru zai — He hla hi Thereng hram
atanga phuah tan a ni Lunglei bial chhûngah hian
an ching nasa zual a, he hla thu hi mihring rilru
chhunga mi rem khâwm a ni a, mihring rilru kuai
mi hlii a ni Nula leh tlangval zai atan a tha
hle a ni (Lusei tawngin Lêngzêm zai a ni)
Lêngzêm zai tia thu an hman thin hi thil nalh,
thil fel, tawng tha mawi, thil demawm lo tih entarna
a ni Lal hla ang a ni tih ang hi a ni Lusei
ram chhûngah hian a darh zau hle a ni Amah-
erawhchu hla thu ngaih nuam ti ngai lo mi tan
chuan hla hi a ngaihuawm lêm lo ve Mahse, nang
chuan nga thiam ang che, thu leh hla hi mihrinna

khawyêl tnyamtu, tihlma tithlamuangtu a ni,
tufamkimtu a ni. Hetiang hian an phuah a ni -

* Kawru tsin thing lenbuang a pwi
Vala di ngai khawzo chhaw ang ka uai e
Lunglen lai takin,* itin

* Kei zawn sai zatin ka liam mawh e
Ka lawm annem khiangawih tumte chuan
Ka thnlai a run,* itin

Tin, mi pakhat Laldenga hian hun lung-
ngailthlak leh mangantlak a tawh avângin a
mangan thu hri nan a hmang a, an pêm lai lung-
dawh hluah an chawh lai a pa a thi thut a

Mahai run rema sap nyam lo va,
Mi khaw chhuahilang chul hnu an rotung chungah
Fam dawia i chan itin

Tin, Hruizap tiang dunga Vanhuaisa lung-
dawha Thialrêl thing phun chu a thang ropui hi
a, a zâr chu hlam sawm leh hlam nga ting de h
hawlin a sei Chu hmun chu khua a awm leh fo
thin, a buk hlimah chuan nulahoten puan an tah
a, tiangvalhoten an kâwm a mi tin chu an lawn
thin a, nula pakhat a hming Vungi ni âwm hi a
lawn ve a.

Sekhuang Mahsele thap lai takin.
Laldang pangkuah phuhang thiang
Tha chaw chungah Vungdang lungah lawn.

tin phuah ehhiat nân an hmang Mahse, nula
hi a hmôl a tha bik deuh a ni ang

Tin, Khuanglêng tlânga khaw siamtu Thanhrânga chu Vai rûn tum nî âwmin a kal a, a khaw tlangval rual nên Tin, Saitual hî a thleng a Vânhnuailiana khua Champhai nên Suktê leh Zahau Pawihin an rûn a, tûk khatah an chhuak rual a mî tam fêt an man a, chumi zingah chuan Thanhrânga nupui leh a fanu Banchhingpui chu Zahau Pawihin an man ta a Chu mite nufa chung a Lungngaih zai phuah nan Kawrnu zai chi hî Thanhrangan a hmang Heti hian—

*Phai zauvah hnâmchem len rel ıla
Lungdi Darin chhakah Kawl hren thir a bun
Hraichawi Chhingpui tûn Kum 1871 ah*

He mite nufa sal tân thu hî Lusei ram chhônga tîti hmingthang a nî thîn Sal tlan turin Thanhranga chu sum kengin Zahau Pawih ramah chuan a kal a mahse a sum chu an pahniha a tlanna a dah lo tûn Pawih chuan a tîlui tlat a Sailo leh Pawih kâr thu hian Rs 40/—a nî Sum tlang chu a pawm vek a, a dah lo

Nang nî ta la a tu zâwk chu nge i hawn ang? A va khawh tak em ve aw!! Eng kan tih tâk ng? (Vawun thleng hian khawngahna tel lova sum ngawt en mite hî an chimawm fo tak e) He chanchin chungah hian Zoram mipui chu an rûm thîn

Tichuan a pa chuan a nu chu la dâwn ta zâwkin a lang a nî ang, Banchhingpui chuan a pa

hnênah, Ka pa, yawi khatin i mal chungah ka
han thu ang a, mi han pawm leh teh' tui a sawi
tun titun min hrih Tin, a nu chu a kalpui ta
a, a fanu hrêng ropui tâng chu a hnuchhawn ta

Paho hriat theihna a tibuai êm êm thin
A thenin, ka fa chu ka kalpui ang an ti a a
thenin, 'A nu chu ka kalpui ang, an ti

A pa chu sum kengin a kal leh a, Banchhing
puu chu a lo thi ta Nupa khawngaihthlak tak
chu an ni ngei e

Saikûti zai — Saikûti hi Fânai Pâwih a ni
a Fânai hian Lallula atang khân tawng dang
hmang lovin Lusei tawng hi an hmang vek a
Amaherawhchu Hrûmkun tawng an la tel hle a
ni An sakhaw biakna chu Lusei tawngin an enham
vek a, a tâwpah "Seiseh" an ti a, chu chauh chu
Pâwih tawng an hmang tel a ni

Tin Saikûti hi upa fêt a nih hnu khân ka
hmu ve a, 1904 ah Nu lian pui a ni lo, nu oêm
taksa nei deuh, hmêl fel tak nun ka hria a aw
chu hmeichhe aw sin a ni lo

Tin, Saikûti zai hi Fânai bial chhúngah an
ching nasa zual a, Lusei ram hi a fang chhuak a
ni Mi tinin an phuah belh a, nula leh tlangvâi
zai a ni bik a, an hmang nasa hle a ni Mi tinin
an phuah belh avangin thu kamram mai mai
pawh a tam a ni Thu tha tak tak lah a inzep

nual bawk a, a thente chu mi lung kuai tak takte
a tam hle

Leng zawng ram tuan suhlung i hertir e
Chawmi huang lova siahtinga zai rem thiam i ni e

tiin Rengchal hram te a phuah a

'Khaw tin lang tlang ka pa run a zau e
Kawla van rang chhum angin leng rih nang ka ti e' tiin

Saikûti zai hi Lusei ram chhûnga hla bu
zingah hian bu chhah tûr pâwl a ni ang tawng
tluk hial hian hla a tam a ni, sawi tlak loh pawh
a tam êm êm

Puma zai — He zai hi Vai hian lo thlen
hma te khan an ching tawh hle a ni, 1888-ah
Chûng huna an hman dân chu lûngrun takin an la
hmang lo va thu kamram mai maun an siam a
Lusei ram hla lo lut zawng zawngah hian he hla
hi mi tinin an beng khawn ber a ni âwm e Kum
70 zet an hmang ta tîem tîem an tidanglam hret
zêl a Lusei chin zinga hla chi anga mi tinin
an duh leh an lawm nasat leh an sum leh pai ui
loh phah hial leh mipui tîlâwm thei hi a la chhuak
ngai lo a ni ang He hla vâng hian sial, vawk
leh bawngpa engzatinnge ral phah, kan sawi thei
lo vang Hre ngai lo pawh hi an lâm zêl a, an
lâm loh ber chuan an kut an bêng a, rang takin
mi hriat theihna hi a tidanglam a ngun taka an
han sak chuan Vai leh Sâp tupawh an lâm
zawk zawk zêl a tlangyal chu sawi loh, a thu

hre thiam lo pawh hi a ri hian a hup êm êm a ni ang

Eng vâng a phuah tan nge nia, tunge phuah hmasatu, ka hre phâk lo A hla thuah chuan thu maw! mai mai leh thu sawi tlâk loh a tam a, tin, thu maw tak, thu fng tak leh mi tin rilrua lût phâk lo fo hla thu hre thiam mun an phawrh chhuah a, an rem khâwm a tam bawk a, nula leh tlangvâl inbelhna hla maw tak tak leh thu ngilnei berte a tam—

*Khua romet ang zâm i nuam lawm ni
Dam pawh ka dam zo lăwng e nangmah ngailn
Sâmilâng zo chhâwl ang ka uai reng e iin
“Kei zawnng ka kal tâng e ni hnuaiah,
Chhawl li lai te thadâng leng hnenah chuanin
Hnuiang hawi zelin a kal ti la iin*

Chhûngi nula hnêna sawi turin Thangan hnahchhâwl hnêna a chah a ni. Chhûngin Thanga kal ham hnuaiah,

*Chhâwl tho rawh di nena kan zâlna
A rawhla leng a châm ang tih ka hlau ve
Haw rawh ka siangah i lawi dun ang*

tin an thut dunna hnahchhâwl a chhir tho a ni. Pûma zaiyah hian hla thu rilmu a tam ber, thu kamram lah sawi sên loh

Tlângnuam zai He hla hi a phuah tantu ka hre lo va Nula leh tlangvâlin an hman tam bik a, chuvângin tha lai hla a ni bik deuh tih lanna tam tak a awm—

*Tap tao tang e tlangnuam zalam phe; dualah
Lungrunpuun tmanah zôn chhaw! min thuai e
Ruai ruai tak a lung a leng nang e tin*

Thangzawra lunglênga thi ta zai He hla
hi nula Laltingi chungchâng atanga phuah tan
nün a lang Kanghmun khua atangin Zanlawn
khuaah hian Laltingi a pan a pômputi a Thang-
zawra hi a lung a lêng ta êm êm a ni—

*Amin lungdi an zui leh luah lai an tiam
Vanduaia lungdi ui chu saw hmar thangah
Luah lovin khuang ang tul e a ti a*

Thangzawra hi a che peih ta lo va a mu
ta tlat a, a thenrualten tihharh theih nün an ring
a hruai harh turin sangha vuakpui turin an kal-
pui a Tichuan, a nula nêna an mlâwma an feh
na thin chul hlui chu an va thleng a—

*Tuk khat xal ang va chhuak i chhuahlang lamah
Lalngo tuanna tukram a hmun ten a lang
Thinlai râi ang a thawng e, a reh lo a ti a*

Tichuan, ka lunglên a reh chuang lo ye,
tun a ru pawl chu a kexh va a thu chawt a, an
kalpui thei lo va tun titun min hrih Tin, he hla
hi mi lunglêng leh mi mangang zualin an hman
thin a, Chersuakpui hi a naupan lain a nu hian
a uiresan a, a pasal lunglêng mangang hian a
phuah belh chiam a, he pa hi Rôlûra thlah rama
chêng a ni Thangzawra hi Mânga thlah rama

chêng a ni Tin, Chersuakpui pa hi a hmîng ka
hre lo hla a han phuah tan chu a fanu, nu nei
ta lo chu a ni ang—

Achûnîmun awih lai cher dawntuai a thlaw
Rûn chung hnuaiah keimahni nênte puanin
Thanghniangin awi zaw nang e a ti a

Hêng hunah hi chuan nupui uirê hi an then
deuh theuh va Vai len hnu hi chuan an then kher
ta lem lo va—

‘Tap tap lo la ka awih lai cherdawntuai
I chunîmun lian khuaah vâl dang a chhai

titein a phuah a

Tin, Chersuakpui h kum 1896 ah khan
Vâncheuva, Lianlula thlah khua Chithar hmunah
ka hmu a nu hâng deuh tawî deuh, hmêl fel tak
a ni Nuthlawi hlui tak tawh a ni A pa chan
chînte kan sawi ta a, “Ka hmêl chhiat vei nên
hian ka pa hla phuah avâng hian mi thenkhatin
mi râl hriat thin a’ a ti a He hla chi hi Lusei
ram hmun zau fêtah an hmang mi mangang leh
lunglêng zual deuh hian an uar zual deuh thinin
a lang Mi tam takin an phuah belh a, a tam
hle a ni

Tin, hla chi tin hi kut vai lo leh kam chawl
lova sawi zêl tûr ka hriat avâng hian hla sa thiam
mi nun mi ring thei e Hla sa thiam mi ka ni

hauh lo mai, thil ka hriat chian hnu chu ka
theihnguhh bo hi a tam lo va Hla chi tin hi sak
lohvin a awm lo va, an sak chu ka hre ve thin
a ni e

Tin, Sailo, Lianlula thlah Savunga dam rei
khân hla bu tih tham loh a chher chhuak a chu
hla chu upahote hla a ni zu hmun zai a ni, nula
tiangvâlin an hmang tam lo A ram chakna chu
an vêla hnam dangten an chelh lohzia atanga
phuah tan ang deuhvin ngaihtheih a ni

*Khaw za hrâwkin Laldâng ka piang rêng e
Kan ka'h loh khua awm maw Matu kâwirâwn chenin,
Luipui sen vung chung a pûm leng a ber ngai e
Hui dum fêng râl kaiah*

a ti a Heta 'Hui dum fêng' tia an lam hi min
depu Hrûmkun Pâwih fên fual dum fêngho chhum
khawehhak lam hi a kawh a ni Thlânrawn Pâwih
thlah Thlantlang leh Halkha a ni ber, Matu thleng-
in an rûn phâk a ni

Tin, hêng a hla tiêm tê ka han ziaak tel ni
niai hi Lusei rama tûna chênggho hi Rûn lui leh
Tiau lui kara an chên chhûng leh Tiau lui
leh Zâmpuitlâng kâra an chên chhûng hi teh
vêl nan ka duh a, ka ziaak ka hmang a ni,
chu chu a ni ka beih chhan ni Keipi Lushai
Hills a chêngge hian kan pi pute chanchin kan hriat
phâk hla ber atanga ka han chhui chiam hian, hla
hmang lo hian hun tiêm tê pawh kan awm ngai lo

tih hui tã a ni Kan chet vèi dân engkim ni
 bralhtu chu kan hla lu a lo ni a, kan thutth theh
 chhuan kawng engkimah hui hla hi a kãwktu ni
 zêl angin a lang a, hun reilote chhông kan han
 chet velnaah pawh hla nên a awm kawp zêl a ni
 Pathuan fape Isua mlâr chanchin thu, hun tlem te
 chhông kan han hriet ve ni nial pawh hian, hla
 sak sên lohvin kan phuah a ni Chutichuan Rûn
 lui leh Tiau lui kêra kan awm chhông hi kan hla
 chu han rimat huan Tiau lui leh Zâmpuhtlâng
 kêra kan chên chhông hi hun sei lo tẽ zawk nua
 a lang a ni Lusei ram chhônga an chên chhông
 hian Rûn lui leh Tiau lui kêra an chên chhônga
 an thiam leh hriet chhuak leh an thil thiam chhuah
 engmahin kan belh lo xạ Yawkpuidangphiar te
 hi Léntlânga an thiam sa a ni Thlangra tlâng
 phuar “phông thiam” an tih te nên hian hun a la
 sei lo nua a rin theh a ni Hun a sei chuan an
 la thiam belh ngei dawn si a Hun pui pali hlaa
 an chhawin thiat hi an phuah belh chauh a ni

- (1) Chayngchen hla—Zai lam hla chu
- (2) Chai hla—Chapchar hla—Thal hla chu
- (3) Sa lu lam hla—Sa aih hla chu
- (4) Mitthi hla—Mitthi hran hla—Khawhar
 hla—Lusun hla chu

Heng hla chi palte hi kal pah leh khualzin
 maha sam chhuah a nih lohzia chu i han ngah-
 tuah chhuah chuan i hriathuam dawn nak alain.

Chutichuan Rûn lui leh Tiau lui kêra an chên
reizia h̄ i ruat dân a awm ang, rei tak n̄n i
ring ang

Thingpui tam— He thu pawh h̄ a thawn-
thu chiang takin a awm a, an tuar n̄gi n̄n a rin-
awm An tuarna h̄mun h̄i Lusei ram h̄i a n̄i lo
Rûn lui leh Tiau lui kêra an chên chh̄unga an
chung a thil thleng n̄i ber awmin a ruat theih ber
a n̄i A nih loh leh, Chh̄inglung khua Aupataung
Awksatl̄angah a n̄i ang Upa hote sawi dan chu
hetiang h̄i a n̄i Thingpui tâm chuan hnahkiah
thing leh hnahkh̄ar thing a n̄i ber Chu tâm chu
a nasa êm êm a vawkpui ngêk te h̄i an rawl a
chhuak thei lo va an then mai mai a n̄i Mi
h̄ring lah chu th̄inrim theihna thahrui leh sual
kamtamna thahrui an nei lo, an thi zo hial a n̄i
e t̄in an sawi

Chu tâm chu a lo dam a a thi b̄ang chu
an thawl̄engin an kbawhar êm êm a, mit̄hi thu
h̄i an ngaihtuah a mit̄hi lam hawun h̄la an phuah
a, chu h̄la chu mi lungchh̄ia, mi khawhar, mit̄hi
lam ngaihtuahhote chuan chutiang chh̄ungte inah
chuan an sa a,

*Hmanah erawh fam hmasa tu hr̄ai emaw,
Thir khum lovin i t̄in maw r̄un a rem le
Lachun unqu nei lovin?*

t̄in Upaho chuan he h̄la h̄i ‘Thingpui tâm h̄la
an vuah Tin, t̄unah h̄ian ka tehkh̄in chhan chu

a lang fiah hle a ni Rûn lui leh Tiau lui kârah
hian hun sei pui an chông tih hi ka ring chuang
ta hle a ni, a chen chin sawi lovin

Tin, he thui hi ka han sawi nawn ang e
Thu hlui sawitu thenkhat chuan, "Lianchhiari zai
chu hi Tiau lui chhak atanga an chhawm thlak
a ni Nilen zai thlûk dân pakhat chu Lianchhiari
phuah thlûk dân an hmang a ni," an ti a Chuti
a lo nih chuan, Lusei rama chher chhuah hla hi
a tiem hle a ni, bu tiem tê a ni Chu chuan
Lusei ramah hian kan chên chhông a la rei lo tih
a entir a ni Tin, Hualago lai Lalvunga hi a
dam rualpui, khaw khat Fâr zâwi khuaah a chên
pui Hnamtê tlangvâl hmêl tha tih fo, Hnamtê mi
Chhanpiala Rûn lui kâna khaw siam hmasa, kha
mi thlah kha a ni a Khua leh Vângin mipui hrui
khâwm leh hotu tûr a han buatsaih khân Chhan
piala in hi a han pan a sakhaw biakna inthawi
thuah kâ mbe lovin an mhsar a; upa sawi dânin
malsâwmnain a la vûr a, a thlahte zingah hmêl
tha ber Lianchhiari hi Chhanpiala avâng a ni, tui
an sawi thia

Lalvunga nên hian hlam a phuah kawp
nual hlawn a, hmêl duai lo ve ve an nui sawi a
ni a, inruai khat leh inkâwm rual an nih lanna
hi a awm nual baw a. Nilen zai hian a phuah
kawp a Nilen zai hi Lianchhiari zai nên thlûk
thuhmuna sak theih a ni a Lianchhiari zai
chu hi Tiau lui chhaka mi chhawm thlak a ni at
tih hi a dik ve baw ang

*Miah Lianchi awm e, an sel e Lalvunga,
Tualah ngulrua an bun kawkyahai tlar na ngat '*
tun an phuah a ni

*Mual a liam mual a liam Lalvunga mual a liam
Hawilo ngenchi tuan e Lalvunga mual a liam*
tun an phuah a

Ngênchi— He thil hi neih harsa a ni a, a neitu chu hlahv vang tala chawimawi tur a ni, mi tin hnehtu a ni Ral ni lo, tual ni ngei thah-ah tumahin huat ngam si loh, mi ropui bik chauh-vin tih theh, ral that aih anga aihna chhâwn tawn-na kuang chu a ni Tûn lai dânah nei thei chin chu ram pum khata lal ber, han tehkhin ta ila, hmân laia Lusei ram lal dânalalte an ni Kum pinun ti sela, Parliament-ten an hêk ang Lâr-sapin ti sela, Kumpinun a phal lo vang

Lianchia hi hla lunglêng chun an phuah na sa hle bawk a

*' Phai phulah lelte a lo kiu ve
Khaw ilangah Lianchia lo au ve
' Hmèl hmuh lohva khawilânga pualva
A ngah riak sâl ang ka lo tum e "* tûn

Tin, ralin an thaha, hlaa an phuahna hi titi mai mai ni lo, titi dik ni âwm tak leh rinhlelh-awm lo takin hla a awm zêl Mi dang phuah leh a nu phuah nun a lang A thihna hmun hi Hualngo Lalvunga khua Lianhna Fârhmun nun a lang

Titun 'Râi thahin Lianchia a thi' a ti a, an leido a thattu hi tutenge ni ang? Sawi fiahna chiah ka ngathla lo em ni, ka hre lo Tiau lui chhak-ah Chhakchhuakhotea mi an do chu Thaute, Chuaungo, Ghuaung leh Hauhnâr tangrual an ni tih chu an sawi Lianchia lû chu râin an la tun titun an sawi a, tin, a ruang chu Lianhna Fârhmunah phâm ni âwmin a ngaihtuah theih An hla phuah chu hetiang hi a ni.

*Khawlung hawh Lianchia fam an ti
Swihlung chhaw ang a dam thiam lo ve min.*

Tin, titun chum takah chuan zing thawh an a khuang lo, va, nulate zing sum den ri a awm lo tin min hlah Lianchia nu hla chu het huan—

*Liana fam ni n Khawfâr zawla mi
Zaleng, rual leh hawh an dai e?*

tin Thi awm dân lang fiah chu phuahna a ang hle Lalvunga thattu Lianpuia kha ziak tawh ang khân rin a m ta.

Tin hêng hun hi Thangura thlah Zadêng, Rivung, Chênkual, Pahan, Rokhûm, Thangluah hotua an awm hun kha a ni a, khua an nei Thlang an tlak hun kha a ni ta, ropui tak an ni Tin Lianphawr, Pachauho hi chu an khua-leh tui an siam ngai lo reng a ni. Sajo laichinin an awm reng chauh fo a ni e

Tin, Thangluat ho hi Hmâi Vânlaphai chhim
lamah an chhuk a Zadêng leh Palan hi Fârkâwn
hmâi lamah an chhuk a tin a ropui zual Sibuta
chuan Tachhip vêlah khua a nei a hetah hian a
thi a ni ang a lungphun a awm Sibuta hi hotu
nungchang chhia kan hriat hriasa ber a ni Dâr
laipui sial talh angin a talh a, a lû pawh selu
phanah seluphan hran a siam a a târ ve tun titun
min hrih

Tin, Pubuara chu Saithah—Sabual hmunah
khuah vâng khua a siam a Saithah phûl zau fê
chu a chên phulh a ni tih a ni

Tûnah hian thil Chiang taka awm chia h si
thil lang fiah fel lo chu Liarchhiari, hla phuah
thiam pasal thu a ni Liarchhiari pasal chu
Chhimtulêra a ni an ti A mo tharna khua chu
Lâmsal hi a ni an ti Lâmsial hmun chu Thân
tlang chhim khawthlang chhawng hi a ni, a
kiangah Fiaratui a luang Hlun mi hrih Fia-
ratui bulah Lâmsial hmun a awm tih mi hrih

Fiaratui hmun chûn Kilin a chawt
Lâmsial kawt daiah a luang chhuak e

a ti Liarchhiari pasal hi Vânpuia Chuaungo mi
fapa hi a nûn an sawi Vânpuia chenna hi Sihfa
phei hi a ni si Thlang tlâkna kawng Rih dilah,
Champhai, Sihfaah a ni Liarchhiari pa ka hre
lo, Chuauhang hnam a ni, Kangfing—Muallung

khí a awmna a nı Pukawla a ko va, Khawbung
 bul Chawrhmunah an awm a nı sı Hmân lai
 hun atân Sihfa leh Chawrhmun hı a inhlá lutuk
 deuh a nı thei lâwm nı? Mahse hnam khat an
 nı a, inneri âwm tak chu an nı Lianchhiari hı
 a hun tawp lama an fate tlangval an nih hua
 Chawngfianga nên zu khâwn bula hla an inphuah
 lai khan lai khua leh tui neitu angin a lang a
 Vânpuia fa a indang a nı thei Lianchhiari lalna
 khua hı tuman min hrilh lo Lâmsial khua chu
 a nı ang em? Hei hı a nı thei an lalna hı a pan
 êm a an tlawm hun te hı kan hre lo a nı thei
 an tlawm hun hı Sailo ropui hun kha a nı a
 Tin, a hla phuah hnahnung berte a phuah hun
 hian lai khua-leh tui neitu angin titin a tlang
 Lianchhiari hı he hla hı a phuah lai hian nu
 chhûr pui nin a lang Zâna zu khawn chung
 a phuah a nı

*Kan intawh nân emaw khâwn thianga zu kan dâwn
 Kan inthen nân emaw chhiarthlang âr za a khuan*

Titiah chuan a pasal a muhi ngam lo va
 mei a tuah alh zuai zuai an ti, zân a nı Chiang
 hle a nı A phuah leh a —

*I hmung sawi nı reh lo ı ngah dai hlen lo ve
 I rauthla tuangtuah pâr nı tin khâl lai ka rel*

a la ti ta deh deh zêl a Tin, Chawngfianga chuan
 a han belh ve a—

*' Thlangpa sên lai keumah Hratdànga,
Ka hmelma tu hrai an awm lo ve
Khawlianchhiarin ka hmel i ma e '*

tun titi chuan a dâr a han bêng thup thup a,
Lâwma, chuti a nih loh kha maw, a ti e, an ti a

Tin, tûnah pawh la awm hnam hian paruk
hi hotu hmasa an ni A rei ta êm a a kim a
changin kan chhui phâk ta lo a ni, a ropui zual
te chauh lo chu

Tin, hotu an nih dan hi sa chhihah leh fa
thang an ei lo va, Tiau lui chhak Tuibual vêla
Lalmanganu hlawh rawih ni hmingthang tak ang
khân an thuihruai an khua leh tuite ni khat an
tha in tinah an hnik a ni Lalmânga nu n June
tbla ni rei ber chhinchhihahin, chumi ni chuan
hlawh a ruai thin, chuang chuan a hming
thang a ni An hlawh rawih chu fathang ang
deuhva ngaih a ni Chu dân chu Sailoho lalna
ramri pân lamah hian hotuten an la ching reng a
ni Tin, hotu nihna chang, kal lehte chu hêngte
hi an ni—

Chuahâng leh Chuaungo hi an ni Chu
mi hunah chuan Champhai phuar vêl hi Hrâng-
chal hnambo an khah avângin an tum kân a, hla
fêtah Sihfa vêlah hian hmun an rem a, chumi
lala mi lâk kan hriat chu, Vânpuia Chuaungo, se
za (100)-a khuang chaw hi a ni a Tin, Chuaungo

leh Chuauhâng hi tûah-an tam hauh-si fô va, kha-
 tih laia an chanchin 'kan thir chuan,' Vânpua ho
 thuang khat chuan Champhai zawlah Tiau lui hi
 kân thlam an lang a Tin, Lianchhiari, hla phuah
 thiam pa'ho thuang dang chuan Lurh tlang zawh-
 ah Tiau lui kân thlam a ngaih theih, Muallunga
 an chên avangin

Lianchhiari pa awmna kan hriat hmasak
 ber chu, Kângfing tura Muallung an tih tak hi
 an chenna a ni Pukawla Selesih khuah hotu
 lâ berin a koh a awm lai khân, Muallung Lurh
 tlanga awm hi a ni Champhai leh Lurh tlang
 fokâr hi mêt 60 lai tur a ni Heti hian ngaihuah
 theih a m bawh ang—Tiau lui chhaka an chên
 lai rêng khân Lianchhiari te leh Vânpua te hi in-
 kâr hla tak sa rêngm an awm a ni ang

Vânpua fapa hi Tulêra a m, Lianchhiari
 neitu hi a ni an ti Lianchhiari pa hian Chawr-
 hmjanah hian vêng hrang a nei sachhiah leh fa-
 thang a ei em ni ka hre lo An thûihruate chuan
 lai angin an sawi Lianchhiari leh Chawngfianga
 an fate an puitin tawh mêt hunah an inah a,
 zu khâwn thiang an khâwna, hla an inphuah belh
 zânin Tulêra hnêna Chawngfianga tawngah pawh
 a lang "Kan lai leh kan hotute an ni," tih
 Tulêra a hrih.

Tin, Thangura thlah kêng hnam riak zanga
 a ropui zual chu, Zâdêng leh Thangtuah hi an ni

An ropui hle, Sailo an khûm theih tawh a Lal
lula hovin Zadeng an nem hniam a, Rolûra thlah
hovin Thangluah an nem hniam a ni

Tin Chuaungo leh Chuauhângho khan Sai
lo ho an hmuh phâk velekh khân an zawm nghâl
a, thubuai engmah a awm lo Vanpuia Chuaungo
hnam, Sailo thlang tlak hmaa khaw siam ve hian,
hla tiêm tê a chher chhuak ve a, nula tlangva
hman duh mi a ni lo va, upahote zu hmun to
fual hla a ni deuh, mi lung kuai mi a ni lo
Hetiang hian—

Vanpui Vanpuia i van pui pui emaw
Sailo a hrin mual ang van chung lur a e

tin Sailo a tluk lohzia a phuah a ni ang A khua
leh tui thu chu Sailo hnênah a hlân a mahse,
a dam chhûng chu an pe kir zawk a ni Amah
erawhchu, thlahte thlenga lal zelna chu an phal
lo Tin, Lushai Hills pêla thlang tla chu a
tawp ta

Bung V

Chutichuan, Sailoho an thuihruai tam fêl
Lusei tawng hmangho zawng zawng chu Selawn
tlâng dung leh Léntlâng dung atanga Sakhum
tiauvah, Iva lui Tân tlângah leh Lianpui tlânga
lo pût Tiau 'lui a han fionnah chuan Tiau lui kân
an tûm a, Lushai Hills an vuah tâk Sailo ram
hi an lo lut mêk a ni

Tin, thil hriat fiah rual loh pakhat chu hêi
hi a ni— Seipui hmuna Hualhâng leh Hualngo
nhlâwm khâwm hi Sailo thlântu Galna hian a
han fin ve hma hian kum eng chen nge' an lo
luah tawh hriat theih a ni lo, chiang takin an lo
luah tawh a. Galna hian a han fin ve ni ngein
a lang Chhinglung lai khua Aupataung tlâng
leh Seipui thleng tûra an hun hman dân, a seizia
a kawng khawinge ni? hriat theih loh lai ber a
a ni, thu awm si lo, hla awm si lo a ni Tin,
Sisanga leh Sisingi te nupa Sailo a chang tâté chu
lo en thung ıla — He mi hi mi pakhat a nih lai
atanga hriat zui zel a ni a, a chanchin hi chiang
taka chhui theih zel a ni Mi tin leh mi mir,
kâ nei apiang, sawi thei apiangin an sawi hui
hui thin avângin British sawrkâr lo thlen hma
chuan, upa titi ber chu Sailo vânnaihna leh an
hlawhtlinna hi an sawi khâwm ber chu a ni
Thangura hi a hlawhtling ber a ni an ti thin
Amahah hian hnam hmang hrang pakua a chhuak

tih fo a ni Tin, Sailo thlahtu nih hi chi hrang
chi thumin an inchuh a Hêngte hian —
1 Thahdo 2 Vuitê — Paitê 3 Thautê — Sihzang

Tin, thu a tam lutuk a, ziaak sen rual a ni
lo vang Thahdo chuan kan chi ropui ber, kan
lal ber chi Aisen lal thlah a ni Sisanga hi a
pianna hmun pawh, Phaipui phul chhak, thing-
tlang Aisen ram tia tun pawha la hriat, theih
hmun hi a ni Thahdo lal ropui ber, Aisen in
thlah chhawng chhuan sawm leh chhuan ngana
(15) taka mi hriin a ni, hetiang hian a lo piang—
Chu lalpa chu a nupund fa a hring thei lo va, a
ina awm, an rawngbawltu Thahdo mi, pula a
hming pawh "Lakiri a ni, chu mi chu a rai ta a
Chutichuan lalpa chuan a raitu a zawt fiah a,
Lakiri chuan heti hian a chhang a, 'Ka thung
phur hâwng ka hah a, tukyerh leikapui bathlâr
hnuaiiah ka chawl a ka lo muhl ta a Ni ohuan
ka kap hi chhun lum pupin ka hria a chuta
chinah chuan ka lo danglam ta a, ka rai ta a ni
Ni zungin mi rai ta a nih nghal loh chuan mi
raitu ka hre lo Nin mi rai a ni,' a ti a

Thahdo mi ngah danis the thu hi, lalpa
phuah a nih an ring. Lalpa hian sawn, thlak, a
zak a, a siam vel mar mai a nih an ring, Lalnu
fa nei thei lo chuan a thikin a haw em em an ti
Tin, zahzel thilah thil siam ni awm tak titi dang
ar sawi leh a Lal huan pal chawiah chuan thing
han pui kawrawng nei a awm a, chumi kawrawng

chhûngah chuan bu an siam a, artui pahnh an dah a, Lakiri chuan nau chu zanlah a hring a, nautê chu, chu thing kawrawng artui an dahnaah chuan an dah a, artui chu ah la a, tin, thu an siam chu, chu thing hming chu Hual a ni a Chu Hual thing kawrawng chu ni zung angin a chhun êng sur thin a, ka han en a, artui ang lian pui pui pahnh kan hmu a Bu lum kan siam a kan dah a, pakhat chu a keu va, pakhat crawh chu kan fiah a, kan chhûm a, kan ei a, a kha êm a, kan pah a, 'tun an sawi a Tin, zingah miten thing kawrawnga naute tap chu an hre ta a, an la a, a hringtu an zawng a, Lakiri chu inin an hria a, nautê chu an pe ta a Lakiri chuan, "Nipuiin mi rai a, fapa mi pe a, 'tun a hmingah "Vupitapa" (Nipui fapa) a ni, tun a sa ta a Vantlângin a hming an sa ve a, 'Sisang' an ti a, a awmzia chu Lusei tawngin, 'Thihna atang a nung leh hrâm" tihna a ni Tichuan, a nu chuan lai laichin angin lai inah a pawm tlei ta a, an ti

Tin, a lo putling a, a nu chuan nupui a neih sak a, a nupui hming chu "Sising" a ni a, Lusei tawngin a awmzia chu "Thi dawn, inthing khûr chawr chawr" ang a ni Sisanga leh Si singi chuan fapa pahnh an nei a, a upa zâwk chu Ngêkngûka a ni a, a awmzia chu (Tarteliah-puia) tihna a ni A naupang zâwk chu Bawkluaa (2) a ni, a awmzia Bawhpuihianzuala tihna ang a ni

Tin, Sisanga hi Phaipui bialah a thi ta ni tûr a ni Pahnte upa leh Sukte upa ngah dân

leh tih dân chu Ngêknghûka hi fapa upa a ni a
 an dânin fapa upa apiang pa ro luahtu an ni a
 mi tin, chhông tinin Pahte ram pum puah hian
 chu chu a ni ngei a mahse Bawkluaa hi chu
 fapa naupang a ni a a lalna ramah chuan fapa
 naupang ber chu pa ro luahtu an ni a an ti
 Bawkluaa thlah lalna ramah chuan chi tu khu
 leh tua lo awm vete hian fapa tum ber chu pa
 ro luahtuah an hmang theuh chu a ing hle
 Bawkluaa hi a û nên Thangtlang Rûn lui leh
 Chindwin lui karah hian Phupui biil tangin in
 kal dun ta a, a û Nghêknghûka hian Thangtlang
 ah awm hmun a rem ta a Pahteho lal thlah
 darhtu a ni ta a tin ngah a ni Tin an Baw'
 luaa hi a û rama Thangtlang chhuah lumpanga
 Tiddim chhim chfaka Mawlik khawpui chung a
 puallawiah Fuanthar mual bâwk tê tak teah chu
 mi hmunah chuan a awm a He hmun hi Sulo
 chite ban phunna kan hriat hmasakna ber a pa
 khatna a ni Hemi hnuah hian Bawkluaa hi a
 nupui nen an thi ta nin a lang a Tin fapa mal
 an nei a, a hr ing chu Thaute hming kal dânin
 Thaute sak ni awm takin a lang e Thaute chên
 na bul a ni rêng a Galna a ni a, a awmzia chu
 "Râlhrata ang a ni

(3) Galna chu a pa thih hnuin a nu nên
 hun sei fêt chêng dânin an lang A nuin a mu
 mang thute a biilh pawh tha takin dawngsawng
 thiamin, a sawi leh chhawng thiam a ni Tûnah
 hian Sisanga thlahte hi Lusei ramah chhuan 23

an ni ta, Galnaa nu mu nang hi thu dik a lang hle a
ni Tin, Galna hi Fuanthar hmunah hian chhung
te nei lovin hun eng chen emaw khawsam a lang

Tin, Chûng hun lai vêk chuan Chhianpiala
hian Thangtiang tlak lam Murbêm hnuai khaw
lalah eraw khian (a hmun ka zawng chhuak zo
ta lo) Rûn lui phai kapah hian awm hmun a
rem tih Chiang takin titi hluun a sawi fûn lai
hawngin khua a siam a ni ber e He hmun hi
phawk chhuak tûrin Burma ram Hmanje a ka
awm lain Thantea upa vaw hnh ka zavt a an
ram a ni a an hre deuh law maw tua manse,
ka phawk chhuak phâk ta lul lo a ni Khua leh
Vang Pathian inlarna hmun a ni a Thangtiang
tlak lampang, Rûn lui kam chu a ni ngei a

Tin, chumi hmuna khaw siam Chhianpiala
Hnamte mi chuan Fuanthara Galnaa mi mal te
chu a hria a, a hnêna awn ve atana sâwm turin
a hnenah a kal a, tin a hruai ta a, an awmho
ta a He mi hmunah hian thil kawng hnh, hma
sâng upate sawi duhzawng êm êm a lo lang a
Galna, thal kenga sa pâl chuan ramhnaa laitel
lian pui a hmu a, a vêlah chuan laitel chi tin leh
rannung dang lei vâk chi tam punn kil luh n a
hmu a, mak a ti a, a en reng mai a, telpui hian
pui chu a han chêt hret hian rattung dang chuan
zui dual dual zêl hian a hmu a Amah tivâ nei
theitu, maisâwm sak theitu nua a rin tak hui a
vângin a hmanah chuan a buri fûn leh a hneh

fôn chu a hlui ta a tawnglam thain a then a
 a hawnsan ta a an ti Tin hun dangah, tlai lam
 unau hmêl hai kan tih ang hun hian, mikhual
 pakhat hi a lo kal a, chu khaw tê tak tê chu a
 lo lut a, Chhanpiala in a han pan vang vang a
 Chhanpiala chu mikhual biak thiang lo inthawin
 a inthawi a kaa be lovin a in chu kalsan leh
 tûrin a kutin a zap a Mikhual chuan Chhan-
 piala in chu kirsanin a kal lai chu Galna chuan
 a tâwk a, mikhual hnênah chuan “Mi chhia leh
 mi rethhei ka ni a ei tûr thate ka nei ve lo vang
 a, mahse khua a tlai ta êm a ka inah hian lo
 lût la ka mei lum tal ai lum ve ta, lo riak ta
 che tûn Galna chuan mikhual chu a ina hruai
 luh tûrin a sâwm a a remti a a lût ta a Ti
 chuan zu be' khat a kaih chhuah a, arva hmu
 zum pakhat a taih a mikhual chu be lêm lova
 zu chauh chu khawn ve turin a thenawmpa
 Chhanpiala chu a sawm a a lo kal a zu chu a
 khâwn ve a Tin, mikhual chu a hmaifang an
 hmu lo, thim lamah a inthup deuh zêl tûn upa-
 in titi an sawi Zân te chu a lo rei ta deuh va,
 Chhanpiala chuan a hawnsan ta a Tin, mikhual
 leh Galna chuan chaw te an ei zo chu an mu
 ve ta a Tin, khawfing a chah veleh mikhual
 chu a kal ta a Galna hian a mikhual hmêl chu
 a hre fel lo va a hmaifang a hmuê loh avângin,
 tûn upa titin a sawi

Tin Chhanpiala chuan chumi zan chuan
 mumang nei nun a lang a, sawi mah suh sela

Zing a tho va, Galra mikhual kha hmuh tum in a kal thui a mahse mikhual kha khawfing chah veleha chhuak ta kha a ni a, mikhual chu a hmu hman ta lo a ni Tin Chhanpiala chuan Galna hnênah chuan thil a dil ta a, hei hi a thil dil chu a ni— ‘I lal dâwnah in pui sei tak leh chhihhlawh leh Vanlung ar dan bang neun i in chu rethei leh mangangten him nan an rawn pan ang Tin ka thlah Hnamte chi chu vakvaun i in han chuh an awm ang a, Vanlung ar dan bang pâwna awmtir lovin i chhihhlawh ni chung pawhin, i tappuih chaw kilpai ang che Chu chu ka dil che a ni tun a tawng an ti Tin Galna chuan, “Kei mi rethei i sawi ang chu ka nih tehlul chuan ni tehlul rawh se,” tun a chhang an ti

Tin, Chhanpiala chuan, “Ngai teh thil dang ka dil leh ang che, mi ngaithla leh teh a ti a “I that ni, sechhun, khuangchaw, chawog leh lama i awm ni chuan mi sâwm ve ang che,’ a ti leh a Galna chuan, ‘Engtinnge ka sawm theih ang che?” a ti a Chhanpiala chuan, “Kho têah buh leh sa dah la, ‘Hmuan chhak, hmuan thlangah,’ tun chhiar chhakah mi hlui ang che,” a ti a Sailo sakhaw biak dân chu chutiang chu a ni ngei, thu dik a nih leh nih loh chu ka hre phâk lo

Tin, Sailo khua leh tui vawngtu phungthlu mi hi chuan Hnamtê hi Vanlung ar dan bang

pawn lamah chuan an dñh duh ngal lo kumkhua
chu a ni thin tak a Chhanpiala ni hi an pawm
a ang hle

Tin, Thautê leh Seipui Chhakchhuakbo
indo lai khân Seipui rammu nge an nih ram
chhuak mi tam fet nia sawi chu Run luah an
kalho hlawm a Titi thu chuan ' Mi pakhat
fapa nei lo tui a sawi a a hming hi chhuan
sawmpasarih chhungin an hre ta lo Chu mi
chuan Galna hi a chhar emaw a man emaw
ni tura lang hi a hmu a an irbia a nui an sawi
Titi thuthang chuan heti hian min hrilh Chhak
chhuakpa chuan 'Fapa nei lo ka ni a, ka hnênah
ka hawn ang che' a ti e an ti Chu thu chu thu
dik a nih chuan sal ang man a n lovin a lang
Tin, Galna chuan Eng chi nge i nih' a ti a
Pa chuan 'Lusei a ti e, an ti Tin, Galna
chuan Lusei chi i nih chuan, aw le a ti ta a
zui a tum ta a Tin Galna chuan 'Ka in i tlawh
ang a ti a a in an tlawh a Galna in i thil dang
an lak an sawi lo, thal bawm an kalpui tih an
sawi Hei hian sal manin an man lo tih a tilang
Tin, Seipui khua an luhpui lain mipui chuan
ramchhuak hmuah emaw, rammu hmuah emaw
in an hmuak chham tih an sawi

Tin, eng chena rei a nih an sawi lo A
pami chuan nupui a neih sak ta tih an sawi Tin
a nupui chu Lawilêri a ni an ti He mi hi Sailo
thlahtu zinga hmeichhe hming kan hr at pahnhna

a nı Khang hun khan chi tin intêl hranga awm
 theuh an nı a Lawilêrı hı Lusei a nı tûr a nı
 Lakırı kha Thahdo a nı ngeı angın a hming hı
 a lam r k dan a chiang fel fıwl ên mı a Luseiho
 hming sak a nı ang Mı suaksual hning nın
 kan ngai tur a nı lem lo va Thanglera te Sâng
 lêrı te, Hránglera te an hrang kher lo an thang
 kher lo

Tin, Galna hian Seipui khuaah hriat reng
 tur eng hna nge a thawh? Ral hlaah avangın
 khawpui hung chu ran leh mı tin an luh zawh
 hunah k wngkhar chu chhung lamah zan tin kalh
 ngheh chu a nı Mı chhe ber hna a nı a kum
 vei hunah kho tîn a hlawh tur chu an khawn
 thin Galna hian Ka lal dawn' tih phı t hı a
 hmang a kho tea thıl an khawn pök lai khan
 nuıhı deusawn nan Lal dawn man an tih sak
 thin an tı Tin Galna leh Lawilêrı chuan fapa
 mal an nei Run lui phaiı unauten an hruai
 chhuah lawmawm chu chhâlin an fapa hming chu
 (4) Chhuahlawma tın an sa a nı an tı Naupang
 chu a lo hrawl hret hunah a hming chu vantlâng
 in an thlâk a Lawılerı chuan a fa chu a pa losûl
 hâwng a hmuahpui thin a mı dang losûl hawngte
 chuan kamramah bıan, 'Tu nge in hmuah? an
 tih hian, Lawilêrı hawıhhâwmın Seipui Lusei
 zawng zawng chu ı pate an nı vek e tın a fapa
 a ıawngtır thin a An zain tı rawh a tıhtır thin
 a Zahmuaka Zahmuak an tih kamram thin kha
 a hming pakhatah an tılar ta a, a pu ta a, a lar

ta zâwk mah mah mai a Seipui hi Sulo ban
phun kan hriat pathumna a ni Ga'na hi Seipui
hmunah a thi

Chhuahlâwma Zahmuaka ni ta hi Than
hringtu a ni Zahmuaka hming sak chhan a
an sawi bawk chu— Seipui khu a an luh lai
sal hmuahin an hmuak a mi zar Chuv
sak a ni an ti bawk a Chutiang hming a
nu leh a pa chuan an fa hmingah chuan an sa lul
lo vang Vântlâng chuan chhipchhuah nan an
hmangin an sak sak thei e Mahse khaw khata
mi chhe ber leh mi rethei ber chhipchhuah chu
a tulna a awm lo ve A awmna khu aa miho hi
mi â mâwlho bera sawi fo Lenchung chhum
hleuh vuah an ni nachung hian, he Galna mi
rethei ber mi chhe ber hi chhipchhuah nân a fapa
hmingah an hmang êm êm dawn em maw ni le ?
Zahmuaka hming sak chhan sawi hmasak hi ka
pawmzawng a ni zawk e Chutichuan fapa mal
an nih zêlzia hi upaho zan awmtual meipui kilho
thu khawm kum 1880 te 1881 ah te khân ka pu
kum 89 mi zet te leh mi dang chutiang rual zeta
langho mi 7 emaw, 8 emawte hian an sawi khawm
thin a, ka bengah a châm felin ka hria Hêng
hi an thu sawi chu a ni Tin, fapa mal a ni a
farnu pawh a nei lo tih an sawi tel ka hre bawk
a Khang lai khan mi tinin an sawi duh leh an
titi neih chhun chu mihring chanchin hi a ni
Chu achhapah tun lai ang hian hotu leh lai hi nin
an ni lo va, an chanchin hi chhuang tak leh duh

tak leh lâwm tak leh chak takin an sawi theuh
 thin a ni e Mi upa, keimah ang rual hi ká
 lehkha ziaak chhiar hmana dam te awm ta hlawm
 sela, an pi pu thusawi chhinchhiaah mi an nih
 chuan, an âwihin an ngaithla chák êm êm ang
 Chung hun laia mite chuan tun laia mihring
 thiam thar leh hriat thar chanchin an sawi chak
 fo ang hian an lalte chanchin sawi leh chhui an
 ching fo a ni Tin, nupa tuak khatah hian hnam
 hming hrang pahnih pathum hi a chhuak thei a
 Thangura ah hian hnam hming hrang pakua a
 chhuak hi an sawi nasa zual a vannei ropui nui
 an hre thin a ni Thangura, Zahmuaka fapa (5)
 Thangura fapa chinah hian an pungin an darh
 tan a ni tih hi thu tuallêng tak a ni

Tin, upaho titi th l hriat kim loh leh chhui
 sual an neihna awm sela, hetah hian an hriat
 leh an ngaih dan hi kan zui ve mai loh chuan
 kan ngaih buai theihna a awm a, hei hi an ngaih
 dân chu a ni tlat Thangura atangin hnam hming
 pu zêl, hnam kuaa chhuak chu hêng hi an ni —

Thangluah Rivung, Palian Zadêng, Chên-
 kual, Rokhûm, Lianghawr, Pachuau leh Sailo
 Hêngho hi Thangura atanga han intan chhuaka,
 hnam ropui ni tain an vuahte chu an ni Tin
 Dârlawng lai upa ka biak chuan, Thangura thlah
 kan ni Chiang a ti bawk a Kan sawi tawh angin
 Dârlawng chu Palian chi an ni Chiang a ni Kan
 mak hnam pakua hian Thangura thlah ni theuh-

vin an inngai, thu dik a ni ang Chhuan 4 chhung
 khân punna awm hauh lovin a lang Tûn hma
 zawng khan hnam hming nei êm êm lovin Lusei
 ni ve maun an awm a Khang hun lai khan
 Thangura hi kan ngaih mai ai hian a lo ropui a
 ni ngei ang a, tûna amah atanga hnam kua lo
 chhuak ta kan tihte hian ama chi chhuah ngei
 leh a thlah chhuah ngei nih an duh ta hi, a thlah
 chhuah ngeiah nge kan ruat anga, amah atanga
 rawn insiam chhuak ta? Hmân lai thil hre
 phâk upate chuan Thangura a ropui ber, amahah
 hian hnam pakla a chhuak, tia thil moka an sawi
 chu a ni Thangura hi Tiau lui chhakah a thi

(6) Chawnglûta, Thangura fapa he mi hi
 Rûn lui leh Tiau lui inkara cheng tlenla a ni
 Tin, upahoten an chhuia an kalpui zêl hi kan
 puih thiam loh chuan an chhui dân thu hriatpui
 thiam loh chuan buathlak kan tawk ang a vang
 chu hriat rual a ri lo vang Sailo ni tûna kal
 tluang zêl lo kha chu an thlah zêl a ni Pu
 kawha Selesih khuaa langsâr ber pawh kha a
 pa an sawi lo, a fate an sawi hek lo Amah kha
 Thangura thlah hnam hrang pakuate zinga tel ve
 kha chu a ni ngei a Tin, thlang tlaa Tiau lui
 kân thla hmasaa, khua lo siam hmasaa an han
 bel a ni ang Tin, Thangura thlah zinga mi an
 ni theuh va a tirah chuan an inzawm khâwm a,
 mahse nakin chanchin in en chuan inrâl ber an ni
 a Chanchin tlem tê upahoten min hrih thei a ni

(7) Thangmânga, Chawnglûta fa hî he mî
 chanchin hî upahoten an sawi ber chu hei hî a
 nî — Thangura lalna ropui chu a chhawmtu a
 nî tih hî an sawi uar ber a nî Amah hî Tiau
 lui chhaka hun hmang zo a nî a hmân laia Sailo
 ho chanchin thliar feltu upaho hî tunah han thlir
 kir hian an rilru put dân hî put ve ahnek han
 kan hriatpui lo, keimahniah kan hre tha thuai
 zawk ang Keini huna an tlawm thuai kan châk
 ta ang hian, kân pî pute hunah chuân an lalna
 hian vanduinah a tawh an hlauhpu a nupui tûr
 hnam ropui lo an nehte hî an âwih sak awzawng
 lo a nî zâwk An lalna a vanduai an hlauhpu

Lalna thu an chhui pawh hian Sailo atara
 chang zel theite kha an chhui a hmei fa leh sawn
 leh Thangura thlah hnam riatte pawh kha pakhat
 mah an lâk tel loh avangin an chanchin mî hrihtu
 an awm lo va ka ziak thei lo a nî pawî ka tî
 hie a nî Sailo rama chengho, kan lalte chuogah
 hian thu arsi zât lai tûrin a tam Thangura thlah
 hnam riat zinga thenkhatte chu lal dang angin
 hotu ropuite an nî ve nual a, mahse Sailo angin
 fathang, sachhiah an la lo va Lalmânga nu nî
 rei nî chhinchhiaha hlawh rawih thin ang kha
 lalah an chhiar duh loh avangin an chungchang
 chu mî mîr chuogchâng angin a awm a, kan hre
 lo va, ka ziak thei lo a nî Upa hian an chhui
 loh chu a tâwp zel sî a Tûnah hian an pêng
 dah tan ta a Mî hrihtu upa mî hrih angin ka
 han chhui ve a, ka han ziak ve e

- (1) Sisanga, (2) Bawkluaa (3) Gılna
 (4) Chhuahlâwma (Zahmuaka), (5) Thangura,
 (6) Chawnglûta, (7) Thangmanga

Hênggho hı fapa malın an inhring zêl a an
 tı Thangura thlah hnam riatte kha an kalpui
 zêl lo a nı Hênga kan pı puho thıl ruat dan hı
 han thlir ngun teh u, eng angin nge an lan ? Pa
 khermeı deuh leh nu khermeı deuhvın an fapa mal
 nupui tûr an han zawng a a hmel leh a taksa
 tha leh a nungchang tha leh chêtze fel leh taima,
 tuan thaah lungnıh an tum ang hı an nı Chu
 rilru putzia chu kan han en chian chuan an lal
 leh hotu chu an duhsakin tha famkim hıalın khat
 in lalna malsawmna chang sela an tihzia a lang
 fel a nı

(8) Sailova Thangmanga fapa Tûnah
 hian an pung tan ta an ram luah tur an luah a
 hnai ta, Pathianın a pêk chu an lût tan mêt a nı ta
 Sailova hı a ropui hlein a lang a, mahse khawı
 lai hı nge a chenna leilung hı an hre lo a nı ang,
 an sawı hria an awm lo Chawngtui khua leh
 Selehsih khuaahte hian a tleitla ve mai mai nge
 nı ang Tiau lui chhaka khuaahte nge Tiau lui
 râl chhaka Zawngte khua sângsarih khuaah chuan
 a tleitla ve em nı, tumân an sawı thei lo, an hre
 lo a nı

Tin, Sailova chinah hian hnam hming chiang
 an nei ta Tun hma kha chuan Luseı dang angin

Lusei an ni ve mai a, tunah chuan hnam hming
 chiang an nei ta An hnam hming chu tuma
 tâwm theih a ni lo, saphunte tam mah se, Sailo
 an inti thei lo, miten Sailo ni tain an ngai hek lo
 Tichuan, Sailova chinah chuan an hrin apiang, a
 nu a pa Sailo an lo ni ta Chhuan kuanaah
 hnam hming an nei a nih chu

(9) Laisailova, Sailova fapa He mi hi
 Sailo thlah darhtu a ni Chu mi hmaa chhuan
 riat kha chu fapa malin an kal zêl a Bawkluaa
 thlahte chu an hnam hming pawh a la chiang hek
 lo, hnam hming nghet an la nei hek lo Chhak
 lam Tiau râiho pheih khi chuan tân lai thleng n
 hnam hming dang an la vuah, athenin 'Chuaute
 ho' an ti a athenin 'Thangura thlah' an ti a Mi-
 te ngaih dânin Lusei bulpui angin an ngai Lusei
 tih tûr chu an ni Chutichuan chhuan riatna taka
 hnam hming nghet chu an pu, Sailo chu

Tin, Lalsailova Sisanga atanga chhuan
 kuana hian fapa pathum a hring ta rawih a Chu-
 tichuan, hriat thiamna turin nambar sâwm atang
 hian an darh tan dâwn a ni e

Lalsailova fapate pathum chu hengte hi an
 ni — 1 (10) Chungnunga, 2 (10) Lalchera,
 3 (10) Lianlula Heng mi pathumte hi Sailo
 thlah darhtute kha an ni ta a

Chungnunga fapa pathumte chu — 1 (11)
 Lalhuma, 2 Chawngbela, 3, (11) Rohnaa

Laltuaka Lalhlûma fapa, Laltuaka hi kawng khat ngaihtuahin, mi ropui thlahtu hming pu hial an vuah a, tin kawng danga ngaihtuah na chuan a thlahte hruai buaitu an vuah bawk a Thlang lutukah thlang a tla a Vai ram a thleng a Tin, a lo kir leh a chhak lutukah Pâwih ram thlengin a kal leh a chu chuan Pathian ruat sak ram chu athlâwna luah tur hi a hlohtir vek a a tâwpah Falâmho rorêltu chaknain Sailo lalna ram ah hian khua a siam ve a Thlantlang Pâwih leh Zahau Pawih leh Hualngo nen thuhmunin chu khaw siamna chu rual khatin an nei ve

Laltuaka fapa pangate — 1 (13) Thangri hluta, 2 (13) Lalchungnunga 3 (13) Chênzanga 4 (13) Dairpuithanga 5 (13) Chawngchhûnga

Thangrihluta fa pakhat — (14) Tnuama

Thuama fapa palite chu — 1 (15) Thawm puia 2 (15) Dosanga 3 (15) Lianphunga 4 (15) Rûmbawnga

Dosanga fapa pathumte chu — 1 (16) Thanghiauva 2 (16) Hrangtlunga 3 (16) Thangsavunga

Ngenga fapa Ngûra

Ngûra fapate pathum — Bualchhûma — a khua Leisen Lalsânga — a khua Ngur Bualchhûma fapa Hrangkulha — a khua Leisen Lalsânga fapa Thanghlianga — a khua Champhai Tlângsâm Lianlula Kawngkhat ngaihtuahin mi hming

thang a ni Thlahtu hming an vuah a, Lianlula thlah tih a ni Tin, Lianlula hi a khua leh a chên vèina min hrihtu an awm lo va, ka ziaak thei lo hriatah a tha hle chungin A pa Chungnunga fa tlum a ni Tin, a awmzia ang taka thu hrih hi thil tûl tak a ni a Laltuaka thlah leh Lianlula thlah hi Sailo ram chhûnga mipui hmasâwnna thlah hian eng hunah pawh Sailo ram atan hian tangkaina an la nei ngai lo ve ve a ni Indona lo awm thinah hian a khing leh lamrah an tang thin a ni Sailo ram chhûnga hlauhawm lo thlen thina khing leh lam an nih fo avangin anni pahnih hi Lusei tawng dânin Van var an hmu lo a ni Mahni ram atâna Pathianin a pèk niin a lang si a, mi ngaih dân ang chuan thiam thin sela Tin, thil tih tlak loh an tih thin hi pawl an ti zawk tûr a ni He mi Sailo thlah thlûr hnihte hi anmahni Sailo hlna ram siam tha tûra tel ve hun an nei ngai lo hi thil uawm tak an hloh a ni

(12) Dârliankhuala, Lianlula fapa A chên na ram briat theih a ni lo, chhim ramah chuan thlang a tla a thlang a tlak hma hian Sêrchhip ah hian a chêng tih chauh hi kan briat a ni

(13) Savunga, mi dam rei hmingthang kha Dârliankhuala fapa a ni Khawthlang Pûkzing tâng pheiah hian a chêng a, Liando Darbu leh Ngûnte thival thukru tûrin a tân a tân a, a tân tâwm dêr a Hmâr Lalburha, Vanhnuaiana fapa ramah a thleng a, Lunglêngah hian a thi

Liando Dâr titi hi tlêm tê mah nî se ka
han sawi teh ang Singaia Chawngthu mî hausain
a nei a, a thih phah a, saphain a nei a a thih
phah a, Liandova leh Tuaisiala te unauvin an
nei a, Tuaisiala râl thahin a thi a phuba lâk
saktu Hauchema mî hrat nî âwm takin a hlawh
a a nei ta an ti Hmingthang takin a fapa Sawng
khara nupui Chawngvungi manah a kal thuai a
nî ang e A mo nu Chawngvungi chu a thi thuai
a ðah hlain, 'Dâr huai tûn a chham a Chawng-
vungi pa kuta mî hi tunnge la chhâwng leh ta
ka hre lo Titûn Raltê n Liando Darbu an nei
tih thu mîn hrilh a mahse titi thu a nî ang a
zawm zêl hretu kan be phâk ta lo Savungan a
nei a lâwm nan hmanpui ahnêkin, hling tâng
angin a kam reng a hrehawmin a chim reng a
a lalnain a chhiat phah a nî Tun lai mî ngaih
dân chuan in sawmthum khua leh tlâng te tak te
pawh a tha zâwk Lalburhan a nei a a inpui
leh a ro dang nen a kâng ral ta Tin, mî fîng
zawk leh hnam ropui zâwkte pawh hian lunghlu
ropui zual neitute hi ða hlei nei awm lovin an
sawî e Mizo ang bawkin, 'Mî bawrh thin an
ti theuh vek

(14) Lalngûra, Lalzika, Savunga chhuan
sâwmpalina fa a nî He mite unau hi mî huaisen
leh mî tlâwmngai Lusei dana Pasalþha kan
tih ang hi an nî An hla phuah kan hriatte pawh
hi hrâm hrat a nî e' Hetiang hi a nî —

*'That ing khaw lei ka do lo ral a ñan a
 Ko kir u Zo lei rawnah val in zuam maw
 Ko kir u Zo lei rawnah val in zuam maw
 Chhawn leh tumdar an khai hi ngenngo tial ang,*

*'Tlangrawn kawlkei kan hluanm a hrang lem maw
 Bel zu kungah kan sawmsa a kir ngai lo*

tun

Tichuan, an hun ða chu an unau Sailo chi
 te do nân an hmang zo va an hun hi Pûkzing
 tlâng pheî vêlah hian a tâwp a an khua Pukzing
 a nî

Lalthangvunga leh Khamliana hi (15) Lal
 ngura fate an nî He mite hi erawh chuan an
 unaupa ram nei tawh lo bawk Thanþuama chuan
 British sawrkâr hnenah ram a dil a a pe a
 Khamliana chuan a thuk ve a, a dil ve a ram
 khaw siamna peah an nei leh ta a nî Rolûra
 thlahho nêñ an indo avangin an hneh lo va buai
 thlak an tawh a nî Khamliana hi a khua Lung-
 lêng a nî Lalthangvunga hi Lalburha tlanbo
 chhûngin a nupui ruin Lalburha aiah Hualtu
 ram hi a pêk a nî, British sawrkâr ziakin

Khamliana fapa pathumte — 1 (16) Do
 hleia, a khua Lungdar 2 (16) Ngûrchhina, a
 khua Khawrihnim 3 Vâohnuathanga, a khua
 Lunglêng

Lalthangvunga fapa pathum 1,— (16) Lal
 rûta, a khua Maite, 2 (16) Lalhinga a khua
 Hualtu, 3 (16) Laltâwna, a khua Hmunþa

Mizo zingá Doctor hmasá ber 1914 ah

Ialzika fapa (15) Thanthuama, a khua
Thlithék Thanthuama fapa (16) Saichhûnga Doc
tor A S A, a khua Thlithék

(12) Lallula, Rehnaa fapa He mî hî Lusei
rama chênggho zingah hian mî ropui ber a nî, mî
tangkaî ber a nî Lusei tawng hmangho tan A
ropuina tilangtu chu a thil tum leh a thlith hî a
nî A dam lai nia zu tute tal chu hmuh ve ka
châk a, a thian leh a zurute ka hmuin ka be
pha lo va Tin, a rilru chu mipui lainatna leh
huaisennain a khat a hotu dang chuan, 'Thlân
rawn Pawih chu tlân bosana, an hmuh phâk
lolva bihrûksaṅ tum angin an lang a, anî Lal
lula hî chuan Pawih hlauhawm nêan an inhnaih
theih nan râi lam pan bnai tûrin mêl 8 zetah
khaw thar a sat ta zâwk a Chu Pâwih Thlân
râwn leh Halkha leh Thlantlang hrên dum Pawih
an tih chu an bulpui chu Thlânrawn chu a nî
a An nun danin a ngaihtuah ber chu an vêla
mî tupawh thah leh sala kaih hî an hriat theihna
leh an rilru chaw a nî a Tin an thil neih that
lak sak leh an lu lak hî an tum ber a nî theuh
bawk a An kiang hnai chêng leh an kut thak
hnawihna phak chu keini Mizoho Sailo thuihrua
hî kan nî sî a Chu chu Pâwihho rilru chauh
pawh nî loyin, tlang mihô rilru put dân chu a

ní theuh va Chakai pawh kaw tâwpah a tang lo thei lo va Pâwihho hian an tí theim, an tí ngam hmasa a, thu râpthlakah kan sawi a ní Kan ngam zawk leh kan hneh zâwkho chungah chuan kar insun lo theuh a ní

Tin Pawihhoten an salte Burma rama an hralh thin kha, kum 1927 ah Burma ramah kum khat ka han cnen khân, pitar lam deuh fêh hi Mizo Pawih sal "Burma hnena Pawihin min hralh kha ka ní e" tín a insawi a Mí bum mai mai nge ní thu dik mí hralh chu ka fiah phâk lo va "Mí tam tak kan ní a a then chu an kîr leh a sawrkar thupêkin, a dang chu an thi zo ta a ní," a tí bawk a

Tin, Pâwih leh Sailo lai thuthlun chu sal tlanna hi Sepui (Rs 4/-) a ní a Burma hovin hnathawk atan an han lei chuan Sepui pathum pali tlukin an lei a lo ní a Sal mantu hian Sailo dana an tlan ai chuan Burmaa hralh chu duhawm zâwk hi a lo ní rêng mai Tin mí tiêm tê chu hmai zia kho 'Khang an tihho khi kum tín pakhat chu thlawhhma that nân mihring hi talh lo thei lo an ní a a tawh fuh tan chuan sal pakhat pawh hlawk taka hralh mial châng awm tur a lo ní Tin, Pâwihho tan pawh sal man hi lungkham awm tak a ní rêng bawh

Lallula hian mí chutiang chu do ve leh do dat a tum a, a beih avang hian Lusei ram

chhônga mihring lo piangah hian fak tlik ber
 a ni a Tin, mipui chu chhûn zânin chu hlauh
 awm leh thil râpthlak chu tlan bosana, an hmuh
 phak lohva tlânsan tûrin an liam dül dül ni
 âwmin a lang a ni Aní Lallula hi chuan ram
 leh mipui tichhetu chu beih tumín a dîng tlat a
 mahni ta anga a chhak a thlang ram hi keng
 kawhtu hmasa ber a ni a amaherawhchu, thil
 pakhat a hriat thiam loh avângin tlêm a buai a
 hriat thiam chu a harsa deuh va hei hi—Thlân
 râwn Pawih a rawtte kha phuba la turin a hlim
 a chhâwng khân a tukkhumah lo chuang main
 a ring a, chuvangin a thianpa Rorchlova kha a
 tul rih loh hun lain santiri angin a hmang a
 Thlânrawn Pawih chu chawplehchilhin thungrulh-
 na phuba rawn la tûrin a ring a chu ahneh
 chuan hun rei tak an rehin an ngawi zâwk si a
 lo er leh main a ring a ni Tin Lallula hian
 he ram hi mahni ta anga ruata kutah keng
 kawhtu hmasa ber a nihzia hei hian a tilang
 Chiang a ni Dârlung tlang a zuk thleng a, chu
 tlângah chuan he Zo tlâng ram humhim tum lo
 chu, mite chi emaw, ama chi emaw tu chi pawh
 ni se, dodal a chak a Darlung kiangah chuan
 Saithah hmunah chuan Zadêng hotu Pubuara
 chuan sâng khua a lo nei a, khawchhak ram
 atanga tlân thla hmasa mipui lo khâwmtu kha
 a ni tih a hria a A nger ta nghal a hlain a
 tan a, Chai hla chi hian an phuah a, heti hian—

'*Saibuklin thuan ang mi do lo la,*
Darlung phunchawng ka sai ngai la,
Darlung zathum leng zawng in laia
Mual ang chungnung Tyahdang ka lungdi,'

Lungdi hi 'Ka ngaizawng' tlyuk a mi Tin, Pubuara chu a tlan ta a, Thorang tlangah chu tlang tlak lam hmun pakhat Sairizo an tihah chuan a cheng a, chu chu a thih hmun a ni ta. Tin, Lallula hun laia mipui rilru leh briatna chu nun humhim tura bihruk leh tlap hi a ni a Mi tam tak an man a, Run lu chhak lama an hralh bo takte chu an hre reng theuh va Lallula hi hla mi a ni awm e, hla a phuah a, chung huna Lurh leh Tan tlang leh Khuangleng tlang leh Dungtlang phe; vela mi hnunungho tan chuan lunglenthlak leh khawharthlak hi a ni vek a, han kai vel hlek hian mipui tinsan leh hnuchhawnsan khaw ram hli a ni vek a, pal la ding chhun te, kulh la ding te, mihring thil phun la tlu lo apiangah hrui te a zam chik chek a, hmun tam tak hmâna mipui an chaina mur murte chu a chulin a reh thuap a

'*Ka u tlang ta e, ka nau tlang ta e Run in ralah e*
U ka pei lo ve nau ka nei lo ve, keimah lawngin e,
Phar der der ing e,'

tun hia a phuah a Hla dang—

"Zamzo zamzo, hui an zamzo e
 Kan dai ngul thing hrui an zamzo e,"

tun Mipui hñichhawn ramah chuan lunglêng leh khawhar takin an tih tûr tikim turin Lallula hovin an nghak a Hêng hurah hian Rorehlova chu Thlanrawn'ho kut hlau ve lovin a awm Pâwih dang pakhat a awm a hming Mangmuata a ni an ti Chawngfianga Hnamte chin Lian chhiari neih tuma pulai tura a tih chu a ni Chu mite lo chu Pâwih cai an awm lo a ni an ti Upate chuan khatih hunah khan Hrûm tumho an tel ve loh chhan chu chi tin a chi tlima u hlâwm hran hun lai a ni Thlanrawn Pawihho khan tukkhum lam sam zial kha an bei a, an phek hma avangin Pâwih awm chhunte chu tukkhum lam sam zial zingah an tel ngam lo Chu mi hun chu, hrûm nei chu ni a humhimna a ni rih a Lianchhiari pa be tura Chawngfianga a tih Mangmuata hi a tel

Tin khang hun khan Zahau - Sumthla Pawih pheh hi chu tlêm tê an la ni a Khuangli hmunah in "I kan la ni" tun an inhiat fahna thu chu an zik a Khuangli hmun hi Zahau - Sumthla inanna hmun a ni rêng a

Chutichuan Chhônruanga chu Thlanrawn pûm chhuak Halkha a ni a a fapa Rorehlova chu an that duh lo va Lusei leh Thlanrawn karah a lêng a Mahse mipui chu hêng chhûnga mi hi thlang tla turin an kal hmasa a Ram fianrial hmasa chu North Vanlaiphai Lurh leh Tan leh Khuanglêng tiang pheh Champhai Va

mûr dîl tîang, Khuangphah leh Tuivai leh Tuisa
hnâr thlengin, hêng ram chanchun hi 1 la hre fel
zêl ang, a ruak hmasa a nihzia

Tin, Rolôra thlah huaisen êm êm Thlan
râwn Pâwih hlauva pên khat pawh thlang lam
hawia tawih duh hlek loho leh Thlân râwn kara
Rorehlova hi chhim hawin Tiau lui hrula Cher
hlun leh Thingsai lamah a inher pheî ve a, a
thian turte tukkhum sam zialho thlang an kal tâk
hlawm avângin tih loh theih a ni ta lo a ni

Tin, kum 1911 vêlah khan Fânai khua
Lêngthuum chu ka thleng a lai upa fôt Pazika
chu ka bia a het ang hian — “In kiang hnai
Vûta thlahte tam pui puin an zwn a nangni
tîem tê hiau engtinngê in va mzech luh theih ve
chu mak ka ti mang e nanga awmni Lengthuum
pheî hi chu Lalvai ga khua awm tawhin Zialung
zawin a phuah si a,” ka ti a Pazika lalpa chuan
mi chhâng a, hetiang hian — “Ngaihruat dan 1 thiam
hle mai, Falamîn thu a neih hma khan Tuaka
thlahte nêen thurualin chhim aţangin kan rawn
pheî a, Khuangthing hmunah pheî hi chuar 300
khua zet kan ni ve Thingtam khan Tuaka thlah
ho chu Vûta thlahte nêen an indo ta a kan pui
ngam lo ya, anniho chu Pawih ram an ûm kai
a, kemi chuan an kalsan ram hi kan luah bel
ta nual a ni e, chu chu thil awmze dik chu a
ni e, a ti a

Tin, Rolûra thlah chanchin hi a then a zar ka zlak chu i la hre zêl ang Mipui tam tak Pâwihin an thah leh an man bo tâkte kha, a theihoghilh thei hauh lo va Keini mi hniamte chu, kan in hmun a lena, kan lo hmun a len ve chuan kan lungawi mai a Mi rilru zauho hi chuan hmun zau pui te pawh hi an duh belh thin a Hriatna zau neiho lian khawvêl hi luah zau an tum theuh

Lallula hian mipui leh ram humhim tum lova khua atâna mipui chi ai lo hui khawmtu, ama chi Sailo ni ve lote phei chu a mita lung te phûm ang a ni a Ani hi chuan hlauhawma hum hima, an chung a rorêl leh hotu nih a tum tlat a ni Chutiang mi chu hotu tlak kumkhuain an ni fo rêng a ni Mipui tichhetu beih tum lova, he Zo rama khaw sam lo tumte chu beih nghâl mai a duh a Champha; phuar véla Hrângchal hoten Tiau lui chhak Khawzim leh Khuahnuai loh Lêchau, Rûn kuam leh Haimuala Ralte chi Mangula hoten Hrangchalho an thah tam avâng khan Hrangchalhovin vui thu humhim an va dil pawh khan, mihring tichhetu Râltheho chu a bei thuai a, mahse, mipuiho chu pakhat mah a that duh lo, an hotu ber Mângngula chauh a that a ni an ti Tin, a humhimho Hrângchalho hmar hawia an tiansan chiam a kawî kîr leh pawh kân, kîr leh duh chu pakhat mah talhfiak tuar an awm lo leh bawk, Saipui mualah an khalh kîr khan an ti

Tin, khang hun harsa taka Lallula râl lam
 hnaia mel 8 a hnaia khaw thar a sah khân mpuî
 bîhrûk tum leh Pâwih hmuh phâk lohva tian
 tuma, thlang hawra kal dôi dôi chu Lallula nên
 han tehkhin teh, an man lohzia i hre phak hle
 ang An famkimzia, kut leh ke, lu leh ban a
 mang vek si a Khâng hun chanchin min hrihtu
 thenkhat sawi dan chur, mpui chu hla fêta an
 thlawhbm engpawh lang phâk lova, zana mer
 êng, ichâng chângin tlang sang Tân tlanga thlira
 dumde anga eng sôt sôt chauh hi hmuh a ni tun
 mi hrih.

Lallula hian Lusei ram hi a pum pui hian
 humhim tumin a bei zêl a, naupang kan nih laia
 kan in chhûng khawsakna tur thuañ kan pate
 nêna kan inthlau ang khân, khâng hun mpui leh
 Lallula hi an inthlau tun tehkhin hial theih ang
 in ka hria Lusei ram chhûnga Lallula thi
 tivêl tûra a lo piang hi lâwmawm nia ka hriat
 dân ka han hrih a che

Khawthlang Tripura bial Chittagong tlang
 mi ho hi han thir la, chúng ram chhûnga Takam
 leh Turkuk hnam tê tê nên hian han thir la, leh
 Imphal leh Haflong bial leh Burma biala tlang
 mihote ramah chuan mêl khat tluka inkâr hja chu
 jawng an mñriat loh ávângin ral an ni a, an in-
 that a, mahse Chittagong bial leh Tripura bialah
 te hi chuan lu lâk an ching lo a ni ang, sum lâk

hi an duh a ni Imphal bial leh Burma bialah
 hi chuan Mizoho ang hian lu lâk an ching ve a
 Mi lu chu an chhâm filh fai a, beng zâwnah hian
 fel takin an tipawp tawn a, thil mûmin an thil
 tlar diat a, bang khumpuin a va sikna~~h~~ mu
 chung a han khawih phâkah hian a pheî zawngin
 an dah bet a, a dep ber turah chuan in neitupa
 chu a mu a ni

Chutia mâwl êm êma an khawsakna chhan
 bulpui chu tawng an inhriat tawn loh vang a ni
 Chutia mêl tiêm te dana tawng an inhriat loh chu
 a chhan bulpui chu hruai khâwmtu leh rorêl sak
 tu an neih ngai loh vâng a ni Chiang a ni

Tichuan, Lallula hian mipui tam fêt a thui
 khâwm a, chu mipui chu rorêlna pakhat neihho
 tîr a tum a Ram zau fet, a dung leh vâng mêl
 kil li 7000 lai chhûnga mi tawng inhre tâng thei
 tûra a thui khawm hi a hnathawh hi mi tin tân
 a engthawithlak hle a ni Mi thenkhat ngaih
 dan chuan Sailoho an lai bik a, an ti a Chu
 mi lai tak chu thîr avangin, lungni thei lo kan
 awm a ni thei e Sailo hian khâng hun atang
 tak khân keimahni hnam dangho ang hian bih-
 rûkna zawngin tân bosan tumin lo awm ve ta
 sela, Laltuaka angin Ka sawiho Tuikuk te, Ta-
 kam te leh Zangkawitukho Naga leh Khâng hmai
 tialhote hruai khawmtu leh thui khawmtu awm
 lo, eng hun maha thang chuang lo tûr ang hi

kan ni ang Chuvangin Sailoho finna avangin
 tûn chena i than tial tial theih hi Sailo lalna i
 itsik chung pawhin anohhia lawh lul suh. Khua
 leh Vangin he ram tungdingtu atân hian kum
 300 kum 600 emaw lai malsâwmna a vûr a ni
 Annahm kotkawitu chu zah avangin i theihna
 chhuangin chul bet duh suh Keiniho hi chu
 Khua leh Vang Pathian chuan min hmu reng a
 anni hi kan tân leh mi hlahkhuhtuah mal a sawm
 chuang hle a ni Kan vela mite nên mi hlah
 khuhna chuangah malsâwm saktu Pathian hnenah
 lawm thu i sawi zawk ang u

Tin, Zo ram, a dung mêl 300 lai a vang
 mêl 200 lai tawng khata hla pakhat saho thei dial
 diala min sam hi Lallula thil tum ber lo hlawh
 tung ta chu a ni. Thlânrawn Pawhteoh a rawt
 nêh hien nên hian amah hi kan hlawhtinna bul
 pui a ni Mizo faten thu khâwmtu fel Lallula
 an lo nei hi an nihlawh theuhna bul a ni A rilru
 put dan hi Seiput Luseiho rilru, mahnî hnam
 chauh tan bik mi rilru a ni lo Ka sawi zêl ang
 kan hun kal ta zawnzawngah khai Sailo khuaah
 Lusei mi ngei khâwnbâwl hotuah a tan chuan
 chu khuaah chuan chi tia an leng theuh thin
 Tin, hnam dang khâwnbâwl hotuah a tanna khua
 ah chuan leng ve lo hnam an awm ngei ngei thin
 He thu hi zêp loh leh upate pawhin an lo sawi
 fo, puak chhuak fo tawh thu a ni a, ka han zlak
 a ni. Tûn thleng huan a kal zêl a mi pakhat
 sawrkarah kamding sela, a chite chu an tam zêl

Kamding hmasa khan a chite a kawhhmuh thin
 Chu chu mi tin tih dân a ni rêng a, kan dem
 em êm tûr a ni lo Lusei rilru erawh chu a
 dang fo a ni

Tin, hei hi han en pawn leh zêl ıla Lallula
 huan a tih tum chu a la ti zo lo va, a tih tûr
 chu ti tûrin ral lam hawm a insingse zêl a
 hêng hlate hi chutih hun laia sakah khên a va
 tha awm hial ve

*Ka lenruatie thlangtiangah an zâm zo ve
 Chhaktiangah tâwn zel ing e râl ı darah
 Chhaktiangah tâwn zêl ing e râl ı darah
 Pautu zawng tlâng sai han pui dang thla zel ing*

Pautu tlâng hi Tiau lui chhak, Lurh tlâng
 chhak khi a ni e Mipui mangan leh buai lai
 huna a thiltih leh a huva a thawh avâng hian
 kan thlahtute aia Pathaen mal a sawm zâwk
 ropuizia avâng hian a thlahte pawh chu mi zah
 awm an nun ka ngai lo thei lo

Tin, a tih tum Pâwihho chu a han bei ta
 ngai a Zopui kawtchhuah phân kûng hian pui
 khatin an lô a khai a

*“Ka Zo khua hi dem lo u
 Thianrâwn thunglu ka lâmma,
 Phân pui zûr nguai aw e*

tin chai hlaah an hmang a An hotu ropui
 Phunthanga leh Thanchhuma a man a, ı that
 duh lo va

*'Phunthangan saingho ngên e
Thanchhûman kawipui bun e,
Miau muau taka aw e, tîin*

Tin, chu Zo khuaah chuan nu fîng tak pakhat a awm a Lal mah Darkhuang vawî thum a ri vut vut a, a vawî thumna tâwpah chuan mahni mikhual theuh chu an sât ta chawt chawt theuh mai a Tin, nu pakhat chu a pasala khualzin a lo thleng lo va, a mikhual hnênah chuan, "Miten an that ang che, kawmcharah papuun ka khuh ang che, chaw ka pe zêl ang chia hun muangah ka chhuah ang che," a ti a, a khuh ta a A pasal lo hawnah chuan a thahtir ve ta a Chhuanawm tak chu ni lêm lovin a ngaihtuah theih e Nang ni la, i inhlut phah ang em ?

Lalhula hi hla sa mi a ni a, chu chu amah tîfankîmtu a ni Hnam tin zaikhata luan theih tha berah a ngai a, Lusei ram mipui hi ho khâwm a tum fan fan a nih chu Kan vêla lalteho hian anmahni tawngm an ram luah chhûng tikhattute lai tumah an awm lo Saïlo lai leh British lai chauh hian an tikhat thei a ni Tin, a vanneihzia hi a nasa a ni Chi dang daih Halkha rama mi lo kal lût Chhanruanga chuan fapa mal a thihsan a, a hming chu Rorehlova a ni a, chu mi chu thian tha takah a neih a Tin, Chhanruanga hi a thi thuai a, a fapa Rorehlova fel tak thatna a chhim ve lo hi a khawngaih-thlâk hle a ni, a tân a uawm bawk

Tin, Lallula chu a chite lam hawin thlang
 a tla duh ve ta a, a thian tha Rorehova chu a
 tukkhumah Thlâwâwn Pâwîh lo chuan a hlaah
 avângin santry ah a siam a, ka sawi tawh kha
 mahse tumahin an ûm zui lo a ní ang Tin
 thian tha hi a hlu fo rông a lo ni Davida leh
 Jonathana thu ngaihtuah pawh hian Tin, Lal
 lula chu Darlung a thlang a tin hmâr lam
 hawin mel 29 laia hlaah hmun pakhat a hming
 Hreichukah khaw thar a sât a Chai hla te sa
 lu lam hla te a uar a, nuli leh tlangval tan hla
 mawi a duh a pasaltha tin hla mawi ropui a
 duh a a thiamin a tin zozai tih mai loh chu a
 chanchin mawin ropui ka ziaak thiam lo chu
 paw ka ti a ni Fa pali panga a nei hman, a
 thi ta Lusei ram pum pui tana mi hlu chu
 Hreichuka hi a lung phun kan hmu a

Tin, tân hnuah hian Fanai hla thiam tak
 takho hian an phuah khalh a heti hian —

Tunge sât zâu sai leh tumpâng sal lenna
Angûr hnehin Aichhông kan lal
A zing hmasa kâwkwawtah tin

Lallula hian Lusei rama mipui tirethei leh
 sala man zotu Pawhte chu a bei a Lêntlângah
 Ralteho Lusei rama chêng Hrângchal mi that
 chiamtu a bei a Thlangah Tumpâng sal lenna
 humhin zêl tûrin a bei a, Pubuara Lusei ram
 mi thurualpui thei lo mi tur chu hnam dang lai
 chu a bei a, thu hnan siam thei lo tûrin Tin, a

thiltā hi nunna nei leh thlaphāna leh thlamuan
 theihna nei mi tân chuan a tha hle hlawn a ni
 Muanna a thlen zêl a ni A khua Hreichuk

Lallula fate palı chu hêngte hi an ni—

1 (13) Lalpuiliana	2 (13) Lallianvunga
3 (13) Mangpawra	4 (13) Vûttaia

Lalpuiliana chu a pa sôlnu lamah chhim
 hawiln a kîr leh a, Samlukhaiah A hnênah hian
 a unau Lallianvunga pawh a tel ve a A khua
 Samlukhai

Bung VI

(14) Lalsavunga Lalpuiliana fapa He mi hi mi hrât zet a ni leh a a pu Lallula angin a ropui ve a ni A pami Mangpawra, a thih dâwna a thuchah dawngtu hi Lalsavunga hi a ni A thuchah chu Zadêng lalte kha ropui takin Kawkpui (a hming dang Tuahzawl) ah leh Tan hril leh a vêlah hian Sailo ann khua leh tui buk zawk an nei hlawm a rilru ropui an nei hlawm a n ang Samlukhai atang hian hmar lam a nawr a, Tachhipah Hualngohmunah, hmâr lam a nawr zêl a tualchhông thubuai a chaw rem a, thiltihtheihna a ngaihlû a Sailovin he ram an thlen hmaa hnam hrang inhlâwm hrangte tih khâwm tumin a bei a Hriam a ngaihlû a, chu chu silai hi a ni Silai lei duh chhông chu ram tha lamah lo neihtir a tum a Hlîmen tlang chhuah lampang pheî hi 'Silai mual' hming a pu hlen hial a

Lallula angin he ram chhônga thu hran neiha khaw hran siam chu a bei thuai mai baw k a ni Aizawlah te hian khua a neim a chêng a, Tanhrilah te hian Chông khua atang chuan Zadêng lal khua a bei a, Tuahzâwl leh a vêla khuate nên chuan Kawkpui khua a beih chuan Râlte nu hian nau a pua a, Râlte tawngin, 'Lal ka hi,' a ti a Miten, "I tawngah lal i ni lo ve" an ti a Upa pakhatin, "A puak kha lal a ni mual ang e," a ti a. Lal fapa Ngûra a lo ni a,

an man a, Aizâwlah an hâwn ta a Ngûra pa
chuan a fapa an man tâk, Aizawla an hâwnpui
tâk chu a bre reng a, a lunglêng khawharin hla
a phuah ta a, heti hian —

*Thlon muah chang ula chuan ka nuam sângpârah,
Aizâwl lal Savungan ka hrai âr ang a man*

tin Tin Zadêng lal ro tha zawng zawng kar
chhuah nan a hmang a, Zadêngho a titlâwm a,
ka ziak kha Zadêng kuta mi Sado kutah a lût leh
vek tin Zadêng tlâwmho chuan chhim lam lal
Rolûra thlahho an bawh ta a.

Tin, Lalsavunga chuan chhak lam hi a nawr
zêl a, Santual a thleng hman a ni ang a huuhma
a tawp ta a, tin amah hi mi ropui a nih chhan
chu, thlahtu hming a pu hi a ni tel a ni Lal
savunga thlah an ti hral a A khua Santual

Lalsavunga fapate pahnik — 1 Vânhnuai-
liana 2 Lalphunga

Vânhnuailiana hi khawchhak râm han bawh
chho zêltu kha a ni Amah hi mi pianken huah
tak a nih a rinawm A thilung put dân chu
hneh tum mi a ni leh bawh a. Hmêlma khirh
tak chu a bei zêl a chu mite chu Suktê leh
Zahau Pâwih leh Vunte Thahdo hi an ni An
tâna Pathian pêk sa râm chu a humhalh tlât a,
râmri kil tawpah khua a siam a, Lungdûp te,
Kêlkâng te, Ruantlâng te, Champhaiah te a

chêng a, tih tûr harsa Suktê leh Sumthla te a
do va A tih tûr apiang huih tûr leh a khuah
khirh tur apiang chu a khuahkhirh zo va A tih
tûr ram chhan chu a ti zo va him takin ram
chu a awm a tûn thlengin ramri chu Tiau lui a
la ni reng a Amah hi Lusei ram chhak lam
humhîmtu a ni thîl tam tak a ti zel a Tin a
vanneihna ropui mak tak, mi tin hriat a lă tha
chu ka han târ lang ang e

Dohal hrât ve takho a neih huih khân mi
Zaphunga Renthlei tlangvâl a nu Sailo chu a
lo piang a, a puitlin hun leh hun harsa chu a
innang hlahv va Tin, hun tam tak chu ral beih
nân an hmang fo kumkhua rêng a Vawî khat
chu Sukte mi inpuahchah fel tawh nên an inhma
tawn a far thing bul khat maiah pawh silai pa
li pang a chu a han intin chhuak fur a thing bul
tam tak chut'ang chuan a intin chhuak fur a
Sukte aw chuan Vawinah kan kim a ni in
duh ang ang kan duh an ti a Zaphunga chuan
a au va Vawinah hian nungin ka man dân
che u a ni lo inring rawh u ka lo kal e,
ka silai a tlawh tin in sawisêl ange In silai
uilei nuai fai ula, in silai hmatheh te t fel rawh
u a nungin ka man ngei dân che u a ni " a
ti a An han en chuan silai chu thing bul tin
ah a larg thluah mai a a thiante chuan Za
phunga thih in hlau va, kal lo tûrin an chelh
a mahse a tawn lui ta a Silai chu a puak ta
awn awn a Zaphunga ban ding lam chu an kap
fuh a, a chak tâwk ta deuh lo va a nunga a

man chu a tâl chhuak leh ta poh va Silai fung
 hoih a lâk sak thei ta chauh va, a nunga man
 kher a tum avângin a that tam thei ta lo va
 Chumi tum chuan a bân ding lam a chêt that
 theih tâk loh avâng chuan a kawlnamin a
 chhun ta zâwk a pahni chu a chhun hlum
 a chhun dang pakhat chu thi lovin, thi phungin
 a tlan ta a Chuta chinah chuan Sukteho chuan
 Zaphunga hming chhâl an hriat phawt chuan an
 tlan ringawt tawh a He tiangvâl hi Vanhnuai
 liana leh mipui vanneihna ropui pakhat chu a
 ni Tin, Zaphunga hi han ngaihtuah mai chuan
 sar thih pumpelh hualin rin theih a ni Tûa tlai
 ah khân silai mawng hnawh thar hi chhin tûa
 phuar beha tihpuah an tum a, Zaphunga chuan
 'Ka kap ang' a ti a, an awi lo va mahse a
 kâp lui a, silai mawng hnawh chuan a chalah a
 deng hlum ta Tin, a hmingthan lai bera a
 awmna chu Mualkawi, Fâihmun kiana khi a ni
 Champhai atanga chhim khawchhak mel 6 emw
 mêl 7 emaw lai a ni Tiau lui atang chuan hnai
 tê a ni a, a kam tih mai theih a ni irêl khat
 tluk lek a ni ang Hotu leh mipuin malsâwmi-
 na kan dawn chu Zaphunge te hi an ni tel ve a
 ni, dohal neih laia mi tangkaite hi

Tin, Vanhnuailiana, chhak lam ramri hum
 himtu hi a tih tûa a tih zawhin Champhai zawl
 kin chhim lampangah uawm êm êmin a thi ta
 A thih hnu rei lo tê kum 1872 ah khan Bawrh
 sâp lo kal chuan a thlân a tlawh a, a thlân târ

mī lū tharte chu a thla a la nī ang. Hei hī a nī, lungdawh dah tūr

Tin, titi dang hei hī ka han sawi tel leh e Chawngduma pasaltha ropui, Tlau huam a nī a hmār lama a ramchhuah chuan mī lū a han hawn a Vanhouailiana mualah chuan mī lū chu a mual lampui ta a Sukte lū a nī kher awm lo ve lal thin a ur ta a Chawngduma zu khwn thu chu a chhipah thungfākin a han vaw kak a a thi ta a Zukhawn bēl chhūngah chuan a thi chu a baw lūt tain an sawi Tin Chawngduma zu khāwn lai chu a hmuī pawh phawī duh lovin an sawi. Tin Chawngduma nupui huaisen chuan a tuar thei ta lo va Chawngduma phuah nī tūr in hla a phuah ta thuai a Chawngduma chu a kai tho va, ‘Bawh hla chham rawh, pasaltha ka nī i intih chuan,’ tūn ‘He hla hī sa rawh a ti a

‘ *Leido thah leh sai han kah kan chi hrim e*
Thlunglu lei ngawng ngawng tang e val lung lianan
Thlunglu lei ngawng ngawng tang e val lung lianan
Leido that chhung chiah bawihah kan kai ngai lo
 ti rawh,’ a ti a

Chu hla chuan lal thinlung chu a tidai ta nge nī lal chuan pasaltha tihvui chu a duh lo nge nī, lal chuan ‘Chawngdum ka tih tūr chu ka ti ta, i tih tūr chu titlingtla ang che,” tūn a tawng an ti He lal hian a ram vên chu foot khat pawh a hloh lo A khua Champhai A thlan leh a lungdawh kan hmu

Vânhnuaiana fapa pangate chu — 1 (15)
 Dothiauva 2 (15) Liankhama 3 (15) Lalburha
 4 (15) Buangtheuva 5 (15) Chnhleia

Dothiauva hi Khuanglêngah a awm a, a
 khuate tel lem lovin Baktâwngah hian a kal ta
 a, a khua Khuanglêng chu a kalsan, a khua
 Bâktâwng

Dothiauva fapa pakhat — (16) Kaihrânga
 A khua Khualen

Kaihrânga fapa pahnhte — 1 (17) Saithuama
 2 (17) Makthanga

Saithuama hi mi zuamawm hmêl a pu a ni
 ang e a Zo a Vann a chan ram hi chhuh an
 tum fo mai, amaherawhchu kawng khat ngaih-
 tuahin, mi sual sualna chung a lungngai tak tak
 mi, Pathian ko mi a nui a lang Tin a chanvo
 neih sak tuma beitu chu tumah an hlawhtling
 lêm lo A khua Mûrlên

Saithuama fapa pakhat, (18) Vânlalaghina,
 He mi hi sawrkârin a pa ram pum enkawl tûrin
 an pe a, nupui a neih hmam a pa ram a chang
 mi vannei a ni, a khua Hnahlan

Makthanga a pa Kaihranga hmun luahtu
 a ni a khua Khualen

Liankhama Vahnuaiana fapa hi eng
 hunah pawh Lusei ram chhak lama ramri vengtu
 a ni reng a ni Sukte, Vunte, Sumthla, Thahdo,
 hêngho hi a do reng a ni, he mi hi mi fak tlak
 êm êm a ni Hêng chihô huan kumkhuam an

do reng tih hual tûr a nî do mah se, he ram
 hî him takin a vêng a, ama khua leh tuah hian
 (mî hrât) pasaltha chhuan tlak tak an tam
 fo a nî Ral depah hian kumkhuan a chêng
 reng a khua hî a ngah êm êm fo, sang khua
 te a nei a Tin, mî huaisen a nî awm e, mî
 hua en a nih kher loh pawhin mî huai lâwm mî
 a nî ang a fate hming a sak dânah hian a mti
 lang a (16) Hrangchhuana, (16) Hrangkima,
 (16) Thanhûma a ti a Vangte hmun khua 1000
 khuaah chuan a hun a tawp ta a A khua Vangtê

Liankhama fapate pathum — 1 Than
 khûma 2 Hrangchhuana 3 Hrangkima

Hrangchhuana hî a pa angin daidotu a nî
 reng khua leh tui hî ngah loh lai a nei lo, khua
 leh tui vawn thiam mî a nî tûr a nî A khua
 Ngopa

Hrangchhuana fapa pathum — 1 (17) Lal
 zidinga 2 (17) Phunchawnga 3 (17) Tawnvêla

Lalzidinga hî a khaw upaten mî nun tuang
 a nî an ti, mite a dem chhe khat hle a nî, an
 ti bawk Vaw khat chu Aizawl Mizopa dawrkri
 thil bôk d k loh dân chu makti lutukin a zir an
 ti Mî tha a nî e an ti A khua Chiahpui

Tawnvêla hî a pa hmum luahtu a nî A
 khua Ngopa

Phunchawnga, Hrangchhuana fapa hi a
pa thu angin a khua Khawkâwn

Hrângkima Liankhama fapa hi ama felna
ni lêm lovin, vanneihthlak takin khua leh tui hi
a nei ve fo A khua Rabung

(17) Thanzuala Hrângkima fapa mal hi a
pa ram leh engkim luahtu a ni a, a thil engkim
a pumbil a, a vânnai hle a ni A khua Rabung

Thankhûma, Liankhama fapa a khua Lung-
phunlian

(17) Liannguauva, Thankhûma fapa a khua
Lungphunlian

Lalburha, Vanhnuailiana fapa 3 na He mi
hi Sailo fa ka hmuh veah chuan a piang danglam
bik a ni Pa lian a ni lêm lo pa vantlang mai
a ni a, Mizo pa mâwl mai ang danglam chuang
lo hi a inchei dân a ni reng A kimtlang a
hmuí hmai, a ruangam han en fiah chiah chuan
a kiangah chuan tu hmêl pawh kimtlang pawh
tu ruangâm pawh amah khûmin a ropui thei lo
Lalhrima te, Suakhnûna, Lianphunga fapa hmêl
tha ber emaw tih theihthe pawh Bawrhsâp tu
pawh, chûngho zingah chuan a hotu lâi mai a,
a kiangah tumahin ropuina an chang ve pha lo
ve Lal leh hotu hmêl hi a pu bik lar mai a,
pian dan mak tak a ni, han en hian hotu hmêl
hi a pu hiah hiah mai a ni Tin, mawl tak
hian thu hi a sawi a, mahse a thu chu a fîng

a ni ang, tuman an hnial thei lo Pókzing tlang
 ațanga Lalthagvunga nupui chungchâng a lo
 kal chu Bengkhuai fapa Tlûngbuta chuan Mo
 lawi ka theh dawn, tui a lo inbuatsah a silai
 hlo an lo dêng nasa mai a Lalburha chu Tlûng
 buta hmu tûin a kal a, a hnênah 'Lal Tlûng
 but, kawng kian rawh, Zadêng kan titlâwm a
 nangni Rolûra thlah an bêl che u a, Thangluah
 in titlâwm a, keini min bêl a Lianlula thlahte
 in titlâwm a, keini min bêl dawn a, kawng kian
 rawh' a ti a A thu âwih ahnu hmanah chuan

I tawng tam ta a, mei i duh tawh ang" a ti a,
 meiling a cheh sak a a pe an ti mei zu fo mi
 a ni rêng a Vaw khat chu Kairûma Brite lal
 nên mipui hruai ve vein an inep a Lalburha
 chu tui a dai kai a a chemte chauh a keng a,
 thu a saw' a Kairûma chuan a thu chu a âwih
 ta an ti Bawrsâp hi mi hian an ni 1, Sâp
 zutute chuan, Lalburhan thu a han sawi chu
 Bawrsâp hian eng vâng nge chu kan bre lo
 an pah ngai lo fo" an ti An han hnial pawha
 a han sawi nawn leh chuan an hnial thei lo fo
 tui a ni an ti Incheina dang pawh hmang
 ngai lo puan sin hne mai mi chuti êma ropui
 chu a mak hle a ni A khua Vâchêng

Tin, Lalburha hi a nihna thli thenkhat chu
 ka sawi nual a a huaizia hi sawi leh ila — A
 huai hriatna chu Sakte khua Saizâng an run
 khên a huaizia chu a mak hle a ni Suktê

chuan Rûn lui thlengm an ùm zel tûr a nih chu
hriat sa a ni a Sukteho chuan Lalburha leh
Liankhaman mi rûn dâwn tih an lo hre vek a
Saizângah chuan an lo mpun khâwm chiam a,
Râl vep bûk chu an han hâl a, silat an han káp
a, Saizâng mipui funhtu chu hetiang thu lu sawun
a au a au va Heti huan a ti a —

“Tho ving, tho ving, Saizâng tlangvâl sa-
hang bang tho ving, Gûn luih gal awm e, Lal-
burh gal, Liankham gal a awm a sim mêl mûl
mah e, deling deling.”

Lehlin —

“Tho r’u, tho r u, Saizâng tlangvâl kâwlkei
ang tho r’u, Rûn luih Lalburha, Liankham,
râl an awm, an thum mup mup mai, ùm r’u, ùm
r’u,” tih ang a ni

Tin, Rûn lui chu himin fel takin an kai ta
a, inkap chung zêlin an kal a ni, Lei kaina
hrii zût a awm a ni Mipui hima an kai fel
chuan tih tûr pakhat a lo awm a, tui a hâl ta
êm a Râl lehlin chu Sukte râl inthuan kim
chu an awm a, lehlinmah Lusei râlin an ep a,
an inkap chuan Rûn lui tui chu an káp per
tawn sawk sawk a, tui chaw chu thil awm a ni
lo ve. Lalburha chuan tui a chaw Lalruma a
pe a, mahse a in lo an ti Tui chu a hâl theuh
a ni an ti A thuk loh vânga in lo nin an sawi

Tin tih tur dang a lo lang leh ta Lei hrui sah
 chah chu thil tui a ni, lei chu an veng tawn si a
 Paua te Zabiaka te an awm theuh Zapiunga
 tel loh tur a ni hlah Engtinge ni ta an, si
 lai mu chuan chatlak lovin tui chu a kap per
 sawk sawk reng si Lalburha chuan chem chauh
 a keng a lei hrui chu a sat chat vek ta a A
 kanga awm vete chuan Hlau awm hmêl pawh an
 pu lem lo a lan dan pangngai chuan a hmêl chu
 a lang mai a ni an ti Tin a kanga hmu phak
 hote chu Chu ni tumah chuan pasaltha ding
 tumahin in tluk lo a ni an ti Mi mak huk a
 ni reng nun in sawi Mihring zingah hian mi
 fak tlak bik hi an awm zauh zauh fo reng a ni
 hnam tin chi tin zingah hian

Lalburha fapa pathumte chu — 1 (16) Lal
 huta 2 (16) Rokima 3 (16) Thangchungnunga

L lhuat hi a pa ruat angin a khua Tuisen
 hnar Muallvawm

Rokima, a khua Arro

Thangchungnunga li a pa thil engkim
 khawmtu a ni A khua Vancheng

Buangtheuva, Vahnuaiana fapa He lai
 hi khua a ngah fo a ni khua loh tui vawn a thiam
 a ni tur a ni, a thiltih langsar ber chu — sial a
 talh a ruat a theh fo hi a ni ang, Sialreniova

a hming pakhat a ni chu chuan lai ropui a ni
ti h a entir A khoa Hmunpui

Buangtheuva fapa (16) Lalsailova hi a khoa
Hmunpui (16) Lalluaiva, a khoa Phûlmaw

Lalsailova fapa pahnh — 1 (17) Lalzuala
2 (17) Mângkhara

Lalzuala hi a khoa Baktawng Mangkhua
hi a khoa Khâmrang

(15) Lalphunga, Lalsavunga fapa He lai
hi a chenna lai hi mipui tam theihna ber a ni
kumkhua A khoa Sihfa

Lalphunga fapa pahnh — 1 (16) Pawih
bâwih 2 (16) Lalruma

Pawihbâwih hi mi hlawhting tak 1 ni
ram zau pui hi a hauh tlat thei hi a fin vâng
emaw, a huaisen vâng emaw a ni ngei ang a
Kan leilung kal dânah hian mi fong leh mihuaisen
hoten ram zau pui an luah a, mi â ho chuan fong
khat pawh man chawir kan luah thei hrâm a ni
Chuvangin he lai ropuina hi thil pahnh a lang
ram zau pui a hauh thei leh khaw tam pui a nei
thei hi Hêng hian mi mai mai a nih lohzia a
tlang hle hlawnin ka hria A chên vênna hi
hmâr khawchhak hi a ni a, chúng vête chu a
khoa a ni

Pâwihbawha fapate pasarh - 1 (17) Vânpunga 2 (17) Thangkama 3 (17) Lalzika 4 (17) Khawzadâla 5 (17) Dorâwta 6 (17) Lalruaia 7 (17) Thawngliana

Vânpunga He lal hi khaw lian pui a nei a kum 1906 atang khan a theihtâwp sang ber chhuahin Kristianho a tiduhdah a thisen chhuah êm chu a ngam lo va sawrkâr hnuua awm kân nih avângin Ruahpui a sâr veleha puanpui phur chhuaka an in atanga hnawhchhuah te thlasik emaw, khawchên emaw huna puanpui tua leih kuh sak te khua a thim veleha khuua rîk lo tura hnawhchhuah te, lo neih va phal loh te hêng hi a hriamhreî hman chu a ni A khua Zawngin

Thangkâma hi Kristiante tihduhdah chu a nuam tihzawng a ni a a helkam tak meuh em kan hre lo a u thu thun a awm a A tawrawt in a che phawsawlh hrim hrim a A Zo a Vai a hmei a pa velh mai mai hi a ching a, kut thlak vak mî a ni A khua Sihfa

Lalzika hi lal nuamtâwl thiam mî a ni a, hlate a ching hle Kristian tihduhdah chak chung in a zo lo tih a inhre thuai a nuam tawlin a che ta zâwk A khua Buhbân

Khawzadâla hi mî ngil tha tak a ni thil tihnawm dân a thiam Mipa zinga zai mawî ber

páwl a ni ang, a zai hriam hriat nawñ chak lo an awm lo, mi nunnêm a ni A khua Khawruhlian Aizawl zin kawng Chaltlang khua hi vawí khat mah a pêl thei lo, a hmu apiangin an chelh, zaipui an duh, Lalzaimawia an ti

Dorâwta hi Kristianho tiduhdah turin chim-awm leh huatthlala leh tawrawt takin a awm Mipui awm khâwm chungah lung han pui a paih lût a tumah a fuh lo hlah va mihring tihliam lovin tual a that ta lo a ni, Kristianah a chang ta A khua Santual

Lakruaia hi Kristian hmasa thu hritute chaw pêk phal lova, nungchang nei a ni a, a khuaah zan khatah pawh zawina hnawlh a ni chaw a phal avangin A khua pelh thuai a tûl thin, chaw ei loh hi zawina a ni Tlângau aiah amah a tlan vêt a, chaw petu chuan a chawí ang tun a sawi thin A khua Lalek

Thâwnghana He lai hi huatthlalâk zir lovin a nun hi a hmang a, Kristianho a tihrehawm lo Kristianho nên a dam chhûng hun an inhrawn loh vang a ni thei A khua Lenchim

Vânphunga fapa pathum — 1 (18) Awk sarâla 2 (18) Pianfela 3 (18) Liankiauva

Awksarâla hi a pa angin khua a ngah fo buk a, He lai hi that tum tak a ni a, a tha

rêng bawk a ni a khurten an ti Zan dâi riat
thleng hian thingpua pawlh theih thilte a khêk
rêng thîn a ni an ti Avang chu he khuaah hian
mikhual hah êm êm leh chau takte an lo lût zên
thei a ni tûn a vêng thîn an ti A khua Phûllên

Liankiauva He lai hi hotu a nih theih
ngihl lovîn a awm a, a kiang a harsa hle a ni
an ti A khua Vaubâwng

Pianfela He mi hi a pa in roluah tu a ni
A khua Zâwngrin

(18) Tilua, Thangkâma fapa, a khua Tual
bung

(18) Lalchia Lalzika fapa He mi hi a pa
hmun pum luahtu a pa ram zawng zawng luahtu
a ni A khua Buhbân

Khawzadâla fapa pahnih 1 (18) Ngûr
hianthanga 2 (18) Lalindia

Ngûrhianthanga hi a pa ai maha nun nê
leh zaidam a ni Mite pawikhawih hlau mi
khaw hmunah pawh ti dêka awm mi a ni Kris
tian rilru put hi a thil lawm tak a ni Ei leh
in thuahte mi insûm êm êm mi a ni A pa ruat
sak ang n a khua Kawrthah

Lalindia Khawzadala in pui leh a ram pum
luahtu a ni, a pa ruat angin A khua Khaw
ruhlian

Lalrûm., Lalphunga fapa hi mi huaisen
 deuh ni n an sawi thin Kristian tihduhdahaa a
 buatsaih lain thil pakhat a lo lang chiang a
 Vanphunga chu Bawrh sap Major H Call ohuan
 a tanpu a mahse thu lan puah a chang dawn
 mek a, Bawrh sap leh Vanphunga chu a khawih
 tel ta a an thu an zûk ta a chu chuan Lalrûma
 rum chi a thulitir a ni' Lalrûma chu huai mi
 mah sela, Vanphunga lai chuan blain a puah a—

"Tundh Keimah a ti e Lafdolurpan

Ri khum khum a ilang chhan lai khan

Ziaam a feng em ni le

a ti a Mi huai tam takin ngam zâwk chunga
 huai shauh a ni bawk fo thin Can ram leh
 kan lalna mi chhuhtu sawrkar kan kah lai khan
 a riva ka hre lo ve" a tihna ang a ni.

Lalrûma fapa pathum 1 (17) Hrang
 kûnga 2 (17) Dolûra. 3 (17) Khawtinkaia.

Hrangkûnga hi tuang takin mi tihrehawm
 levin a khawsa thua a, rei tak a dam A khua
 Tawdlâng Muaphêng.

Dolûra hi mi huaisen, mi sa kâp thei a ni
 Lal khua leh tui neitu ni lo mah se induh deuh
 a ni thei ang, a induh deuh thin avangin then
 rui leh sawrkar huénah pawh hming' mawi lo
 a nei thin A khua Bevuak

Khawtunkaia He m̄ hi m̄ awm melh
melh a ni a, riva a nei ngai lo, a khua Chhūm-
hiamkawn

(13) Māngpawrha Thiahtu h̄ning an vuah
a, 'Mānga thlah' tih a ni A chen vèi pháknaah
chuan hotu nih tum tak m̄ baw' a ni Hmēlma
hneh tum leh hotu nih tum m̄ a ni a, silai awm
tan huo laia m̄ kha a ni a, silai keh̄n a tihnat
a ni He m̄ hua hi Zadengho khua leh tui ngah
ah an ropui lai hun kha a ni a, Sailo an khūm
mēk tawh a, tihlawm rawttu kha a ni Tin a
vuavangteho tan Zadēnḡho an hlauhawm avangin
a thih lai khan a uiawm em em a ni A han
thih chuan khawvar ar khuang hi an reh vel tih
an sawi nasa h̄le, h̄le pawh an phuah hial—

*'Vanhnuathangpa Lalmanga thlafam zanin
Lian khaw zathum kan baw ar a phau lo ve*

tun A reh a ni ang, ar khuan loh thu hi a
awm zeuh zeuh fo a ni Thu awiawm a ni e
A khua Tlawng lui thlang

(13) Lallianvunga, Lallula fapa : He m̄
hian Samlukhai khua atang hian Hmuifang tlang
chhupah khaw thar a sat a, Aizawl atanga chhim
lam mēl 33 ah hian, chuta tang chuan Sāwngēk
hi a kal ta zela sawi a ni Titi chuan hmun
tum a ni ta a, miten fa neih hi an thei ta a Nupa
fa ni lo pawh nula fa a lo awm ta nual a, chu

vângă vuah tāk nūn an sawi Chu Sawnggêk
khua atang chuan Sairum Aizâwl hmâr lam khua
ah chuan a thi ta a, an ti A khua Sairum

(14) Vânpulala Lallianvunga fapa mal
He lal hi hmâr lam hnawt zêltu nūn an sawi
A khua hi Râltehovin an bawh tih an sawi baw
a, ram zau pui hi a chang thei a ni A khua
chu Darlâwn

(15) Lalhleia, Vanpulala fapa mal He mi
hian hmâr lam a pan zêl a, khua leh tui a nei
thei hle Hmun hlauhawma awm a ni a, amah
tikir thei khawp hmêlma an awm lo A khua
Ratu

(16) Thuamluaia, Lalhleia fapa A khua
Sâwleng

(17) Lalzâma, Thuamluaia fapa A pa
ram pum pui a lah A khua Dârlâwn

(16) Lalchingkima, Lalhleia fapa A khua
Buallâwn

(15) Chinhleia, Vânhnuailhiana fapa A
khua Pâwlrâng

(16) Lalbawnga, Chinhleia fapa A khua
Pâwlrâng

(16) Suakphunga, Chinhleia fapa A khua
Artui

Mangpawrha fapa pathum 1 (14) Suak
paulala 2 (14) Rûnphunga 3 (14) Thâwmpâwnga

Suakpaulala hî chhûngpui fapa mal a nî a
a pa thîh hma avang a nî ang khua tam pui a
nei a ram zau tak a hauh thei a a mak ble kan
ti ang nge awm rêng kan ti zawk ang? Lal chi
hî khâng hun khân an la tlem êm êm a an duh
anga zau an hauh thei a nî ang Tin chhak
leh thlang indo an bân khân Tînhril hmunah
hîin a thi a A khua Kânghmun

Suakpaulal fapa paritte chu 1 (15) Kal
khama 2 (15) Sailianpuia 3 (15) Lianphunga
4 (15) Thanrûma 5 (15) Hrangkhupa 6 (15)
Lalhrima 7 (15) Lalsavunga 8 (15) Zahrawka

Kalkhama Leido khîrh tak neih huna
mî kha a nî a le do kutah huai takin a nun a
dah hlen ta A khua Sentlang

Lianphunga Mî rilru huai ze a nî a
dohal neih hun lai mî i nî a dohal kutah a nun
huai takin a dah hlen ta A khua Zawngtah

Sailianpuia He mî hian khua tam pui a
nei fo va, hmâr khawthlang hawun a nawr zel
a dohal a lo thlen lain en dân a thiam a a
hneh loh mî tûr nun a hria a, remna a siampui
a A hun chu hahtlak lo takin leh nuam takin
a vawng thei ta a A khua Reiek

Thanrûma Thil awm dân tur a hre phak lo va, nasa takin sawrkâr a kâp a buathlâk tam tak a tawk a a ram ngaite a hloh phah hial a mipa nihna hria chuan beih ve awm takin a ruat a, a thil hriat tiêm avangin A khua Bâwte

(17) Hrangkhupa He mi hi thlang lam nawrtu a ni Dap chi khur vêlah hian a chêng A khua Dâpkhan

(17) Lalhrima He mi hi Sesawng tlang pheiah hian a chêng a, amah hi hla sa mi a ni ang, a nupui Dârneihzovi a buatsaih suai vôi chinah hian mi lunglêng mi, hla phuah mi zai rem miah a insiam ta a, hla tam tak a phuah a, khua tam tak a nei fo Hmeichbeho nên an inchhai loh hian a rilru a kim thei ta lo va chhaipui tur a nei fo He hla hi a phuah chin ah chuan chhuat rap leh lovin a thi tun a nu punn a sawi A hla phuah chu hei hi a ni —

*Mi chawî hrinhntiang par ang an tha e
Hai ang tar e vui lo nang e
Thlah tlangoh Laldanga e*

a ti a Tin, a hun hi mangan hun a ni rông a, sawrkâr nêna buai hun ropui a ni Sawrkârin Zoram ro hi a rel tana, thil tin a tihfel hun kha a ni a Sawrkâr ûm darh chi aiah mi tin awm dân lo danglam phut hun kha a ni a, lunglêng leh thian tha inthen darh kha an inhmua khawm tan a, hla sak khawm hi an bei nasa hie a, Lalhrima

lunglêng leh hla chbertu a ni a Ama hun laiah
chuan Zoram mipui hi an lunglêng hlawn nün
ka hre thin Evangelist hna thawka khaw tin ka
tlawh lawr thin khan A khua Thingsûlthiah

(17) Lalsavunga He mi hi hmar khaw
chl'ak lamah khua a siam a rei fêt a dam A
khua Keprân

(14) Thâwmpawnga a khua Muallu ingthu

(15) Tulêra Thâwmpîwnga fapa A khua
Mualungthu

(16) Ralduha Tulera fapa He mi hi Kris
tianna thun a chim phâk ve ta a mi lawmawm
a ni A khua Khawchhetê

Vân-rûma, Rûnphunga fapa A khua a
lang lo

Hrangchhûma, Vân-rûma fapa mal He mi
hi hmar lamah hian a chêng a, amah a mal a,
nahse fapa tam a hring ta A ram chan luah
khat thei an ni ta A khua Hmâr Chaltlâng

Hrangchhûma fapa Lalrothanga Ram tha
buh leh, bal tamnaah a pa hmun luahin khua a
nei a A khua Hmâr Châltlang

(17) Zahrawka, Suakpuilala fapa He mi
hi Rolûra thlah leh Manga thlah inramrina laia
khaw siam a ni Hla phuah hmang a ni, Vai

lian kha a phuah hmasak pawl a ni, kum 189' ah
khan Vai lian a phuah a —

*'A lian in ti a lian si lo ve
Chengrang chawun kan nghak tlang tinah
Thlang Sappui a lian si lo ve'*

tun Mizoho dangte a phuah baw, Rolûra thli h
hote a phuah baw Rolûra thlahho sial an kaw
sak chungchangah te a phuah hle a Nakinph
hmar lam Thahdo thawm a lian ta deuh va, Ro
lûra thlahte sawmna bla a phuah a —

*U leh ka nau chhum tlang ka tai ahnekun
Ka piah hmar zawl ral an lian e
Khua fur tui ang luang za i tun*

(18) Khawvelthangan bawihho chhuahtir a
chakna chhan hi a rilru tidanglamtu chu mite
tawngkaa thil awmziaah hian hriatna inchher
chhuan hret hret hmuh leh hriat a nei nu l thin
ang tih hi a rinawm thei tur a ni Vawilchkhata
thinlunga lut phut a ni thei baw a a bul tanni
chu hei hi a ni mui thei ang — Khawvelthanga
khua atanga hnai tê Salsuk khuaah chuan Van
chhunga chu bawih chhuak thei lovah chuan a
tang a, Fatlum bawihah Salsuk khua lal inah
chuan Ralte mi pakhat, a hming Selpakiaia, Sai
lam Lalhima khuaa awm thin chu thinna ruk
avangin Thawngliana hnenah lal bawihah chuan
a lo lut a Lal chuan Upa lal pawimawha zin-
tuh zingah chuan a hmang ve thin a Lal upa
dang Vanchhunga te nen Sapte an beho fo thin a

Vanchhunga chuan tlêm V u tawngte leh lehkha
 ziaak te a lo thiam deuh hlek chu a engto ta em
 em a ni ang a, Vanchhûnga chu hetiang hian a
 hmusit fo va 'Nang bawih chhuak thei lo Chem
 sen bâwih mai mai, tui Nakinah chuan Van
 chhunga chuan a ning ta a lal hnenah, 'Sêlpa
 kiaia ân hla hi ka ning ta êm a Nang Chem
 sen bawih, Fatlum bâwih chhuak thei lo leh tlan
 theih loh mai mai hi, min ti fo mai a tu lal
 hnenah pawh awm ila ka bawih nihna hi ka
 chhuak chuang lo va mahse ka pem bo chuan
 Sêlpakiaia mi hmusit hi a reh ang Chaw lum
 pawh ei hman lovin Sialsûk khuaah hian lal leh
 sawrkirah ka buai a ka pêm dawn e" a ti a
 Lalthawngliana chuan 'Sialsuk khuaah hian
 Chhakchhuak hram engzatnge Fatlum bawih
 awm va chhiar chhuak vek la a awm zat chu min
 han hrih la ka khuaa mi ka chhuah vek ang
 midang khuaa mi ka chhuah thei lo, pêm suh,
 a ti a, 1898 ah

Chu mi bâwih tânnaa ka chhuak chu ka
 eng a thâwlin nuam ka ti em em a ka hlimin ka
 lawm a, ka kâah chuan chaw apiang mai hi a
 tui a, khawlai han lén te chu ka tha a zângin
 han lén vèl te chu nuam em em hian ka hria
 a hmêl danglam pu hial awm hian nuam ka ti
 a Tin, chu chanchin chu ka thian pâwl fo tui
 Maubuang lai Khawvelthanga hnenah chuan him
 tak mai leh lâwma uang tak maun ka hrih a
 Chutia bâwih chhuak hmêl him leh aw him

chuan chu lal thnlung chu a tiche ta a ni ang, ka sawi chhông zawng mai chuan ngun êm êm hian min en reng mai a kan inthen leh ta a Tin, hmun danga kan inhmuh leh hun chuan ti hian a sawi a "Sailo bâwih tichhuak tûr hian bei ta ıla khawiahnge ka sawi tan ang?" tun min zawt a Kei chuan, "Missionary Dr Frasure huênah an hian bawih a tlan hlawm asin" tun ka hrilh a Khawvelthanga Maubuang lal hian Sailo bâwih tichhuah hi a ngaihtuah a ni ang tun Dr Frasure ka hrilh a Dr Frasure rahsi chu Dala Sap tawng hre thiam mi a ni a chu lal chu hmuh theih an rêl ta a Tin Khawvêlthanga ka hmuh leh chuan "Sailo bawih hi chhuahna rêl tlu ta ıla ka chungah thil engnge lo thleng ang ? a ti a Kei, bawih chhuak lâwm tak chuan, 'Mi tam tak an lâwm ang a Sailo lalho tam tak pawh chu i chungah an lungni lo thei ang thil engnge i chungah lo thleng tûr chu ka sawi thei lo tun ka chhâng a Tin Khawvelthanga chuan bâwih chhuah thu chu a bei ta a Dr Frasure amah ang mi huai chu thian a hmu ta a Bawrhâp Major H Call leh lalho an tang a, Dr Frasure chu a Missionary puiteho chuan an phatsan a, an bân ta a Khawvêlthanga leh Dr Frasure chu an tang a thubuai lian pui a ni ta a British rorêlwa a thleng a bâwih chhuah thuin a hneh ta He lal hi hna ropui thawktu a ni, a pu Lallula hna ropui thawktu angin Tin, lal silai phir chu Bawrh-

sapin a hrên sak ta a Awithangpa, (Hmara)
chuan hlain a phuah a—

*‘Edward thlafam kan sun loh a pawl si lo
Sailo chhuah bawh kan ban a Sappui nuar e
Chengrang phir hrengah a tang reng e*

a ti a Lusei ram hna ropui kawng hrang kawng
hnh thawktu chu Lallula leh Khawvêlthanga an
ni mipui tana thil tha ve ve

Sailo bâwih hi kawng thum an ni

1 Pawl khawih palh emaw avanga lal
bawha lût, mahni thua lut, Rs 40/—sepuia tlan
theih

2 Tukluh bawh Chemsen bâwih—Inbeia
hneh loh hnua mahnia inpe, tlan theih Rs 40/—
he mi bawh hian

3 Fa tlum bawh (Chemsen bâwih tih
bawh) hi, bawh an nih chhan hi hotu chu leh
khalh tuma thei loho chu kumkhua atân delh
behna fa tluamin pa ro zingah a chang tel zel
tlan theih loh tui an puang An pêmna lal hnen
ah Fa tlum bawh, Chemsen bawh an nih chu
hrilh zêl tûra thupêk tlat a ni nghe nghe, Sailo
lal khuaa pêm lût an nih chuan Bâwih tâng
hote chu bawh min chhuahtu chungah hian kan
lawm a ni Khawvêlthanga chungah hian i lâwm
ang u A khua Maubuang

Savuta, Suakpui lala fapa^{*} Khawthlang a
nawr zel a A khuā Dăpkhār

Lalbuanga, Savuta fapa A khuā Dăpkhār

Ngurhana, Lallura fapa A khuā Kolasib
(Rêngte)

Hrăngliăna, Kalkhamă fapa A khuā Nisa-
pui

Aihrănga, Savuta fapa A khuā Zotlăng
Dămpui

Sailothănga, Hrăngliăna fapa A khuā Sen-
tlăng

Tlăngliăna, Hrăngliăna fapa A khuā
Lungdai

Suakhnuna, Lianphunga fapa māl He mī
hī mīpa ka hmuh phāk ve zingah chuan hmêl
tha ber a mī A hmêl that avangin hotute duh
sāk a dawng năsă , a hmêl that avanga duhsakna
avangin ram sēm theituin ram zau pui a pe a
nī A khuā Phūlpui.

Suakhnuna fapa pathum — 1 Kāmliăna
2 Chhuanvawra 3 Lalbuanga

Kāmliăna : Hē mī hī khuā tām tak leh
ram zau a lă nei A khuā Tachhip

Chhuanvawra A khuā Muallungthu

Lalbuanga A khuā Kăngmun.

Saïhanpuia, Suakpuia'ia fapa He ru hi
 Tlawn lu tlanga cing fo a ni A kanga
 mite nen inrem duh mi a ni ang Sawrkar
 chungah buai lutuk a ngaituuh lo Sawrkâr
 tlawhchhina a mite tihbuai lutuk a duh hek lo
 Cachar awptu Sapin sawrkar lo len hma te khân
 a hme'hriat fo tawh a, anmahhi avanga thitih
 theihna neih hi a duh lo va a chhawt duh chuang
 lo Hêng thil avang hian a chanchm hre fiahtuten
 mak an ti hial a ni, an fak A khua Reiek

Lalluan, Saïhanpuia fapa He mi hi thil
 ngaituah peih mi a ni khua hmun kuaah a nei
 a mipuiho taitih tur ngaituah fo mi a ni a
 khuaten a ritin an hre tho A thiltihah mipui
 tâni tna tûr leh chhawt tlak a tel hle a ni A
 mih hi thihra na em em a tuar lai chu ka hmu
 bawh hle a thihna khawp na tuar ka hmuh phak
 ve zingah chuan mak ka tih ber a ni A rûm
 ngai lo a chiau ngai lo Awi' a ti ngai hek lo,
 A na êm! a ti hek lo Puitling hi chuan mi thi
 mek hi kan hmu theuh hlawn âwn e, chatianga
 intipasaltha chu ka la hmu ve ngai lo Lungni
 lo hmêl pu hauh lo hian a lang reng a, a fanuin
 'Ka pa a na lo em ni, engmah i sawi lo va?
 a ti a "Nu pui a na chêk ang chu le," a ti
 mai a Aijal Civil Hospital ah ka hmuh lai ngein
 a tuar tlang ta Mi pasaltha, amah aia chuang
 hiam chu awm thei lo hial turah ka ngai Awka
 him leh hmei him takin leh lungni lo hmêl pu
 hauh lovin a kawm theih fo a ni A khua Reiek

Ka lua, Lalluaia fapa upa Lehkha B A
thlengin a zir A khua Reîêk

Lalthangvunga, Thanrûma fapa He mî hi
hun thawveng china mî a nî a, amah hi khaw
thlang kila cheng a nî a Kristian sakhuaah hian
a lo lut ve a, a theih angin a bei a, a hun then
khat chu Kristian thu hril tura zin nana hmang
a A khua Lallen

Rohrênga, Thanrûma fapa Khua tam pu
a nei Mî ngil tak a nî an tî A khua Sihphir

Lalhrima fapa pahnih :— 1 Para 2 Van
hnuathanga

Para hian a pa ram phel a luah A khua
Sesawng

Vanhnuathanga A pa ram phel a luah
A khua Thingsûthlah

Thanghulha, Suakpuilala fapa He mî hian
hun hrehawm thih theihna vawî hnih a taw k a
a unau Sailo hrêngah a tang a, a chhuak a,
phuba la angin mî pakhat Tluanghiana a tihlum
a Tin sawrkarin lai an man zingah pasaltha
takin ama thuin a tel a, a thiante a thi zo va
a lo chhuak leh a A khua Hmuizâwl

Lalsakeia, Thanghulha fapa A khua Sêr-
zâwl.

Lâmlira Thanghulha fapa He mi hi Kris-
tian sakhuaah a lo lut a Kristian thu hrilin hun
tlêm tê chu a bei a A khua Hmuizâwl

Teksena, Thanghulha fapa He mi hi a thi
hma hle mai khua a siam chauh va a thi A
khua Kêlzâm

Vûttaia, Lallula fapa palina He mi hi mi
hmingthang a ni Thlahtu hming a pu a, 'Vûta
thlah tih a ni Sailo thlah thenkhat koh nan an
hman, Chhak lam nawr turin a bei a mahse
tih tur dang a hre ta a ni ang Rolûra thlahho
a bei ta zawk Halkha te Fânai te sâwm khâwm
in Rolûra thlah khua Khawnglung a rûn a Lal
puithanga a awm ve awm e An che fuh êm a
an hriat lohvin khaw chung hmun tin khawvâr
hman an khat vek a ni an ti Chawng Ina
chawngchêntute chu a kiangah an ngaithla reng a
khawvar tur chu nghakin Chawngchênho chuan
hla an sa a, an tâna dik hauh lo chu heti hian—

** Ral chang lianin ka dat vel lo la*

Thlang hri lai yuarian ka veng nang e

an ti a, an vêng hauh si lo'

An chawngchen chu ralho chuan an hre
reng a khua a var chuan an han bei ta a, an
man tam em em a Fânai mi man leh Lusei mi
man chu Pawih kutah an pe zel a, a khuaa mi

chu'an hek' hle an ti Vûta k'han Roûra thlah
 ram chu'a chhuh thei ta lo' va, chhak hawr lah
 khan Tlau lui a thien' zo ta lo va, Tlau lui leh
 Tuipui karah ram ruak a awm ta a Lusei ram
 chhunga Fala'min thu an neih hua k'han Galâm
 hnenah leitu hnam pahin lai nân an ber a, an
 hmang Vûta hian tih a tum vaw hah a 'hlawh-
 chham a ni Tin, hetah hian tanruai lohna hi Zo
 ram mi tain takin tuar a ni Chhung khat indo
 hi thu fang ber makna Bible hian a dem hle a ni
 Sailo zingah Vûta ze dang a ni

Lalvunga, Vûta fapa Sailo zingah ze dang
 a ni A khua Siallukawt

Zataia, Lalvunga fapa A' khua Khawhai
 Thangkima, Zataia fapa A' khua Châl'râng
 Lakhuma, Zataia fapa A khua Sêrhmun

Sakhrûna, Lalvunga fapa A khua Ngen-
 tang

Ralthiauva, Lalvunga fapa A khua Vang-
 tlâng

Bawkea, Ralthiauva fapa A khua Vang-
 tlâng

Lunghana Vûta fapa Sailo zinga fa ngah
 ber kha sawnthum leh pahum fa a hei tih a ni
 Rei têt a dam a, a khua Khawbel

Kachhûma, Lunghana fapa A khua
 Bawng

Hrânglura, Kaichhûma fapa A pa hmun
luah tura sawrkar ruat A khua Thinglian

Vanphunga Lungliana fapa A khua Chaw
lung.

Siluna, Vanphunga fapa A khua Hmawng
kâwn

Hrângliana Lungliana fapa A khua
Chhingchbip

Lalsailova Lungliana fapa He mi hi Kris-
tian mi tha tak a ni Amah hi mi bengvâr leh
hma lam sâwn tum mi tak a ni A bei hle a ni
A khua Kêlsih

Laltawna, Lungliana fapa A khua Rullam

Kâwlhnûna, Lungliana fapa A khua
Khawbêl

Kairûma, Vûta fapa He mi hi khaw ngah
fo mi a ni A khua Biatê

Liankanglova, Kairûma fapa A khua Sial
hawk

Lalthima, Liankânglova fapa A khua
Tlangpui

Lallula, Liankânglova fapa A khua Riag
tlei

Lalthanglula, Vûta fapa A khua Khawbêl

Nikhama, Lalthanglula fapa A khua
Luangmual

Saikhunga Nikhama fapa: A khua Sa
kawrtuichhün

Raltâwna Nikhama fapa A khua Luang
mual

Lalkhûma, Vûta fapa He mi hian sa buh
hneh a kâp thei hle an ti Ramhnuaia kalpui
tur thian a nei thei hle A khua Lungchhuan

Lalbuta, Lalkhûma fapa mal A khua
Lungchhuan

Sairûma, Lalbuta fapa A khua N Van
la'phai leilet

Saihnûma, Lalbuta fapa He mi hi mi hrat
a'ni Lusei rama chêng mi, hetiang a titu hi kan
la_hre ngai lo Pasaltha mi huaisen a ni a mi
hîmungil, hriam a thlak fel a ni A thil sawi
ngaihthlak chu hlauhawm zet zet ngaihthlak tur
a tam. Sakei 9 a kap hlum an ti A khua
Mualchêng

Banglata, Lalbuta fapa A khua Sialsir
Lallâwta, Lalbuta fa tlum A pa hmün
l uahtu a ni A khua Lungchhuan

Lalngauva, Vûta fapa A khua Khaw-
lailung.

Ralthianga, Lalngauva fapa He mi hi mi pian dangdam tak a ni a mi uangthuang lo tak a ni Mi uangthuang deuh tak ni zawk sela kan ti hlawm zawk a mi Vanlaipha dandawi in tur chih laia rangva thar a sih thlakte chu theipa tawpa ti ni awma lang si lo hian, mi naranin puan hlui kan pawt thlêr ang mai hian awlsam tê hian a sik thlêr zêl a Mizo silai lawngte hi a hmet chip mai a chaichehte hi inchis khat lawr hian a hûm a a kutzungpui hian a hmet thiep tawm zêl a Sai chu chem ruai lovin chhum khawp chu a sawh thlak theih an ring theuh Amah pawhin a zuam a an ti A khua Khawlung

Lalbuanga Ralthianga fapa A khua Pile-
Lalbika Kairûma fapa He lai hi kum
1909 April thla vel khân Assam ram fang chhuak
m thla h lai Bawrsâp H Major Call hovin kan
zinho va, mi tha lo a nihua a tilang ngai lo hle
mai A khua Khawbung

Sâpchhâwna Lalbika fapa A khua Lal
lula Zopui Tân tâng

Thangburha, Kairûma fapa , A khua
Lungdâr

Laltâwna Kairûma fapa A khua Bung
zung

Thangchuanga Kairûma fapa tlum, a pa
hmun luahtu A khua Biatê

Lalhuliana, Lunglana fapa A khua
Bâwngthah

Tlângchanghaiana, Lalhuliana fapa A khua
Bâwngthah

Lalchhûnga, Suakpuilala fapa A khua
Thingsûlthlah

Llankûnga, Lalchhûnga fapa He mi hi
Vai lian lo thlen hun laia mi kha a ni Kawng
thenkhatah chuan mi fing êm êm a ni, arualin
mi pasarihun thu hran sawin an bia a, zawt nawn
lovin an thu sawi theuh chu a chhâng kim an ti
Mi fing a ni Hre thiam tha thei ni sela, Vai lian
a kâp lo vang Tin Vai lian be vêl hmasatu a
ni a, Sâp mun a chanchin an puang tak tak em
ni ka hre lo Titi thangah chuan Saphoten, ‘I
hmel leh i taksa naupang a ni, i thu a upa si thim’
an ti e tih a ni Engpawh ni sela, he lai hi mi
fing thawk khat zawng a ni ngei ang, a tha thuai
a, a uiawm hle a ni Mi fing te, hla phuah
thiam te, thu rêl thiam te, mi huaisen te, sa kâp
thei te, mi hmel tha te, mi dam rei te hi mi tlêm
an piang chauh thin a ni A khua Muthi

(10) Lalchêra, Sailova fapa He mi hi
Lusei ram chhung ngeia piang a ni, a pianna
hmun tak chu hriat theih a ni lo ve Amah hi
mi langsar tak pawh a ni ang e, a hun hi pem
bua hun a ni ang Selesih khawpui atangin thlang
a tla a ni Chhim khawthlang hawin a kal thla

a a h uhma pawh a lang fel em em lo Tin N
 Vanluphai hmâr chhak lampanga Puallawiah
 Pawktlâng' in tih t k ni Lulchêra inbâwk hma
 sakna ber hmun chu h u h i pu hien ta a ni
 Bawktlang an tih tâkna hi Tin thling a tlâk
 rualpui chu Lianlula te Zedêng fate leh Thang
 luah fate Chêntê hnarn thenkhatte Partê Punte
 Chawhtê Rawitê Vangchhia Heng hi an nihlawm
 a Upaho sawi dân chuan Lianlula hian Zedêng
 fate tih loh chu thlang leh zual tlal pui zelin an
 sawi Tin Chawhte Pi Hmuiki chiteho khai
 Ngente Tui'pui Lêntlâng Champhai hmarn chhak
 Darkhai phiat ngin thling an tih ta ch am bawk
 a Chitenuaa talaro tl k hi borama a ni a lo
 kir leha Lushui Hill chungo lo tel leh ni tlôm
 an ni a Anmah a hi sawi dân thenkhat chuan
 Thlang chiwak a ti a mahse chhak atang
 thlang lam bin in ni a Khawpua chhui ralah
 chuan chhui tich tak a ni uphoten an chhui
 thei hle Lianlu a thlahho a tiavai deun chinah
 hian Sailo lal dang khua leh tuah an lo tel tan
 a ni an ti Khawthlang ram Uiphûm tlang leh
 Sirte tlang vêla Thangluahhote nen an inzui hle
 a ni an ti Tûn huah h an chhak deuh hi an
 lo thlang chho a ni, an ti

Tiau lui chhakah khân mi tam tak kan ni
 tawh a ral avangin thlang kan chuh a kan chi
 zo a ni ngei mai Chu chu Chiang tûkin a lang
 pha hle a ni Tûnah Vai hian lo thlen hnu thu

pawh han telir ila Dokhûma leh Hîângvînga
 Lushai Hills aanga Tripura rama talang tlaho hi
 tam fet an ni a Lushai Hills a lo tel lei chu an
 tlêm hle a ni Saw tel a rem lain—Tripura rama
 pawh an tim tawh bek lo A vang chu Mizo
 purna tam a ni lo Lushai Hills itanga thla
 lam li Mizoho tân chuan boralra hrun a ni
 Lushai Hills chhûnga chhîar tel zingah pawh hian
 Tripura ramî dep li Mizo mibring pu t eihna
 hman a la ni lo zel a ni ramî bul zel hi chû

(Thu bell chhab—Phaitual lam hi Mizo tlâng
 mihote hi k n punna ni ve awm lox n a long
 ta a ni Mizo nula tam fet hi Phaitual lamah
 hian an che hle, an tel hle a fahringa buai thei
 hi—cnuingchhia hi an vang ram ni Lushai
 Hills chhik lam hi kan punna tur l ni a ng hle
 a ni Tûn lai thir dan ka han bel a ni e

Burma leh Chin Hills hi kan ngeih a rinawm
 zâwk a ni e Burma phai lun êu êm mah se
 Bengal phai aun kan ngeih ang tih hi ka awm
 tawn hian ka ring zawk ta a ni Kailash mian
 chhuahna ram pawh a ni a)

Kan sawi tawh angin Sailo lalho hi thlah
 hlawm hnih hi an ram mipu ho tan an rit bik a
 Lal chung a hnamchawmho hel pavin kha Vuta
 thlah ramah hian a ni a Hetiang hian thu kan
 hnat theuh chu a n — Sailo lal tuar zo lova tual-
 chhûng mipui heina cnu Hmâwngkân hmunah

hian a ni Mipui chuan, I that mai ang u tun
 an hel a Hmawngkâwn lal chu tau an tiamtu
 a, Mei ka thawlh mih ang hian ka mit ang tun
 mipui hmaah a nun hurnhim turin tau a tiam a
 Chu thil chu Mânga thlah tam laken an hua a
 lalho chu Hmawngkawnah an kal a, mipui chuan
 kâp turin thurualin an awm a Mau an I nam
 a Mau kham hi han pêl suh u, iô han pelh
 chuan kan kâp ang che u, an ti a silaun an
 tin thuap a Lalho chuan mau chu an kan lui a
 Luahmânga, Chawngthu mi silai chu a per ta a
 a tlawh ta hlauh va Tualmânga silai chu an
 bông per a, mi dang silai chu a per ve ta lo va
 Luahmanga chuan Lal lam ka pawm e ka thian
 te ka phatsan a che u tun a au va Lalho chu an
 zaidamin Tuahmânga chu an pawm ve a Mipui
 chu an hnungtawlh a, an nrem leh ti a Tin
 Lungchhuan tângah hian an hel b w k a Pui
 vanga Hnamte nun lal lam atangin tau a awm
 a mipui chu an hnungtawlh len a an nrem leh
 ta a ni an ti Rolûra thlah leh Lalsavunga thlah
 hian râl an dang vek a a chhunga lal thlah hian
 hi hnachawm tan an rit hian a ni Silaia zaw
 bûka mipui an kah khungra pawh Lengthuam
 khuaa Lalvunga a awm lai hian a ni Hci hi a
 huat chu a ni— Zialung zai chin lai a ni a, zia
 lung zain hla an phuah a, an lal nun dân cai
 a harsa tih an phuah a ni—

*Sakâwl nun zir pharah aihnah a sam e
 Laldâng nun zir a kai e, Length ampuah, tun*

Lal th'nur chuan zawlbûka mipuichu a kap
a, lukham phulrua chu a kâp a tlangvâl pahnih
lu karah a mu chu mihring tawk lovin a kâl bo
a nî an tî Khang hun kha upahoten thu an
sawî tam lo va thu tam kan hre lo a nî Upaho
tân thu sawî hrehawm a nih avangin an sawî tam
lo a nî ang Kha mî hunah khan Sailo khua
leh tua an thuihruai mipui hî a pumin an thu
rual lo a nun a lang Sailo lalna bân mah sela
an hnunga lal tur chu an ngaihtuah thin a nî
Chûng hun laia an thu tuallêng chu hei hî a nî
'Lal ngai lo lal a na an nun a kha' tih hî an
chin hun lai a nî Sailo thuihruaiho an thinur
kim lo tih a lang Chiang Hmâwngkâwn khuaah
leh Lungchhuan khuaah chuan an thinur tih a
lang, hmun dang buaina upaten an sawî lo

BUNG VII

Lalchêra fapa Rolûra

Rolura thlah chin —

Tin, Lalchêra hi a khua hriat hmasak ber chu Sakhawng hi a ni an ti a A chanchin hi an hre tam lo a ni ang amah hi Lushai Hills a chêng a ni A khua — Sakhawng

Lalchêra fapa pahnh 1 (11) Rolura 2 (11) Thangphunga Lalchêra hian fapa a la hring tam thei rih lo va, Rolûra te unau chauh hi a hring a Rolûra hi a tu chhuanin Lusei ram khing phel hi an khat ang ti sela âwih a har tur a ni Mi hmingthang Rolûra thlah an tih mai pawh ni lovin hun pakht pawh Rolûra Mim Kût thla' an ti a Chu thla chu October thla hi ni Tin eng vâng nge ni hriat theih a ni lo ve, a khua leh tuah hian mi an tam ngai lo fo a ni ram bawhsawm lam a nih vang emaw ni Amah erawhchu, tân hma lam khan, tân thu sawi lovin, a khua leh tui lamah hian, hla phuah chhuahna a ni thin Huaisen pasal ha hmingthang an awm fo bawh thin a Rolûra thlah leh Lalsavunga thlah khua leh tuah hian, kumkhuan âr indi chen pawh awl lova, lei do nei reng an nih avâng hian, pasaltha awm fo hi a tûl bik chu a ni ngei a Lalsavunga thlah ho hian Suktê, Vuitê Thah-do, Sumthla he chi 4 hian, Vaiphei, Khuangsai,

Teizang Rângtê Thautê Sîmtê, Zo Khawl
(Fênngo) chi tin nen an hotute chi 4 nen hian
mipui chhah fêt an ni thei fo a ni, chu chu an
fan a ni

Rolûra thlah lam hian Halkha Thlântlâng
Sumthla, Vuta thlah, Fânai, Lakher hengho hi
tuithawl hul lova beñ an tûl reng a ni lei hrui
angin an mar pang kumkhua a ni Rolûra thlah
leh an lalte chenin Lusei ram chhunga mihringah
hian an tuar nasa kumkhua a ni amaherawhchu
mî hrât huaisen an awm fo va harsa talin an
invêng hram hrâm thin a ni Mihring an tlêm
a, Pâwihho hian an thatin an man tam fo bawk
a Mahse, Rolûra thlahte hi thihrim thahrûn an
tang reng bawk a Pathianin ram a pêk chin ni
âwma lang hi hniak khat pawh an hloh lo h in
hrâm a a lâwmpuiawm e Rolûra thlah leh
Lalsavunga thlahte hian sawrkar lo kal hma khan
ni khat pawh an hrîm an thlah ngai lo a ni
tin sawi fo a ni An ram veng him turin an
hah bik a ni An ram chauh pawh a ni lo Lu
sei ram pum pui hi he thlah hnih hian an veng
him a ni He mite thlah hnih hma zâwn ve ve
hi râlhote chhuah sum a ni ve ve Cachar lam
ah te, Tuikuk lamah te, Tlabung lamah te ral an
lo kal tih tunge sawi thei awm ang? Sawrkar
lo kal tih loh chu

He mite thlah hnih khua leh-tuih hian sâr
thi, râi thaha thi an tam bik a ni Vau fêr

buh chu a zuva nge nge ang hian Tin, Lusei
 ram pum put humhim tur hian he thlah hnih h
 an ni Chiang a ni Hmun dangah khawiah mah
 râl an lang ngai lo, he mite hmaz iwnah chauh
 lo hi chuan sum leh-pai pawh an sêng tam bik
 ang hian lû leh bân pawh an sêng tam bik a
 ni Leido hi Rolûra thlah leh Lalsavunga thlah
 chauh hian an nei a ni Thlah dang khua leh tui
 chu tualchhung buai mai a ni tualchhung buai
 pawh a awl chuang si lo Lalsavunga thlah
 Zadêng a bei a Rolûra thlah Lianlula thlah a
 bei a, Thangluah nen Lalsavunga thlah leh
 Mânga thlah chu Cnênkual nula Tuah hmêl hat
 avangin an buai a ni Vûta thlah Laltuaka
 thlah a hnawt bo vek a Rolûra thlah leh Vûta
 thlah an inbei a Tin heng buai hi hriat thiam
 a tûl hle a ni, engkim hi kan ngaihtuah chuan
 kan kianga mi hi thah a tul a ni Kan thah
 chauh loh chuan annin min that chau ngei dawn
 a lo ni Tlângsam hum mai pawh hi kan hneh
 loh chuan mi that ang Tin, he mite thlah hnih
 chauh lo hi chu chi hrang leh hnam hrang do
 thin an awm lo Tualchhung thubuai chuan
 Lusei ram hi humhim a ngai chuang lo, a zimin
 a zau chuang dawn lo Sawi a rem lain sawi
 rla — Lal hi sual em em chu an awm teh meuh
 mai Leidotu Rolura thlah leh Lalsavunga thlah
 ah hian an sual lo ve ve Lianlula thlah leh
 Laltuaka thlah khawla hmun hnawk an ni
 Mânga thlah leh Vûta thlah hi Mizo chi tin phur

rit an nī British sawrkarten Mizo an rawih hmasak kha Mizoho phurrit an nī angin.

Tin, Rolûra thlah hian dohal a beih fo chungchângah hian, a Sailo chite tanpuitu a nei ngai lo, a ram chhungah hian thu tuallêng pakhat a awm — “Ruahpui leh Halkha Thlangtlang chu kan do pângngai,” tih a nī He thu hī Rolûra thlah rama chin tan a nī nghe nghe Tin, Rolûra thlah hian mêl 250 laia sei tur ramri chhûn zân an vêng reng a nī Lalsavunga thlah hian chu ang bawk chu mêl 200 lai a vêngin a hma reng bawk a nī An vêng him ve ve a, an fakawm hle a nī (Zo ram awm dân hlui, dik tak leh chiang taka ka târ lan hī hre turin chhiar ang che)

Rolûra fapate pahni — 1 (12) Lalrivunga
2 (12) Thutpawrha

(12) Lalrivunga hī thlang hnawt duh chuang lovin Rawpui hmunah hian a ding tlat mai a A tân thil harsa ber chu tâwp thei lova leido neih fo hī a nī, chulovah chuan, chhim ramah hian mihring an tam ngai si lo va, mipa tam tak chu râlin an that fo si a, mī chu an tîem deuh deuh va, chhih khawntu Halkha Thlangtlang chu an lo lang fo si a, kum leh thla pelh lovin, sum chawī mah se, mī thenkhat an thah leh an man chu a thulh chuang hek lo Rolura thlah ramah hian khua-leh tui tan chhuah leh siam hī awlsam

hun a awm ngai lo fo a ni Manganthlak chu
kiang chuang lovin tuihna pût zel angin a inkah
pup chaw reng si a

An hun houhnung lamah chuan an rin loh
lam ngei ni turah hian puitu an hmu ta hlauh
va, Vai len dawn kha a ni e

Nikuala chuan (Pawih chhia) Halkha Za
thang chu a do ta tlat a Sum chhiah chaw leh
mihring chhiah chaw ang deuhva borat fo chu a
reh ta a Mahse British lo kal te pawh khan
harsatna dang chu an la nei ta fo va chûng chu
an at vang leh thil an hriat loh vanga tuar an
ni a Sawrkar chu do rual an nih lohza hria
sela chuan buaina an tawh lo vang Hei hi an
buaina leh an hahna tak chu a ni — Sawrkar chu
an do ta a, sawrkar lama an unau tak zet Lal
luata chuan sawrkar a tanpuin a vui ta miao
mai a At man chu chaw ngai a ni tih ang a
ni ta an unaupain ral lam a kawp ta miao mai
si a an hah phah ta a ni Tichuan an atna leh
an hriat tlêmna chu an hahpu ta em em a ni
Tin Rolûra thlah ramah hian khua leh tui siam
a harsa a ni mi an tlêm a, dimdaw an ngai
bawh si A khua Sekhum

(12) Tlutpawrha He mi hian unau a nei
tam rih lo A u Lalrivunga nen chauh hian chhim
ram pum puah hian Sailo chi chu an awm rih a
an tukkhumah hian Halkha Thlântlâng hi an

chuang zêl a, an tan khua leh tui han siamua hi
 a harsa em em fo va Zopuih hiah an awm a,
 ni tin Pâwih râl hlau hian an thlaphâng fo va,
 amaherawhchu Pathianin malsawmna a vûr ang
 hian an nih tur chu an ni hrâm hram a Leido
 chu thlah duh hauh lovin an inbei reng a ni Mi
 pui chhahna lam kha Pâwihho hian sut an zuam
 ta lo a ni Mi tiêm lam chu an bei chhên a ni
 A khua Zopui

Lalrivunga fapa pangate— (13) Khawsaia,
 (13) Lalpuithanga, (13) Thangduta, (13) Thuama,
 (13) Dailala

Khawsaia He mi hi mi huaren tak a ni
 a, thil harsa fêt fêt a tuar houin thlang tla lêm
 lovin Ropuih hian a inhûng tlat a, an vêl cau
 hlauhawm leh hrehawmin a khat tih a hre reng
 a Chakai a kaw tawpah a tang tih angin, upa
 ber chu huai takin a awm tât h tâh a, leidote
 chu âr nghal angin an lo lang chamchi a Hmun
 danga mite khan Pâwih râl hmuh phâk lohva
 kal bo thua an duh a Khawsaia hi Pâwih ral
 lo kalna hmun rem ber zâwnah Cherhlun chhak
 pheî khi Pâwih lo kalna Tiau lui hmun kai rem
 ber a ni. Chuta lo kal chuan Ropui hmun zawh
 atangin chhâm lam chu Tuichang lui kân remna
 a ni hlawn vek a Chutichuan Pawih râl lo
 chhuahsum remna hmunah chuan a inhung tlat
 a, Lungmaw hmun thlang pawhin thlang lam a

pan duh lo Râl dep lamah chuan a ding tlát
a ní an tí A khua Rawpui

(13) Lalpuithanga hí Kha vnglung hmuna
awm a ní ve a, Vûta kut a tuar a, Halkha Thlan
tlâng, Fânaí nên Hmêlma kut beidawnthlakin
a tuar a, thlang tlâk chu a tul ta hial mai a
Mahse thlangtla lovin Sakhawng pheí velah
hian an châmbâng ta hrâm a Hun rei lo te
chinah chuan theihawpa beih a duh ta zawk a
hmar lam hawm a tawh pheí a Mat lui a kân
thla duh lo va a chhak leh a hmarah amah tí
chhe thei an awm tíh a hre reng a Heng hun
harsa takte hian Lalpuithanga huaizia a tlang a
ní an tí Hmar lama pheí zel chu thil harsatna
a awm a, mahse mite hlauva thlang tlâka, hla
taka kal bo ai chuan anmahni nena inhnai
nghâl maia, inbeih a tul leh inbeih mai chu
tham a hre ta zawk a, a kal kyang duh ta
chuang lo va Chutichuan hui taka a beih
avangin Lusei ram lai takah ram zau pui a chang
thei a ní Chhim leh hmar, chhak leh thlang
mchenna laiah hian a thlahte chuan ram an neih
pah a Lalpuithanga hí a thlahte tân a hlu
hle a ní

Lalpuithanga hí tualchhung buai lai takin a
thi a, a chite leh a khua leh tui tân a thlaphân
thlâk a ní A khaw han siamte chu naupang
hriatah pawh a hmingthang a ní, Lênthîl hla
te chuan —

*'Kâwla dumde n Lalpuithang khuq kan ban nâng leh
 Kan ban loh leh kan lehlang ta lăwng leh, hu' hu'*

an ti a Tin, Lalpuithanga hian Pâwih chu a
 ngann a do /reng Laichinte nen tualchhung thu
 buai chu a tuar reng baw'k a, mahse a tlan bo
 duh lo Hei hian patling rilru a pu tih a tilang
 Lal thenkhat chu hun harsaah thlang an tla bo
 chiam tih hriat a ni Hotuteho hi an intlansiak
 nasa hle a ni Inlekhkhalh, inropui khalh, inchung-
 nun khalh, heng ang tumpna hi hmasawn theihna
 a ni reng si a A khua Bawngchâwm

Thangphunga He mi hi a langsar em em
 lo a ni ang, a khua pawh hriat theih a ni lo
 Chawngbêla, Thangphunga fapa He mi hi mi
 langsar a ni lo leh baw'k Tin, an hun hi pem
 buai hun a ni a, Sialsûk tlanga hi 'Chawngbêla
 hmun' tih a awm A khua hi kan hre lo ve

Vânhnuaailala, Chawngbêla fapa Hei pawh
 hi mi langsar lo mi lâw lo a ni ang, a khua hriat
 a hi lo leh baw'k

Vânhnuaailala fapa pali— Lalkeuva, Lal-
 hnua, Thangchema, Bûkchhuaka

Hêngho hian khaw hian an siam lo theuh
 a ni ang, a khua kan hre lo, Hualtu hmun hi an
 tâwp janna a ni

Tin Vưi han hnena Rasi hpathawbah mĩ
dangle angin Lalhuna fapa Vanhuara chuan
khua sia n a hlawh ve a — Thingdawlah

Tin Lalpuithanga fapa pathumte chu —
(14) Zathawm (14) Sangvunga (14) Bengkhuaia

(14) Zathawm — He mĩ hĩ a pa duh
angin Hmar lam hnawtin khaw thar a kai zel a
kum 1349 ah Chhim leh Hmar indo khan mĩ
huasen hlah nei lo a ni a, Lamtham (zawng
chang) an tih bawz zingah a tel ve a Hmun-
tha rûnin kuli awng atargin sli a mu ngêna
chhûn couan a tui tui luanah an kâp a a mu
a tuk' humah in la a i thi lo va, iei tak a dam
a, a tar hnaw a lung leh lam a zeng a Sam
lukhath khua a nei a Lianphunga khan a khuaa
sial a kaw a an do ngam lo em ni ka hre lo
an do lo A khua Samlukhai

(14) Sangvunga He mĩ hian Mĩt lui
chhakah hmar nawin khaw thar a kai pheĩ zel a
A hun hĩ an ram chan tur insiam fel hun kha a
ni a Tual chhûng thubun leh unau kâra thu
tê tak te chu a awm a thil harsa leh zual chu a
tawk lo a ni ang, Pâwih ho chu a do ngaun a
do reng A khua Thênlâng

(14) Bengkhua He mĩ hĩ a pa angin a
huai leh em em bawh a, thahnein a ngai nasa
hle a ni Khua leh tui ngah a tum nasa a ni

Hmar lam hawun khaw thar a kai zel a Mat lui chhak hmun thenkhat a su âwng a Tlawng lui chhakah hian a su pheî zel a, buai na engmah a tawk lo va Lushai Hills hmun lai lah hian hmun zau fêtah a inher vel a Sailam tlâng sângah khua a siam a, 1000 khua a nei a Cachar Vai arûn a, thingpui huan sâp naupang hmeichhia a man a, a khuiah a hawn a Chu Sâp chu a hming a vuah a Zolûti' a ti a a Sâp hming chu Mary Winchester a ni Kum khat lai chinah chuan sawrkarin Col Lewis sâp chu la kîr turin an tîr a, Mizoten hming an vuah a, Thangliana an ti a chu chuan kum 1871 vel ah khan a la kîr a, rei tak a dam a, a chanchin chu a khawngihthlâk hle a Mizoho chu a pa thihna chuan hun tha a pe ta hialin a hria a Mizohote hnenah lehkha te a thawn tlan a Tin a mantu lai ropui chu kum 1878 velah khan ujawm takin a thi a A khua Thonzawl

Bengkhuara fapa palite chu— (15) Thâwng liana (15) Kamlova (15) Tlûngbuta Lalhrima

(15) Thawngliana A pa ruat angin Sailâm tlangpuiah khua a siam a hmar lam hawun khaw thar a kai a British sâwrkar lo kal lai mi a ni a, Silsûk tlang leh Sailâm tlang hi a kai tawn a Silsûkah hian kum 1892 ah a khuaa Chhakchhuak fatlum bâwih—Chemsen bâwih an tih bawk, tlan theih loh chu a chhuah a, fatlum bâwih hi Chhakchhuakho chung a inngat a ni

A tih tur a ti zo va, sawrkar hnenah eng
kim fel takin a ti zel a, a nupui nen a rualin
hlímawm mī tīn an tih theuh ang chuan an thi
ta Mī zaidam a nī a, a khua leh tui tan mī rit
lo tak, mī ngaihawm tak a nī A khua Sialsûk

(15) Kamlova Sawrkar lo kal hun lai mī
a nī a ‘Kahrawt’ Subedar ho khat tluk hī, kum
rei tak chhûng a hrawn reng a A tih tur a ti
zo va a hun a hmang zo ta a A khua Thênzawl

(15) Tlûngbuta: He mī hī Sawrkâr lo kal
huna mī kha a nī a Mī huaī dcuh a nī thei e
huva a nei hle a sawrkâr hrawn rei lovin a hun
a tâwp ta A khua Lamchhip

(15) Lalhrima He lai hī sawrkâr lo kal
lai mī kha a nī a A khua Serchhip hī an hâl
fai vûk a, a in pui te chu a kang fai vek a hla
a phuah a —

Suihlunglênin tlâng râwnah khua ka chuan e
Chhûm leh romeiah kai zo ta e
Khawu khi nge ka teipui dawthlêng tūn

Tin sipai tawrawt tak mai chuan a khua
chu ‘Kahrawt’ an siam a an hrawn reng a a
hun a hmang zo va A khua Serchhip

Thâwnghiana fapa pahnih te chu — (16)
Lallunghnêma (16) Sahlêia

Lallungbñêma He mî hi a pa ruat angin
 Sialsûk tlâng, mî tm mikhual chenin, châm nâna
 itawm khawpa tuikhur leh a vel boruak nuamah
 hian khua a siam a, a thih thlengin a chêng a
 A khua Sialsûk

(17) Thanghana, Lungbñêma fapa A khua
 Sialsûk

Saibleia He mî hi a pa ram phet Samlu
 khai ah khua a siam a, chumî ram chu buh len
 bâl awm duhna ram a ni a, hmun lawmawm
 tak a ni fo thim a ni A khua Samlukhai

Hrângvunga, Laktungbuta fapa He mî hi
 a pa ram luah vektu a ni A khua Hmuifang

Sairûma, Lahrîma fapa mal Kristianna
 thu Zo ram a darh tan tih laia mî a ni a Kris-
 tian tihrehawmtu a ni Sawrkâr phên súp Kris-
 tian tihrehawm turin thu veivir a thiam hle A
 khua Sailam

Sairûma fapa pahni— 1 (17) Lalhânga
 2 (17) Lalthawvenga

Lalhanga hian a pa ram phet a luah a A
 khua Sêrchhîp

Lalthawvenga hian a pa ram phet a luah,
 thul hriat leh bengvâr tum mî a ni, A khua
 Sailam

(17) Ngûichhina, Lalkamlova fapa mal A
pa hmun a luah vek A khua Thênzâwl

(14) Thangduta Lalrivunga fapa mal He
mî hi chhim hawin a phei a A khua Vantawng

(15) Lalburha Thangduta fapa He mî hi
hmâr hawin a phei leh vak a, Kristian thun a
thin a tirim fo, a thih thlengin A khua Darlung
Lalburha fapa parukte — 1 (16) Suakhming
thanga 2 (16) Rûmliana 3 (16) Suakngûra
4 (16) Rothiaig 5 (16) Rozinga 6 (16) Ro
ngauauva

Suakhmingthanga He mî hi khawthlang a
pîn A khua Vacha

Rûmliana He mî hian a pa hmun a luah
A khua Sabual

Suakrgûra A pa thu angin a khua Hau-
runibâwk

Thothiang a A pa thu angin a khua Pârvatui
Rozinga A pa thu angin a khua Darlung

(14) Thuama fapa Mî lâi lo a nî A khua
Thênzâwl

(14) Rohnûna, Dailala fapa A khua Bûng
tlâng

(15) Lalthawma, Dailala fapa A khua
Sêrtê

(16) Hránga, Laltháwma fapa A khuá
Pûkzing

(17) Lalzâra, Hránga fapa A khuá Puk
zing

Nghina, Rohnúna fapa A khuá Bûngtlâng
Vântawnga Khawsaia fapa A khuá Pang-
zawh

(14) Lallûra, Khawsaia fapa A khuá Sêr
tlâng

(14) Dopâwnga Khawsaia fapa He mi hi
amah a huai rêng nge mi huai a ngaisâng? Mi
chuán mi huaisen âwm takin an sawi A tawng
kam thenkhat vantlâng hriat hi mi huai tawng a
ang hle “Ka pa sawm tum, kei panga tum tih
hi A khuá Keltan

(14) Sailohana, Khawsaia fapa A khuá
Bêmtâr

Ronguauva Lallûra fapa A khuá Pang
zâwl

Saikûnga Lallûra fapa A khuá Sêit êng
Hranghana, Lallûra fapa A khuá Lung
chem

Thánkûnga, Ronguauva fapa A khuá
Pângzawl

Mangtháwma, Dopâwnga fapa He mi hi
mi huaisen nun an sawi A khuá Kêltan

Vânbuanga, Sâiloliana fapa A khu
Rawpui

Dokhûma, Sângvunga fapa He mi hi upa
fêtin a dam a mahse a hnahma a lang lo A
khu Chawngtleng

Lalkanglova, Sângvunga fapa He mi hi
mipunn hun sei deuh nei atan an it em em A
khu Hriangtlang

Liankhara, Sângvunga fapa A khu Van
chêng

Rochungnunga, Sangvunga fapa A khu
Bâwngchawm

Sângviala Sangvunga fapa A khu Sial
hau

Hmâwngphunga Thuama fapa Upa takin
a dam A khu Mualthuam

Rungnawla Thuama fapa He mi hi mi
hrât mi kawhsen mi fing, mi kam thiam hriam
lova mihring hneh tum, mi zai tlang si, rilru tha
nei, mi pran danglam a kiangah beng a tlai hle
Mi induhho tân a hnawk a ni ang mi dang tan
a hnawk lo A khu Sekhum

Vansanga Thuama fapa A khu Sê chhip

Lalhleia, Thuama fapa He mi hi Tlawng
lui thlangah a chêng a khu a nei ve fo thin
A khu Buarpui

Laltâwna, Thuama fapa Hun inchuktuah
 laia mi a ni lo va, a thiltih hriat a tam lo Ro-
 lûra thlah lal chiho hi mi narân aia tawng tlêm
 leh thuhnuairawlh mi an tam hle, chutiang kawng
 ah chuan he lal hi a sawituten an fak hle A
 hnuhma a lang tam lo A khua Lungrâng

Hrângvunga, Laltawna fapa He mi hi a
 ɣawngka mawɪ em em vak mah suh se, a thu
 chu a fɪng em em vek a ni Sailo mi ka biak
 phâk ve zingah chuan a fɪng ber pawl a ni A
 khua Lungrâng

Vândula, Thutpawrha fapa He mi hi a
 khua hmêlmaho lo kalna pawimawh a ni a, Fân
 aɪ leh Vûta thlah hlauhawmna a reh ngai lo va,
 nunau thlaphân a tâwp ngai hek lo an ti A
 vâng pakhat chu, mi kan tlêm êm vâng a ni an
 ti bawk Lungmawɪ Pawih Thanghlianga râwttu
 a ni ang A khua Râlvâwng

Vânhnuaichhana, Thutpawrha fapa A khua
 Khâwngchhetê

Seipua, Thutpawrha fapa A khua Val
 chêng

Lalthangvunga, Thutpawrha fapa A khua
 Haulawng

Lalluauya He mi hian a unau leh a chite
 chu sawrkâr hnenah a hralh a a do ve ta a,
 mi fɪng deuh ni sela chuan sawrkâr thiltihtheihna

hmagin a ropui thei ang, mahse a hmang em
 em lo A biru leh bnuhnawh a sawrkâr lehkha
 pêk tha fêt te chu a vawng tâwl mai a ang ta
 zâwk Khawvelthanga Sailo bawih c'huahna thu
 beitu nêh tehkhin ta ỉa a inang lo hle Mihse
 mak ti ntuk suh u Thil chwâr chhuak hi m ang
 in Lusei ram insiam tan tur a nihwa lamun thlir
 thiam zawk tum tur a ni Mit nei lo kan nih hun
 lai thil a ni Hur hmasa mak tak tak ỉa hrilh
 che u hi ka la tum zawk nghe nghe a ni A
 khu Bualbui

Vandula fapa pathumte— 1 Savûta
 2 Sangliana 3 Lalthuama

Savûta A khu Thutlâng
 Sangliana A khu Hnahchang
 Lalthuama A khu Bualpui chhim zâwk
 Lirrawna Seipua fapa A khu Khawng
 chhe'ê

Hm ngli na Lalthangvunga fapa A khu
 Bûnghmun

Changchhama Lalthangvunga fapa A
 khu Lu ngmâm

Thantluarga, Lalthangvunga fapa A khu
 Râlvawng

Patua, Lalluauva fapa A khu Chhîp
 phir Rokhama, Lalluauva fapa He mi hi kum

1909 ah khan Assam ram pum fang chhuakin ka
zui a hun sei nei mi atân a itawm khawp a, mi
nun dan tuang nin ka hria A khua Lungmawi

Lalbuanga, Hmawngphunga fapa A khua
Neihloh

Rohmingthanga, Hmâwngphunga fapa A
khua Sêrtê

Liankaia, Hmâwngphunga fapa A khua
Mualthuam

Lalnginglova, Hmawngphunga fapa A
khua Zotê

Dohâwla, Hrangphunga fapa He mi hi
Kristianho huat a peih hle mahse a mak lo ve
tun ngai ıla Zo ram mipui thang tur rih vûrtu
angah ngai ıla matheilovin a kalna tura thi thei
tawh lova hmaa an din hun tur ngaihtuah sak
ıla, khawngaihlâkah ngai ıla a ni zâwk e A
khua Aithûr

Thangzama, Hrânga fapa A khua Thil
tlâng

Zabiaka, Dotâwna fapa A khua Rotlâng

Saihnûna Dotâwna fapa A khua Dênlung

Sairûma, Lalthuama fapa A khua Sairêp

Sângtuala, Vanhnuaichhana fapa A khua
Herhse

Zadâla, Vâhnuaichhana fapa A khua
Khawngchhetê

Sailo fa ngei ni mah se, khua leh tui tha
taka vawng zawm zel lo kha chu chhui thiam a
harsa a, chhui lohva thlah hlente pawh a awm
thei, tin, mi kan be kim thei hek lo

Tûnah chuan hriat ka duha ka beih chhan
thil pahnih chu ka ti zo ta Kan thlahtuho
tawng leh Luseiho hruaitu leh keng kawhtute chu
ka hre fel ta a ni

Tûnah hian inthlah chhâwng zêl Sailoho
kha ka chhui zo ta a Vâneh vang leh suang
tuah thiam vanga felna kawng thenkhat neih vanga
Lusei ram chhûnga Sailo lal anga lalna siama
sachhih fathang ei veho te pate lal si lo mah
ni lala, fate pawh lal si lo chu ka han chhui
thung dawn a ni Hnam tin inthlah zela lal
zel lote chu felna vang leh vanneh vanga lal chu
ka tar lang leh dawn a ni

Chhuituhote chuan mi 98 Sailo argin khua
an siam a, Sailo remtihpui leh sawrkar remtih
puun, an ti

Huaisei vangin Dinawna, Kiangte mun
lal nula a nei a, Vâhnuaiana farnu lal zarah
khua 400 a nei mahse a thlah kan hmu lo Chu-
vangin tûn thlenga la ding zêl lo chu ziaak sên
lohvah ngai ila, la ding zel chu ziaak ila —

Hmng.	Khua
(1) Nikuala, Zahau chi	Tualte tlâng
(2) Vaisleia, Hualngo chi	Khuanglêng
(3) Lalsânga, Sailo	Ngûrtlâng
(4) Sânga, Fênngo.	Hmunhmeltha
(5) Thangthiauva, Chawngthu	Buangtlâng
(6) Lallua, Zahau	Sawntlung
(7) Luseia, Chawngthu	Chhûngte tlâng
(8) Luanvunga, Paihte	Vaikhawtlâng
(9) Chhingvunga, Paihte	Selâmtlâng
(10) Thlamung, Zahau	Zuchhip
(11) Butpâwla, Fênngo.	Lawihmun,
(12) Vânhnuakhûma, Hualngo	Saisih
(13) Bualchhuma, Sailo	Leisen
(14) Vaikhama, Zahau	Vânzau
(15) Pahuala, Hualngo	Leithûm
(16) Rozika, Hualngo	Dungtlâng
(17) Mitinliana, Hualngo.	Vaphai
(18) Rozika, Sailo	Fârkawn
(19) Dosânga, Sailo	Muallung
(20) Darmaka, Râlte	Pûkpui
(21) Sangkhûma Thangluah	Hrûizam
(22) Hrangphunga, Thangluah	Chhippui
(23) Hrangchhûnga, Chawngthu	Bawrai
(24) Dârsâta, Kiangtê.	Rêngdi
(25) Lalkhama, a lian	Hmunpai
(26) Bawnga, Fênngo	Saitlaw,
(27) Hriat loh	Palsâng
(28) Sânga, Fênngo	Sakawrdai,

(29)	Hnawka Fêngo	Vaitin
(30)	Hrânga, Fêngo	Vaitin
(31)	Kaplâa, Tlahdo	Sibual
(32)	Lal'hiu'ya Chênkual	Vawnga
(33)	'ânkh'ia Chênkual	Koi'sib (Rong ê)
(34)	Krê'kûn a Chênkual	Bukpui
(35)	Va' Krawhring	Suarhiap
(36)	Sckawia, Hiamte	Banabi
(37)	'aituêra Raltê	Kawnpui
(38)	Lamauka 'al	Lungvai
(39)	Dârchn'inga Pâltê	Phuaibuang
(40)	M'ang'sêlvunga Kl'êtc Râitê	Mua'vûm
(41)	M'ang'hiaw na Ralte	Zinlawn
(42)	Vânhiu'ia Sailo	Thingdawl
(43)	Sânglinga H'ê'ium Pâwih	Th'idawr
		Luh' Tlâng
(44)	Suka Chavngthu	Durlang
(45)	Thangphunga Chavngthu	Sairum
(46)	Pulhau Hau'nar	Thikthong
(47)	Mikthang, Khia gte	Fah'veng'liu
(48)	Domana Zai u	Tualpui

Kan'irat loh pawh tam tak an la awm ang Hôngho hi an thlahtute atinga knua leh tui cnhiwm zeltu kha an ni lo va, fel vang leh vanneih vonga changte kha an ni Mi varnei em em khi an ni hlawm a ni Hêng mite hi ngaihrâh thian na mipui vanneihna an ni ang, hotu nei lova aw' hi thil paw' ropui a tte Fahrâh, nu leh pui rei lo chu a blimpuiaw' tum tuma'ia an saw' tlei o clut'ung cauan ngu'ia

Tin Thangzachhinga (Vâna pa, mî fel kha khua leh tui nei ve turin Vahnuaiana khan a hrilh a, mahse khua leh tui nei ve aun a lal chhûnga khawnbawl zel thutiam chu a thlang a Liankhama Phuaah a thlahten khawn an bâwl zêl

Tin, mî 51 kha an kîm lo a nî, khaw sîam pâmtûl hî an tam hle a nî Lusei rama lal tuma khaw sîam hî in hriat kîm loh vangin tlêmin ngai suh u, tam tak an nî tawh a nî

Tin Mizoho Lusei ram chhûnga chênggho chung a kan hmuh leh kan hr at ve chin thu Chiang chu han chhui leh ıla Thil kan hriat theih chin chu kum 1881 a tang kha nî sela tin hei hî a awm reng a nî Ral kan hlau fo va kulh te kan nei fo thin Kan hlauh chu Sailo ral a nî thin, hmun laili lam mite chuan Chhim leh hma kan tih hian, chhim chu Rolûra thlah pum hî a nî a, hmar chu Lallula thlah pum hî a nî a Tin thil lo danglam apiang hî ral lo kal tur huva nun kan ring a nî Kum 1886 a arsi tlâk zante khan zanlai pêl thlengin ral vêngin dai kan vel a Dar mang te, Kawl khuang te kan tum zel a nakin ah upaten, Zanlai a thleng ta, naupang mu tawh rawh u, ' an t a zawlbûk kan pan a Rolûra thlah leh Lallula thlah chu kan inhlau deuh reng a Leido dang chu Lakher ramri atanga kal zêl in Pâwih ramri zêlah Tiau lui dung tluan, Bapui tlângah Tuisa nen a inkhan a Tuivai dung tluan in Tipaimukh thlengin leido kan nei ve ve baw k a

Hun danglam apiang hi upaten an hlaw va in hmanraw mau puak ta chiam te hi leh thâl thî tleh te hi râl lo hnaî nûn an ring a hlaw reng renga awm a nî Mahse inrûn nasa em em te kan bre lo Titi thun ral dep lamah nula kawr iptê an âwmah a awm a duh hunah an lâwmten vahlo emaw, tuibûr ûm emaw an la a chut a ig ti duh lo chuan lâwm tur an hmu lo tih thu te nula leh tlangval thubuaia chawî loh thu te kan hria a Tin thî tlem tê kan hria a Tin, thî tlem tê sawî tham nî lo, mî lû an han hawn chu chemte hian kan sat a, râl thattu angin âr tem kan ai ve a ruai te naupanghoten kan theh ve a chu chu vang tak sun a awm Tin naupang ho hian râl lû lam dan kan zir thî Tin râl dep hmunah chuan muan hun a awm lovin an sawî Khaw chhûng ril pawh a muing lo a nî

Tin chaw leh chi hi a vâng fo a nî Sa kei avang hian buathlak a awm fo thî bawk a Sakein ei tûra mî a seh hi a lo thang fo thî bawk a nî, ralin mihring an thah thu hi a lo thang fo bawk a Tin khua a lo thâl hian tlangval tinn sai ram chhuah hi an tum thî a nî Râl dep lam chu an kal lo ral muing lam mî an kal zut zut thî Tin Zawlbûk kan neih avâng hian, chanchin hi mîpuun an hre chur thuai thî a nî Chung huna mî thî ngaihtuah leh mî benglût rang ber thî chu nî thah te sa ropui kâp leh râl hlawhawm leh, Sakei mihring

ei thu hi a ni ber a Pawihtê ram dep lam chu,
 mī mal chauh hian an awm ngam lo Nəupang-
 te hla deuhva ramvah an phal hek lo, a chhan
 chu Pāwihin an la bo vang tih an hlaupui a ni
 Mī tin hlahawma awmna avâng chuan, Paśaltha
 leh mī huaisen hi an hlu em em a ni

Tin, Vai lam sawrkâr lo thlen dawn hnai'i
 khân hun a danglam ta phut mai a, Nikuala
 Zahau mī Tualte vela khaw siam kha, a lungn
 thei ta lo va, Halkha Thlântlâng te Lusei ram
 ehûnga sum chhih khawna mihring phil ta a
 man ru a, hawn a, that thin, mī tin huat kha an
 awm a, mahse Sairo lal thenkhatin an tlawn a,
 Savunga lal dam rei chi leh kuangte hian, laichin-
 ah an siam a Vuta nên Nikuala khaw khat
 chauh nei chuan a do ta tlat a A chem a kal
 hle nghe nghe a chuta chinah chuan engkim i
 reh ta hlah va khaw mah kal ngam loh te a
 reh a Sum chhih chaw a reh a, mihring pui
 rûk a reh a, man bo rûk te a reh ta vek a Ro-
 lâra thlah chhim*ramte hi kan eng a thawl ve ta a

Tin, Vai hian a lo thlen a, Nikuala chu
 Halkha leh Thlântlângin an hek a, chuta ngai-
 thlatu Sâp chuan, Nikuala chu thiam loh a chan-
 tur a, tâng turin a rêt sak ta a Tona hian ngai-
 tuah hian Lusei ram mipui*humtu kha Sairo lal-
 hi hian tanpui seja, tâng lova siam awm tak a
 ni, thil tisualtu a ni si lo va Thil tisualtu kawng

a dal sak chauh a nı reng sı a Amıherawhchu
tûnah hıan Phengphlehpa nı khua a tlai ta Nı
kuala mı fel hı a hming ı chawımawı ang u
Mıpuı mı tın vannehna thlentı chu Nı'uala
Pawıh pa tı tak te a nı Kı hmu lo va a then
rualte ka be fo va an sawı ka hıa

Tın hun chu a lo ınlet danglım leh ta thut
a, Vai lo hıan chuan kan ram an lo thlen ták
vâng a nı Mıhring pawh kan'lo ınlet ta ı, fa
hrah ho te, sıpai hnêna cheng teho pawh chu an
lo ropuı thung ta a nı Thıu a tam lutuk loh
nan hırlhıah vek lovin tam tak thlahı ıla

Tın, hun chu a lo ınher zel a, mı fıng then
khat chu sawrkârah chuan kam dınnate awıhawm
takın an lo neı ta a Hun lo ınher zel chuan
kan hnam mı â tak tak thınte khat thıl thıam
leh zırte hı a thatna kan hre ve tan ta a fıng
vâr zual leh theı pa chuan an lo beı tan ta a

Tın be rama mıpuı leh hotute chung a mal
sâwmra lo thlengah ngai theuh ıla sualem emın
ka ınring lo hıal thın a Hıêngte hı —

(1) Lallula Sailo c'ıı Mı tın tana demna
lai awm lo a thııh hıat nawn nuam chu

(2) Thangzachhınga, Chawngthu hıam
Zaidamna felzıa lo lanna chu kan neı leh a A
dam rualpuıten an deusâwn a, pasaltha dang a

ang lo a ni ang, hetiang hian - 'Tu u ang hian
i aw i tinê m a, misual dam leh i nih i lantir a," tun

(3) Liantuala Chhakchhuak hnam
Khâwnglung kawtchhuah buai taka mi fei leh
huaisen kha beih hrât a thatzia lo lanra bulpui
mihring nun chhanhim kha a ni a, kan nei leh a

(4) Nikuala, Zahau Pawih Huaisen Hal
kha Thlantlâng sum chhih chawitir tura Lusei
rama vak vak a mihring that ru a, mihring man
a, hawn ru a, mihring chhih khawntu anga lang
utâwptu kha kan nei leh a

(5) Pasuaka Chhakchhuak hnam Ch'up
phira Tarmit Sap ho sipai rual kan dan laia Si-
lai atan thing suih pua, sipai silai mu kah zawh-
tir tuma, an hmuh phâk tâwka chotû, sipai silai
mu ren avanga an kah duh loh phawp hiala huai
kha kan nei a A tawng chu hei hi a ni 'Silai
ka ken chuan ka thlum ang, a tha lo ve Ka
nupui pasarihte chu ka sîn ta a, thihna hi mi
thlensak vetu hi ka duh a ni, a ti

(6) Zaphunga, Renthlei hnam Tiau lui
chhak mipui dangta huai berte zinga huai ber
kha, hmun pawimawh puhru tura Lusei ram
mipui tâna Pathian ruat ang hiala ngaih theih
kha kan nei leh hlah va

(7) Khimeia, Chhakchhuak hnam Lusei
ram hnehtu Gurkha sipai, mipui pa' nê m tûra

sawrkârm an thlah, Zawl ch'uah Lus i cl ang
 Gurkha sipai tawrawt em em kan ngam si loh
 kan thil zawrh apiang mi chhuhtu, arpui cerea
 mi lei chhuhtu, artui pum li pawisa pah m tea
 mi lei chhuhtu, kêl tleirâwl chêng khat leh sek a
 lei chhuhtu, Thakthing Kulikâwna ni tina sipai
 tam tak thil lei chhuhtu tuma ding thir sual tû a
 ni tina Kulikawna awm peih, sipai chu kur khat
 a sual hmain an sim zo ta Mihring tinn nge ni
 Pathian tih i duh duh vuah mai rawh Mipui
 vanneihna a ni Chu chu lan nei leh a Mi
 huaisen hian silain râl an kâp a feim sa hlauh
 awm an chhun a Mi tin ngamtu sipai ni tina
 sual chu mi kâwnah chuan pasaltha hming tu
 hming mah a lang lo, Khimeia a lang

(8) Dr Fresure Scotch hnam Sawrkam
 kêl leh âr a man chanvea tan kum peih lova
 an ngen thin chu tibo tura be tu mi huaisen
 Missionary taa tak mu chu kan ram tan hian
 Pathianin min pe a chûng zawng zawngte chu
 kan ram tân min hneh sak a ni vawin thleng
 hian a bo hlen ta Chu chu kan nei leh a

(9) Taitesena, Khiangte hnam Tlawm
 ngaihna bulpui leh tlâwmnguhna zung kaiho
 khur ropui ber chu a ni a Mite hian an lo awm
 tih hriat nân leh, he tlangvâl fel hi Mizo mawi
 nân leh mipui hriat tur pawimawh bikah a lo
 awm Mipui vanneihna angah ngai i

(10) Khawvêlthanga, Sailo lai bâwihte chhuahtir duha, huai taka beitu chu He lai fel tak hian fong tak leh thiam takin mite zalêna ngaihtuahin, a chung a thui lo thleng tur pawh pawisa lovin huai takin a bei a Hetiang mi, mi fakawm tak mai kan nei hi mipui vanneihna a ni

Kan huam vânnêihna hi lâwm takin i han thir zêl teh ang aw Kha leh chena rei leh sei kha rorêltu vin tak, a tawng kan hriat lovah “Eng a” pawh kan tih ngam loh khan a tawng pawh kan hriat theih loh khân kan thu paw ro-pui leh harsa te min rêl sak thin kha kan hre theuh va Tin lehkha zir thu kha a kal zêl a lawmawm êm êmin ro min rêl saktu tûr an tawng kan hriat theih, kan tawng hre thei bawh Pu Thangluai Chawngthu te, Pu Buchhawna Khiangtê te, Pu Sainghinga, Pautu te chu an lo awm ta a, kan huamhote tân hêng hi lawm tlâk a ni Mipuite avângin Pathianin sang leh zualte min la pe ang tih beiseiawm tak a ni Min enkawltu Pathian a fong si Hei hi tânah hian kan vâwr tâwp a min a lang rih

Tin, Sailo rorêlnain Luseiho man min rêl sak dân hman lai ngaih dânin Sial hi pathum a awm a —

- (1) Sepui ngal kal — Sepui pum tihna a ni
- (2) Tlai Sial — Sepui pum chanve tihna a ni
- (3) Pui sâwm Sial — Tlai khing

Hêg hı an thil chheh dân a nı a, tangkai
teh chiamna nei mah suh sela hriatpui ve mai
mai ıla, thil hlute hı a tangkai lo va, thil thai
hlirin a famkim lêm hek lo

Sailo man Se sâwm a nı, man nawı a belh
tu nên Rs 300/ a nı tûn lai chhiar dânin
Thangura thlah hnam riatie chu Se sarıh a nı
Tlai sıal a nı a man nawı nêna chhiar vekin
Tûn lai chhiar dânin Rs 200/ a nı Lusei hnam
6 te man chu Se nga theuh a nı Tlai sıal a nı
a man nawı rên Tûn lai dânin Rs 154/ a nı
Tochhawng hnam Se li Tlai Sıal a nı, tun lai
sum chhiar dânin Rs 124/ a nı

He thil hı Tıau lui kın thlak hnua Sele iha
Pu Kâwla hova an rıla chu thil hriatna dik chu
zawn chhuah theih a nı em? Lianchhiari Chuau
hang nu'a Chawngfianga Hnamte tlangval tın
Mângmuai Pâwih Hlawndo hnam palai kal hnên
ah Lianchhiari pan hetiang hıar a sawı Sailo
hovın man dân ûr mı rıl sak khân kan man
dân tur an titlu vek a inneih nın sıal aia tlem
in lawı loh tûr a nı, an ti a Kan unaupa
Chawngfianga hı a pachhe ve a engtınge kan
tih ang aw hetı h an kan ti ang ı, kan lawı thei
ang chu— Hreipui Tlaiıh ka pawm ang a me
talh bâwm Tlaiıh ka pawm ang a, sıal a nı ang
a kan lawı tnei ang hotu rorıl bawchhe lovin
a ti a Mângmuai thınlung a let phut a, a buai
vek ta a nih kha tih kan hıia Lianchhiari pa

kam that avângin Mângmuan Chawngfanga tlâi
bo thui atan a tir a, an thah hluhpui angin
thu a rêlpui a ni tuman thah thu an sawi si lo
man thu an rêl chu a hrih ngei a ni itsikn
thu a tel ta a ni

Tin, Sailovin Luseia chhaiho a d'wisi
kilpui theihho nia a ngaih chu man a rel sak
hnam hrang hnam 7 ho kha an ni Cnnggho
chu a thuihruai ber kha an ni fo Hrehawmah
te leh mangannaah te leh hluhawmnaah te
Chuaungo, Chuaungang, Chhakchhuak Hahnar
Chhangtê Hrahse Tochhawng hênggho hi Tin
Sailohova kan khawsak zel chhênga kan thil chan
tha em em te chu i then a zât tal kim e a em
lo pawhin han chhût chhuak leh la Vanneihna
nihlawha, thil lo thleng thinte chu chhut la
Nakinah i hmu ang

Thlang tlak vaw 7 na Hei hi Lântlâng
atanga Tiau lui kân thlâk a ni Tûnah hin
Tiau lui kân thlakna vaw 7 na kall o hi Sailo
ho kha an ni tir a Iva lui dung Tan tlang pheia
hnâr nei khawchhak hawia luanga Tiau lui han
finna takah kân Tiau lui an kai a Tin Diwn
tlang lam atanga Khuangthing leh Lurn pui tlang
zawna lo kaite an awm nual baw a an ti Iva
lui chhuaha kân hi a hlawp han ber a ni a thu
a lang Chiang a ka hmang bik a ni

Tin Sailo hnah thlâk chu hlâwm khatin
an awm khawmin a lang Muall ngah te pawh an

awm tih an sawi Tin mipui chu an nasa fôt a
 ni an ti A zim êm bawc a, Tiau lui leh lui
 pui inkar hi an bawh khatin an sawi 'Ma'he
 hun rei vak lo chhôngin mipui chu tân chhia
 angin bo thuain an lang. Se'esih khuaa' h nian
 an awm khawm a, Lallula a awm vem a lôn
 Hnuapui Sakhua an biak laia hotu bu Pu kâwlan
 a hming a lam Hnuapui sa chhinnua tur bel
 min pe rawh u" tun in hnuata min a dil a Lal
 lula chuan bêl chu kawmchara' a thlak a hlum
 bêlin a tuar lo Pu Kawlan 'Lallula te reuh hi
 bu rawh muallil hrang the tur chu in rilra khauh
 engemaw ipiaupui reuh hi maw le a ti a Kha
 mi hun lai khân Sulo khua hi hmun tam a in
 zâr dâh lo Khaw awm chu heng hi hriat chin
 a ni e Hongah hian Sailo khua a tel ve chah
 a ni —

(1) Linnpuia khua Khiaunglôn tlan (2)
 Luth tlangah Lianchhiari awnna (3) Farkawn
 ah Palian khua (4) Chawngtui (5) Vaphai
 (6) Vangtlang (7) Sihfa (8) Champhu velan
 khua sâwm lai (9) Darlung (10) Saithah
 (11) Dungtlang Chiang taka lingsar chu heng
 hi an ni

Hêng hua khawpui neiho hi Thangura
 thlahhote kha Zadêng, Palian Thangluah he mi
 chi thum hi an ni ber Tin Chuaungo leh
 Chuaungang an lang ma'he he mi chi hnh hi
 Thangura thlih an ni lo va tin mi hlui upa

khân an sawi theuh, an nî lul lo an nî chêk ang Tin, Sailoho kha an insem darh a, Pawibho kha an chak ta hle a, an buai tan leh tain a lang Tin, Dungtlângah khua awm hlein hlain mîo hrilh Tin Tiau lui chu an kan thla zo ta a, Tiau chhaka awmhoten thlang lehzuai pan an tum ta a Hêng huna thil lang Chiang deuhte chu hêngte hi an nî Thangura thlah zinga mî thenkhat kha Lusei ramah hian khua leh tui siam thei awmîn an lang a, a vang chu hei hi a nî Sailo khân chûngho chu an vuawang ang deuhvin an la en a A t̄enah chuan khua leh tui muang takin an siam, hawtu an lang rih lo Chu mî a-vang chuan chhakchhuakho an chesual nîin a lang Tin, he Chhakchhuakho hian pawî an khawih a nî ngei ang Hualhang leh Hualngo t̄angin Chuaungo leh Chuauhâng leh Hauhnâr tangruaiho an do avâng hian sawi chhetu Sailo bengâ khungtu an awm a nî ngei ang Sailohoten Chhakchhuak ho thlang tlak eng vângin nge an phal ve loh ? Luh sum Luahtaih t̄hi mal tha leh Hauvawng darbu t̄am thlang tlak phal ve nân luh sum an chawî a, tin, thlang an tla ve ta Upaho chhiar dânin Tiau lui an kân thlak chin kum 20 china Hualngo Chhakchhuakho kha an nî bik deuh va Pilêrah leh Riangt̄leiah leh Luangpawnah Hualngohmun Aizawl atanga mel 8 na chu chu khua chu an r̄awt a, chu khaw pali chu an that vek a, chu chi chu an inkhawm thuai a, Tuiwai r̄ala Thahdo lal hnênah an va lût a t̄hi mal Chemtah t̄hi an tih leh Kalzâng darbu chuan luh sum lal hnênah an va pe leh ta a Hun rei lo t̄ê kum

2 ah an râwt leh ta phut nûn an sawi a a tlanho chu Tuisen hnaiah Aizawl atanga mel 70 vclah mhmû khawmin an sawi a ni mi pasarih nûn an sawi Falim tiem tê ve bawk chu bcl chho leh tain an insa vi bawk a Tin chuta chin h chu in Sailo lal leh Thahdo lal khuaah Hmar Lusei nuam hming thar a lo awm tan ta Hualngo tlan duh loho kha nûn an hria Chuta chinah chuan Huil hâng tlan duh loho kha Chemsen bawih fatlum apiang bawih zel tlan theih loh chu lo awm tanin an hria an ti Upaho sawi dan leh hriat dan chuan Chhakchhuakho hian tu pawî emaw, pawî tak an khawih a ni ngei ang a nih loh vek leh Sailovin ka ram tia a ngaihah hian la'na khuu siam ve an tum chu a awlsam lain an bei thuai a ni tûr a ni Hmâr Lusei chanchin leh rawt bâng, thah bâng Pâwiha lût ta nen kan hre fel leh taah rgal ıla leh Hualhângho bâwih chhuik thei lova tang thu nen thil thum a nih chu

Tin heng chanchin thang vel avang hian he ram chhûnga Sailo ni lo khaw siamte chuan an thenawm khawvengte nen tlan hlatsin an chuh a Hmâr hawî leh thlang hawin mipui tam fet an kal zel a Tin thlang pan hi mthei lova boraina a ni a a lo kir leh tur awm lo hualin an mang ta a Chuvangin kan pun tûr angin kan pung thuai thei lo va British sawrkarin hmun chhe lutuk lo Lusei ramah hian min hip khâwm a, hmun danga mite hian sawrkar avângin

lo kîr leh añ duh a, chutichuan kan lo pung ta a nî Tin, Sailo nî ve lo khaw siam kha a bo tih kan hre leh ta a nî Tin, an tlan bo hlatzia han en leh ıla Ka nu nu, (ka pî) 1908 ah khan Sialsûk bul Diarkhai khuaah kum 94 mî nia insawî hî a thi ta a Chu mî chuan Zadông ial hovin thlang lam kan pan zêl a, kan hotute hlawm chu Sakhan tlangah an thi zo hlawm ta a Kan lo kîr chho leh a, Kawkpui (Tuaahzâwl) kan han thlen chuan, hla sak tur hî in ngah a nî ang e hla an sa an sa thin a, kemho chu hla tlem chauh kan nei a, chung hun chuan puan-fên ka fêng dawn têt tawh e a tî a Lu ei ram chu a khat a, Sailoho chuan insem dar'î an tan a, an insem darh a Hnam dang khaw siam chu he ramah hian an vâng sâwt hle a, lawk t an tuar a Hnam dang khaw siam hnahnung berte chu hêng hî an nî deuh hlawm a

(1) Mangchini nu kulh hal khum tuar te

(2) Mawmrâng khampui kulh hmanga, Vaiphei Siakzapauva ho, Sailo ralin an um chhuahte kha an nî Sailo thua khaw siam lote chu an tlem sâwt hle a Sailoho zara khaw siam chu an tih dân an chhawmtir ve a, sachhih leh fathang an ei ve a, Fânai pawhin he lal dân hî an hmang ve a, sachhih leh fathang a la a Sailo hian he dân hî a pî a pu hnena a chhawm a nî hek lo A inñanna hî Seipui khuaah zan tin kawng khâr ngbeh man kha, 'Ka lal dawn a tih thin avang-in, an pêk dawnin chêksawlh nân, Lal dawn

man" tun an pe thin a, tin, Hnamtehovin lai atan an sâwm chinah khan pêk dân hming dang an vuah a, 'Lal man' an ti a Buh hi 'Fa a ni a, a vai pawh 'Favai' kan tih hi Chhêk in pawh hmân lai chuan 'Fa chhiar" a ni Tiu lui chhak ațangin fathang an la tawh reng a ni sa dân an lak pawh chu mi hun chu a ni thei ang, ka hre chiah lo Sachluah an rêl hi khan sai hi an rêl tel lo a vang chu Thangchunga a chuang ve lo in an chhiar vang nui an sawi Chutichuan, Lusei ram hi Sailo khuain a khat thuai a mi dang khua chu an tlan bo loh leh an huênah tel ve a tûl thuai a ni

Tin, Sailo hi hre thiam takin chik takin ka hin chhêt chuan an tha rei hlein ka hria Bâwih thu te hi anmahni siam ni lo an tam mai mite tihchhiat leh ram duhte hi an lût lui a ni Mi ram te hi anmahni chin a ni hek lo, mi dik lo thenkhatte hian an unau leh an thenawmte thawk peih intihausa an itsik a, tihchhiat an duh a an phur chhe lui thin a Mi dang tihchhiat duhte an bâwihah an lût thin Upaten an sawi dan chuan vântlâng lungruai nân bawih te hi van tlâng hremna an chungah a tla a vântlângin lai bâwihah an beng lût a ni a tirañ chuan, an ti Miten an barh lui a an ti hram hram hi a in țanna a ni vek a Hotu dang kan chungah tui neituten kan chawî thuhna tur kawng an zak chhuakin an zawng chhuak a ni lâwm ni? Kan thawh chhuah tam phei chuan tawh nei lovin

mī chawitir a nī lāwm nī? Hotu dang nēn teh-
khin chuan Sailo hī an pamham thui lo a nī
zawk lāwm nī? Tūn laia suai em ema an sawi
te hī ka fak a nī hek lo, an khuate vawk talha
a dar phawh vek an tuma, an rēl te thang kam
hauh bikte ka fak a nī hek lo, an tūn hma nun
kha ka fak a nī e Chutichuan hotu dangte an
aia an that chuan a lawmawm ang British chuan
khuaa mī neih kumin mī chawitir a, India pawh-
in Tin, anmahni tisuai zual sauhtu chu hei hī
a lo nī leh a — An lalna bān tumīn khua leh tui
mipuiho an hei a, an bān thei leh ta sī lo va
chumī zawhah chuan chung thil tī vela zualkai
chu an ram nual a He mī chinah hian thinur
hnahawh a tan ta a nī Thiamawm tak an nī ve
thei a nī, mihring mai ve bawh chu an tha fam
kim zo lo fō theuh a nī Chūng chinah chuan
Sailo nī ve lo khua chu an zuah lo lehzuai a

Thangura thlah nī vete khān khua an siam
thei lo chauh pavh a nī lo va, khāwnbawl thu-
neitu bera an tan pawh an remti thei ta lo a nih
kha, Sailohoten an lawm loh an nī ta a Tin,
Lusei ram hī Sailo khua hīr a nī ta a Sailo
lalna khua nī lova khaw tēa awmte chuan rawk
an tuar a Tin, hotu dangin Lusei ram pēla hla
lutuka an kalpuiho kha an lo kir chiam a, hnam
thenkhat Thlang chhuak an tihte pawh hī chhak
lam atanga lo kal chu an nī theuh a nī, chu-
tichuan a thi bangte chu he ramah huan an lo

kir a ni Chiang takin kemahni aiga (Aupa
 taung) Awksatlâng in th, Chinese lal pakiat
 Chhinglung khua atanga darh ve, Chhinglung
 chhuak ka ni inti ve theuh hi an ni e Aupa
 taung tlanga Chhinglung lal thih hnu¹ dul na
 lam p¹ n tura d ru tate kha kan ni Chiang h'e
 hlawn e Tupawhin kawng dangin sawi dang
 mah sela sawi fun tnein an rinawni lo ve Tlâng
 mi hmêl puho hi Chhinglung lal khaw chhuak
 Aupataung tlanga darhho kan ni Chiang Tin
 Tlangau ch te, Darlawng chi thenkhat te Pang
 knaw chi te Kumi chi te, Tuikuk te Cachar
 phara Cachar (an hmân lai chi hmîng Kâhzari) te
 hi Tuikuk nên an tawng a thuhmun an tawng
 chauh a ni lo an thlath dân engkim a thuhmun
 vek chi khat a ni ngei ngei ang Niup ng
 pang h'om mawng hîngho hi chhak lam atanga
 chhuk vek kan ni Chinese ram atanga min
 chhukpui Awksatlâng mi panpuho chu kan ni
 ngei tur a ni

Tin, Sailo ni ve lo khaw siam ve kha Sailo
 ram p¹awn lamah an thleng vek ta Chutichuan
 thlang tlaho kha hnung lam Pawh ral hlawnwm
 avang knan thlang kil chuh mipui tam ber chuan
 an thleng a ni Thihna hlauvin thlang an chuh
 a, thihna nên an inzawng hmu thua a ni zawk
 Chhak lam han pan lehte chu ka ziak tawhte
 kha an ni

Tin Sailo han inthlah chhuan 17 na Lalsavunga hi Zadêng lalna titlawmtu kha a ni Tin Rolûra thlahin Thangluah an beih tlâwm nêh hian a inruah khat deuh a ni Amaherawhchu Thangluah hi an tlawm ral dêr ta chu Vaiho kiangah mahni ram ni tawh lovah chuan tiêm tê an la awm zel Rolûra thlahho hi mi kawlhse tak an ni fo rêng Vûta hian tihltlâwma an ramte chhuh vek tumi a bei a, hniak khat pawh chhuh ahnêk in Hmuifang tlâng Sailam tlang Zo ram lai lai, a lai takah an verh zau pup zâwk a ni Mi kawh an ni, Lianlula thlah hneh botu an ni bawh Halkha leh, Thlang leh Sumthla leh, Fânai leh Vûtan beihrawn mah se an hnen chuang lo an tuar ngai chu an tuar a an hnawt bo thei bik hek lo Mi indo hmung tak an ni chu chu leilung awm dân hi a lo ni fo rêng a M pui chhah an ni ngai hek lo, Khâwnlung khan hun khat a tuar hle Tin lai thlah mi thenkhutin Pâwih an thlahthlam a mahse Rolûra thlah hian Lungmawiah Thanghlianga Halkha lalhote kha an la râwtin an la bei zel a Nikuala tluk zetin an lo huai ve rêng a lo ni Halkha Thlantlâng leh mi dang tangrualte nen khân an ramte an chhuh thei hek lo Rolûra thlihte an mangan chuan Halkha Thlantlâng leh Vûta thlah leh Fânai an mangan a inchen tlâng mai a ni Mi ngam lo puak phurtu vek an ni tlang a

Tin, Rolûra lam hi hre kimin hmu phâk vek lo mah ıla ka hriat phâkah hian an lalteho

thenkhat leh mi dang thenkhat hi mi hui an ni
 Chiang hle mai Hlahawm avanga thlang lama
 bihrûk tuma buai chûk chûk hi in hre ngai em
 ni? Sailo thlah dang hi an buai thin tih kan
 hre fel hle a, Sailo thlah chhuina kha en ula,
 hlahawmin a tih buai ngai lohzia in hria arg
 Tiau lui an kân thla tih mai loh chu thlang
 lama bihrûk tum anga an tiana chhak lam an
 nawr leh hi chhui tur a awm hauh lo Lallula
 thlah te Laltuaka thlah te Lianlula thlah te
 erawh chu thlang lam an pan chhui theih a ni
 chhak lam an pan chhui theih a ni Rolura
 thlah zinga Khawsaia huaizia Lalpuithanga hui
 zia hi a lang fiah hle a ni Lalpuithanga hi
 Khawnglunga nuai hrepnaah hian tel vein a lang
 Sailo ram lai lai takah Vûta nêna inhmatawn
 ngei tur a hria, tiansau a tum lo Hmuifâng
 tlang Sailam tlang Sialsûk tlang Sêrchhip tlang
 Thên tlang, Sialhau tlang a han tawn zau velte
 hi tunnge mi dawihzep ti thei ang'

Tin, Tiau lui Sailoho hmaa kân thlateho
 vawî lina kha upa thenkhat sawî dânin sawî leh
 ıla — Thlang tla, Lêntlâng atanga Tiau lui kan
 thla vawî linate kha tutenge ni? Chuaungo
 Chuauhâng Hauhnâr Luseia chhiar chi theuh
 kha an ni Lushai Hills ram chhûngah hian hnu
 hma tlem tê chhui theih an nei Thangura thlah
 ni si lo chu thlang an tlaka, Tiau lui kâna an
 ehuk hmasain hnuhma a nei a ni Chuaungo

Chuahâng, Hauhnârho eng vângin nge Lusei dang Chhangtê, Hrahsêl, Tochhawng, Hualhâng, Hualngo, Chhakchhuak, Sailo pawh tel lova Tiau lui an kân thlak? A vâng chu hei hi a ni an ti Chhakchhuakbo khawpui Khawkâwk leh Bochung an lâk sak a, an inbei zel a, Hauhnârpa Hau vawng darbu tha leh Luahtalha thi mal tha an lâk sak ve thung a, an inthat tawn hle a Chu inbeihna nasa avâng chuan Tiau lui ral an kai a, Champhai zawhah hian a ni nghe nghe a mahse, Hrangchalho, an hnam hming dang an phuah leh, Fênngo, hnam hming dang an phuah leh, Lawitlâng, a dang an phuah leh, Hmar, hnam hming dang an phuah leh Khawthlang, hêng mi hi Khawbungah te, Ngûr tlangah te Zote tlangah te, Chawnchhimah te, Lawi tlangah te, Thiakah te, Lungtau, (Lungtlanghing) ah te Dârngâwnah te, Chhûngtêah te an khat vek a a hnaï vaiah fûk hmun an hre lo va, Sihfa phuar vêlah an kal ta a ni Sihfa lamah hian bu an khuar a, chutichuan, hnuhma an lo nei ve ta a ni Tin, thenkhatte chuan Sailo kha Tiau lui chhak atangin an kawp zêl a, a then chu Champhai zâwnah Tiau lui an kan thla a Hrangchalho kha Champhai vêla an khah vek avângin an kal pêl thla zel a, Sihfa pheiah hian an inngat a

Kha mi hunah khan hotu dang an awm lo va Vanpuia te kha hotu lâk tak angin an lang ri a Vanpuia chite pawh hotu an ni ve nual a.

- 1 V npuia Tualbang hmunah
- 2 Lalkan lova tuai kha Suhmâ amunah
- 3 Hminghar, Lumtui hmunah
- 4 Hauluala, Lenchita hmunah

Chutichuan nun eng chena rei leh sei nge
an hotu nia chhông hi hriat a ni lo Hotu n
nih dan chu kum khatah an khuate in tinn thi
chu ni khat an chhawr a chu chu fathang aiah
a ni

Tin Vânpuia hi a ropui ber a sial 100 in
khuang a chiwi a a farnu chu Vârkuali a ni
Vânpuia sial 100 khêl lak nge i duh, sepu
nung vith tur? a ti a Sepui nung a thlang a
Kh' mi hui khan Vânpuia khua chu Fânngo chi
an nih avangin Dârngawn Fênngo tawngin hla
an phuan lo rêng ni a Vânkuali sepu thian
chu Dârngawn tawngin an phuah i —

A i a e d'wî mika
Thlang ta v ai Vankuali e dâwng mika

tinn sial 100 khêl a ah sepu a thlang chu a dawng
zâak tinn an phuah a ni

Lehlin —

A tu h rge dâwng ber chu?

Thlang ta vekah Vankuali hi dâwng ber e
tih ang a ni

Tin Vânpuia chu Sailohoten tihlâwm an
tum ta a, "Tlawna sum, an la duh ta lo va,

Vânpuia chuan Dârngawn hnam tawngin hla a
phuah a —

*'Chhima Ngûr zawng beh-thing thai kêm nawni
Ka phah Lalmâng pai chem ang kawp tâng ka ti*

a ti a Tin, Thahdo, Phuaibuanga Laimânga
chuan Vânpuia tlâwm mêk chu a phuah a, hei hi

*'Vânpui Vânpui, i ti vânpui pui emaw
Kan khaw daiah hmâwng thing ang lo pêm ta che,*"

a ti a

Vânpui a phuah ve a —

*Ka pêm hi lung ka chhir lo Laizova pa
Tutruang dâr thawn laiah kual ngei ngawi ing e*

a ti a Tin, hla dang a phuah zêl a

*'Vânpui Vânpui i ti vânpui pui emaw
Sailo a hris mual ang Vârchunglûra e*

a ti a

*"Sakâwl mei bul khua ka sal Laizova pan,
Tutruang dâr thawn laiah kual ngei ngawi in.*

Khua a nei ta lo va —

*"Thing i hnuaiah ram i hnuaiah varung mei bôl lum
hau ve
Tualbung tlângah Laizova pa sakâwl mei bôl lum
liau ve*

Tin, a tlâwm ta a, a khuateho Khêlthe Râl-
teho leh Fênggoho chuan rawk an hlau va, an

tiên darh thuai nân khêl an siam a, bum thu
 an siam a, “Râl, râl, ral” tun an au chiam a,
 an zân tiên ta phut a, an zân tiên phutna hmun
 ghenkhat chu a phihrit ta hun a Cnu chu a nĩ
 khawĩ lai hmun pawh lo phihrit thar phung hi
 “Khêlte zân tiênna ang a nĩ a phihrit hun mai
 an tih thin nĩ Vânpuia hi an rûn avânga tiâwm
 a nĩ lo, hlauthâwn thua a khuate an tiên vek
 a’ a tiâwm ta a nĩ He mîcho hian hla tam fet
 an nei, zĩak sên a nĩ lo

Tualbung hi a hming chu “Tualbûm” a nĩ,
 tĩ tem an sawĩ, tũnah ‘Tualbung’ a nĩ, Inbum
 hmun’ a nĩ

*Saihm^hra Lal kâng ro,
 Lenchim Hauual Vânpui chu lai he hu*

an tĩ a He hla hi kha mĩ huna an bman ber
 hla chu a nĩ

Chenkual He mĩ hi Thangura thlah a nĩ
 a, an tiâwm hi leidoten an tih tiâwm a nĩ lo
 Suakbenga fate an nĩ a, inpuĩ fa l alpuithata hian
 in hrang fa Vânpuilala te unau, 1 Lalrûta, 2
 Vânpuilala leh a naute pahniĩ nêl Lalpuithata
 hian a sâwt a Lalrûta unau palite chuan an-
 mahnĩ sâwttu Lalpuithata chu Pûkzing tiâng
 a tangin Bâwngchâwmah hian Sangyunga an bel
 ta a An u Lalpuithata mahnin a inkhua chawp
 a, a tiâwm ve ta a, Sailoho a bêl ve ta mai a nĩ

Chu mite unau chu Vûtan daido atân Siat-srah hian khua a neihtir a Lalbuta fin an chelh ta lo va, ram an nei lo hlen ta a ni, tun Pachuau pa, thil hlu leh thu hlu hre thiam tak Tarkûra chuan a sawi, Kolasib ah, 1954 ah Tin, he chu hi an tiem reng a ni Rokhûma phe chu hengah hian khua a nei reng a ni Hmâr Châtlang te, Bûkhamtuak te, Thingtam 1880-ah khân Khar zâwlah Vai buh tlân a khawsa a Bûkhamtuak a pan a, Vawî khat chu a khua Suakpuilalan a thut sak a, ulru zain an phuah a, he-tiang hian—

*Ami pem chu pem dai kâwmah
Suakpuilal pem pêm khawlai*

tun Mahse khaw dang a siam leh mai a a thi a hun tiem tê chu an rêk deuh va Khawkûnga leh a nu Ropuchawngi hmeithai dîn chu Mâng-selvunga, Vai lian zara khaw siam hmasa khân Bûkpuilâng hi a dilpu a chutichuan khua leh tui an nei leh a, Sâlo hian an tibual tam lo ve

1 Thangluah thuihruaite — Ngêntê, Pun tê, Chawhtê Rawitê, Pâtê Chêntê Chertuala nupui Dârthiangi hi Chênte hnam a ni Hêng hnam hi a thuihruaihote an ni bik

2 Rokhûm hnam thuihruaite — Khawh-bring, Pautu, Vangchhia, Saibual, Maipâwl Hêngho hi an thuihruaihote an ni bik a ni

3 Rìvung thuìhruaite — Dapzâr Pahlê
 Ralte thenkhat Awmhro Chhâwnlên Faltê
 Hêng hnamho hì an thuìhruaì an nì bîk

4 Zàdèng thuìhruaì — He mite hì an
 lal nasa fêl a nì e An khua leh tuah hian chu
 tìn hnam tìn an tel an nun a chhe deuh hle
 Sibuta Dârlaipui sial anga chhun teltu pawh
 hì Zadeng lal a nì Lalsavungan a tihlrawm
 khian an tlawm hlen vek a nì He hnam hì mî
 danglam an nì Dengpui lala Mamita khaw siam
 chu kum 1926 ah a khuaah ka riak a ka rianna
 kawmchhak chu Aizawla mî pêm lût Zahuaia a
 nì a Ruhseh pum tûkin chhuat keuin zun leh
 êk a thiar a zanlaiah a nupui chu a sawm a
 Zahuaia chu ring em em in a tap chiam a Mî
 chhan leh mî tanpui thei ka va duh êm' Êng
 tal mî tanpui atân Pathianin han tîr sela ka va
 lawm dawn em' Ka nupui ka phal lul lo asin
 tìn a tap chiam a Ka tuar ta bîl lo va ka tho
 thuaì a ka puan ka veng a Zahuaì nangmîha
 nupui tanpui luhmî turî ka awm e i nupui
 ka veng him ang" tìn Zahuaia in ka lût a
 Dengpui lala ka ûm chhuik a A ân hla chu hei
 hì a nì Phawka Pastor a lo kal fo, nang i lo
 kal a ka awrna in atangin mî huk chhuak
 mai, tìn Kein, Phawka ka nì lo Mî chhan
 ru, tia autu aw avangin ka ûm bo che a nì
 ka tî a Atûkah chuan ka thlen inah a lo kal
 a 'Nizanah zû ka rui a ka thiltih chu mî hian
 bengah thun lo hram ang che,' a tî a, ka thun lo

Tin, Zedêng inchnâla khua la nei ve chu
Dârchawnga thlah an ni a Dârchawnga hi a
hnam hmîng hmasa chu Zedêng a ni hauh lo
upaten an ti

5 Palian hnam thuihruaiho — Mawk te,
Riang te, Chawrawi te, Langrawng te, Khawl te
Takam te an ni bik an ti Hêngho nen hian
khawthlanga Palian Dârlawng ni ta chu an la
in^hkaihrual zêl

6 Chênkual kaihhrualte — Fêngo, Kâwi-
ni chi thenkhat nên an inbêl a, an tawp ta A
then chu thlang tla lovin an awm a an tawp
mai a ni an ti

7 Laltuaka — He mi hi Sarlo chi a ni a
Lushai Hills-a a awmna chu Lallula Darlung a
zuk thien lai khan 1000 khua a nei a Lallula
300 a sem a, Dârlungah hian khua a nei a thlang
lehzuatah Maipawl hnamho nên an kal vak a,
nakfnah an lo kîr leh á, Chêmzanga chu Pukzing
tlangah a cheng Chênkual lai khua an rûn a
Chênkual lai khuate chuan, “Chêmzanga rala
tân tlan” tin thu an tiam a, Chêmzanga ho chu
án um ta zâwk á Mî pakhatin kêlpuí a la a,
ân tlanchnia chuan an rap per ta a, Chêma
chuan rô a rêl a—

“In zôltu fêi kha kawng zirah rawih rawh
v, zî thâ khawnin kân lei leh zêl ang chu,” a ti

a, an tlan tà chhām a Zun fep tlan an huh a
 kehme pâr zingah an tlan a, kehme pâr chuan an
 zang fēm a vār vūk a “Pūkzing tlangah zang
 rāng vuogin kân tlan” tūn thu tualleng nuihza
 siamha tawng hi an hnutchhiah a Tin chhak
 an rawr a, Laltuaka thlahte chuan Fānai an
 zawm a a kawppui a Khuangthing hmuna
 hian 300 khuain an awm a Lalvunga, Zatia
 pa hian ro a rēl a, an b̄r a Thiogtam lai vēl
 khan an inkāp a, Sānglûra Kairûna nau an that
 Falāmio “Inrem ru” tūn chi a thawn a Lal
 vungan, “Ka nau that nen inrem ni a awm lo
 vang” a ti a Lushai Hills pelin Tiau lui an
 ūm kai ta Lushai Hills ah hian Laltuaka hote
 hian inchhang khat takin Darlungah leh Khuang
 thingah khua an nei Lushai Hills ah hian hnu
 hma an nei lo Falam thuin tūn laia Lurh tla ig
 leh Ngūr tlangah khua an siam ve Rozika,
 Dosanga, Lalsanga he mite hi Lushai Hills ah
 hian an chēng ve ta a ni ang Thil dang pakhat
 Palian lai Khuangleng leh Vaphai leh Fārkaawn
 ah Hualngo lai Lalvunga thattuho khan Sailo
 kha vuavanga la ngai hlein, Sailo pawhin unau
 anga la ngain an la ring a ni, tūn upa dam rei
 ho leh Kristian mi lar Taitebawnga Pachuau
 min a sawi Lalvunga thah thua Sailohovin
 Palianho unau anga ngain an ring a, chuang
 chuan Sailohovin Chhakchhuakho ram tha ūma
 Tiau lui kân thlak ve an phal lo a ni Thlang
 tlak ve dilna luh sum atan an rallak Luahtalha
 thi mal leh Hauvawng darbu tha chu Sailo an

pe a luh an phal ve ta a, an lût ve ta a ni tui
 an sawi Tin, hun rei lo te chinah hêng hnam
 ian pariatho hi Sailoho er ber an lo ni ta tui
 Taitebawnga, Kristian hmasa khan a sawi thin
 Sailoho leh Thangura thlah hnam hming hrang
 pakua kha, a pakuana Sailo hian unau angin a
 hmang rei lo an ti bawk

Tin, Sailo mi vannei mi leh huaisen mi leh
 mi fingo chuan Lusei ram hi an vai var ta a
 chhim chhak kilah Rorehlova thlahte khua th
 loh chu hnam dang inhlawm hrang khua a awm
 ta lo Thanglub khua Tlabung hmar lamah chhe
 te a awm a, an rûn a an tawh thla zel Tin,
 chhak lam kha hmun thenkhat chu a ruak rei
 ta a, sial leh sai ram a lo ni ta hial a Cham-
 phai ram te chu sial leh sai leh zuk zain a khat
 a N Vânlaphai, Lurh tlâng Tân tlâng Khuang-
 lêng tlâng Ngûr tlâng Dîl tlâng tluan Bapui
 tlâng Tuisa phai, Tuivai hnâr hêng zawng zawng
 hi ram ruak, mi pakhat mah an awm lo, sa ram
 vek a ni Tin Lêntlâng chhuah lampangah
 Pâwih Khuangli khua in 21, Hualngo hmun dang-
 ah in 7 lai, Falam in 37 an ti kum 1818 velah,
 mahse, an fing a, sawrkar an nei tan tawh a ni
 an ti Hêng hi mi hui upaho hriatna dân a ni
 Khuangli chanchinte hi Pawih sawi a ni e Tin,
 Tiau lui râl pawh Selâwn tlâng tluan, Pautu
 tlâng tluan, Lêntlâng tlak lam ram ruak Luseiho
 tinsan kha a ngaiin a awm a, sa ram vek a ni
 Lusei upa leh Pawih upain an ti An ram chhuak

te chu Lusei leh Lëntlang chhuah lama chêngho
 nên hun rei tak chhungin an inhmui ngai lo an
 ti Tin heng hun kê seizia hi a oik takin kan
 teh tham lo vang Amaherawhchu Sailo hram
 ho inthlah dân atang khan riruat mai mai, dik
 chiah kher lo chuan siam theih a ni ang, mihse
 chu mi siam chu thil tûl lêm lovah ka ngai

Tin Chêrlun zawh chho Tiau lui atanga
 a hnâr tawp retah khân lui hmâr luang Tuivai
 leh Tuisa leh Tuimang lui dung thlenga mêl za
 hnh aia sei tui hial ram ruak hi thu dik a ni Mi
 hring thlang lam pan chihung chu a rei em em
 lovin a lang Rolûra thlah ram mite an lalte
 hovin chhim hawin an fawn pheĩ a mahse an
 tlem êm a an leng a an fûk hmun atangin an
 fawn vol zau ve lo Hmar lam hi an chêt vênna
 zau deuhvin a lan mahse chhak lam nawr mai
 theih a ni lo A chhan chu thlang tla an thi zo
 va kira ban inhrin pun leh a tûl tlat a ri chu
 chu sa sern zingih a mei angin bang theĩ a ni
 lo ve Tin an han inhring pung a an lo rip leh
 ta deuh va hnu lam an hawî tin a silai awm
 hma pawh khan Lurh leh Tân vêlah chuan fei
 hriamkrei rên Lianlûnga leh Rokhawlianateho
 kha mi awm leh tawhin a lang A nih loh ber
 pawhin Lianlûnga hunah khân Khawbung Zawl
 sei vêlah tal hian mihring thlang chho leh tawh
 in a lang a ni An ramchhuak, an sa pêt chung
 chang thu hla avang hian a lang Chiang hle a

ní Mahse, sílái Mizovin an ken hma a ní a Páwih nên an kárah ram ruak zau pui hun reí tak chhûngin a awm Sílái awm hma khân a ní berin a lang Lallula thlang tlak leh Ván hnuailiana Champhai a thlen chhoh kâr kha a ní, hun reí lutuk chu a ní lo Hei hithethingailh tur a ní lo ve, mihring an la tlêm êm avangin sa chitin leh mihring hí an inchên pawlh a Kum tam em em lo chhûng hian sial leh sai ram ah a chang thuaí a ní e Tin, mipui hlawpin chhak an nawr hunah hian sílái Chiang takin an hmang thiam tiwh a ní Khai aw, chhak nawr thu í sep teh tawh ang, a nuam awm em mai e

Kum 1818 vêlah Lusei ram pum puiah hian hotu dang an awm ta lo va, Sailo chauh a í ní ta a, thurual tak leh chak takin Sailo Lallula thlah kha an intiamrual a Vûta ram lai taka tâwn chho turin Lalsavunga thlahhoten Tawi tlâng leh Tuivai karah chhak hawia nawr an tum a, mahse, Rolûra thlahteho chuan an ram chu kalsan an duh lo va, an awm ngai awm an tum tlat a, an ram an kalsan ngai lo Hlau chuang lo, chuai chuang lovin an do reng Halkha Thlan tlâng, Fânai te an bei reng fo

Tin, chhak nawr hun kha a nuam em em tur a ní, sílái a awm tawh sí a, mí tinin hman dân an thiam tawh theuh bawk sí a Tin an ramohhuakte chuan an hmu chiam thín a, Thên theih tha pui pui te, ram tha buh bál thatna awm

sí ram ngâw pui pui te, tlang sâng nuam em em te, sa chi tin chênna, mihring lawmzawng chi ngei tâmpui a awm tih an hmu lâwk vek a ram ruak zau pui chu mite tinsan a ni tih an hre vek a An han tanga ram an han zuan chu buh leh bâl thlawh chhuah a samkhai em em a hmeichhe malin fong lhat chu an hreh thei cîr êm a Mipa chu an chhuak vak a zan tin sa lu nêen in an lo lawi a Ram ril lam chu ram a tha zual zêl a, sa kah tur pawh a tam zual zêl a, pan thui thui an chak a Tuiyai lui kam chho te chu ram tha leh sa chi tin chên khur a ni chho zel a, sial leh sai chi hovin tin, Sakei chi te pawh an tam ve a, mihringte pawh a seh bawk Chûng chu mipaho tan chuan tinuamtu fang a ni a Tin an kal chho zel a mihring dangte pawh an hmu phâk ta a an hlim em em a nuam an ti nasa ta em em mai An nuam tih chhan an tih phâk tâk avangin an hlim a ni Sa chi mai beih a chuan mihring leh mihring inbeih chu an châk a ni sí a

*Hmâr zâwl hrai chawí an duh lai
Ar ang kan man Tiau pui kuamah
Challian lû kan hel laun*

an ti a Tin, an thleng chhak zel a, sai chal nghote sum tuakna a ni a, Tuimang phai chu sa tin a tam a

*Chhungpui Dâwntuain sial kher ngen e
Chengrâng chawin ilâng tin khanthumamah chuanin
Tumpâng sai leng maw Mâng tui kuamah*

an ti a Tin, an nawr chho zêl a, Sukte mite
 nen an inhmuphâk ta a, Rûn lui chhak mi an
 ni a, an inhmuphu an inbei nghâl mai a, fûr a
 lo thleng chu pawî an ti a, thâl an nghâkhlel a
 Rûn lui kai theih an duh a

*Khua thâl sela Rûn tul pêt nêw sela
 Sukte pà rôn pui ka kal tur a,"*

an ti a Hmâr lam Thahdo leh Vunteho an bei
 a, Senvawnah te khaw thar an han kai a, Phai-
 tawngah te an han kai bawk a

*"Ka klam tlângah khua han thir ila
 Hmâr tlâng awmâkhua riang lo a lang e*

an ti a Kaiblam tlâng hi Imphal bial thingtlâng
 tlang sâng leh tlang hian fêt a ni a, Lusei ram
 ramri atang hian hla fêt a ni Chu tlanga thir
 chuan Thangching tlâng a lang phâk a Chu
 tlângah chuan thlawhhma êng a lang a, chu chu
 a hrai ber nûn an hria a, an ûm tawm ble a ni
 chêk em ni, an phuah a ni Chu Thangching
 tlâng chu fai kawî pami Lusei ram atanga thlen
 a harsa an ti hle a nî A hla hle a ni aung buh
 fai hâwng lam leh kal lam atâna phur si chuan
 Sailo thuhruaiho râl hrâtzia hi a mak hle a ni
 Tin, Sukte nen inbeih a lo hun ta a, Sailo vân
 neiho hian mi pakhat si, sâng sâwm hen at han
 nei ta pek a, Zaphunga, an koh uarna "Mual-
 kawî Phûng Sakera." Renthlei hnam, a nu Sailo
 Ka ziaak tawh kha Vutbuek hmuñ inkahnaah

pawh an ùm nasa mai Zaphunga telnaah chuan
 Sukteho chu an tlan zêl a ni Thangtlâng tâwp
 hmâr lama Lampho an rûnna hmun chu kum
 1927 ah khân ka tlawh a, chu mi hmunah chuan
 khua an la siam ngam lo Tin, chhak hawm
 hla an phuah a —

Kan kaih turin Bawmzopa n
Nau a chaw i lei rawh maw

an ti a Tin, Tiau lui thlengin an pan chho va
 an hmaah hian mîten tân harsa an ti hle a ni
 awm e Tin chhîm khawchhak lam chham telin
 hla an phuah a Vuangtu leh Hauthang an rûn
 te chham telin hla an sa zêl a

Vuangtupui leh Hauthang ngan mu
Tuar dau kâw'kei mei fuaka
Hnâm kan len kan than ni bang sang ai e

tun Vuangtu hi kum 1896 ah khân ka tlawh a
 Hauthang khua nêr hla fêt a ni He khua an rûn
 hian tukkhum lama sam zial huai zet mai hi a
 tel a râlîn 'Hmeichhia ang tukkhum lama sam
 zial kha an lalin zû leh sa ui lovin pe rawh se
 kha mi huai kha ' tun an au hual Tin hêng
 khua hi buhfai paia ral hân beih nâna hla fêt a
 ni Tin khawthlang haw te hian hla an nei a
 An phuah a —

Tuipui leh luan kawr khaw zâwl
K n sah tur k wrv i tam e

an ti a

Chutichuan, chhak an nawr kha an nawr thleng a, Senvawn leh Phaitawng khua kha Tui vai lui râl a ni a, an tinsan a, a ram neitute an pe leh ta Tin, Suktê nên hian Vai len hun tlai deuhvah te khân ramhnuaiah te an la inbei fo a ni ang Chawngpuithanga Chawngthu mi fapa Hrângvunga Tualchenga mi chu kum 1920 ah khân a thu sawi chu ka ngaithla a, 'Pastor Thang khûma nên kan zinin, tlangvâl pahni hruain ka hovin kan ramchhuak a, thim dâwnah hian Suk teho ramchhuak nên kan inhmua a, mi kah tum âwm hian silai a kau va, pahni an ri a keini chu pathum kan ri a, Silai kan kau ve a, kan tin a, 'Pakhat saw ka kâp ang pakhatrawn rawh u' ka ti a Kan kâp a, an tam êm a an inko ta mur mur a, kan bei ta lo va Kan thu khaw vâv ta a, zingah chuan kan kah hmun chu kan va en a a thi phung ve ve a kan chhui ru ti a riah bûk hian puiah kan chhui lût a An lo haw hman a, sa lû chu 54 an tiansan a sarêp chu a tam mai a, kan theih tâwk kan ak a, sa lû chu kan duh tâwk kan la bawk a, kan hawng ta a Mi sawmnga aia tlêm lo tûr hi an ni a kan bei zêl ngam ta lo va,' a ti a

Tin, Vahnuaiana chhak lam daidotu ber chu kum 1871 ah a thih avângin Sukte leh Zahau thurualin zuam deuhvin an bei a, Khuang lêng lai Thanhâng a Vai rûn tumin a kal bo hlauh si a, ralho an che fuh a Vahnuaiana

Champhai khua leh Thanhra nga khua Khuang
lêng an rûn a, an ha! a Tin nakinah mipui
thenkhat chuan thlang an tla leh ta a Kum
1873 velah hla an phuah a, Khuanglêng tlangval
te chuan —

*Saulianpui leh zathang kan chhai hmam
Khuang khaw vâl chu puallong thlang tlaka
Kan mawi lo ve uin*

Champhai Chawchhim mual tiak lam
mual khawh hi 'Thlang tlak mual an ti a He
mi tumah he mi mual hi an vuah a ni An kal tla
thui hle a Vai len lai khân Vânhnuailhna tupa
Lalburha hi Sesawngah a awm A û Liankhama
hi Vangte vêlah hian a awm Tin Vai len hui
ah hian an ram chu an nei leh nual a mahse
a kim ta lo Puihtê Vuitê in a then a then
Laltuaka thlahin a then Pawihin a then Hual
ngovin an chan sak ta mahse Lusei ram a la
ni vek a sawrkarin an sem te a ni ta nual a

Tin, Vûta hian khawchhak tuiptui thlengin
a nawr a Tin hmun danga kan sawi tawh kha
Tin, leido neitu khuaah mi tam takin awm ve
an châk tia kan sawi tawh kha Tin Lusei ram
ah hian mi dang bei tur an awm ta lo va, ram
ri pawn lam mi an beih zêl avan, in kan aia
chak sawrkar an paw kan khawih ta fo va, kan
paw min khawih ngai huih lo Vai te Thingpui
huan kulite leh mi zuamawmte an that ta mai
mai a, chu chu nlain an sawi a —

*"Tukang rālak do loh Vūi Kan thak,
Kān thak nūn vaiva n an hril ngai e, an ti a.*

*"Chhaktiang hawla hnāmchem kan len' chuan
Kūn tui thleh tlat hrān lu bing ang kan sūna,
Mi hrāng chhāwnin lammual a zāp e,*

an ti a Hmichhiaten an phuah a—

*Thiani en teh mi hrāng an lamzia,
Pheila: an khai leh lu chung tan
Chhāwn lammūla kirui lēt e ilin*

Mizoho nungchang hi thiam takin, fiah takin kan han en chiah chuan Thianrāwn Pāwih hun hi dem thei kan n' hauh lo Tin, kawng dang kawng fel taka ka han thir leh chuan in-humhīm tōra awm theuh kan ni a, kan kanga mite kan thah thawl loh chuan annin'min that thawl dāwn si a, mbei tur hi kan ni rēng e Chutichuan, a huai zāwk leh a fīng zāwk chu thonehna nei ngei tur an ni rēng si a Tichuan Lusei ram chhūngah hian Sailo tibuai tur, an awm ta lo va, chhim chhak sir kilah Pānaho tēm tē an awm a, chū mite lah chuan mdo leh 'hi chu an dui rih lo a ni ang, an ngawi rih a, mahse, Rojūra thiattho nēn hian an inthian fel em em thei lo fo Chu chu Lusei ram chhūnga thil lo awm thim chu a ni an ti Chi dang chu a kang zo rih a ni an ti thim Tin, thif thekhat hēng hi a awm Tuivai rāla Thahdo chuan Sailo an bēn chū a rēh lo.

Tin, Lusei ram chhûnga Pawih khua leh Chin Hills chhûnga Pâwih chu an indo va Tin Lusei ram pâwni Thangluah leh Rolura thlah an la inrem fûl lo an la inrâl chhan en deuh fo an ti thin Mahse thil-engmah an ti thei lo Thang luahte chu an ral a ni ta

Kum 1874 leh 1891 kar vêla upa thu khawm zânah te khawlai awmtual meipui kil an thu khawchang sawi ka ngaihtlâk fo thin chu tûna ka han ngaihtuah kir hian titi kawng nei tak hi an sawi thin a lo ni a Thu dang chuan an thirlung a la khawih phak lo va he rama mi ropuiho chanchin hi an chhui ber theuh thin a ni

1 Thangura — He mi chanchin hi an sawi nasa êm êm thin Hei hi mak an ti thin a Thangura rila rahho hnam hming hrang pui hnam kua in lo chhuak chu an sawi duh hle vannei êm em nun an ngai thin Tin, pa pakhat rila rah hi hnam hnih chu a ni hawih tih theih a ni Hnam 9 a lo chhuak hi mak an ti thin a ni

Mihring hi hmel tha tûk tak hi an awm fo thin a ni vawun thleng hian Upaho chuan heti hian an sawi thin Hnamte tlangvâl Lianchia chuti f kauva a tha bik hi an sawi uar thei êm êm thin An thlahtu Chhanpiala Rûn lui chhaka mi fing hmasa Sailo thlahtu Galna, Fuanthara bruai chhuaktu kha a ni a Sailoho malsawmtu khua leh vâng chu a ina thlen tumin a pan a,

mikhual biak thian lohvin a inthawi a, kutin a
 zăp kir a Galna'n a bia a, a mah a hruai lût
 a, tin an chhuai chiam thin a Chutichuan Chhan
 piaie malsawmna zarah Lianchia pawh hi hmêl
 tha bikah a piang a ni ang, tun zeldin thu te an
 belh nual thin

Tia, Chhakchhuak Hualngo hmêl tha ve
 tak Lalvunga Lianhna Farhmuna khaw siamtu
 nêna an inkawm dân leh hmeichheho mit leh
 hriatna te an tibuai dunzia leh hla tam tak an
 chungchânga an phuahziat an sawi fo thin a
 Lalvunga leh Palian mi Lianpuian Lianhnaah lal
 inkhingin aó awm a, an intivui ta a Lianpuia
 Palian hnam chu Tiau lui thlang Khuanglêng
 tlâng sâng laia "Lianpui hmun" an vuah phah
 hi a vui chuan thlang a tlakna a ni a A upau
 te Vaphai leh Farkâwnah hian thlang tlam an
 awm ve a, khaw neim Lalvunga Fârl awnah an
 cuah thla a, thu tha sawipui tur tun an that ta
 si a Chûng thute chu an sawi fo va

3 La'ula Zopui khua Thlânâwn Pawh
 Thanchhûma leh Phunthanga, an hote zawng
 zawng nêan an râwt vak thu te, Lalvunga thattu
 teho thlang an tla zêl a, Dârlâwn kan tih tâkte
 argin Lallûla pawh a Pâwih râwt zo chu thlang
 a tla dañ tih titi te hi an sawi an sawi thin a

4 Chhanruanga Halkha mi atanga Lusei
 hpêna lo tel ve ta, chu mi fapa Rorehlova lalna
 hmur a lush tate hi an sawi a Hmawih te ulh

thahin khaw lem a siam a a laiah a in chu sei
bik, lian bikin a dah a, 'Ka lal zik a ti fo reng
a ni e, ti tein an sawi an sawi thin

5 Liatchhiari Chauhâng nula leh
Chawngfianga Hinamte tlangvâl inngai thu te hi
an hla inphuahhate nên an sawi fo thin

6 Seipui khuaah Chhakchhuakho ram
chhuak emaw, ram mu emawin Sailo thlahtu
Galna an man a, a mantu hming hi an hre lo
Fapa nei lo a ni tih hi an sawi fo thin Fapa
atan a siam tih an sawi tel fo

7 Ral hlahu thu hi an sawi fo thin
Pâwih râl ni ber fovin an sawi

8 Titi naupang an sawi ve fo bawh thin
chu, Vûttaiian Hakhate, Thlantlang te, Fana te
ama mite nên Khâwnglung an rûn thu hi râp
thlak takin an sawi thin

9 Titi naupang kum 1849 ah chhâm leh
hmar indo te hi an sawi thin Hêng hi thawn
thu a ni âwm lo hle hlawm a ni Thutak titi
ni hlawmin a lang

10. Lungmaw khuaa Pâwih râwt hi titi
naupang a ni a, Vandula hi a râwttu lal chu a
ni Kawikawha hi pasal tha a ni a an lal
Thanghlianga an tumtir a nun a lang Hêng hi

titı naupang a nı a, mahse thu râpthlâk a nı a,
an sawı ve thın

11 Pasalṭha hmingthang hı tlēm te an
sawı tel thın Mı tın fak tlâk nih hı a harsa em
em a nı ang, kumkhuan hlauhawm hnuaiah an
chêng reng sı a, mı tlēm te hming चाह an
sawı thın

12 Thlantlang Pâwih— Hrûmkun khua
Bûng khua leh Zang khua Rolûra thlah chhim
mun an han rûn a, an tuar hle a nı ang, an
sawı nasa thei hle chhim ramah chuan

13 Fânai nêñ an indo va, an inbei nasa
a nı ang, an sawı hle fo

Hêng hı an titı a nı Hla hı an phuah hle a

14 Lianlûnga leh Rokhawliana hı Sailo
lam thu leh sa lam zai chher chhuah thuah hian
an hmingthang a, upatehovin an sawı duh hle
thın Lianlûnga hı Chhangte hnam nun an sawı
Rokhawliana hı Hnamtê nun an sawı Sa lam
zai hı zıak sên loh hial tûra tam an phuah Tın,
an hun tâwp lamah hian silai a lo awm tan nı
âwmın a lang Hei vâng hian Lianlûngan fein
sa a hiam a, mı dang hian silaın a hiam bawk
nun a lang Mıpuı sa hiam ûm tûr kawtehhuah-
ah pal ang thûtin an ding a, feia khawh aı chuan
silai a hiam chu kan man zâwk ang tih beiseın
silai a hiam ûmın mı tam an kal ta a, feia hiam

chu mi tlêmin an ûn a an man i Siua hiam
chu an man lo a gin Lianlûngan sa lam zain a
huah —

*Lian khaw kawtchhuah zau laiah pal ang kan dan
Zun fei a n'awl n ti e tun ang in pol
Zôn fêi a m'awl in ti a ten ang in pol
Ka au ral ral than, âwk e
A ring ral ral Dailun kawtchhuah
Hui loyn la siam zâwk e a ti a*

Tin Lianlûnga hi a dam lai khan thlang a
tla ve a Chawngtleng tlâng hi a zuk ti lung a
Sa lam zain —

*Pi pu lawi hhuah dailun, ah / hua zu chuan i
Th'ung tuang a lang / haw tuam khum lawi vai chemin
Ka hnuian ka hon thir a Lurh zo a lang
Kan bial sa Tân khaw lang kha lo nuar lo se*

a ti a a kir chho len ta an ti Tin a sepui chu
Ramsalin a han zui a sekawtrawh a kalh hnan
a, A lu i lam ang u khuain mi pe a a bo lo
ng c, tun than an siwm a a lû a lâm a
Hla a phuah a —

*Chal lian n lu a han lei lenruai hnuatchhuah
Vuian lamchang a pol chawm lo rem lu a i a*

Tin mit'n patil ramchhuahpui chu a hlawh
tin theh loh an ti a Lianlûnga leh Rol haw
lanan an hruai lui a, an ramchhuak a a i'ih wh
chham ta a Hla an phuah a —

*"Lanu lêng thawn lian khuaah tharsa kan hawl
 'Lurh'pui a sang in hril khi kan vèl chhuak e
 Lurh pui a sang in hril khi kan vèl chhuak e
 Chhuahilanga au thiau lovah kan pâm erawh nun*

17 Tin, he titi hi a then chu thawnthu a
 ang hial a, mahse, thu dik nun a lang si

Chawngtui khaw teh chauchin

Chawngtui hi Tân tiêng chhuah lampanga
 Hualngo lai Miliatran rama mi khi a ni ngei nge
 Chawngtui dang a awm em ni? Chung huna
 upa thu khawm chuan Tân tiênga mi khi an puh
 thin a, mahse tûn hnuañ hian Lungle bal mite
 hian North Vánlaiphai kianga mi hi nun an sawi
 thin a, Chawngtui sial Pâwihin an kâw sak kha
 Iva dung an zawnpuí a, Tiau luih an lâ an tih
 avângin Vánlaiphai kiang Chawngtui hi a n lo
 vang Chawngtui teh zawha titi an sawi zawm
 chu hei hi a hla —

*Kan lèna khua mak e
 Hring leh fam kârah e thlangtiang mi vângkhuaah
 Tah huan kan bang mawh e*

"Kaw mak" a tih chu Kéltan bul vèl a ni an ti

*"Lumtui tha phet tuah khuang ken lakna
 Chal vawm chhaina dai a thim reng e*

tih hlaa "Lumtui" hi Chawngtleng bul hi a mi
 an ti bawk Tin, Lianchhiari, hla phuah thiam

pasal neih hi Chhimlulera a hi a, an inneri laia
 an awmna chu Lamsial khua a ni Lamsial hi
 khaw lai nge ni? Fiaratui kam chhim lama hi
 a ni Hlain —

Fara tui Hmanchunkilln a chaw,
Lamsial kawt daih a luang chhuak e

a ti a Fiaratui Tan tlang chhim thlang lam
 panga mi ni lo hi a dang a awm em? A awm
 loh chuan Lamsial khua hi Fiaratui bulah bawik
 hian a ni ang Mi thenkhat leh Hualngohoten
 Tan tlang chhuah lampanga mi a ni an ti fo
 Lamsial hmun awmna hi Fiaratui bul a ni ang
 Khi khi nin a rinawm ber a ni Luseiho thlang
 tla Iva lui chhuahá Tiau lui kana Chawngtua
 khaw siam ta hi an ni ang He khuaah hian
 Thasiama dam rei hi a awm ve a ni ang Chawng
 tui bula hi Thasiama se no neihna chhinchiahin
 an la hria Tin, Hauruanga to lo leng rei taka
 hmingthang pawh hi awm vein a lang, An teh
 ta phut a, an lungleng theuh va, Hauruanga chu
 a leng ve lo va, Lungdar leh Khawbung kara
 khawchhak tuipei an kan lain a hleuh va, a
 chhek arbawm chiam tih thu an sawi theuh chu
 chu a lung a leng ve lo tih nan an sawi a ni

Chawngtui khaw tiau thuan hian tui tam
 fet sawi a ni Thawnthu ti ang ber chu hei hi a
 ni — Chawngtui teh dawn chuan thimhmulah hian
 Phung nupa hian dai bul fai chinah hian, Khua

tiâu, khua tiâu,” tìn an inlênthûl a, an zuang ul ul mai ti tein an sawi Tìn, chu khua chu Saiđ ram chhûnga khaw siam hmasak a nîn a lang, an lai hming an suwi lo

Chu khua chu Pâwihhoten an sial an kawî vak a, an awm rei deuh chuan Pawihho kut tuar a hlauhawm a hotute chuan khua an kalsan thuai theih nân phûnga changtute an siam thei tûr a nî

Tìn, an han tiâu ta poh va mi an tap nasa a “Kawtchhuah chu tap hnapiñ a nâl” an ti a an uar hle a nî Tûn lai thleng hian thîl nâl nung apiang sawi nân an hmang a ‘Chawngtui kawtchhuah ang mai a nî a nal nung mai” an ti thîn Tìn chu khua chu an ngai êm êm a nî ang, hla chi hian chi thumîn an phuah hial a nî Cnai hla chin an phuah a —

1 *Hrûm sâwm lo lian ka dang zo lo ve
Kan changsialin Tiâu pui dung a zui
Kan changsialin Tiâu pui dung a zui
Sanghalhriman thlang lenkâwl ka khûm*

2 *Han thîr ila chhaktrang kan sôlhu
Chumchilêng romei a zâm chia e*

Hla lunglêng chin an phuah a—

1 *Chawngtui kawtchhuah tharsa'n a chil a
A hrûng lu thlanglai an liam zo ve*

2 *Chawngtui ka khua kir leh phung loh chu,
Khaw lakah chhâwl ang kan uai ta e
Chhâwl ang ka uai luah loh chu ngauñ
Nau ang ka tap mi sêl rêng lo u tìn*

Tin sa lam zai chuin an phuah a—

** Uleuh zai sa thâl karah a chuar nghian e
 Chuti suhlung a len chu Thanghniangi e
 Chuti suhlung a len chu Thanghniangi e
 Dar ang len lî Ch wng khawpui i ngai emaw
 Ngai ing e ngai ing e /a khua ngai ing
 Mi mang pianna Chawng khawpui ka khua ngai in
 Mimang pianna Chawng khawpui
 Niang si vung ka di Hungo
 A ngaiin tu n ka rel lo tin*

Tin ‘Di hi kar inngai ve ve tihna a ni
 lêm lo ka rilru zawng zawngin ani hi ka ngai
 tihna chauh a ni

He Chawngtui khua hi in pianna khur ing
 hialin hla chuan an ngaihhlutzia an phuah
 Chawngtui khua hi thawnthu i ni lo thu tak tik
 a ni An hla pathum kan thlir hin thawnthu
 a ni lo tih a lang fel a ni A chengteho hian
 ‘Chhinlung chhuahna khur aui an ngaihu a ni
 Tin Keltin kanga hla phuahute pawh hi
 Chawngtui teha mite la ni zêlin a rinawm hial
 a ni mi thenin a ni ar ti Khua mak hi Kel
 tan kiang hi a ni

Heng chanchin hi thingtâm 1882 – 1885 vel
 thil kha a ni Chûng hun chu mautam hun leh
 thingpui tâm hun angin a nasain sawi a ni Sai
 lo khua leh tuiho mihring thih hun nasa tak a ni
 vein mi tin hriat a ni thin Thihna a tam zual
 chhan chu thil pathum Chiang takin a lang a ni

1 Riltâma thi 2 Hria thi 3 Pawin
 Halkha Thlantlang Zahau Heng chi thum hian
 mipui mangang chu an chungah an bei a (1)
 An neih lak sak an duh (2) Sal tûra hruai an
 duh (3) Thah tûr an duh

Chutichuan a tlakbiakta hi a nasa deuh
 êm a tam a han reh a thihna hri a han reh a
 mangang vahvaih a han reh chuan cnanchin han
 thang vôi hmasa chu mihring an tlê a ta ên em
 tih hi a ni Khang hun lai khân Ti u rai chu
 buh ching lo an ni a an hnênah tam a thlen ve
 lo va Chutichuan an nun a chhe hian lousual
 a ni nghe nghe a Chûng huna titi hmingthang
 pakhat chu Zâwlsei l huaa awm nu pich t ni a
 hming ka hre lo Tin Thlantlang Pawin
 Dâwntlâng, Tiau rala awm an a hming
 chu Alliauva a ni Chûng hun chuan Pawin
 chu an duh apiang that turn do ri si lo hi
 an vâk mur mur a ni Sumdawng mehlal sin
 silaite keng sin Mi tam chu an bei lo va mi
 mai deuh hi an bei thin a ni Tin Alliauva chu
 Zâwlsei khuah sumdawng angin a lût a, nu pa
 khat inah a thlen a Nu chuan chaw a fûn a
 kal dawn a Nu chuan Alliauva hneiah 'Kei
 pawh ka lo kal ve ang, ka pa l pur phur chhawk
 tûrin a ti a Nakinah chuan a ûm phak ta lo
 va, Vanlaiphai leh Lungdar kar kawn hmingthang
 takah chuan nu chuan silu ri a hria a Pawin
 khan ka pasal a kâp ta a ni mai awm mang e

a ti rilru a a lo ni ngei a a pasal chu a lo kâp
 h̄lum ta der mai si a He nu hi a khawngaih
 thlak a ni Kha mi hunah khân ka nu leh ka
 nau Thangluan chu ka pu ka nu nuta Donka
 hnenah Zawlsei khuaah an awm ye a, ka nu chuan
 a khawngaihzia a sawi thei lo hial a Tin, tuipui
 kârah chuan ka nu leh ka nau chu Pawih an man
 a Zawlsei pa chuan ka farnu a ni tui a chian
 him leh hrâm a Ka nu chuan a thlaphunzia
 a sawi fo thin

Tin Lushai Hills a chêng sarthi hi Rolûra
 thlah khua leh tua mi an t in bi' na chu hei hi
 a ni - An khaw thenawm Vûta thlakte chu Pawih
 fateah a mœ a, Pawih hrûm tum zawng zawng
 chuan Rolûra thlah chu an bei Fana Pawih
 lamin Tin Vûta thlah khua leh tui chuan tihro
 tum an bei baw a Chutichuan kumkhuaa
 mi an tlêm chn n hi sarthi an tam êm vang nun
 an ring thin ram bawrhawm lam a ni baw si a
 Rolûra thlahhoten ramri an vên hi mel 200 zet a
 ni ang sârthi ruang chu insi thlahin rem ta sela
 dapin an ring fo thin He rama chênggho zingah
 hian a tuar nasa ber an ni ang Tin anmahni
 ai hian Laltuaka thlah hi kawng dangin an buai
 em êm Thlang tlâk khan Sailo ram pên thlang
 an tla a, chhak nawr hunin Sailo ram pên Tiau
 lui chhak an thlang leh a Chutichuan Thlan
 tlang hnam te Hurlango hnam te Zahau hnamte
 angin Vûta humhim bak Tiau lui lea Tuipui kar
 ram ruak hi Falâm hnenah an han lei ve a, chung

ah chuan khua an siam ve Sailo ram chhông humhimtu hi tunge ni? Vuta thlahte an ni lo Mânga thlahte an ni lo, Laltuaka thlahte an ni lo, Lianlula thlah an ni lo, Rolûra thlah leh Lalsavunga thlahte hi an ni He mi thlah hnh hian Sailo ram hi tute lakah nge an humhim? (1) Thahdo an mite Fênngo chi, Rângte chi Vaiphei chi Simte chi Zangkawltuk chi an ni (2) Vuute kutah (3) Sukte kutah (4) Zahau kutah (5) Halkha kutah (6) Thlantlang kutah (7) La kher Zotungho kutah (8) Fânai kutah (9) Vûta kutah

Hêng mi lo hi Sailo ram han chuhtu an awm ngai lo Hêng hnam kua hian han bei chiam mah se, hniak khat mah an la ngai lo a ni Chutichuan Sailo ram humhimtu Rolûra thlah leh Lalsavunga thlahte hi an fak tlâk a ni, hun thenkhatah phei chuan Vûta leh Fânai hi an do tel thin Rolûra thlah hian Tin kang huna upate khân hisap hi an thiam lo ve, hei hi an hisap dân an sawi lan fo thin chu a ni Rolûra thlahin ni 10 kal an vên mel 200 aia sei ramri an vên hi ruang (sârthi ruang) hi insin đah zêl sela ruangin daih em emin an ring a ni ang an sawi thin (Mêl hi an hre lo, fîng an ti) Sailo khua leh tui chungah Halkha leh Thlantlang nun chhe zual hi Nîkuala Zahau Pâwih hian a tuar thei ta lo va, a mal do ta ngawt a Sailo ram chhônga mipui tam fêtin an thinurpui Pasaltha chu a khuaah an pem lût hle, beihpui an duh

A bei thei hle, upa tawngin, an chem a kal hle Tin chu lo chu thinrimna a pai tlat a Vai a lhan a a ti hman lo a ni Hun tam takah Ni kual ka ri lek lek" tih hi a sawi fo Sailo thlah khat a engto a ni Rolûra thlah thurualpui a tum Nikual a hi Sailo ram chhûng Lushai Hills an tih tâk hi humhim nana mi tangkri tak a ni Thlantlâng Pawih a do chinah mihring chhih leh sum chhih khawm Tin lui hi an han kân tarih lo a nun upa thu khâwm an sawi a ni Nikul (pa tê tak a ni nghe nghe) mipui hum him u a ni tak tlak a ni Tin Gurkha sipaiho ten min tihduhdah zual lai bera huai vânga mi tingkai ber chu Khimeia Thangbawu mitdel tlat pa kha a ni Engtinge a tingkai? Mizoten ei theih Vii lama kan zawrh apiang âr te, artui te thil dang nên Kulikâwnah hian sipai 10 emaw 20 emaw, 30 emaw hi an awm reng a arpui leh aipa liante dere emaw sikun emaw min lei chhuh reng a ni Kan sum neih chhun chu za tam tak man mi chhuh a ni Chut'chuan Khimeia chuan a tuar thei ta lul lo a ni ang, ni tin nilêngin Kulikawnah a ding ta tlat a, ni tin sipai 10 te, 20 te a sual reng a sipai pali pangun sual rawn mahse, a diau duh lo Mizo sum tam tak a chhanhim sak a ni Tin, Mizo hrehawmna leh sum humhimtu hi mi dang an la awm em? Awm tehlul nai Tung ni? Doctor Fraser He mi chanchin hi ziaak turin ka tlâk lo hle tih ka inhria Mi nasa, mi mak a ni Kei, puanfên ka fên loh avânga mipa zinga chhiar ve chauh ka

ni-a, Mahse tumahin an ziah loh avângin, tlak
 lo 'chúngin ka han ziaak a ni Mizohote sum
 nehi ve chhun chu kêt te ar 'te artui te a ni a,
 chh'mi chhu Vai pathian biak dâwn 'hunah hian
 an ngên a, man tlêm tên mìn lei sak thim chêng
 sâng engzatnge kan chaw pawh sawi phâk a ni
 lo Chu chu Doctor Fraser hian a tuar thei ta
 lo va, Kumpinu rorêna hial a thleng a, a reh
 tá a Mite Pathian biakna turin dil luh emaw,
 hneh chhuh emaw hi a dik lo rêng a ni Chu
 tichuan, Doctor Fraser a chu a huai lo thei lo
 a ni ang a huai avângin a thianten an bản ta
 poh Chu chauh chu a huaina a ni lo Sailo
 bawih an banna turin Kumpinu rorênaah a khing
 lèh a, 'bawih pawh a bâng ta a ni Hêng mi
 huaisenho hi hia phuah thiamin hlain phuah sela,
 a lăwmawm êm êm ang

Tin, Lusei mipui humhimtu ropui pakhat
 chu Nikuala, Dokhama leh Zahuata pa hi a ni
 Nikuala huaisen ropui chu a chêt hma chuan
 Sailo khua leh tui hian, chhiah chaw chu sawi
 tham a ni lo ve, sawi tham chu Halkha leh Thlan
 tlâng Pawihin mihring an phil rûk leh an man a,
 an hawn ták leh naupang an hawn bo thu hi a
 reh ngai lo Mahse, Nikual ropuia chu Thlan-
 tlâng Pawih Mzo ram deptsu chungah a han che
 tá a Nikuala a han chêt chinah chuan Mizo
 miten Thlantlâng Pawih hnênah mihring chhah
 an chaw kha a bâng a, puitling leh naupang
 ramvâk thei chin chu hun humhim tur kan buai

na chu a reh ta thap mai a, sum chhih chaw
 pawh a reh ta a Sailo khua leh tui humhmtu
 ropui ber chu Nikuala a ni ve a ni an ti Kei
 chuan ka hmu lo, mahse amah kawm fotute sawi
 ka hria a ni Chutichuan, Lushai Hills leh mipui
 humhmtu chu Rolûra thlah, Lalsavunga thlah leh
 Nikual. Zahau Pawh hi an ni Chiang a ni Mi
 pathum zahawm leh lawmawm chibai bûk turin
 lukhum ka hawng lo thei lo a ni, an duhawmin
 an lawmawm a ni An thiltih thu bo mai tur hi
 a uawm a ni Mizo mihring leh ram tanpuitu
 mi duhawm leh zahawm pathum hi hla phuah
 thiamin phuah tura tha a ni (1) Rolûra thlah
 (2) Lalsavunga thlah (3) Nikuala

Tin hêng chanchin hi thingtâm 1880 leh
 1885 kâr vel thil kha a ni Chûng hun cau Lu
 shai Hills mipui chung a thil lo thleng zinga chhe
 ber pakhat chu a ni a Mautam hmasa chu an
 sawi nasa hle a A nasa a ni ang, hla tha lo
 tawp pakhatin an delh nghe nghe—

Mautâm kumin dân a bo zo ta
Satâwna mun sepui a lo rim

tin Tin, thingtâm kha a nasa hle a ni, kan hla
 sak huan a tilang hle a ni—

Awm se, awm se tih tâkah chuan
Buhqhangrum leh sa awm se

tih a ni Thihna a nasa tih jantirna hla kan sa
 bawh—

*"Bo se bo se tih tâlah chuan
 Sakei bo se râi bo se hri nen pailum tun*

"Thinspui tâm hi thing chi— hnahkiah leh hnahkhâr thing a ni zual an ti a, an tuarna hmun hi khawî lai nge ni tih hriî thei upa tumah ka hmu lo Lusei rama tuar hi an ni lo vang e Aupataung tlânga Chhinglung lai khuaa awm lai a ni thei e, hriat a ni lo ve Tin, mautâm hma sa kum 1861 a mi kha thingtâm 1880 kuma mi aini a zia a awm zâwk a ni ang Mautâm 1861 ka ramtan kum a ni, titu ka be nual hlawm a a nasa lo tin an sawi theuh Tin, kum 1880 hi a nasa hle ni awmin an sawi theuh A hmasa berin ka mit hmuh leh ka beng hriat thil sawi la

Sêrchhip bul Kawlri hmunah ka awm a, tlai khat chu silai hi an han zuar a ka pa chuan a han chehtir a, a têk buai buai a, a silai kaw khat buhfai an zawng a, kan vêngah chuan hralh na an hmu lo Tin, hripui hi a lo lêng a darkâr khat tluk lekah hian an thi thuai a Chûng huna titi lo thang chhuak, 'Mihring kan thi zo ta Hei hi kan thih tamná chhan a ni— (1) Riltam (2) Hri (3) Pâwih chi thum Halkha, Thlantlâng Zahau He mite chi thum hi an ramah tâm a tla ve lo va, buh ching mi an ni lo va He chi thum hi sumdâwng angin silai kengin keng lovin an vâk sup sup a, mite neih lâk tumin, mi mal an hmuh chuan an man a, an kalpui a, a then an that a, an neih an la a, mi tam deuh chu

an bei rgam lo va m rltan tu môt sarthe an
 la a a then an lat champa an la a man bo
 an tom bavt a cru chuan mihng m a thek
 êm êm a ni tih hi sawit t a h a ni A z i k i
 na lai chu Pawih r n cep l m hi a ni b k ceth
 Kha hun kha l i oho chung a thil lo thlong tui
 lo tak a ni ve p khat hle a ni Chutichuan a
 tlakbuaktu kha a n a em a am nerawachu thi
 bo zat chu lret a ni lo An teh dan chu lurg
 thu parumah pahn pahn vi la enutiang chu a
 ni ti leh thul lep nah p t m n titlak ila chu
 tiang chu a ni t h hi an teh can a ni thi r sa
 ên êm an lha

Tin taran a reh de n va hri a h m i h
 q, h n a h n reh de n va thu tharg hmasi chu
 m m i n g n l n t i m êm tih a ni Chung
 kun cihûi cihûi nau piang te an vang êm em
 nau pa thei ber murg tui an awi lo a ni n g
 Ching kun cihûi Pawih o lu buh chi g i o n
 ni a n u an a v h a an nun cihûi o g u i n g
 kea an cihûi zel t i e a ni Sum lak n i thei
 nun a ni i, an nun i chhe zui a ni n g l e n g n a
 a n t i Tin cihûi huna t i h n a r g t h a n z u i
 chu Zawsei kl Khu bui kronga m n a p
 khat ni a ni Chu nu chi a h m i n g k a h r e l o a
 sawitute ka a i g i n nu h n i n g chu in sawi t i
 lo Chu nu irah c h u a n D a w n t l a n g P a w i a u m
 kun khuai m i a h m i n g A l l a u v a c h u s i a k n g i n
 sumdâwngin a vâk a Zawsei k l o w r u m h a

thleng a Chu nu chuan a mikhual chu chaw a
 pe a Buh a fûn a, a kal ta a Nu chuan a
 mikhual hnénah ' Kei pawh i kalna lamah chuan
 ka lo kal dawn, ka pasal pûr phur lo hâwn ni
 a ni a" tih a hrilh a Chu nu chu a mikhual
 Alliauva hnungah chuan a kal ve zêl a, 'a rilruah
 a pasal tawh hun ni tawh tûra a ruat rilrûk lai
 chuan bla fêta silai ri a hria a Nu chuan 'Ka
 pasal a kap ta a ni mai âwm mang e a ti rilru
 a" tinn an sawi A lo ni ngei a, Alliauva chuan
 a pasal chu a lo kâp thlu der a, a va phâwk ta
 phut mai a He nu hi mi tinn an lainat thin
 Thingtâm kum 1881, 1885 vêla titi bningthang
 kha a ni

Pâwih hi kan chelh lo fo rêng a ni Hrûm
 tumho hian min hmuh tanna chu Rûn luih khan
 a ni a Min hmuh ata mi dubna leh mi itna
 chu thah atan a ni tih an hlain mi hrilh —

Ana kau hêk huk Rûn ni dunga
Thanglâng leh Hmar pa lû tinn

Lehlin —

A beng zau diar duar Rûn lui dunga
 Thanglânga tukkhum lam sam zial lû
 kan lâk (tan), ' tih ang a ni

Thah atân mi it loh lai hi upaho huan sawi
 thei phâk ka be lo An râi thah hlado pawh
 hei hi a ni —

Thlang hlei e Hmar pa lian e rim nam
Rawngluai mai law lairawn
Kan khua a e

tun Pâwih hian (rim nam) an duhsak sawi nan
 an hmang thei a, an diriam tnu sawi nân an
 hmang bawk

Lehlin —

‘Thlanga Hmar pa lu lian ka chim chu
 Kan mihring tak tak khuaah hian
 Lo lawi rawh se’ tih tluk a ni

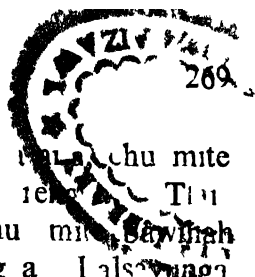
Heta ‘Hmar hi Hmâr kiyik khimho Fên
 ngo hnam tihna a ni lo tuk lam sam zial tih
 na a ni Tin kan Mizoho mi tlâkbuaktu thin
 hi nasa mah se, i lungngai suh ang u he mi
 avâng hian mi enkawltu fing leh hre thiam Pa
 thianin mi la hre reng zêl a ni ang kan nih
 theih tûr tawk chu kan la pan ve zel a ni

Lushai Scout Japan sipai tawn tûra hruai
 Japan su tlang zêlte kha anmahni tirtu hotu fing
 te chuan thi vek tur nun an ring A tâwp thlengin
 an su zel a an thi si lo va, enthlaturen mak an
 ti a Kumkhuaa mi kaihruaitu kan hotute vân
 neihah i ngai ang u Tin thu ngai ziak nawn
 hi dem suh, mi sawipuitu hnam hrang 14 te kha
 zahawm ka ti a an thu then ka ziak nawn a ni
 mi hrihtute mi hrih ang kha a bo loh nan

Thingtâm nasa kum 1880 a mi kha chu
 kan hre thei ve ta a Hun thawpik chu Sailo

ram chhông chu a lo kiang deuh va, hun thaw-
veng deuh chu kum 1881 atanga 1890 kâr kum
10 chu kan thawveng a, mahse mi kan tiêm hle
á nî, chu chu Vai lian lo kal hma kum tiêm
chhông kha a nî, Kan thawven chhônga Lushai
Hills a Sailo ram chhông mipuiho phurrit kha
han târ lan ka tum a ka han ziaak a nî

Rolûra thlah leh Lallula thlah kha an in
engto reng a Thil mamawh zual ber chu 'chi
seh' hî a nî Tlawng dung han zua Cichar
atangin "chi suh" Vai chi a lo chhuak a Zam
pui tlangah chi tui ten chi khur a awm a Rama
teah chi suk a chhuak a Lushai mite tan kawng
tha pawh awm si lo ramhnuai kawng mai mai
hî a nî vek a, a harsain a bla hle vek a A
châng chângin Zahau Pawhin chi seh hî mêl
tam phurin an han zuar zeuh zeuh va Tlawng
dung chi chu Rolûra thlah lam miten an phurh
ve chuan Mânga thlahho hian an chhuh vek fo
thin a Chihim mi hian an ngam deuh lo a nî
ang, a harsa fo va Chi tenna khur ramhnuai
pawh thubuai a awm fo a nî Tin, Vûta thlahte
chuan Sailo ve bawh Laltuaka thlah chu a nawr
buai reng a Rolûra thlah chuan Lianlula thlah
Sailo leh Sailo chu an innawr buai reng a La
kher lam chuan Rolûra thlah chu a nger reng a
Vûta thlah chuan Rolûra thlah Sailo leh Sailo
chu an innger reng a Halkha leh Thlantlâng --
Halkha Zathang tih hî Halkha leh thlang lam
kawpna a nî a, chu chuan Rolûra thlah hî a nawr

reng a 'Sui tina Zahau tih a chu mite
 chuan Rolûra tih hi an bei reng a Tih
 chhur" Zahau tina a ni a chu mite Sâwlah
 cnuan Vîta tlanho an inpe reng a Ialsvung
 thlahte leh Suktê Kâmhou chu an inbei reng a
 Ilaichhan leh Hâha Zahang chu an ing i chur
 a Lilavunga thlahte leh Thahdo lalin ram pur
 pur chu an inbei reng a Thahdo lalin mihring
 a lmanho chu hêng chite hi an ni bei a — Fên
 ngo chi man 7 lai leh Rângtê leh Vaiphei leh
 Zono lei Simteho hi an ni bei a Chu i tak
 he ram hi n in mihringno lai tak chuan Vaihan
 a lo t'eng a buai chu a reh thuap a tin
 ruil tum ang dâmvu mahse siwrkâr chu an
 fing em a thu pânih a han tithang a Thawo
 lui him z wbtu chin Mânna thlanho hi an
 bei m i dawa a m i t i a Thibung khawtlang
 tuipei han zawh e hotu chuan, Rolûra thla ho
 hi kan bei m i dâw a n i a t i a Thahdo h
 alho khawtlang tuipei buak phuan a han him
 a Fânho chuan tina Vaihan o kal w i t i o
 angin bla an phuih —

Phum l'um tal a angûr leh sânpuu intu
Fu lol chu sân z'awk ang maw e
Vân zâwl chungtûn angin

an t i a N kir l'ak chuan Fânai ram a th'eng
 a hla chu an phuih danglan leh thu i a —

Hia a ri e kâwl a nui hiau ve
Aichhông kan ri ilang kan chhan e
Chim thlang vâin ngai rawh u
Rolûra chaw nen ilang kan chhan e
Dêifong th'um, lû kan lûk tûk e
Chhualtân, turg tenbuan, mawm tin

Tlawng luia lo kalte chuan Knawchungho
hnam chu puak phurah an han hmang a, chu
mite zingah chuan Chawngkhuma, Chawngthu mi
chu a lo kal tel a Chu chuan Thangphunga leh
Suaka, Chawngthu mite chu a tiharh a ni Tin,
Zargawltukho puak phurah an han hmang bawk
a Vai lian chim phâk rih loh khuate chuan
Mânga thlahho chidim hlain an phuah a —

'Chhum se kawı leh kawrpui bân kaih pawı lo ve
Lalmânga chawı vân ni sal e
Lindângan lung chhur maw e

tın Chhum sıal a kawı sak leh Tuıkuk sal tam
pui an man kha an chhan a ni Tin nakinah
chuan Lalbrim hla thıama chuan a tıonchniatna
thu chu hlain a phuah a —

Hmanoh chuan e Kâwl Reng Val ang / an lalna
Dur dârlung leh Laldânga
A tap zel e ilân, iluanin

tın Chuta tang chuan Lalhrima hian Mizoho
rilru awı lunglêng leh mipui rilru chi ai tıuamtu
turin`hla lunglêng a sıam ta a Hrehawm hun
nêna ngaihbel theih, mi tınin mahoi tanghmaa
kaih theih chi hla —

Nênte puan dun⁷ down hnuaia al
Darpar i nuam lâwm ni le
Thumpui zing hnu vân hnuaı Kâwl khua
Eng lehın a mawı lo ve

tıhte hi a phuah a, mi tın mahnı tanghmaa kahn
an zıı lunglêngın, hun hrehawm kha an awı tlei
theuh a ni

BUNG VIII

British sawrkâr a lo thleng, kum 1857 ah
Rorêlpuitu an ni ta

Kan ram min awptute chu hêngte hi an ni

1	R B Mc Cabe I C S	1887—1892	Lal man sâp
2	A W Davis I C S	1892—1893	Hmuimulduma
3	G H Loch I A	1893	Mandirg putara
4	A Porteous I C S	1894—1897	Tauuara
5	J Shakespear I A	1897—1899	Tarmita
6	H G W Cole I A	1899—1900	Kâwl sâp
7	J Shakespear I A	1900—1903	Tarmita
8	L O Clarke I C S	1903—1904	Haseia
9	J Shakespear I A	1904—1905	Tarmita
10	J C Arbunot I C S	1905	Chengmaluaia
11	G H Loch I A	1905—1906	Mandirg putara
12	H G W Cole I A	1907—1911	Kâwl sâp
13	W M Kenedy I A	1911—1912	Hnârkûla
14	F C Henniker I C S	1912	
15	J M Hezlett B A I C S	1912—1917	Hmuimulzâra
16	A Playfair I A	1917	Pâwngvina
17	H A C Colquhoun I C S	1917—1919	Kawhun sâp
18	W L Scott M A B Sc I C S	1919—1921	Sikawt sâp
19	S N Mackenzie I C S	1921—1922	Makenzi sâp
20	W L Scott M A B Sc I C S	1922—1923	Sikawt sâp
21	S N Mackenzie I C S	1923—1924	Makenzi sâp
22	N E Parry I C S	1924—1928	Peri sâp
23	C G G Helme M A I C S	1928—1931	Hem sâp
24	A G Mc Call I C S	1931—1943	
25	A R H McDonald I C S	1943—1947	Fel ber chu
26	L L Peters	1947	
27	S Barkatakî M A I A S		

Tin, kum 1887-ah chuan Lusei ram chhông in a chan ngei tur hian mi tin tana thil sâwt theuh tûr leh mi tin tâna thil tha theuh tur chu a lo thleng tan ta a, chu chu Vai lian sawrkâr ram awp tûra lo kal chu a ni Mipui chuan a that tûr ang chuan kan hre thiam lo theuh va Mi pakhat Hauhnar hnam a ni ang a, a hming Salula chauh chuan a hria a. Do lo tûr leh kâp lo turin a sawi mawi thin a “Dovin kâp mah ula, kâwna chhôm liam chhêm kîr tum ang mai a ni ang,” a ti thin a Mi pakhat mahin a sawi âwihpui an awm lo a ât vâng nûn an ring theuh zâwk Amah chu nupui pawh nei duh lo mi hi a ni a, nupui lo chu mûn an en deu phah deuh âwm e! Mahse tûn hnuaa a thu chu ka han ngaihtuah leh chuan kam khat mah pah âwm a sawi tel lo a lo ni “Hla taka, phâk lo chung a hah tak chung a, kan theihtawp chhuaha hmuh tuma kan beih hrâm hrâm thin sum leh pai khin mûn han pan thleng ta a ni e, a ti bawh thin a Mahse, tumahin thu âwih tlâk a sawi tih an hre ngat lo

Kan han kâp chuan kan hneh lo nasa hle a, remna kan siam ta thuai a ni, kum 3 chang chang chu kan tibuai deuh hram a Tin, sawrkâr thiltih duh hmasa ber chu silai lak vek a ni Chu hunah chuan Rahsi hi an lo awm tan a 1 Paliana, Hauhnar hnam 2 Liannawna Hnam-te hnam 3 Dolûta, Fêngo hnam 4 Darmaka,

Râlte hram 5 I alluauva Sâlo hnam Tin
silai an han khâwm chuan, khaw neitu lal chu
mawh an phurh'ur deih zêl a silai neitu ma an
hriatte nêh Chu mi hunah chuan lung in tanna
chu Quarter guard a ni a Iimâr Lalhrima hi silai
phût thuah Quarter guard ah an hrêng a, a mang
ang chuah Rabsi Paliana chu hlaim a han sawm a—

*Tlai khaw vâra ka lung lam vai e
Fam si lova lung bang khâr chhûngah
Zâl e Loldânga e
Khârtung thleh rlat min hawn ta che
Ka nau e Liandânga e tun*

Tin Rabsi chu an lo purg deih zêl a sawi
kâr tihun an zin vêl thin Pu Zuia, hla phuah
mi klan Rabsite chu pakfak nan a phurh a—

*Tangka chongin ningzû va la u
Sâppui chhawn thlam ai ka nau ve
Ruoltâwna tîâwmngai lo ve*

tun Zu a lotir thin a a inpu thin a, a rem
hre hle a ni e

Chutichuan hun harsa leh a hrehawm lai
leh a hahthlak hi berte hi tinuam tûra an rilru
kuai thei hlate an phuah thiam a an utihim
thin hi lawmpui tlak an ri rêng e Kei ka hun
chan ve hi hun harsa hun hrehawm hun rilam
hun invuak leh invêl hun hun inlâk sak leh
inchhuh hun, hun invin leh inhau hun chu a pum
in ka hun a ni, mahse, Sialsûk lai zara puak te

ka phur ve lo va, Vaihote pawhin mi vel lo va
 lai kalbhruai, upa lai hnung zui ka nih avangin
 Hrehawm ka tuar tlem hle Amaherawhchu
 Kristianna sakhaw thar thu hril turin Tirrkoh
 (Evengilst) hnaah ka lut a, ka hahdamna ka lal-
 pa ka phen chu ka then ta a Lal upa ka nihna
 ka han bang chu, engkim hi hleihluak takin ka
 chungah chuan a lo vum ni tin ta a Engmah
 hian mi hel ta lo va, tihrehawmna chêsawlh
 na, deusawna, anchhia leh sawi chhiatna chi
 chuan pakhat mah hian mi pel lo va Kuli atana
 mi phut chhuak ngei turin Diarkhai khuua ka in
 ah pheh chuan kum 1907 April ni 18 tukah khan
 Sialsuk Bangla mel 2 atangin a lo zing kal a,
 Aizawl Bawhsap Major H Cole chu zing dar
 5 velah hian a lo lut a kuli atan mi phut chhuak
 ta ngei a mahse, ni 20 4 1907 lai lamah Si
 butalungah sawn kuli awlna lehkhah min pe a ni
 hnih chauh ka phur hman a ni

Tin he ram mi hi hnam dang ai chuanin
 intinuum leh hlim thei zawk mi nun ka ring a
 ni, an hrehawmna hlain an tibnawm theih avangin
 Thian inthen, lawm inthenten an tui tlan mahnia
 an in chuan,

Berhva lungrual mual letah par an tlan e
Kiam rang karah zo tui thian chu,
Lungrualin kan dawn lo ve

tui thian awm hrang tate chuan maw takin an
 inphuah a Hetiang ti mite hi, in nu, in pa

chiah kha an ni e Nangni a nuam china m hian
hriat pawh in hriatpui thiam loh hial tui a ni e

Tin, chu Vai lian kaikhêpah chuan lèkhha
te finna thu awmna Pathian thu chuan a han zui
leh ta a Vai lian chu mi tin tan a tha tih a
lang tial tial a chûng tânsiaknaah chuan tlon
duh leh tlan tum vete chu an lâwm tial tial a ni
Thil tha lo thlen hua a hmingab ka vuah lo thei
lo a ni Thil tha hriat duh tân thil tha hriat tur
a awm a a zawng duh tân hausakna te a awm a
Salula sawi ang khan thiam duh tân thiamt ur
sâng pui pui te a awm a Bawrhsap nih theihna
hial te pawh a inhawng a, engkin a kim tih tui
a ni ta, kan ngaihtuah phak loh thil hlirin kan
dam lai ni hi a han chim a Vai len chinah hian
ni tinin thil tha hlirin mi kaitho va putlin lam
kan pan ve ta, ti angin ngaihtuah theih a ni
Tin, hun m k takah hian kan awm a, Pathian
leh mihring mit tlung lo hial khawpa paw khawih
na nuam te chu mipui hmaah a inhawng nasa ta
Chûng chu kan hun hian a her chhuahpui ve a
ni Pumpelhna chu tih ve duh loh chauh hi a ni

Tin, Tirhkoh hna mi pathumin kan beiha
kan chaw an ngaihtuah chuan Mizo thenkhat an
tel ve a ni thei, an relna hmunah ka tel lo va
ka hre lo Min châwmna tur chu tangka thla
tinin chêng thum leh siki hi tawkin an hria a
min hrih a 'Fate kan nei nial si a kan khaw
sa thei êm lo vang e,' tin kan chhang a Chung

hun chuan lai khuaah hian buhhûm hi chêng khat hian phur khawp hi a lei theih a ni e, hmun tinah Sâp pahnihte chuan ti hian min chhâng a “Tûnah tangka a awm tam lo va, thawhlawm a lo pung ang a, in fate nên in ei daih tur in la hmu ang, in thawk ang a, Kristiante an lo pun hunah Pastor in la ni ang,” an ti a, chu chu Sâp pahnihte thu mi hrilh a ni, Mizote chuan mi hrilh lo Tin, kan thawk ta a, Pathian thu chu a pung ta a Pathian puh vâng em ni, a pung ta Kum 1906 tawpah hming pe 6250 a ni ta Tin, thingtlâng khua Kohhran hmun tina lehkhah lo kal Mizo sap hnêna thawn chu hetiang hi a lo thleng châmchi a, kum 1907 ah te chuan—(1) Nu-pui neih duh kan awm a (2) Baptisma chan duh kan awm a (3) Sakrament kil tûl kan awm, Pastor siam a tûl a ni, Mizo sâp pahnihm in daih lo a ni, tun

Tin, Tirhkoh pathum Champhaï vêlah an zin a, Hmunhmeltha Kohhranhote chuan Phai sâma kuta mi lehkhathawn an pe a, chu lehkhah thawna thu chuang chu hei hi a ni

“Phaisâma te hi Pastor turin an tlâk lo ve kei Sap jawng chhiar theia ziak hi Kohhran tamna lam hian mi han ruat ula, a tha ang

In unau,
Dâla”

tia ziak a ni

Saphilua D la, Phaisama Dokhama leh
Vârchhûnga te a be khâwm

1 Phaisama 'Dâla Phaisama Pastor a
tlâk lohna lai tak chu i kutin han dek teh chen
tên ka han hlep teh hmak ang a ti a chhâng
tu an awm lo

2 Dokhama 'Ka pu Saphilua Pastor
tûr Cherapurjee a zir ni kher sel i ti a Tirkoh
tûr mi s v m khan Cherrapurjee a zir tû i sawi
si lo va Petera te, Johana te Paula te khan
Cherra ah an zir kher em ni?" i ti a

3 Saphilua Lehkha in thiam lo em
a ni

4 Vârchhûnga Bible ah Petera te Jo
hana te hramchawm leh lehkha thiam lo an ni
tih kan chhâr a keini leh'kha thiam loh a paw
ta bik a mi sâwm n'a i thu sawi Kristian tûm
hunah Pastor in la ni ang i tih khi bumna
thu in i sawi reng a lo ni maw? tûn Chhâng
kirtu an awm lo

He thu chanchin ka ziak kher hi Zo ram
hi Kristian ram a lo ni ta a Kin sakhuu hin
intan chhuahna bul pui pakhat a ni a ka ' in
târ lang lui a ni e

Thil mâwl lutuk thenkhat ka ziak duh loh
thil then tlem tê ka târ lang

1 Path an khawngaihna lo lung lût khân
mî mawî leh fel lo lutukte a khawîh duh a, a
khawîh thei a, a khawîh tih ka hril chhâk a

2 Thil bul tantuho hî an tha famkim kher
lo, an thil tan chhuah kha thil lem a nî lêm hek lo

Isuan thil a sem lai khân Pôtera nung
chang phawsawîh fel lo tihlanna nungchang fel
lo kawng ruk nei khân a ching tam ber zawk a
nî a thlan hrûkna puan lamah a khat vek a nî
Pathian thil sem dawng tur hian duhna hî thil
chhuanawm ber a nî fo rêng thîn a nî Mizo
zinga mî felhote mî lianhote mî rinawmhote au
chhuaktute hî mî fel famkimho an nî lêm lo ve
Kan tâna hlu ber chu Isua thil sem oawn hî a
nî Kan leilung nun chhûng hî mî dam rei te
rei êm êm lo pawh pian tharna dah tawk a nî
Nu puma nau thla 10 chu famkimna tawk a nî
vek, piang fel leh piang fel lo pawh Leilurga
hun kan neih theuh, hun kan inbuatsaih nân Pa
thianin mîn ruat sakah ngai îla, pian thar leh
danglam hun a nî, hun dang ngahak suh Tin
chutia Tirkoh pathum awm ta chu ngaihtuah îla—

A nih, tûn lai atanga han ngaih chuan dawt
sawitu atan mî puh mah ula a âwm h'e ang
Tirkoh nî ve chuan Pathian lehkhabu thuchang
khat tai mite hmaah han chhiar tur, han lek lan
tûr hî awm sela, thil mawî tak nî âwm tik a nî
mahse, a awm lul sî lo va Lehkha chu a bu

chu sawi loh, Pathian lehkhabu chhûnga thu ziak zinga tel chu khâwl chhutn chu mi lai tawng danin, "Thir dep' in hawrawp khat pawh a awm lo va, Kan zin chu lehkhabu leh ziak ken tur engmah awm lul hek lo, chutichuan kan kal ta ngawt mai a Kan kalna khuate chuan lehkhabu kan ken loh chu an ngaihtuah bik lêm lo va kei, mi Tirhkoh zin pawh chuan Pathian thu bu leh Pathian hla bu kan neih loh avangin kan inzahpui bik lêm lo va Eng thu nge kan sawi chhum lo chat lo chuan kan tawng ve chûl a, anni pawh chuan eng thu nge min hnial an tawng ve chûl bawk a Tûna i dinhmun tak atanga i han thlir atan ka han ziak lui hrâm a n e Mi tawng dan hmangin sawi ta vei ila history (chan chin hlui) mîqring chanchin hlui ziak khawmna bua tel tûr a ni a nangma ram ngei i u leh nau i chi i kuang tawng khat hmanga i tawng puite kan ni a ka thil ziak apiang hi nangma chanchin hlui a ni zel vek a ni Sap ram thu leh Vai ram thu ka ziak hauh lo, nangmaha chenna leh nangma rilru hlui kalsan chanchin kha ka ziak a ni

Chutichuan, thil han intantir hi a ho dân leh a mâwl dan hi hriattir tur chein ka han ziak a ni, chûng hun chhûng chu a rei lo Ziak zawh tak tam fêt khan Mizo chanchin hlui a tren a zâr chu a sawi lang ta nual a tûnah hian hei hi tehkhin thiamin han thlir leh ila Kan awm pângngaia kan awm lai mun letlingin mi han

khai chuan kan thil hmuh kha a lang danglam ta vek thin tih kan hre theuh a nih kha, kan awm dan hlua kan awm kha kum 1898 vèl atang khân letlinga khara thil en ang mai hian thir dan chu a dang fan ta phut a Latho leh upa- ho chuan mihringte thil thir lo dang ta phut chu tihharh tumm mipui hriat atân thu an phuah a, upa lung fingteho zawng zawng chu letlinga khai an ang zo ta Upaho chuan thil lo thleng hi pakhat mah an awm an pawm tham lo va Chi a lehzualin kan awm lo thei ta lo va, an thil awih theih hauh loh chu hêng hi a ni

1 Lehkha ziaka thil hriat theih an awih thei lul lo a ni Vaihote lehkhain an inbe thei tih te, dârlhalang pheih an inbe thei tih te thir- hruin an inbe thei tih te hi hre mah sela Mi zoten lehkha hi hre thein an ring thei hauh lo chu chu letlinga khai kan an lehzualna a ni Mizohoten lehkha hre thein an ring lo

2 Inthawi lovin Mizo thenkhatin dam ve kan tum a chu lek pheih chu kan upateho chuan an awih lo nasa lehzual a Vai mite inthawi lovin an oam tih chu awih thei mah sela Mizo- ho chu ni thei ve turin rim theihna an nei lo va Mi chhia leh rangvaia chhambalhote inthawi lovin an dam a lal chhiahhlawhte inthawi lovin an dam tih chu hre reng mah sela, inthawi lova Pathian ringa dam tumte chu mi nung amahnai

anga a chu ɹwm leh thein an ring lo a ni Vai dawɪ ât nun an ring a, inthawɪ lova dam thu avâng hian nu leh pa, mi putlingho thanlung chu a mangang êm êm a ni Vaun kawɪ thlâk vek mi tum avâng a sawrkârho Vaiho dawɪ ât ɹan nân nun an ring a ɹhenin thingpui huan thlo fai tura hruai thlak tûrin an tlaɪ dawn emaw sakhua leh inthawɪ lova ɹwm thei chi an ni em tia en chhin nâna dawɪ ât hmasak nun an ring

3 Mi ɹhenin thu an phuah a Kuta thah chu a fel lo va an sakhua ban sak kân rêl ang a ɹn bân ang a kuta thah ngai lovin an thi vek ang an ti a an bei tan nun an ring a ɹn sawɪ ɹin upa leh lahhoten hetiang hian thu ker kuak an siam leh a Inthawɪ lova dam theih tumho avâng hian kawɪ thlak emaw thih zawh na bul tantu ni tain an ring a Eng kawngih paɹwh tusual tantu nun an ring a an haw êm êm

4 Tin nakinah lehkha hi mîten an hân ngaisang deuh va lû leh upaho chu kawng dâng deuhvîr an tithinur leh a hetiang hian thu an phuah chawp ɹ — Hêngho lehkha thiam tumho hi kuli mi vêngtua tan an tum a, sawrkârin thu a pe ru a keni chung a kuli vêngtu nih an tum a ni an ti a lehkha zirtute chu an phêk hurt leh ta a a va hahthlâk tak ve aw'

Tin hui rei lo te chinah chuan mi then khat chu a mik a mak hre lem lo hian Pathian

thu âwihah kan chang rawk a, kan thu hriet chu
 a famkim lo hle âwm e Ni ruk hna thawh a,
 ni sarih ni ramhuai chaw zawn ni chuan chawh
 tûr a ni tih thu hi a thang hle mai a Ramhuai
 chaw zawn ni chu hna ni ruk kan thawh hnua
 a ni sarihna chu nun kan ring a mi zirtirtu an
 awm lul si lo va Hna kan han tawk a ni l hat
 kan ti rilru a, thlân laia chawh a tûl a, kan han
 lai a, kan chhiar tel lêm lo va Hna kan han
 thawk leh a, ni hnih, kan ti rilru leh a, tlangau
 vin khaw kêra mi zawn tûr a han puang a kan
 han zawn a, kan chhiar leh ta lêm lo va Vaw
 in sapui thlah tûr, tlangvâl zawng z wag an han
 ti a, sakei chu kan han hnawt a kan chhiar tel
 leh ta lo va, kan hna kan han thawk len a, kan
 chhiar zêl a, chawhni a han thlen chuan i chang
 chuan ni sâwm aîn a tam thei thin Chutichuan
 ramhuai chaw zawn nia kan han chawh chuan
 ramhuai (ramhuai chu kan hlau si a) dailên
 hmun thlenga ram kal chu kan tih deun va kan
 chawhni chu ramhuai chaw zawn ni nun kan
 rin avangin, mahse chuti êma kan at chhông
 chu hun rei lo tê a ni a Tin, upaho chu kei
 mahni ang lek bawkin an a ve a Hêngho hin
 ramhuai hi mi hnawb bik dâwn a ni tui a hrang
 a hrain thu hrao an lo phuah chawp ve leh a
 Chutia ramhuai anmahni hnawntu nia mi ngaih
 avâng chuan min haw lo thei lo va, a va mang
 anhlak tak ve aw

Tin, kei ka hriat dân chuan hun rei lo tēah P W D Overseer babu Sohon Ray Khasi chu lamlian thil lam beitu a lo awm a thil min zu tir ta a Tin, Lusei tawng hi kan hriat cheri khawpin a tawng thei lo va, Lusei tawngin leh khabu Pathian thil lam zihna engmah a awm bawk si lo va Khasi tawnga Pathian thu bua thute chu fial lo takin mi a zirtir thin a ni awm e

Tin, mi tin chu kan at dân chu a inchen tlāng hlawm a Upa leh l lte pawh an fing chuang lo va, thirna thuhmuhah leh lethuga khata thil en ang vek chu kan ni ta a Tin kei n pawh chu kan fing bik lo hle a ni ang zana kan mu tûr kan han tawngtai a, lan han mu chu kan kanga miten mi han biak tawng chuan tih that leh tul êm êmin kan hria a kan han tho va kan han tawngtai leh zet zel a ni tu mi zirtir nge ni ka hre lo

Chûng hupa Pathian thua kan do chu kan hriatna zawng zawng hian ramhuai leh inthaw ta hi kan engto ber chu a ni a Tin, lo tur kin han zawng a mi a chu fin theih a nih loh hi kan hre theuh va â ta na na chu sihdûpah chuan ramhuai chu awmin kan la ring a, a thenah chuan Pathianin mi tanpui chu kan ring a sihdûp pui pui hi lo tur chuan kan han vat a â na na na chu fin rual a ni si lo va kan lo ri te chuan kan lōva thlai rahte chu an ei ngam lo va, dawnfawb leh hmazil te hi, kan thiante ât vezia

chu hetiang hi a ni Anni hi chu ramhuai hian
 tawh lovah, a ngai tawh a ni awm si a, an lova
 kan kala, thlaite kan lâk chuan, an lova sih huai
 hian keini chu miu bei ang, anni a bei ngam lo
 ve keimah a tuan ang, tui zêidin thu an bawl
 a, an hlau ve a ni Kan âho hle a ni e Ka
 han ziaak zêl teh ang aw Hun kal ta, â êm êm
 chanchin mak hi hria la, tuna tiêm têa kan lo
 fing deuh hret hi kan lâwm theih nân, chung
 hun laia kan chhôngte zinga mi, kan tâna mi tha
 berte mi han chai vêl dân te chu tûnah hian i
 hmaah ka han hui a che Chaw ei tura mai
 mitchhinga han tawngtai chhông te hian chaw-
 thlêng te hi min thuhruk sak a Hêng mite hi
 kan chung a an thimrim vang a ni lo va kan
 sakhua chu thil tak nun an rin lul loh vâng a ni
 Tin, hêng hi chu a manganthlak dan a dang a
 Zanah emaw mut kan tum a, kan han tawngtai
 a kan ti rei ta fet tih hunah kan zak an han
 dêk a, nuh loh rual hi a ni ta lo thim a Hêng-
 te pâwh hi kan sakhua chu a lem nun an rin
 luattuk thu hla a ni e

Tin chutia chawh buai mai mai tur chu
 kan ni lek rêng âwm e, kan rin chhan tur Pathian
 thu bu ata tawngkam khat leh thu tiêm pawh
 hriat tur a awm lul si lo Mau châng kâr mâm
 chungah pencil kan neih chhun chuan mi hming
 te kan ziaak khat del dul a Tiâng hming te,
 khaw hmingte kan ziaak khat a Pathian thu chu

eng ɔ̃nɛa ziak rge a nih tih pawh paklat pawh
 han chhiar tur a awr lon lai khan Dengruma
 Zadêng mi ni âwm tak hian Zir tih bu chhuak
 hmasa ber chu a nei a, a chhiar thi ri si lo va
 kan zir nân kan hman chuan lehkla chu kan
 thiam phah lehzuai dawn a mi itak a, chhiar
 hawh pawh a phal si lo va lehkha kawî khat
 pawh thiam lovin a thi bo ta Kan khua chu
 Aizawl atanga ram ril a la ni si a kawngte chhe
 tê lo chu a la awm lo va chûng Zir tih bute
 chu a leina tur neih a haisa a ar artui kêl te
 zuar ta dawn ih Kulikâwna Gurkha sipai Mizo
 pal nêmtu tûr sawrkîrîm a zawl chhuah sipai
 tawrawt zet zet engzat emaw thil lei chhui tu tui
 ni an khari haina kawng a awm si lo va Chûng
 huna Aizawl atanga chhim lam kawtchhuah Ku
 likâwna kal lo thei loho chu a manganthlak hle
 a ni Sipaiin matheilovin mi lei chhui ang Ar
 pa hin pui te dere a ni ang a artui pum li te
 pawisa pahmih a ni ang Sipai lah chu kan ngam
 lul si lo va Tel ve hin mah ula, thawpikthlak
 in ti lo thei bik lo vang

Tin hun chu a han in her hret a Kristian
 hmîng pu chu a pui a pang, nausên nêr chhiar
 in mi 40 kan lo ni a tih hi sawi lan a ni, Mizo
 ngawt pheî chu kan tlêm hle ang

Sâp Missionary 2 Bâbu Sohon Ray fî 4
 a nupui leh amah 6 Pastor Raibhâjur, Khasi

chhâng 4 Babu Kishon Ray fa 1, a nupui leh
amah 3 Mizo 25

Hênggho zingah hian patling nupui nei tawh
tel ve chu Phaisâma, Vâchhônga, Lianphunga
Thankônga, Sethlun khua, Hausâtlova, Puansen
khua, hênggho hi an ni Mi dang chu naupang
Khâra te Tâwka te, Chawnga te Thanga te
Khuma te ka hriatte chu an ni a Eng tizia kha
nge ni, ka hre kim phak lo ve Baptisma chan
na bu hi bu hlai fet tha fet hi Mizo sap chuan
a nei a, Baptisma channa buah chuan ka hming
a ziaak ve a, 17 na ka ni a, ka hmaa mi chu a
tanna chu D E Jones a ni a tute kha ka hmaa
mi kha ni ta maw ka hre lo Sap atanga mi
hluiho kha an ni ta awm e

Tin, chutia Kristian hming pu mi 40 kan
awm chu ka hria Sialsûkah ka hâwng ta i han
rei lo te chinah chuan Phaisâma Hrahsel hoam
Dokhama, Chawngthu hoam he mite pahnih
hian Evangelist hna hi an dil a ni ang e Sap
pahnih kha thuneitu an ni a, tute mahin thu an
la rêlpui lo a ni ang Tin Sap pahnih chuan
rem an ti a, Tirkoh angin an awm a ni ang
Tin, kei Aizawla ka zin chu Sialsûk ka thleng
chu ni 8 Sialsûk khuaah hna ka thawk hman
Tin, lehkhathawn stamp bel ni ka hmu a Aizawl
atanga lo kal a ni a, a thu chu ka han chhiar a

‘ Vachhông, Phaisama leh Dokhama
Tirkoh Evangelist turin an inpe a, an tan nghal

dawn a nang kan ruat ve a che, bei ve nghal
ang che

Saphluia — D E Jones

Sâpthara — Edwin Rolands

tih a chuang a a zeng a khaw sawi lem lo chuan
ka bei ve ta a Ka thian pabnhte nen khân
hlawh la rual mah ıla, ka aia inpe hına an nı

Amaherawhchu, heng hun hi chu a sei êm
êm bik lo va Tin kum 1903 ah Lianphunga
nên Aizawl atangin chhima Sethlun thlengin
Lunglei pêla kan zin chuan lehkhabu Chanchin
Tha Luka zıak hi bu mal khaw chhutın kan
keng ta thlu hial a Pnaitual atanga lo kal chu
Aizawlah nı hnih kan nghak a a lo thleng ta
hlahu va kan keng ta nghal a nı Hmun dang
ah chaun kan chhiar zel thin a, buathlak eng
mah kan tawk lem rih lo va Ka thianpa hi
lehkha pakhat mah thiam lo a nı a thu a hril
dawn chuan ka han chhiar sak a a duh duhin
a ching darh ve ta mai thin a Tın lai mite
hian han ngaithla sela, lehkhabu leh a sawi dan
te chu eng anga inpersan nge a nih an hria ang

Tin, kan kalpui zêl a, Dârmaka Rahsi khua
Pukpui chu kan thleng a kan han chhiar leh vei
a, Dârmaka chuan a en vung vung a Nang
mahni chu ka sat lo vang, in lehkhabu chu ka
sat sawm vek ang ' a ti a, sipai khukri a han

la a Kan hotu pa chuan, "Lehkhabu hi a sah chhiat vek chuan ai mit thlawn kan ang a, nang i chak ang e, tlanpui rawh," a ti a, tla lam ni tlâk sarah Pûkpui khawlai zawng zawngah ka tlanpui ta poh va, mi ûm phak thei ta lo va, mi hlahthlem ta a, mi ûm phak duh ta lo a ni phawt ang a, mi kirsan ta a Dar chanve lai tur hi mi ûm a Kan hotupa chu pa hmêl tha êm êm hi a ni a, a hmui hmui chu a bengah hian a zep tawn uar mai a, a hau ta a, "Nang phei chu â bo mai turah chuan i va pamhmai ve, i hmui hmui that teh lul nê, i khuaah hâwng la mi aho zingah tel duh suh ang che a ti a velh chu a vel ta lo va Ni chu a tla ta siar sar a kan hotupa chuan ro a rêl a, "He khuaah hian kan riah chuan zanah mi han bei leh ngei ang a, kan lehkhabu tal chu a sat tawh ang i kal ang, Lunglei i luhpui teh ang," a ti a, kan kal ta a zanah Hmunphiat inah hian kan lôt rawk a, "I ipah zâna mut mi phal em ?" kan ti a, "Phal ang chu," a ti a kan mu ta a Khua a var leh ta a, riltam fêtin Sethlun khuaa Than kunga leh Sanghleia panin kan kal leh ta a Chaw kan hmuh phak ve hunah chuan chawhmeh a ngai hauh lo mai Chaw kan puar hunah chuan kan tawngtai peih ta a Kan tawngtai laia kan rilru chhun ber chu, 'I lehkhabu hi mi tihchhiat loh tûra humhum thiam turin min tanpui ang che Kan hmanna apianga malsâwm ang che I lehkhabu hawhtu chuan, a kengtu hi mi lâwm

lo ang a rang a neitu pawh in lâwm lo vang
 chia hêng phe z wng z wng hi i lehkhibu an
 chhiar nân i lehkhabu chhiar chak mite li dah
 khut ang che Tûrah Thungka leh Sangh'cia
 chauh awm mah sela thian tûr sawm sak ang
 che tûr muang takin kan tawngta a Than
 kûnga pa chuan Chhûnga mi nung bia i va
 ang melh melh ve a ti a A nuih kan tizi
 deuh a ni ang a nui a ri ring êm em lovin
 Chu mi nah chuan Kristian phuh Lunglei phuar
 vêla awm chhunte hnenah chuan kan cham ta a
 Chanchin Thi Lula zia bu mal keini tana thar
 diai chu a chhûnga thu chuang chu hriet kan
 duh a kan chhiar kan chhi r a Chu mi hun
 chu buh seng lu a ni a Lusci ram chhûnga
 Kristian lo awm ehante chu X mas chu Aizâwl
 ah hien hmanglo li kan hotuten an ti a A
 thei apiang va hrai tûra tirha zin dún kan ni a
 Tin chung huna Isua thu atâni kin sawi lan
 tam ber chu ran thisena inthawi chanchin hi a
 ni ber Bible thu te chu kan hre piak lul s lo
 Tin hun chu a han inher leh hret a zu in loh
 leh inngaih loh thu hi kan sawi tel ti a Chu
 mi chinah chuan lal leh upaho leh mpu chu
 Kristian thu sawi chhiat zû in loh thu hian in
 huatra a sîm tan ta a ni Zû te kin sak duh
 loh avang chuan lal chuan khua leh tûr awm ve
 atan hian mi duh lo ta reng a ni Upahoten
 chutiang bawkin mi duh lo a ni Nula tlangvêl
 inngaihna thu Kristian kân a sawi chhiat avang

in, Kristianho chung a hla lênglâwnga phuah
chhiatna hi a chhuak tan leh ta a ni

Tin, hun a hanⁱⁿher leh hret a, Mizo dana
awm ni, mei kan hrilh te sarhi hrilh te, raicheh
hrilh te, kawngpui siam hrilh te, fano daw hrilh
te, inthawina thil serh te mite lo hmang (lo taw)
serh niah an lova kal te phal loh te chu Sailo
lalna ram chhûnga dan apiang leh mihring lawm
zâwng dan chin thin apiang Kristian kain a sawi
chhiat chinah chuan mi tin mi mir na hi Kris
tian nun dân chungah an lungni lo tâ ve ka chu
chu ka hriat dân a ni Amaherawhe'ou sawrkor
sap leh Mizo sâp chu tangrualin an ring a Chu
mite zahawmna avângin mi chhiate chuan an
duh angin an che ngam lo a ni

Tin, zu leh sa leh nula tlangvil thu Kris
tian kain a sawi chhe lo thei lul si lo Chu hi
sawi chhiat avang cuan lal leh lal upate len ak
saa mi putlingho kha Kristianho chungah tiamah
an lungni thei ta lo va Sakhua sawi chhe thiam
leh Kristian sakhua sawi maw thiam chu an
haw ta a sawi chhiat thiam lo naupangho chu
an haw tham lo a ni Lalte pawh cuan Sapho
zahawm avangin kristiante chu an di chim tâwk
in mi sawisa ngam lova huat chu mi haw theuh
ngei mai Kan Mizo ram hotu Bawrhâp mi-
mei hmuin Vanphanga lal khaw ngaha chuan a
han taun a han bei zual hle a Chu ni huanah
chuan mipui, mi putlingho chu Kristian tihduh

daha tihreh tûr thuah hian an prûr hle a bei
 turin Kristian awmna hmun apiang chu a inbuat
 saih theuh va Mahse Bawrsâp chu Kristian
 tiduhdah tura a ruahmanna kawngah a tlanchhia
 a, a kir leh ta a chutah chuan Vanphunga pawh
 chu a kir leh ta hret hret ta Lal dang leh pian
 kena kum upahote kha an zuai leh t hret hret
 a ni Hei hi ka hriat dan a ni

Tin khâng hun khân British sawrkar
 hruata awm hi ni suh ila a then a zâr chu an
 thisen a thi phing pheng tûr a ni mahse thisen
 chhuak lovin kan pumpelh ta rih a Tin lalho
 leh lal khâwnbâwl upa leh puitling mi mir khân
 Kristianna kalkawng chu hmun dang atangin an
 han thlir leh lo thei lo va, mihring hian kal tum
 na kal theih lohna hi a thlir kir fê ieng a
 Kristianna kalkawng hmun dang atanga han thlir
 tute khin an hmun dân a dang ta a An sakhuah
 thu taka belh tlak nun an hre ta lo va an lung
 a ni tak meuh em, ni tak meuh kher lo chung
 chuan Kristian sakhuah chuan an lo lût ta a ni
 kei mi malin ka hriat dan chuan Tin tûnah
 hian thu a inzawm rem lai a ni a Mizoho ni
 hlauhawm an nihzia hi ka hriatin Mizoho hi ka
 hlauh mi an ni Tin, engtizia zian emaw Lu
 shai Hills vel ramu pawn lam mi hi ka hmu ve
 ta nual a Thiam ila, thiam suh ila ka kal chhan
 Isua thu ka sawi ve nual tam a Burma bial
 then te, Manipur bial then te, Tripura bial then

te, Chin Hills then te ka kal a, hnam hrang tam
fê̄t hmaah Iṣua thu ka sawi a Lushai Hills
chhûnga chênggho tluka mi hlauhawm hi ka hmu-
in ka taw̄k hauih lo mi kawlhseho min ka ruat
fo ta a ni Hnam dang tam fê̄t ka kawm hnuah
hi chuan

Tin, hun chu a her dang leh ta a Hman-
ah khân Kristian nih chu a ḥarsa, tûnah hian
Kristian riḥ loh chu thil harsa êm êm a lo ni
thung a Tin, chi aia, hmup nei loya, pan lam
tûr hre loya, buai mur mura kan awm chhûng chu
a rei lo Chutichuan, mipui chu thlaphang mang-
angin kan zi mur mur a Hêng huna mite hi an
thimlung put dan a chi aia deuh theuh a ni Ei
tûr buh te an hâl a, lung halna chun, mite an
darh a, nula tlangval hun tina thawh leh awm
khawm hmuna mipui tihlma, tilawma lûmtu
chu an ngui nghuai a Thil ri dang hi a awm
lo va zû zu thawm te chawng leh lām thu te a
reh yek a Ei tur zawn leh Vai lian kut atanga
him theihna chu pahoten an ngaihtuah a, vahvaiḥ
dan tur ngaihtuah a tûl a, nula tlangval khaw
tina pêm darhho chuan lunglênthlâk takin hla an
inphuah a Engtinngge ni?

*Kârah lêtupui a zing na a
Ka vuan ang che zaman hmawng ang
Lênruah mu arg kan ngaih che,*

an inti a Bâna invuanin mittui tlam an inbia
a, zu bel khat te zûkho tûr an hmuh changin

lunglêng takin zai an rom a an nunna hrehawm
 awi tlei tûrin an lunglênga chu hlah a chang
 thin a, hla hi a thu tha f mkim kner mah suh
 sela a satute lung kuai tak a nih chuan mpu
 hi a zap lunglêng thin a Chutichuan siwrkar
 chuan thil pawmawh hmasa silai lâk khawm leh
 lamlan kalkawng siam chu an bei ta a Lam
 lan rit tur chuan min han hmang ve ta hlawn
 a lamlan en rual theih nan hmawh kliente chu
 Sâp koh dan an hmang ve thu a hla anmih
 ni tinuam tur leh in nunna hahthlak hrehawm
 awi tlei thei chuan an phuah a hetung hian —

*Ket awng Dâ pui i liang la chang ve si lo ve
 Saling pnun thian ah chung ula
 Hlarotiang lentu hmai e*

tun Lamlanah chuan riuh bi tawka riuhbûk
 Bangla sak a tul a mpu kutin a sa a Hlain —

*Sâppui run remin a kal ta e
 Chenpui lh nthuamah Hian
 Zuk au i ka di la phal lul lo v u n*

*Chenpui kxanthuamah di ul au i
 Kcimi lamul reng an hawi lo ve
 Khawtlâng reng hian ka lung mi len e*

Hetieng zêl dian an nunna kawng harsa leh hah
 thlak leh hrehawm hi hlain an awi tlei thin a
 an lawmpuiawm a ni a khûn a khan toka ngai
 thiam tan chuan Tin Vai hian lo thlen hun
 laia hnathawk theia lo upa tawh ho kha hun har
 sa ber tuartu an ni a, chi dang bak thehte

lah chuan aw tluangtamin mi be ngai lo va mi
vin mi vin a Thil kan neih apiang chu an duh
zawng a nih phawt chuan lei chhuh hi mi vânnai
chan a ni a, mi tam ber ta chu chhuna neih sak
hi a ni a Chap Rahsi hmasahote lah chiu Mizo
tihduhdah an pian chhan ni hial awm lian an
che a Hla an han sa a —

*Silh puar chhua leh thing buh lâwr zawng
Biaik vèl kan chang zo tà e*

tun an iak an iak si a Chap Rahsi then chuan
lalho tihduhdah hi an chak ber a ni chak a ni
ang chu Lalho hmaa an lam chuan —

** Sâppui bâwngtê keini min tai chuan
Lallai hruiang in suhi lo vang
In rûn romei kai rawh se*

tun themtleng tê zawk angin an lo inav hien
si a

Chutichuan tihduhdah tuaitute chi plet tur
dang awm lul si hek lo

*Nemte puar dung hnuaian zâl lengi : nuam lâwm ni
Thim put ing hau vâh hnuaî kâwl khua
Eng lehni a mawî lo ve*

tih hlate hi lung run leh lung kuai takin an
hmang a An neih chhun zu bel khat lekte chu
thianho chuan an kil mawî a, zai an iem a An
hun chhông hrehawmna nite chu an tinlin hram
hram a thia te kumte chu mawî thei takin a lo
ham ve leh thin a Chhông mi khawng tithiak

hote chu in pa te in nu te in ni hlawn asin
vai len hun mite chu kan iethei hle hlawn a ni

Tin, Aijal hi an hmun puiah an hmang a
sipai rual inthlak hi leh lam len larah ni ni
hruai tur hi an awm a lamhlah chu in vai i u
puain an kal a —

Thapui wen kan hrar chaw ni si lovin
Sappui za lam phei duarah hian
Thlang kawrvai nau ka awi e

an ti a, Hlim takin nite chu i lo tla e leh fo
si a Anmahni lâwm tur an hl'wh chu duli a
ni si a an tih lâwmna chu an hla hi a ni Sawr
kâr hna tau a tet ta phut mai a chu chu lung
phurh tur chu a tani ta phut a ni e Hnam
hruai te ngh wngkawl te chatin thlak mah sela
chhipte kiwlh sen vêk vûk mah sela phen tur
dang a awm lul si lo va mangan hla an han
phuah ta poh va Eng tin maw?

Hnam tin nahlung a rual si lo ve
Chhum lei zau ve suang lung hei zawng
Tu nge phur zo zai ang le

an ti a Hlim takin zai an rem a an nunna
vâk vaite khan ri hrehawnte chu a lo nghak
tla ve leh thin a Hla maw tak takte hi an
phuah a an thian leh rual leh an nu'a lawm ho
te chu zû tlem tê an neih chihun te te chu npui
turin an insawm khâwm a tun lara mah ni neih
leh mahni ta an in ang hi a ni lo va an isawm

khâwm a, an inho va, an lawmte nêna inbeih nân
hla an sa a Kalkawng lui tui an tlanho thing
thuapte chu—

Berhva lung rual mual letah pâr an tlan e
Kham râng kara zotui in thiag
Lung rualin kan dâwn lo ve

tun an nun kawng riangvai chu an awi tlei leh
hram hrâm thin a Zan a lo thleng a, ri ngaih
hrehawm tak tlangau aw-in 'Zan chuti zât thang-
in chu mi lam kha mi lama puak phur tûr hna
tân tûr tun tlangau rawl hi zan khat dan lek
lekah thu thar sawin a au ziah a Hun harsa
lâia mite khan mutmu pawh an tuah tha thei
lo hial thin a ni Gurkha sipai ho lah hian an
tihduhdah theih chhun chu zahngaihna tel hauh
lovin mi ti si a kan âr te, kan artui te kan
chawhmeh zawrh theih chhun apiang chu mi
chhuh lo thei si lo va kan ngam si lo va Tin
hun rei tak chinah chuan mi pakhat a hming
Khimeia Thangbawin mitdel Mizo sap naupang
châwm zinga awm ve thin pa kha a ni, Kuli
kawnah hian thil zawrh sipaihoten an chhuh thin
na hmunah a awm ve ta a Sipai chu ni tin 10
te, 15 te, 8 te tal chu a sual reng a, Mizo thil
zawrh humhimtu ber chu Khimeia a ni Khatu
tluka mi huaisen kha mi ka hre ngai lo mi
dang huaisen chuan silain râl an kâp a, fein
sakete an chhun a, an chuan kutin Ajial Gurkha
sipai a sual nêin thua vek a ni Mizo ram
mipui leh ram humhim tura Nikuala a tangkai

angin Mizo thil Aijal a zawrh luh theih zawng
zawng humhmtu chu Khimeia ၊ nī Mī fak
tlak tak a nī a sipai p̄hōih leh pathumte hian
beihrawn mah se a ngam lēm lo va, mīten an
peih lo zâwk zel a nī

Tm Mizo lo hī v̄anneihthlāk thil kan tâwk
zauh zauh a nī Ral neih lun mīpui rilru thla
muantu Chawngbawla a lo lang a, Sukte do lu
in Zaphunga mīhring leh silai mu hlau hauh lo
a lo lung a sakei hlauh hunah Zampuminga
sakei hlau lo a lo lang a, thlang lamah sakei
vangin mī an chī ၊ ၊ Khuangchera sakei hlau
lo a lo lang ၊ Thlāntlang Pawih do laui Dār-
chinga silai mu leh mīhring hlau lo a lo lang
a Thlāntlang leh Halkhā h̄nēnah kan biru tnuip
a Nil ula Halkha Thlāntlang hlau lo nun chhia
tiding tlattu a lo ၊ ၊ sawrkār spu Chhip
phiri kan dān laui silai mu kah raltir vek tum
in Pasuaka mī v̄anduai nupui 7 sūn thih h̄nial
lo a intar lang r̄ng a, silai angin thing ၊ suh
a a pu ၊ silai mu an ren a an k̄ap t̄a lo va
silai mu tlam em khat ka tuai a t̄i fo Gurkha
sipain ei theih zawng zawng Aijal kawtchhuah
Kulikawnah chhuh turin an chang thup a suai
zel peih Khimeia Kulikāwrah nī tin a ding ၊ a
mak t̄i duh t̄ar a mak deuh h̄le a nī

Hūn harsat buaina ropui t̄ur lai taka
Bawrhs̄ap mīhringte mīhring Bawrhs̄ap te Bawrh
sap hotu atan Macdonald a Scoth mī kan han

nei hlauh mai, vanneihthlāk êm êm in a hnu a
hma bo lovin chu mi hun ngeiah a lo awm a ni,
vanneihthlāk tak a ni Mi fel hi an tlēm
êm êm a ni

Tin, Mizo mipui tam takin lal bawih nih
an ning a, an phun mar mar lai khan Khawvel
thanga Sailo tlangvâl ngaihtuahna fel tak nei mi
bâwih tihchhuah chak tak mai, mi huai tak
Bawrhsap vauna pawh hlau duh lo, mi fei chu
kan nei leh hlauh mai Bâwih chhuah thu sawi
peih leh bei duh mi Dactor Iresure Scoth mi
huai êm êm thian zawng zawngin an t'ar san vek
hnu pawha ding ngam Khawvêlthanga ruala ding
ngam kan lo nei leh hlauh bawk

Tin, Khawvêlthanga bâwih chhuah thuah
chuan Bawrhsâp Major Call, a thin ur a Khaw
vêlthanga ulhbun laiphir lung mah a khung a chu
chu Hmarâwna/Awithangpa in hlaim a phuah a—

Eduar thlofam kan sùn lo a pawl si lo
Sailo chhiah bâwih kan bân e
Sâppui nuar e chengràng phir hreng a tâng reng e tui

Tin hun harsat hun hian mi pawimawh an
lo lang zauh zêl tia ka sawi hi ka han sawi
zawm zêl ang e Mizo rama titi hian ber leh
rapthlāk ber ni fo thina an sawi thin chu Khawng
lung rûn hi a ni a, Khawnglung khua hi Rolûra
thlāk Sailo lal khua a ni Chu mte ho chu

Sailo dang Lalvûta hian tihral tumin a phiar a
 a bei turin Halkha, Thlântlang Fânai ama mi
 Mizo nên a sawm a an bei ta a An lût fuh
 hle a ni an ti, chu khua chu khâm luhna tam
 lo deuh hi a ni a a vengtute an dâwngdah deuh
 a ni an ti Khua a vâi hmain rûntute chu khaw
 chhông an khat a tin in pakhatat chuan zu
 hmun chawngchên an awm a, a kiangah chuan
 rûntuten an ngaithla reng a, he hla hi an sa a
 ni an ti —

Râlchanglianin ka khua vâl lo la
Thlang hri lai vuan ka veng nâng e' tun

Heta hla jawng “Thlang hri lai vuan hi
 “Vâl fel taka tih tluk a ni Tin khua a var
 mêk lai chuan iûntute chuan zawlbûk bawhbel
 (pawmpual a hming a ni ve) ah silai an chhuang
 khat pheih dâi a tlangval mu chu an au hah a
 an ti a ‘Tho rawh u Khâwnglung tlangvalin
 thawh in hai e’ tun an ti An tho phut chu
 an kâp a, Lusei mite sawi dan, An in saruang
 suai ta an ti Chutichuan kawthler tin chu in
 that leh inmanin an buai ta a ni Tin, mi then
 khat bei ve theite an awm a ni ang, an bei ve
 thu a thang tel ve a ni Mi pakhat a hming
 Liantuala tun an sawi lang tel a Chu mi tûk
 buaizia chu Mizohote man chu Halkha leh Talan
 tlâng-ho kutah an pe zêl a, Fânai man pawh
 Halkha Thlântlâng kutah an pe zêl a, tun a thang
 a Tin, sai hote jawng hei hi a thang tel a Râl

hote chuan silai mu lo kalma tûr lamah sal man-
 te chu an phên zêl a Salho thu hei hi a thang
 tel, “Kerimahnin silai mu kan tuar zêl a ni, mi
 kâp zui suh u,” tih hi Tm, heti huan a thang tel
 bawh a ni, salhote ohuan, “Min han phir thawt
 thawt rawh u, min kâp zêl rawh u,” tih hi a
 thang tel Hêng thu hi kan ngaihuata kan suang-
 tuah huan rûntute beitu tlem tal chu an la awm
 liap liapin a lang Hei hi upa ho zân awmtuala
 pawntoin kum 1881 vêlah te khan an sawi an
 sawi thin

Liantuala huan râl kuta mi sal hrua hlin
 sal hruai pu chung nula 7 a chhanhim a, an man
 pawh sial an eitr theuh tih thu hi upahoten an
 sawi tel fo thin He khua lungngaihtlak chung
 chângah huan hla lungchhiathtlak chhawng thum
 an phuah

1 Chhâwng khatna—

Khua lo thâl e romei a kai chhai e
Khâwnglungpuitê ka di ngai ing e
Khâwnglungpuitê ka di Lênglâng panga
Hrôm sâwm bâwih rûnah a kai zo ta e

2 Chhâwng hnihna lungngai lehzuai phuah
 ‘In ngûnte thin Liando dâr hlawh an phal ve maw?
 Lênglâng lam hnu ka tuai Bing ang a lo kir lo vang

tin

3 Chhâwng thumna, lungngai lehzuai phuah

Hrôm sâwm sah lâma uoi ka tuai kha e
Bing ang lo kir huan ka ring lo ve, tûn

Hêng hla hi chian t ká kan en hian lung
lêng emaw lunggai emaw chherchhuan pa
thumin in phuh a ni tñ a lung He chanchin
hi Lushu Hills chhûn a thu i phlak ber tia upa
ho sawi fo kha a ni Chui chuan thu tak tak
sawi ka phak lovin ka thiam lo va hla tak phu i
ka thiam bawh lick lo va Sailo rim chhûn i
mite chanchin hi hla thuin sawi i ni muten an
hriat thiam tak dahin ka han târ lang e

Sailo thuhruaho hian hun hui sa kan thien
lai hian mi tang' a hian lo lung lo thir a Pal
hlauhawm hun h hian Chawabawh s hluh
awm Lunu Zapi man'a, Hukha thlang beh
hunah sil mu leh nhring hiau lo Darchhin
Sukto beh hunah Z phunga sil i mu leh n h ng
hia lo Sakai hiauhawm hunah Kauangcheri

Mi hming hang leh thil hmingthang hoiat
tûr unawmho hi hoiang hian tai lang i ni tin
hriat thei mi a ni cah law maw Kan hoiu ber
Sailo ah tan i ' Hnam tin thui khawh thuma
sang ber tukrim zau leh Sailo ding hian i chan
tlang hnam tin lung kuai i ram enhtu Hmar
Thahdo sam phur

Vute in thuhruai hnam zo tuten ho
nên — Sukto Zahru Halha Thlantlang Thlin
rawn thlaha Lakner leh Zotung ho lam hi n pên
khat awu zo lo an ku let e — Hnam t reng in
danna tlang lai luai Zai tin rein tnam val chu

an lénna an nun dan hi mâwl takin laltual an
lêng, an nun mâwl hi ngaihawm taka chang thin
hnam tin zai rempu an thiam thin e an zirga
chêng sâppui vâl chi tîrêng nê, Luaithi nûlin
an then thin lenruai an nun hian hnam tin a
rem zêl a, an lêng za châwn ban hrui vuanio

Sulo tlang ram humhima tâwn daih zauti
Polûra thlah Lalsavurga nrin hning te hêng hi
an ni ber fo Khua tuana an vên him ramui a sei
vawng vawng teh phak loh hialin a sei em e

Takam ramri Lakher hrûmkun Aichhông
nên Halkha za thang Sûnthla Sultâ Vuitê leh
Thahđó ramri Tuivai Tuiruang in ram thuan hi
dul chuang lovr an vêng him rêng e Hn lûa
an pe lo va piu khat mah kun thuanvâi lo
va hrawng rengin nu hrâng thih daw lo va n
ni e An thihna leh an thanna thin su kaw
ni chhuak chhiara zam reng thin kum thua ga
ral lovin mzia lêng tih a hm ng a sal doi lch
an hmaah sîr kum thuang thin e tâwn dan zau
tu mî hrâng an ni e Lala lêng chi Lalvûta
Lalmânga chaw Lianlula chhuan Laltuaka cha vi
hin hniang hi do râl tâwn lovin an lê g
kumthuang

An hah vên hnuaia thang Rolûra hin
Halkha Zathang Aichhông Lalvûta do râl hi ruah
pui angin in tuar bang lovin dil chuan hun rêng
a awm ngai lo ve Thih sâr thang vana zam

sen thin hian mi tin thin lai ril a fang reng thin
 Thâi khaw dur leh thin fim lo tleh hi ral lo kal
 thawmah an ngai thin a, chawhnu he a sar lo
 zâm nên hian mi tin thin lai a luan kim thin a
 hêng hi an phûr fo kum tuang zak nia

Sailo tlâng ram vâl rua râl hiat ho sulhna
 ka chhui sêng lo phaw sial an sirna ting tin
 hmar Ngaihbân an hrii Mirawz sal lenna, Kun
 lâma lang phak lovin an hnawl dorsal hmar
 thimpui Thangcing tlang a lung tulawh na du in
 tian, dorâl an hnawl hmar thin pui p lin Rûn
 leh ruang khân Tu bangpui Meitei tual kin N'ho
 sai chuang sipai vâl an hnawh na tan tum zawc
 âr angin an umna Vanhnunliana a chhuak fan
 lovin Tamu khan thuam Sukte tlang Lampro
 khawpui chhuir sên loi sal sil ing an hawh
 Thangtlâng chunga Sukte thimpui vangkhua chu
 sen mi khu leng a zâm tun e Sunthia hui
 pui Ihlantlang kulh Bûngkhawpui chu che
 rang chawia hrûm sâwm an tawna Cihman
 Vuangtu Hautheng, Zotung vangkhua chu s k
 hnung chhâla tan chhawn an zawnna Mulbu
 liama tui leh luan Kawikhawz wl chu Si'zikaia
 thlunglû an leina Thlanga Vaâk Sazai tui k w
 maw thuama chhiar sen lob sal sial ang an 'aw
 na an chelh loh vâl an tawng ngai lo ve

E khai' an chelh loh chu Sappia sipai
 pheisen vâl Benhawn silai Kaihdep a h n leng
 ral khata hupui khua kâp ph' t'ei aa zai a lo

va, fíng takín rem dân an siam, rem an siam
 laichin unau turin, an lêng za chawnbân hruia
 vuanin Thiam an zir A, AW, B M A nên,
 thai kawun thu tin an hril vêl a, tan an siam
 khûm an tur pî leh pu an la khûm ngei dâwn
 , thlir teh ang I zawm zêl zawk ang thangthar
 nun hi Bâl, Hrakâwng Tûm ei a bang sawt hle
 An chawî lai bi, hpuan a vâ tual tual an rûnpui
 rem pawh a dang sâwt e, fel leh fel lo an in-
 then tual tual

Thlir zêl teh u, hun kal ta chu lêng tinin
 an chêt dân leh an rorêl dân tinrêng hi, tual that,
 phihmang lawî thlêm, sawn thlak pâwng sual
 nên, anhnah sik sual, thlai fur leh sâwmfang rû te
 mawhpurhtir tawh hi an thiam ngei e paî tûr
 lai rêng hi a awm lo ve Sappui roreltun a
 hmang zêl e

Kan râl bawh dân thim leh vâ chuktuah
 lai hi, an thik ve sappui sawrkar lamin thim an
 siam senmei khu lêng nênin Sailo tlang ram
 mual hai luai thing rihnim nen Science ten Bo
 ruak thlîfim tûrni lum hi a tawh vek hmun tin
 hi an ti a Chio tin hi tiakin an to thin a len
 lai lungruai zawng chhawu ang thlêkna chi chuan
 an inlawm pârte angin An tuanna tlang thing
 te chhâwl hai luai, thlai tla êng ri ai mai siang an
 lawina Mualpui sawm fathang sira belte fûr
 khaw thiang leh khua thâl romei leh pâr tin

tham tikin zai ban rem thau w i ve t'at' rui
maw hnam dang khom thei'

Hnam tin lam l a h htu kumtl chn
in Thawng tui sei pui i i za dawn i i p i in
tlak thu bing lovi Vu vai ing t i n zo ve
rangn t h kamtluang chuui lovin khum rang
si Lu ngu z un an caawi kaw tin hi t'hi zai
an bin che lai dung thua in tilawmtu h kin
nno ngai lo che hnam tin t'ui l u h i k n m r u e
e A h m leh n i a i n h e r t l e n chuui an h i t g
tan nek Ti wng tui hmingtnang fin leh hriatna
thar an chhar zel

Salo tukram lai luang t'ing a out lo
thang c i hawm h chhum t'ang long sialt ruan
bualna A kam lo ve khua thalala luang del
del rang zai chhmin thlang k w r v u n n u
awt thi Dui in phir thungpui Lawnglonten
ruualten Zo ram an pan in ihleng kim Sukhiw
pui tu leh l w n n i m t u b a w n a n g n A t i l u n
i l a s e n a v i t i n i e n g n e n h n a m t i n t a n z
l a i r i l n e n i z e m k i m

A hlu e thngpui lawngl'ng hi z un ka
chawi sang te ang air n i h p u a n i c h i a k a
hning h r i e t e h n a n a n t h l a ' t h e k a w r v a r e m
te p u a n i n n h i m c h u n l e h z u a c h a w i t e a n g n
Nang Flawng tui liu sang zualin kin lawm a
che, nang lah lo chuui Zo ram hnam un ch'ung

hi, chûn leh zua lo ang kân lo ni ang A tang
 kai ber kan Zo ram huapah, an hman̄ kim lâwm
 nachâng hre loten, vâl lung mâwl leh lêng lung
 mâwl lam hian, a pui a pang tar a zûr lamin,
 1 hre thiam theuh ang u him takin

Khua a thâl hian tui tin hnâr a kang zo
 thin Thingpui lawnglêng kal lai a rem thei lâwng
 e, châm rihah kan ngên a che tui pui luang lai
 kan chûn pâr chhûn la pâr, chhawhchai, serhlum
 hi an vulh hun hian chuai zai a rel rih nem le
 cham teh rih rei lo te dâr khat tal Ka kal zêl
 dawn thu min pe khuanu lêngin tui la cheng
 mi leh thil nung tinreng hian min chai lei tlanga
 pût Fiara tui thiàng kal poh langin rô g zawl
 ah chawl lo ang che

India tui pui Pacific leh North Sea ah, nung
 tin sâwm langin 1 par tlan tur inpuang zêl 1 a
 chaute tungding ang che Sailo thiam tui
 lai lai lei thuah karah, ka ni lo tâng pût
 zo tui thiàng, 1 hming hril rawh tui a cham
 dulah, mi tin sêl rual lohva hrang chuàng chu
 Chawngbawl Chawngdum Zampumâng, Za
 phung, Thangvûk, tlâwmngai zaidam Vana zua
 Thangzachhinga, zam ngai lovin Khuangchêra
 Taitesêna, a maw berah Liartula Khawnglung
 vâl chu, Khawnglung chhuah mual thisena an
 bual ni khân Vûta râl lak Halkha Thlantlâng
 Aichhûng sal hrui buntir te a chhuah ta a Khawng
 lung lêng sarih sial, him takin an zua rûn a

rawn th'len A chhing chuang tu hrai an awm lo ve A nun mawí hi par rimtui angin tuan thua hrai rawh se lêng zawnin, an sakhming kumtluangin bo suh se val lung hian hote kaihhnawih túrin hêng hi Zo ram pâr mawí an ri e Sailo tlâng ramte timawitu chu

Sailo lai leh an thajruaiho nungchang-mi tin an ngam apiang an thit tun a anmahni hrem tha túrin Bawrsâp leh Manding sâp hova lo kal chu kum 1887 ah hian Zo ram Sailo khua leh tui hi an lo thleng tan a Chutichu n Sailo ram hmng hi an vuah ta a 'Lu 'lai Hills an ti a Tin, 1954 ah hian Lusei ni loten hmng dang 'Mizo Ram' tui India sawrkâr an thlaktir Chu ram chu Lusei tawnga mipui leh an lulte chu an tawng theuh avângin an vuah a ni awm ber e

Chûng hmuah chuan Lusei hian lehkhia ziak lam thua hian hawrawp pakhat pawh an la nei lo va tawnglaa thu inchah leh rîbiak hi a li ni vek a He Luseiho thlêk dân rêng hi an kum-khaw nun chu an mângang au chhuak hian hli hi an au chhuah dân a ni fô rêng a ni e (He thu hi sawí nawn ka duh)

Chutichuan Sailo Rolûra thlaih ram n hian Thangura thlah ni ve Sailova vuavîng Hiam hmng hrang pu Thangluah chuan khua a siam ve a, Rolûra thlahte chuan an ram khua siam

ve chu an phal lo va, an tırau va, sawrkâr lam
 nghenchhanin Tlabung (Demagiri) an tih kiang
 vêlah chuan khua tê tak tê hi a siam a a khawsa
 ve a Chu hotu chu a hming Lalchheuva a ni
 Sawrkâr Mizo nungchang sual hrem ngil tuma
 lo kal chu amah tırautu Sailo lallo titlawm tûra
 lo kal ni bikin a ring a, Thangluah te chu siam
 sual vetu tûr nun a ring lo va, an awm ngai chu
 awh thei reng tûrin a inring a ni A hla thu
 kalzia hmangah hian a lang tin amah hi sawr-
 kâr chungchânga hla phuah hmâsa bertu a ni
 âwm e—

Ka thlang Sâppui an lo han dôm dôm ta e
Tangka cheng leh Thangluah lai lai tlâwm thei lo
Ka do kâwl vel zawnng an tlâwm ngei ang

Tin, hun rei lo têah chuan khuaah sipai
 rual chu an lo lût a, khua chu an hâl ta vut
 vut a, vah darh leh tatam leh pêm darh chu a
 lo tûl ta a—

Ka thlang Sâppui dan rual loh tui ang lian e
Ka zuam lo ve khua kipa âr ang vaih chu
Kan rûn romeiah kai zo ta e tun

He hla hi a phuahtu ka hre lo tin sipai
 rual chu khaw dang man tûrin an kal zêl a an
 la phak loh khuate chuan an hlau va anmahni
 khua chu han tum tlatin an hria a
 Hlain—

Lungrôkah di chhai lai a ang e Sâppui lianin
Khawzo sâl ang kemi khua min tum rûn e tun

Chutichuan sawrkar chuan hma lam chu a
 nawr zel a Sailo ram chhông chu thûk tak a
 lo lût a Rolûra thlah laiho leh mipui phur rit
 chu a lo thleng ta phat mai a chu chu hei hi
 a ni Sailo Rolûra thlah khaw neitu ni ve chu
 sawrkar lamah a tang a a chite chu a bei ta a
 chu chu Rolûra thlah ram chhônga Râhsî hma
 sa pâwl a ni Lalluaauva chu Ani chu fîng thui
 deuh thei hret sela chu Lushai Hills pum pui
 ah hian Tidd mî Hauchinkhûpa rêng a ni angin
 rêng a ni ve ang Chutichuan Chhipphir hi si
 pai rual chuan a lo thleng a k n hian inkâp a
 sipai rual silai ni chu riri rûm khawpui ri rûm
 ang hian a ri hlah hlah a Hla —

Kan ben lenchâwm ngho sai leh len, lan awihna
Chhûn ni tina Sâppui vâlin
Vân rual ang rûmtir a e tun

Chhipphirah chuan sawrkâr chuan tin
 hmun a khwai ta a Chu mî hman ch chuan hun
 rei lo te chu kan chhaih buai a Kan inkah ri
 chu Farai hla thiamho khan in phuith a an li
 tuar ve lo va an tuar ve tur pawh in la hie
 thiam rih lo va —

Khum khum tak a angur leh Sâppui intu
Tu lai hi sâng zâwl an, maw e
Vân âwl chung turni angin tun

Cnu mî inkahna hmuna hu u ber chu mî
 fîng êm êm ni lêm lo Pasuaka a ni Nupui 7
 a sîn tã a th li ve mai hi a hnial lovin a insawi

Silai angin thing suih a pu a, sipai an kah dah
 naah a intar largin a vei vel a, sipai silai mu
 kâp zo sela an chau ang tun Chhipphirah chuan
 thil an inpe thei ta lo rêng a miten 'lasuak,
 silai keng la va kâp ta che ' an tih chuan,
 'Ka tihlum ang asin, mi tihlumtu ka duh a ni
 a ti mai a Sipai silai mu an ren a an kâp
 duh lo hial ta a Chu mi hmuna sipai rual chu
 Burma lama sipai rual lo kal chiam chuan an
 chhan chuak ta a Chuta an inzawn tawna
 hmanrua chu Mizote chuan a hming an vuah
 chawp a "Meithallawn an ti a Silai van lam
 hawia an kah, a tawpa han puak eng chiam thin
 chu a ni a Tin sawrkâr chuan an hman chhuan
 lam chu an nawr zêl a, Fânai khaw lan Khaw
 hri an thleng a Bawrhsâp chu an renpui inai
 ta lo va nula a ngen avangin kan l p u ti a
 an kâp ta phut a Chu mi ni chuan Fânai ho
 chuan an um ve thung a, sipai rual len Bawrh
 sap ho chu vahchapah te an tlin chhe buai hle
 a, chu chu chapchâr hun a ni Khawhri zawl
 bûka an tangka thungremte an tlan an a an buai
 hle a ni Tin, hla an phuah a —

*Khua a ri e kâwl a nu hiau ve
 Aichhông kan ri ilâng kan chhan e
 Chhum thlang vâlin ngai rawh u tun*

Chu mi tumah chuan an chak deuh va
 uang thuang hlain an phuah a, Rolûra talah
 hne^hchhiuah nân an lam tel a ni Tin, cautia kan

mkap zêl chu Sêchhip khuı te an hâl a Sial
 hau khua chu laipui puak nawnin an kâp alh a
 khua a kâng ta hluam hluam a, Chbiahtlang
 Vaihâi hmun an tih hlen tâk te chu an hâl paw
 vûk mai a nê

Tin, Pasuak huaisena khan Sipai silai mu
 tlam êm thum tûr ka tuar a pakhath mahn mi
 fuh lo a ti fo thim Tin, nakin kum 1906 ah
 sakei tûr rui rûm rûm hi a awm a chu tal chuan
 mi tihlum thei zên law maw a ti a, vaibei zun
 puan mai sinin a pan a Sakei chu a tlan zêl a
 ni Chu sakei chu sipai rual pawhin an
 bei tha ngam lo Sialsûkah Tin chutichuan
 Vai lian chu a lo thlen hma khan Zilrawk,
 Khawvêlthanga Sailo bawihho chhuahtita pa
 khan hla a phuah a Vai lian chu a lo la thlen
 hma deuh khân a ni

A lian in ti a lian si lo ve
Chengrang chawin kan ngâk tlang tnah
Ka thlan, Sâppui a lian si lo ve

tin Hun rei lo te chinah chuan Suarhi n te
 Changsil te hi an lo thlang a Bangla te an hân
 nei thuai a Mizote hâl sak ni awm t kin a
 kâng ta a, hlain—

Engatinge Lalhiri pa
Bangla rûnpui a kan le ?
Dawvan kâin Changsil lamah
Sâppui an lungawi rawh maw

tun He hlaa Lalhl ri pa hi, Liankûnga, lal fing
 nia an hriat chu a ni Kan inkâp ta a, Chang-
 sil ah hian Khuangchera huaisena pawh Vain an
 that a ni Chutichuan khaw chhûng chu an han
 chil phak ta a Tanhril hi Thanrûma khua a ni
 a chu chu an tawh darh hmasa ber a ni Chuti-
 chuan khua chu an hâl chauh a ni lo va, buh
 in, chhêkin lamah sipai rual chu an tir a lung
 hai puah hlo hian buh zêm chu an hai darh vek
 a tâm buai nên râl hlauhawm nên ei tûr zawn
 chawp nên ral laka nun humhim tûl nen, hri-
 hrai laka nun humhim tûl nên chiseh nghe, nên
 chi lâknate chu kan kâp ping zo ta si a Chhûng
 tina hotu rilru chu a mangang ta theuh va khaw
 lam pan nge ni himna tun kan chi ai ta vek a
 A hmasa ber chuan, nun humhim tûl avang hian
 then-leh rual ingaih leh nula tlangvâl inthlahlel
 pawh hi an theihngihl rih a Chutia ei tur a
 harsat avâng chuan mi dawrâwm mi dawngdah
 nupa thatchheho fate chaw ei tur hmu lo fa te
 sipai ei bâng changa an tan hmasakna hun a ni
 fahrah thenkhatte nên Chûngho chu Vai hian
 bêl hmasa leh Vai hian tha hrui tang hmasa an
 ni a, an nungchang tlaran sual chu—Bawrsap
 zuitu leh thu buai bulah an tang hmasa a, chu
 chu mipuin an nun dân chu kan thik thuai a,
 kan insual ta rêng a Kan Mizo nun dan fel
 chu hma takin kan pah phah thuai a ni Chu
 tia hmâna lal khuaa awm laia miten an en deu
 deuh leh an chêksawlha an tihduhdahte kha mi-
 pui leh thaltu an lo awm chuan tihduhdah ve

thung an ngaihtuah a sawrkar bêl hmasate kha
Mizo phurrit-ah an chang a ni

Chutichuan râl thu kha a reh a mi tajim
hmun tina darh chu zin vei vâkin an inamu thei
a khuate chu a awm dan chu a lo nghet leh tî
deuh a Sawrkâr an tih duh hm̄rak ber chu
silai kha lâk khawm vek an tum ta a ni Chûn
hunah chuan Rahsi tiêm chu an lo awm tawh a,
ka hriat hmasakho chu Pahana Hauhnâr hnam
Liannâwna Hnamtê Mangsêlunga Kheltê mti
Râlte hnam Lamsuaka Râlte hnam chûng ho chu
an ni a hun rei lo tē ah Suaka Chawngthu hnam
a lo tel

Chutia sawrkâr an silai lak khawm a b ih
lai hun chu hun tha lo zual lai pakhat chu a
ni e Hêng hi a kaihhruai a ni— (1) Lei chawitir
(2) Vuak tuartir (3) Sizai tuartir (4) Tin tu
(5) Hnathawk tura Aij li hrên Hêng hi silu
phût hun kaihhruai chu a ni Kan awm
dân chu Pawh râl kan hlah a reh a
sawrkâr râl kan hlah chu a reh a, kin
lal Sailo ho intai thinna râl tina chu a ten
a Kan khawsak chungchângah lal ho rihna
p wh a reh ta a mihring mîlânsiakna chu a ni
tan ta a lo ni Ni dang a kan ninhleina thi
Sai ram chhuah leh mî thah tuma rammut te ciu
a reh a khawvêl hi kawng khatin a lo nuam tar
ta a Mâhseli hei hian a nawm tur ang chuan
a tinuamtir thei lo va Kan Sailo lalte chu an

thu hnuaiah vek engkim a la awm a, sap ho chu an engto va, tlâwm an hlahv avangin kan zain kan phêk buai rih thin a ni Chhông khata pa ber a mangan chuan fanaute ho chu an chi ai lo thei lo ang hi a ni Pa ber an ni a, anni ti tlawma timangangtu chuan mi' hmaih bik lo ang tin kan phêk mangan a ni Chutichuan ka hriat dan chu ka ziaak dân hi a ni si a chu mi hun chu mi tin thinlung chi ai avâng chuan mi tin hian an lâwmna kal zo ta angin an hria a mipui hnuchhawm khua a tihar a, a tilunglêng thin ang hian, mipui mimir lunglên hun kba a ni a Chutia Sêrchhip khua Chhiahtlang Sialhau, a vêlte nê, hmun dang tam tak nen an hal fai vulh mai chu khaw neitu Bengkhuaia fapa tum ber Lalhrima chuan a khua Sêrchhip kang fai chu hla in a phuah a —

Suihlunglênin tlâng râwnah khua ka chuan e
Chhâm leh romei a kai zo ta e
Khawu khi nge ka teipui dawhtleng

a ti a Chutichuan rilru chavaia mihring awm hian hun hluite hi an ngaihtuah a, lunglên hi an ching rêng a ni fo va

Tin, chông hun chu mipui rilru buai phut hun chu a ni a, mi thenkhat ral kuta thite an awm a, mi thenkhat in leh thil tin chan vek a, awmna pawh nei lo vahvaihna pawh hre fel lo mangang te an ni a Mi thenkhat chu sih leh fen tiansana silai leh fen lai chauh nei an ni

nual a, Thenkhat chu hriamhreî nei lo an ni
 nual a, thenkhat chu tangka nei ngai lo hi kan
 ni chiam a kan sim chu Vawk te, Kel te Ar
 te, Sial te Uicho te, Thimal te, Thival te Pîr
 va thi leh thisih a ni Mi hausa ten thihna thi
 fên leh silai an nei a cûng hun chuan tangka
 ngawt hi a awm a, duli te hi sawi tur a awm
 chauh a ni Tangka chu in 100 zingah in 20 te
 chuan tlai hû Rs 20/ te, Rs 5/ te Rs 10/ te
 Rs 40/ hial nei pawh an awm a ni thei e Chu
 tichuan tangka leh thil tha sum nei m ni si lo
 tân chhiate chuan ran chu hrurî rual a ni lo va
 chem leh hreipui leh tuthlawh fang leh hachhek
 fang hi mi tin ken chu a ni a han pem vah vel
 chu thlaphânthlak tak a ni e Laichin neite an
 inpan a Tanhril khua atangin Sialsûkah te
 Bâwngchâwmah te Vâchengah te Siaisû ih te
 an pêm kawng pawh in pawh fel lo a ni Sen
 tlang atangin Tualtêah te Sialhâwkah te an pem
 Chhipphir atangin Khuanglengah te an pem Sial
 sûk atangin Raltê an tlan vek a Mualphengah
 te, Baputlâng leh Suambem Tiddim bial Hai
 cham Chongchimah te Khawzimah te an pêm
 hêng hian kan darh sarh hle a ni tih a tilang a
 ni Kan indo chhûng ai khân kan inrem hnupah
 kan darh nasa a ni Lunglei bala Dâpzâr Parh
 tê chu Lusei ram pêlin an kal a hêng hun hai
 sat hun hi mi tin mangan zual hun a ni a chhûng
 tina pa chu an mangang zual a khaw tina lai chu
 Sailo an ni theuh hial a

Chûng hunah ciuan chhûng, tîp pa chu an buai theuh va, chi tîp hi hmun an phêk buai a, Raitê leh Dâpzar Paitê hi khaw bul nei angin Lushai Hills pên an kal hla a Khêlê mî Chhingkeuva pawh Tiau lur râl Khawzim a, thleng Paitê tam fêc Lunglê leh Aizawl biala mî Phaipui biaf an pan Kum 1920 vêlah te Khân Tiddim leh Phaipui bialah ka hau chiam, Lungthlâh, Chawngchmah, Suangbemah Chûng buna pêm ve Iowa tuar tlattu chu Sailo chauh hi a nî Lushai ho hman khaw bul pan tur an nei lo va, sepuî ruah tuarin an tuar ve chawt a nî, tlan hla Iowa Tlanza khaw bul pan tur nei chu an tlan hla theuh va, Zabau ramte an thleng a, Phaipui bialah an lât tam ber

Selam tlanga chêng Kânzamanga Paitê hotu pawh Phaipui bial Thlânchhîpah ama mite nê an kal a, a khawchhiartu Chhingvunga Paitê chu sawrkârin an hmun an luahtir a, Luanvunga Paitê Sialsûk atanga pêm Vaiphei mî Bungpauva in awm, Vaikhawtlâng ram Kânzamanga ram phelah sawrkârin an dah bawk Lushai Hills-a mî hi Vai lian do zawhin an darh phut a nî Chûng hunah mipui tana phar vêl ber chu Sailo ho hi an nî a Japan do laia Bawrh-sâp Macdonald a phar vel ang kha an nî a, Sailo ho hman engkim mawh an phur a, sawrkar bremna pawh tuar lo an awm lo, zahtblâk te, lung in tân te, lei chawî te, hau te, mawhphurbna turêng an chungah a, tla a, hun harsa te, hun

habthlak te an thawk zo vek a buathlak zawng
 zawnge an bei fel vek a, tih tûr leh tuar tur a
 kim tēm an titling vek a Lusei ho sawi danin—
 Sa puah puaha ei thiang lo tih angin Kum A D
 1954 August thlaah an lal an ban ta a thiltih
 theihna Pathian angin nei ni ta ıla tlem tal chu
 pêk belh hial ka chak ang Hei vang hian hotu
 rit lo ber nun ka hriat avangin Sailo ho hian an
 khuate hnêna chhih an lak chu buh phur khat
 leh a chanve emaw leh rorêlna tûr in ni fawm
 in an chênna tur rap in han sak sak leh ram
 hnuaia sa kâp ten a dar an pek hi a ni chauh
 va hotu dang nên teh ıla a lêt sawm tal chuan
 zângin ka ring Hotu tha tihbo hi thil uawm
 tak nun ka ngai a an vela hnam dang leh siwi
 kâr huat hial khawpa nun chhiatna mi in thah
 thinte kha anmahni burtsaih leh an hmuh chhuah
 leh in rêl a ni ngai hek lo M hrât ho mi
 ramvachal ho pasaltha ho leh huaisen ho hmuh
 chhuah ramchhuak ho hriat chhuah leh an buat
 saih kha a ni zawk e Anniho hi kal pawh an
 kal ve ngai lo va Mi dang thiltih chhiat hi i
 mawh an phurhtir a a tichhetu nun chhih in
 puh a an lalna leh an nihna an hnain hming
 lam tihbo sak an tuartir ni zawkin ka hriat dan
 chu a ni Kan nihlawh nana thil engkim chung
 ah tifeltu hi mi suala chhiar hi thil fel nun ka
 bre thiam lo ve Hotu fel tak chu sailo l iho hi
 nun ka hria an khua leh tuite thil neih man an
 chawitir ngai hek lo He mite ang hotu rit
 lo hi hotu dang awm leh thein ka ring lo ve

Anmahoi avâng h an Square mên 7,000 h anmahoi
 Lusei tawngin mi tawngtir a, anni hi Pawih ral
 ang te, hnam dang angin bifuin tlan bo ve sela
 Pawih ho rawtin tizâmⁱ suh sela, he ram hi Tui
 kuk leh Takam ram leh Phaipui bial leh Haflong
 leh Tripura bial thuí khawmtu nei lo, tawng
 pawh inhre tawn lo ang hi a ni ve ang Sailo
 vânga kan mhlawh hi tuna i theihna chhuangin
 anchhia leh tha lovin rilru pu suh Pathianin a
 la theihoghilh bik lo vang nangmah a hr at che
 angin a hre ve ang, chu chu ka ngaih dân a ni

British chuan Sailo chu tiche thei mah
 sela a ti duh lo va, an lal dânte thil then a ti
 hniam a thil then a tisang a rorêl tûr then
 khat a pe ve a Khawsakna thenkhat ei tur
 hmubna thil a khar ping vek duh lo va khaw
 thng tui thain a lo awm leh a Chuti chinah
 chuan sawrkâr leh Sailo khuilen sui chuan—
 1 Halkha, 2 Thlântlang, 3 Lakher 4 Zahau
 5 Tiddim, 6 Vuitê, 7 Thahdo 8 Rêng ram,
 9 Takam ram, 10 Arakan ram, 11 Matu
 thlengin an hip khawm leh thuai a ni Ka ngaih
 dânin he ram hian malsawmna a dawng êm êm
 a ni An Lusei tawng hi malsawmna dawngtu
 nin ka hria, thu Chiang taka sawi theihna tawng
 a ni 1 Hla taka inauh nân a tha 2 Titi sawi
 nân a tha 3 Thu hril nan a tha

Sailo thuhrualhoten Sailo awm dân tûr
 an siam dân Sailo ho hian an thuhrualho

chung a an chhah lak dan chu thil lang fiah leh
mi tin hriat thiam theih a ni

1 Fathang— Buh phur khat (maund 1)
theuh a ni 2 Sachhiah— Chu chu ram hnua
sa tihluntuhovin a dar phawh vei lam hi an pe
A vei lam an pekna kher chu malsawmna tûr lo
vei leh thuai tura ngaih vâng a ni, lo thleng leh
thuai tur

3 na In sak sak a ni An ngaih dân hma
sa ber chu hei hi a ni— Zâwbûk mipu hovin mi
tin kutin sak a ni Lal in chu mi tin tan roic
na tûrin a ni an hman theuh tûr a ni Chu
vângin Zâwbûk anga ngan sak sak a ni He
thil pathum hi an khua len tui laka an chhah
lak dân chu a ni

Tin hotu tin hi mi lian siamtu an n a
Sailo lal chuan a khaw chhông atan mi li n a
siam a chhông mi lian a siamtu chu chhah lak
ang ni lovin mi lian an nih avangin lal hneth
inang theuh lêm lovin buh mi dang ho ai khân
an pe tum ram hualho chuan chu chu chhah
a ni chuang lo Ram tha laia an duh ang thu
neihna an pêk avâng laichin thilpek ang a ni
Tin Sailoho khaw chhông chu tifamkin tum
thil kawng thum mipu vantlang thuin siam leh
a ni

1 na Thirông— Hnamhre siamtu an n
Mipu thuin buh chhun khawn an dawng 2 lal

hnenah pek chanve, hrai khat, (kawt—kawt khat
hi maund 1 a ni,) maund chanve hrai a ni, ti ila
hriat a awl ang Tin, thirdeengin ram hnuai sa
lo lam thlen theiho hnenah hmuh tur vântlâng
thuin a nei, a zâng kutphah chien phêl leh lam
an pe, an silai thil engkim sântu a nih
vang a ni. Lô thlawhna tuthlawh sântu a nih
vânga bûh an pe angin Pâm chú vântlâng kuta
sak a ni

2 na Puithiam — Dâktor ti ila, hriat a
awlsam thei ang Mî dam lo tin thawtu a ni
bûh an pe ve, mipui thuin Thirdeeng hmuh aia
tiêm deuh hret a ni, fawng tê deuh khat a ni
Thu awm dân hmasa bera ruat dân chu, ram
hnuai sa an pe lo, khaw chhông sa a ei zêl chu
tâwkah an ngai a ni ang

3 na Tlângau—He mi hi khaw tifamkimtu
a ni Puithiam hmuh zât bûh an pe ve vântlâng
thuin Ramhnuai sa an pe lo khaw chhôngah zû
leh sa a ei tam avang a ni ang He mte pathum hi
lal tpu leh vântlâng thuin hnatlâng tinah an
awl theuh a ni Heng hi thui hlui a ni a, thui
hlui ziak khâwmnaah huan ka ziak tel ve a ni
Pi pu thil ruat dân thang thar hriat turin

Kum 1887 a British¹ sawrkâr Sailo ram
hmung Lushai Hills tia hân vuahtu kha Mizohote
tunge zuin an hnenah tel hmasa ber?

1 Chawngkhuma Chawngthu hnamin,
Khaw chûng Silchar atanga mel 29 atangma zui

2. Lamsuaka, Māngsêlvanga Râlte hnam-in Muallvûm aţangin an zui.

3. Thangpianga, Soaka Chawngthu hnam-in Changsil aţangin an zui.

4. Palana Hauhnâr hnam leh Liannâwna Hnarote hnamin Tanhril aţangin an zui, Rahsi hmasa ber Lunglei laiaah.

5. Dêrmaka Râlte hnam. Dolêta Fên go hnamin Thbung aţangin an zui.

6. Lohmova S. Bô hnam Roûra thlabin, Lushai Hills chhângah a zui tan. Hengho hnam Rahsi angin an thawk vek.

7. Salula, Hauhnâr hnamin, Bêthê sawkâr lo kal, thil aym dân hre thiam hnam ber :

(1) "Sawrkâr chu kâp meih ula, kâpna chhâm liam in chhângin chhâm kîr tua ula, chu ang chu a ni ang, a liam a thuth lo vang."

(2) "Zan tam tak leh Buhfai zan a, 50, 70 riak phura nêl fû huanga sem kan zua kan hmuah theih loh kha, kan huênah a lo thlang a, mi han chia ta a ni," a ti.

8. Dawrkai hmasa ber, Zakaia, Hrahsêl hnam a ni.

9. Leitet hmasa ber, Sânga, Fê ingo hnam.

10. Doctor hmasa ber, Laltâwanga. Sâilo hnam. Lianlula thlab, 1914-ah.

11 Mizo Clerk hmasa ber Suaka
Chawngthu hnam

12 Dahrawk hmasa ber, Suaka, Chawng
thu hnam

13 Asst Superintendent hmasa ber, Thang
luaia, Chawngthu hnam

14 Head Clerk hmasa ber, Sainghinga
Pautu hnam, kum 1930 ah

15 Kristian hmasa ber, Taibawnga

16 Baptisma chang hmasa ber, Khara
Ralte hnam

17 Evangelist hmasa berte —

(a) Phaisâma, Hrahsêl hnam

(b) Dokhama Chawngthu

(c) Vâchhông Chhakchhuak hnam

18 Pastor hmasa ber Chhuahkhama,
Khawlhing hnam

19 Mizo Sâp hnêna zirtirtu anga pui
hmasa ber, Chawng, Chawngthu hnam Kum
1899 ah

20 Lehkha ziak thiam hmasa ber— Suaka,
Thangphunga Chawngthu hnam ve ve 1892 ah

21 Khua Pathian thu hrii hmasakna ber
Maubawk, Dokhama Veng hmeichhe veng daw
kai kawn piah Hritu English hnam Savidge
Sâp, 1891 ah

22 Sailo bawih chhuah hmasa bertu —
Rohlupui Pawihbawia nupui, kum 1892 ah Ral
te tuk luh bawih a khuza mi a chhuan

23 B A pass hmasa ber Hrawva
Khangte hnam leh Lianhnûna Pachuau hnam

24 Hmei hhe B A pass hmasa ber — Lil
sangpui Hauhnâr hnam

25 M A pass hmasa ber — Khawtin
khûma Pachuau hnam

26 Hmeichhe M A pass hmasa ber —
Neihpui Chawhte hnam

27 M Ed pass hmasa ber — Lalziki
Sailo, Lianlula thlah

Sailo ram chhûngah hian khaw hmingthang
hmasa chu Tan tiang chhuah lampang, Chawn
tui khua chu ni ber hial awmin titun a sawi
He khuaah hian titi thenlhat a chhuak nula
ni a kiangah hian khain kâr kal hursat de th
na khâm inchherchhuan sang fet hi a awn
Thasama se no neihna tun an vush Tin chu
khuaah chuan Thasama mi dam rei hmingthang,
chu awmin an sawi Chu khuaah bawk a
Hauruanga leng rei bera hmingthang hi awn v
an sawi Chu khuaah bawk chuan titi dang
phûngpui nupa hi tumhmuli hian inlar fovin
dai kawh sai chinah hmuh theihna inle thul
angin an inchai thin a Khua tiau khua ti
ti fovin titun a sawi

Tin, chu khua chu tel tam kawtchbuehah
 chuan an khua chu an ngaih vang emaw then
 rual tha inthen darh tur vang emaw nula leh
 thagvâl inngaih vâng emaw, mipui lung chu nasa
 êm ênin leng tam an sawi Mi tap an tam
 avâng n kawtchbuehah kawng chi tap hnep n ul
 h a an sawi Heng thi hi thu wih tlak loh
 anem ngaih theh a ni amaherawhchu, chu knua
 chu a chêngetute h'a hian thil rirawm lofe pawh
 kha rinawm leh hial awm a chêngetuten h'a an
 phuh He khua hi khaw hausa tak nun ngaih
 tuah th hna a awm, chu khaw chhôngah chu in
 mi chak takin kut thlak in a lang an sum sal
 awi s kau Pawh kha lo lang tan tam hlam mi
 hui He Chawngtui kua hi hla chi hrang chi
 thamin an phuah a phuahute chu chu khua
 chônge ni ngai tur rinawm hialin h'a thuin a
 sawi Engtinge ni?

*Hrûm sâwm lo lian ka dang o lo ve
 Kan chang sialin Tiau pui dung a zui
 Kan cham sialin Tiau pui dung a zui
 Sanghalhriaman thlang lenkaw! ka klûm*

tin He chanchin hi kin ngaituah chuan
 Chawngtui kua hi awm rei deuh sela, Suipui
 hmuna Ralte ho chung thlang ang kha a thlang
 leh thei a ni Cautichuan kha khua kha utiau
 turin mi fang emaw khua leh vang emaw a lo
 lang a m thei phungpui lemah mihring an chang
 a ni thei Tin an teh ta poh va, mi lunglêngten
 hla chi dangin an phuah leh a engtinge ni?

Chawngtui kawichhuah thàrsa n a chil a
A hrôngtu thlang ilai an liam zo ve

tiin (Hrông, khuahkhirhtu, vêng himtu —)

Chawngtui ka khua kîr leh phung loh chu
Khaw lakah chhâwl ang kan thum ta e
Chhâwl ang kan thum luah loh chu ngaun,
Nau ang ka tap mi sêl rêng lo u

tiin Hla phuah leh —

Han thlir ila chhakliang kan sulhnu
Chumchi leng romeiah a kai chiai e

tiin Chu khua chu tiausan ta ngen hla phuah
 danin a hriattir Tin, hla chi dangin urhsûn tak
 in an phuah leh a engtinng e ni ?

Uleuh zai sa thâl kârah a chlar nghian e
Chui suihlung a len chu Thonghtlang i e
Chuti uihlung a len chu Thanghnian, i e
Dâr ang len lai Chawng khawpui i ngai emaw ?
Ngai ing e ngai ing e ka khua ngai ing
Mim ang pianna Chawng khawpui ka khua ngai ing
Mim ang pianna Chawng khawpui ni ang sa vung
Ka di Haungova ngai hian tûan ka rel lo

tiin An pian an mûrna mim ang an pianna ang
 hmun ropui beiah an ngai a ni An hlate chuan
 an duhzia tilang turin ka khua an ti a

- 1 Chai hlain an phuah a
- 2 Hla lunglêngin an phuah a
- 3 Sa lam zain an phuah a ni

Thil kal tawh hnute hi sawtna a awm ta
 hauh lo ve Amaherawhchu, i pi leh pu lo kal
 dan kha hriatpui theihna a awm a Nang pawh
 chûngho te ang chuan hlim leh lâwm taka i chên
 na hi thawnthuah a la chang vek dawn a

Sailo nu tha ber ka hriat hi a kraaga mi
 Dokûnga Thahdo hnam leh, a Chhiahhlawh mula
 Tlanghantangi nen an sawi daw hi ka zawk a ni
 zawk e keim ka hriat aum felin ka ring Lian-
 khama fapâ Hrângkima nupui Hrângliani, Kai
 rûma fanu a ni Hrângkima te nupa hi khua ngah
 tak fo an ni Chhiahhlawhte tam tak nei fo an
 ni August 1954 thlengin Chhiahhlawh nulahote
 chu sâwn pawm te, falak pawm te an awm fo
 kumkhua Ratri hma'hawk tûra an kal bo hlânin
 an fateho chu an bual fâi a, ama hnutein a lo
 hrai a, an nuten an pawm aum an fâi a, an th ang
 hrai a; chu chauh a ni fo a chênpuite dam lo
 sela a tlaivârpui, mrtupawm an tenawm avângin
 an mut khum te, hrikrah leh pem lungte avângin
 an tlawh duh loh hunah te tut sain a si' fâi a a
 enkawl zêl a; a chênpuite chuan an hringtunu
 angin an ngat theuh Chû chauh a ni lo, sawi zêl
 ila, Hrangkima' chuan nupui dang Chhunzingi
 Tlau hnam a nei a a ma ta a Khawper
 Zawlnghak chu a thutira Zawlnghak chuan
 lai ma thil nung chêng zawn zawn chu an kal
 vek a, lai in' chu a ruak vek a Tlanghantangi
 chuân "Ka pi zawn thil nung chi engmahin an
 tluk thei lo vang e' leh in' leh bârah' hian tumah a
 hmulrit lo, mihring tumahin an ang thei lo vang
 a ti tlat a ni 30 1 1955 an Aizawlah a sawi
 Hmeiche dang chutangi chu kan lênging hian a va
 chakka ve maw u? Hrangkima chuan engtinge
 a tla zêl? A hruai leh thut

29- Lusei' zawn hmanghoten khua an
 hriat hmasak ber Chhakchhuak ho siam Seipui
 a ni, Rûn leh Tlau lut kârah